T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE SÖZ YAPIMI VE İŞLEVSEL EK TASNİFİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

EMBİYE GÜNEŞ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. MUSTAFA LEVENT YENER

Çanakkale-2016

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "***Türkiye Türkçesinde Söz Yapımı ve İşlevsel Ek Tasnifi***" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

24/05/2016

Embiye GÜNEŞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Embiye GÜNEŞ'aait **Türkiye Türkçesinde Söz Yapımı ve İşlevsel Ek Tasnifi** adlı çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Üye Prof. Dr. Zafer ÖNLER

Üye Yrd. Doç. Dr. Mustafa Levent YENER

(Danışman)

Üye Yrd. Doç. Dr. Fatma Sibel BAYRAKTAR

Tez No: 10118854

Tez Savunma Tarihi: 27.06.2016

O N A Y

Doç. Dr. Şerif Korkmaz

Enstitü Müdürü

25./07./2016

ÖZET

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE SÖZ YAPIMI VE İŞLEVSEL EK TASNİFİ

"Türkiye Türkçesinde Söz Yapımı ve İşlevsel Ek Tasnifi" adını taşıyan bu çalışma Türkçenin, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan ve Türkiye Türkçesi olarak adlandırdığımız bölümünün söz yapım yolları ve özellikle söz yapım yolarından türetme başlığı altında yer alan biçimlendiricilerin işlevsel özelliklerine göre gruplandırılmasını amaçlamaktadır.

Çalışma, giriş ve girişi takip eden dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmamıza kaynaklık eden eserlerin tanıtımı, söz varlığı üzerinde durulan dönemin özellikleri ve örneklemimizin seçim sebebi belirtilmektedir.

Söz yapımı başlığını taşıyan birinci bölümde, söz yapımı konusu üzerinde durulmakta ve söz yapımı, dil göstergeleriyle biçimbirimler hakkında bilgiler yer almaktadır.

Türetme başlığını taşıyan ikinci bölüm ise çalışmamızın ana bölümüdür. Bu bölüm de kendi içinde addan ad türeten biçimlendiriciler, eylemden ad türeten biçimlendiriciler, addan eylem türeten biçimlendiriciler, eylemden eylem türeten biçimlendiriciler ve eylemsi biçimlendiricileri olmak üzere beş alt başlığa ayrılır. Bu beş alt başlık altında biçimlendiriciler işlevsel özelliklerine göre gruplandırılıp örneklenmektedir.

Üçüncü bölüm diğer söz yapma yolları adını taşımakta ve on alt başlığa ayrılmaktadır. Bu bölümde de türetme dışındaki söz yapımı yolları açıklanmaktadır.

Dördüncü bölüm, tablolar ve değerlendirme kısmından oluşmaktadır. Bu bölümde toplam beş adet tablo yer almaktadır. Tabloların dört tanesi çalışmamızın ana bölümünü oluşturan türetme bölümüne göre şekillendirilmiştir. Son tablomuzda ise biçimlendiricilerle ilgili bu çalışmaya kaynaklık eden eserlerdeki biçimlendiriciler ve bizim incelediğimiz biçimlendiricilerin genel listesi yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, Söz Yapımı, Söz Yapım Yolları, Türetme, Yapım eki.

ABSTRACT

WORD FORMATION IN TURKEY TURKISH AND A FUNCTIONAL CLASSIFATION OF DERİVATIONAL SUFFIXES

"Word Formation in Turkey Turkish and a Functional Classifation of Derival Suffixes" bearing the name of this study Turkish in, the construction of the road section we refer to as located in the Republic of Turkey and Turkey's Turkish border, and in particular the formative located under the derivation of the word title aims at making you grouped according to their functional properties.

The study consists of four parts following the input and input. Randomized presentation of the works of the source of the introduction, the characteristics of the period contemplated vocabulary and choice due to our sample are indicated.

The first part carries the word formation the title , is focused on word formation and word formation is located morpheme information about their language signs.

The second part is the main part of our work with the derivation of the title . This section also are formative derives the name from the name itself, the action of the name derives formers, the name of the action derives formers , the formers and inert to derive actions from the action is divided into five sub-headings , namely formative . The former is exemplified grouped under five subheadings according to their functional properties.

The third part bears the name mentioned other ways of making and is divided into ten sub-titles. This section also describes the construction of roads other than mentioned derivation.

The fourth part is composed of tables and evaluation. This section is located in a total of five statements. constitute the main part of our work has been shaped by the derivation section four of the table . A source who works in this formative work is related to our final table formatter and contains the general list of formative we examined.

Key Words: Turkey Turkish, Word Formation, Methods of Word Formation, Derivation, Derivational Suffixes.

ÖN SÖZ

Türkiye Türkçesinin söz varlığı üzerine yapılan bu çalışma giriş, söz yapımı, türetme ve diğer söz yapım yolları başlıklarını taşıyan dört bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde, çalışmamıza kaynaklık eden eserlerin tanıtımı, söz varlığı üzerinde durulan dönemin özellikleri ve örneklemimizin seçim sebebi belirtilmektedir. *Söz Yapımı* başlığını taşıyan birinci bölümde, söz yapımı konusu üzerinde durulmakta ve söz yapımı, dil göstergeleri ve biçimbirimlerle ilgili bilgiler yer almaktadır. *Türetme* başlığını verdiğimiz ikinci bölüm ise çalışmamızın ana bölümüdür. Bu bölüm de kendi içinde addan ad türeten biçimlendiriciler, eylemden ad türeten biçimlendiriciler, addan eylem türeten biçimlendiriciler, eylemden eylem türeten biçimlendiriciler ve eylemsi biçimlendiricileri olmak üzere beş alt başlığa ayrılır. Bu beş alt başlık da kendi içinde biçimlendiricilerin işlevsel özelliklerine göre alt başlıklara ayrılmaktadır. Addan ad türeten biçimlendiriciler on dört; eylemden ad türeten biçimlendiriciler üç; addan eylem türeten biçimlendiriciler üç; eylemsi biçimlendiricileri üç alt başlığa ayrılmakta ve eylemden eylem türeten biçimlendiriciler bölümünde çatı konusu açıklanmaktadır. *Diğer Söz Yapma Yolları* adını verdiğimiz üçüncü bölüm on alt başlığa ayrılmakta ve burada türetme dışında kullandığımız söz yapım yolları tanıtılmaktadır. Çalışmanın son bölümünü, incelenen biçimlendiricilerle ilgili tablolar ve değerlendirmeler oluşturmaktadır.

Tez çalışmamın başlangıcından sonuna kadar bilgi ve yol göstericiliğinden beni hiç bir zaman mahrum bırakmayan değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa Levent YENER'e teşekkür ediyorum. Çalışma disiplini açısından kendisinden ilham aldığım ve yardımını benden esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Zafer ÖNLER'e teşekkürü borç bilirim. Ayrıca, kendilerinden çaldığım zamana aldırış etmeden benimle birlikte olan aileme ve Zübeyde Gökçen SÜER'e desteklerinden ötürü minnettarım.

Embiye GÜNEŞ

ÇANAKKALE-2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **ii**

ÖN SÖZ ..... **iii**

İŞARETLER VE KISALTMALAR ..... **xi**

GİRİŞ **1**

BÖLÜM I

Söz Yapımı 13

BÖLÜM II

TÜRETME

2.1 Addan Ad Türeten Biçimlendiriciler 22

2.1.1.Küçültme, Acıma, Sevgi ve Merhamet Biçimlendiricileri (Özel Ad Biçimlendiricileri) 22

2.1.1.1. +(A)ç+ 23

2.1.1.2. +CA+ 23

2.1.1.3. +CAk+ 24

2.1.1.4. +CXk+ 25

2.1.1.5. +cAğIz+ 27

2.1.1.6. +AlAk+ 28

2.1.1.7. +mXk+ 28

2.1.2. Pekiştirici/Kuvvetlendirici Biçimlendiriciler 29

2.1.2.1. +kek+ 29

2.1.2.2. +(A)ç+ 29

2.1.2.3. +(X)z+ 29

2.1.3. Benzerlik /Benzetme Biçimlendiricileri 30

2.1.3.1. +CA+ 30

2.1.3.2. +sX+ 36

2.1.3.3. +msX+ 38
2.1.3.4. +(I)mtIrAk+ 39
2.1.3.5. +rAk+ 39
2.1.3.6. +CXl+ 40
2.1.3.7. +mAn+ 40
2.1.3.8. +(A)ç+ 41
2.1.4. Hayvan ve Bitki Adları Yapan Biçimlendiriciler 41
2.1.4.1. +(A)k+, +(I)k+ 41
2.1.4.2.+CA+ 41
2.1.4.3.+CXk+ 42
2.1.5. Topluluk/ Kavim/ Aile/ Hanedan /Dil Adı Yapan Biçimlendiriciler 43
2.1.5.1. +lX+ 43
2.1.5.2. +lXk+ 44
2.1.5.3. +CA+ 44
2.1.5.4. +lAr+ 46
2.1.5.5. +CXl+ 52
2.1.6. Renk Adları ve Türevleri 53
2.1.6.1. +CA+ 53
2.1.6.2. +(I)mtIrAk+ 54
2.1.6.3. +şIn+ 55
2.1.6.4. +(I)msI+ 55
2.1.6.5.+lXk+ 55
2.1.7. İşlevsel ve Yerel Biçimlendiriciler (Alet, Eşya, Araç-Gereç ve Yer Adı Bildiren Biçimlendiriciler) 56
2.1.7.1. +lXk+ 56
2.1.7.2.+CXk+ 58
2.1.7.3. +dXrXk+ 59

2.1.7.4. +sAl+ 59
2.1.7.5. +l+ 60
2.1.7.6. +(A)ç+ 60
2.1.7.7. +CA+ 61
2.1.7.8.+CAk+ 61
2.1.7.9.+(X)n+ 62
2.1.8. Yokluk ya da Olumsuzluk Biçimlendiricileri 62
2.1.8.1. +sXz+ 62
2.1.9. Eşitlik, Ortaklık ve Birliktelik Anlamı Katan Biçimlendiriciler 89
2.1.9.1. +DAş+ 89
2.1.9.2.+(X)t+ 90
2.1.9.3. +CAk+ 91
2.1.10. Meslek Adı Yapan Biçimlendiriciler 91
2.1.10.1. +CX+ 91
2.1.10.2. +mAn+ 130
2.1.10.3. +lXk+ 130
2.1.11. Sayı Adları Yapan Biçimlendiriciler 160
2.1.11.1. +XncX+ 160
2.1.11.2. +Ar+ 161
2.1.11.3. +(X)z+ 162
2.1.12. Yemek ve Yiyecek Adı Yapan Biçimlendiriciler 163
2.1.12.1. +(A)ç+ 163
2.1.12.2. +CA+ 163
2.1.13. Organ ve Hastalık Adları Türeten Biçimlendiriciler 163
2.1.13.1. +mXk+ 163
2.1.13.2. +dXrXk+ 163
2.1.13.3.+CXk+ 164

2.1.14. Aitlik, Sahiplik-İyelik, İlgi Bildiren Sözcükler Türeten Biçimlendiriciler 165
2.1.14.1. +lX+ 165
2.1.14.2. +sAl+ 177
2.1.14.3. +sXl+ 181
2.2. Eylemden Ad Türeten Biçimlendiriciler 182
2.2.1. Hem Geçişli Hem Geçişsiz Eylem Tabanlarına Eklenen Biçimlendiriciler 182
2.2.1.1. –(A)mAk+ 182
2.2.1.2. –(X)ntX+ 182
2.2.1.3. –gX+ 184
2.2.1.4. –GXn+ 186
2.2.1.5. – mAz + ... 188
2.2.1.6. –Xş+ 189
2.2.1.7. –GAn+ 204
2.2.1.8. –(A)v+ 206
2.2.2. Geçişli ya da Geçişsiz Eylem Tabanlarına Eklenen Biçimlendiriciler 207
2.2.2.1. –AcAk+ 207
2.2.2.2. –AgAn+ 208
2.2.2.3. –AlAk+ 208
2.2.2.4. –(A)mAç+ 208
2.2.2.5. –(A)nAk+ 209
2.2.2.6. –ArAk+ 209
2.2.2.7. –ArI+ 210
2.2.2.8. –AsI+ 210
2.2.2.9. -CAk+ 210
2.2.2.10. –cAmA+ 210
2.2.2.11. –DX+ 211
2.2.2.12. –XcX+ 212

2.2.2.13. –mAcA+ 216
2.2.2.14.-mAn+ 217
2.2.2.15. –mXk+ 218
2.2.2.16. –mXr+ 218
2.2.2.17. – mXş + ... 218
2.2.2.18. –nç+ 219
2.2.2.19. –pAk+ 220
2.2.2.20. –sAk+ 220
2.2.2.21. –sAl+ 220
2.2.2.22. –sX+ 220
2.2.2.23. –gA+ 221
2.2.2.24. –(X)k+ 221
2.2.3. Eşya, Alet, Araç/Gereç ve Yiyecek Adı Türeten Biçimlendiriciler 222
2.2.3.1. –AcAk+ 222
2.2.3.2. –vAn+ 223
2.2.3.3. –GAç+ 223
2.2.3.4. –gX+ 224
2.2.3.5. –(A)mAç+ 224
2.2.3.6.-XcX+ 225
2.2.3.7. –bAç+ 225
2.3.Addan Eylem Türeten Biçimlendiriciler 226
2.3.1. Ad Tabanlarından Geçişli Eylemler Türeten Biçimlendiriciler 226
2.3.1.1.+A- 226
2.3.1.2.+Ar- 226
2.3.1.3.+DA- 227
2.3.1.4.+msA- 227
2.3.1.5.+(I)rgA- 227

2.3.1.6.+sA- 227
2.3.1.7.+lA- 228
2.3.1.8.+At- 251
2.3.2. Ad Tabanlarından Geçişsiz Eylemler Türeten Biçimlendiriciler 251
2.3.2.1.+A- 251
2.3.2.2.+Al- 252
2.3.2.3.+An- 252
2.3.2.4.+Ar- 253
2.3.2.5.+Aş- 253
2.3.2.6.+(X)l- 253
2.3.2.7.+k- 254
2.3.2.8.+lAn- 254
2.3.2.9.+lAş- 262
2.3.2.10.+r- 276
2.3.2.11.+sXn- 277
2.3.3. Yansıma Adlardan Eylem Türeten Biçimlendiriciler 277
2.3.3.1.+DA- 277
2.3.3.2.+kXr- 279
2.3.3.3.+lA- 280
2.3.3.4.+r- 282
2.4.Eylemden Eylem Türeten Biçimlendiriciler 282
2.5.Eylemsi Biçimlendiricileri 286
2.5.1. Mastar/ İsim-Fiil Biçimlendiricileri 287
2.5.2.Ortaç/ Sıfat-Fiil Biçimlendiricileri 288
2.5.3.Ulaç/ Zarf-Fiil Biçimlendiricileri 290

BÖLÜM III

DİĞER SÖZ YAPMA YOLLARI

3.1.Birleştirme 291

3.2.Karma 291

3.3.Kısaltma 292

3.4.Derleme 293

3.5.Tarama 293

3.6.Anlam Kayması / Değişmesi 294

3.7.Ters Türetme/Geri Türetme 295

3.8.Uydurma 295

3.9.İşlevsel Değişim 295

3.10.Ödünçleme 295

TABLOLAR ve DEĞERLENDİRME

İŞLEVLERİ AÇISINDAN BİÇİLENDİRİCİLER: 297

Tablo 1: Addan Ad Türeten Biçimlendiriciler 297

Tablo 2: Eylemden Ad Türeten Biçimlendiriciler 300

Tablo 3: Addan Eylem Türeten Biçimlendiriciler 302

Tablo 4: Eylemsi Biçimlendiricileri 303

Tablo 5: İncelenen Eserlerde Yer Alan Biçimlendiriciler 305

SONUÇ 313

KAYNAKÇA 317

İŞARETLER VE KISALTMALAR

Alm.	Almanca.
Ar.	Arapça.
Bkz.	Bakınız.
Bulg.	Bulgarca.
Erm.	Ermenice.
Far.	Farsça.
Fr.	Fransızca.
İbr.	İbranice.
İng.	İngilizce.
İsp.	İspanyolca.
İt.	İtalyanca.
Kor.	Korece.
Lat.	Latince.
Mac.	Macarca.
Moğ.	Moğolca.
MTT	Modern Türkiye Türkçesi.
Port.	Potekizce.
Rum.	Rumca.
Rus.	Rusça.
Sl.	Slavca.
TT	Türkiye Türkçesi.
Yun.	Yunanca.

TABLO VE ÇİZELGELER

Çizelge 1. Gösterge 14

Çizelge 2. Göstergenin Boyutları 14

Tablo 1. ADDAN AD TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER 297

Tablo 2. EYLEMDEN AD TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER 300

Tablo 3. ADDAN EYLEM TÜRETEN BİÇİMLENDİRCİLER 302

Tablo 4. EYLEMSİ BİÇİMLENDİRİCİLERİ 303

Tablo 5. İNCELENEN ESERLERDE YER ALAN EKLER 305

GİRİŞ

Türkiye Türkçesinde Söz Yapımı ve İşlevsel Ek Tasnifi adını taşıyan bu çalışma Türkçenin, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan ve Türkiye Türkçesi olarak adlandırdığımız bölümünün söz yapım yolları ve özellikle söz yapım yollarından biri olan türetme başlığı altında yer alan biçimlendiricilerin işlevsel özelliklerine göre gruplandırılmasını amaçlayarak seçilmiştir.

Tez hazırlanırken öncelikle söz yapımı üzerinde durulmuş, söz yapımını ele alan çalışmalar incelenmiştir. Yapılan tarama sırasında konuyu ele alan pek çok tezle karşılaşılmıştır. Söz yapımı konusunu ele alan tezler çeşitli başlıklarla karşımıza çıkmaktadır. Bu başlıklar; söz yapımı, kelime yapımı, söz varlığı, yapım eki, yapım ekleri gibi anahtar kavramları içermektedir ve söz konusu tezler genellikle belirli bir eserin söz yapımını; herhangi bir dilin ya da Türk lehçesinin söz varlığı veya söz yapımıyla Türkiye Türkçesinin söz varlığının veya söz yapımının karşılaştırılmasını; herhangi bir eserin söz varlığı ile bir lehçenin söz varlığının karşılaştırılmasını içermektedir. Yapılan çalışmaların birçoğu karşılaştırmalı çalışmalar olma özelliğine sahiptir. Karşılaştırmaya dayalı olmayanlarda da genellikle bir eserin söz varlığı veya söz yapımı incelenmektedir. Bu çalışmaların büyük kısmında -bizim çalışmamızın da temel bölümünü oluşturan- türetme başlığı altında yer alan biçimlendirciler/yapım ekleri incelenmektedir. İncelenen biçimlendiriciler addan ad, addan eylem, eylemden eylem, eylemden ad türeten biçimlendiriciler olmak üzere klasik dört başlık altında ele alınmakta ve örneklendirilecek biçimlendirici alt başlık olarak not edildikten sonra biçimlendiriciyi tanıtan bilgiler verilmekte altına da örnekleri sıralanmaktadır. Bu şekilde yapılan sınıflandırmalarda biçimlendiricinin karşıladığı kavramdan ziyade biçimlendiricinin eklendiği tabanda oluşturduğu türsel değişim dikkate alınmaktadır.

İncelenen çalışmalar arasında *Ersin TERES*'in *Çağataycada Söz Yapımı* (2009) adlı doktora tezinde bu genel sınıflandırmadan farklı olarak biçimlendiricilerin kavramsal özelliklerine göre sınıflandırıldığını gördük. Teres, bu sınıflandırmayı yaparken *Marcel Erdal'ın Old Turkic Word Formation adlı eserini temel alıp bu çalışmadaki yöntemi kullandık* (TERES, 2009: 1) demektedir. Türkiye Türkçesi üzerine yapılan çalışmalarda bu tarz bir gruplama yapılmamış olması dikkatimizi çekti ve bizi çalışmada böyle bir yöntem kullanmaya sevk etti.

Çalışmamızda yer alan biçimlendiricileri belirlerken öncelikle bu alana ışık tutan, kılavuzluk eden ve başucu kitaplarımız olarak nitelendirebileceğimiz dilbilgisi kitaplarını inceledik. Türkiye Türkçesinin biçim bilgisi, söz yapımı ve söz yapım yolları konusunda bir çok çalışmadan ve bir çok dilbilgisi kitabından çeşitli bilgilere ulaşabilmekteyiz. Söz yapımı konusunun sınıflandırılmasında mevcut çalışmalarda benzer ve farklı yaklaşımlar bulunmakta. Söz konusu bu yaklaşımlar ve konuyla ilgili başlıca çalışmaları yayımlanma tarihlerini de göz önünde bulundurarak şu şekilde dile getirebiliriz:

Hikmet Dizdaroğlu *Türkçede Sözcük Yapma Yolları* (1962) adlı eserinde, Türkçede sözcük yapmak için iki yolun var olduğunu söylemektedir. Bunlar; türetme ve birleştirmedir. Bu iki temel söz yapım yoluna ek olarak derleme ve tarama yöntemleriyle de dilin söz hazinesinin geliştirilebileceğini belirtir. Derleme ve tarama yöntemlerini tanımladıktan sonra türetme başlığını verir. Türetmeden kastın ne olduğunu söyledikten sonra yapım ekleriyle yeni sözcükler türetme başlığı altında; isimlerden, sıfatlardan, yansımalardan isim ve sıfat türeten ekler, fiillerden isim ve sıfat türeten ekler, isimlerden, sıfatlardan, yansımalardan fiil türeten ekler ve fiillerden fiil türeten ekler başlıklarını verir. Sırasıyla bu başlıklar altında; isimlerden, sıfatlardan, yansımalardan isim ve sıfat türeten 13 eki; fiillerden isim ve sıfat türeten 27 eki; isimlerden, sıfatlardan, yansımalardan fiil türeten 6 eki; fiillerden fiil türeten 11 eki ve toplamda 57 yapım ekini inceler. Dizdaroğlu, başlıklardan da anlaşılacağı üzere ele aldığı eklerin eklendiği sözcüğün hem türünde hem işlevinde meydana getirdiği değişimi belirtmiş ve duruma uygun örnekler vermiştir. Sözcük türetme konusunda belirttiği ikinci yöntem birleştirme yöntemidir. Birleştirme yöntemini tanımladıktan sonra birleşik sözcükler başlığı altında birleşik isimleri ve birleşik sıfatları ele alarak örneklendirmiştir.

Muharrem Ergin *Türk Dil Bilgisi* (2000) adlı eserinin "Kelimeler" başlığını koyduğu ikinci bölümünde kök ve eklere yer vermiştir. Ekleri yapım ve çekim eki olarak ikiye ayıran Ergin eserinde "Kelime Yapma Yolları" başlığı altında da

> *... dilde muayyen kelime yapma yolları vardır. Yapılan kelimenin uydurma olmaması için bu yollardan dışarı çıkmamak, dilin kelime yapma şartlarına aykırı hareket etmemek lazımdır. Dilin kelime yapma şartları şu üç nokta etrafında toplanır: kök ve gövde, yapım eki, yapım şekli* (ERGİN, 2000: 149) demektedir.

Birçok eserde söz yapım yollarından biri olarak ele alınan yapım ekleriyle sözcük türetmeyi söz yapım yolu olarak vermektedir. Yapım eklerini de isimden isim yapma ekleri, isimden fiil yapma ekleri, fiilden isim yapma ekleri, fiilden fiil yapma ekleri olarak dörde ayırmaktadır. İsimden isim yapma ekleri olarak 43 ek, isimden fiil yapma ekleri olarak 12 ek, fiilden isim yapma ekleri olarak 51 ek ve fiilden fiil yapma ekleri olarak 20 ek olmak üzere toplamda 126 ek incelemiştir. Ele aldığı eklerin özelliklerini belirtip uygun örneklere yer vermiştir.

Haydar Ediskun, *Yeni Türk Dilbilgisi* (1963) adlı eserinde "Şekil veya Kelime Bilgisi" bölümünde konuya değinmiş kök, ek ve gövde hakkında bilgiler vermiştir. Ek türlerinden bahsedip ekleri yapım ve çekim ekleri olmak üzere ikiye ayırmıştır; ancak herhangi bir eki incelememiştir. Bu bölümde anlattıkları daha çok konuyla ilgili genel kavramların tanımına dayalıdır.

Sevgi Özel'in *Türkiye Türkçesinde Sözcük Türetme ve Bileştirme* (1977) adlı eserinde de söz yapımı konusunu bulmaktayız. Söz konusu, eser beş ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci başlıkta Türkçenin biçim açısından genel nitelikleri belirtildikten sonra ikinci başlıkta Türkiye Türkçesinde başlıca türetme yolları ele alınmıştır. Söz türetme konusunda;

> *Türkçede ad ya da eylem köklerine (ya da gövdelerine) ekler getirilerek,* ***addan ad, addan eylem, eylemden ad, eylemden eylem*** *türetilmektedir. Böylece Türkçenin türetme yolları dört bölümde toplanmaktadır* (ÖZEL, 1977: 64).

diyen Özel, "Türkiye Türkçesinde Başlıca Türetme Yolları" başlığı altında addan ad türetme alt başlığında 28 ek, addan eylem türetme alt başlığında 9 ek, eylemden ad türetme alt başlığında 44 ek, eylemden eylem türetme alt başlığında 9 ek olmak üzere toplamda 90 ek incelemiştir. Ele aldığı eklerin bir kısmını madde başı olarak verirken bir kısmını paragraflar halinde takdim etmektedir. Söz konusu ekin özelliklerini belirttikten sonra ilgili örnekleri vermiştir. Eserinin üçüncü başlığında yeni türetilen sözcüklere, dördüncü başlığında yabancı kökenli sözcüklerin kullanımına yer veren Özel, beşinci başlıkta sözcük bileştirmeyi ele alır. Bu başlık altında bileşik sözcükler, bileşik eylemler, terimler, deyimler, atasözleri ele alınmıştır.

Vecihe Hatiboğlu'nun *Türkçenin Ekleri* (1981) adlı eserinde Türkçede kullanılan tüm ekler ele alınmış, söz konusu bu ekler alfabetik olarak sıralanmıştır; ancak; ele alınan ekler yapım ve çekim eki olarak ayrılmadıkları gibi yapım eki kategorisine giren ekler de birçok çalışmada olduğu gibi eklendiği sözcükte oluşturduğu görevsel ya da

türsel değişiklik göz önüne alınmadan yani alışılagelmiş addan ad türeten, eylemden ad türeten vd. biçiminde sınıflandırılmamıştır. Tüm ekler alfabetik sıralamayla verilmiş, eklerin özellikleri belirtilerek örneklendirilmiştir. Bu eserde toplam 104 ayrı ek incelenmiştir.

Tahir Nejat Gencan *Dilbilgisi* (2001) ismini verdiği eserinin ikinci bölümünde sözcük kökleri ve eklere değinmiş; eklerin özelliklerinden, ek çeşitlerinden bahsetmiş; ancak ekleri tek tek incelememiş genel tanımlamalarda bulunmuştur. Ayrıca söz türetme üzerine bilgi vermemiştir.

Erol Barın ve Celal Demir *Türk Dilbilgisi 2*, *Biçim Bilgisi* (2008) adını verdikleri eserlerinde sadece biçim bilgisi konusunu ele almışlardır. Bu eserde sözcük yapma yollarına değinilmemiş sadece ekler bölümünde sözcük türetmede kullanılan yapım ekleri incelenmiştir. Genel anlamıyla Türkçede kök ve eklerin nitelikleri belirtilmiş yapım ekleri isimlerde yapı ve fiillerde yapı olmak üzere iki temel başlığa ayrılmıştır. Bu başlıklarda kendi içinde ikişer bölümde incelenmiştir. İsimlerde yapı başlığı altında isimden isim yapan 56 ek, fiilden isim yapan 60 ek; fiillerde yapı başlığı altında isimden fiil yapan 17 ek, fiilden fiil yapan 15 ek toplamda 148 ek incelenmiştir. Yine yapım eki başlığı altında ayrı bir bölüm olarak fiilimsilerde yapı ele alınmıştır. Bu bölümde, isim fiil ekleri başlığında 3; sıfat fiil ekleri başlığında 6; zarf fiil ekleri başlığında 58 toplamda 67 ek incelenmiştir.

Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi* (2009) adlı eserinin birinci bölümünü şekil bilgisi konusuna ayırmış, şekil bilgisini tanımladıktan sonra söz yapımı hususuna değinmiştir. Kelime yapımı başlığı altında da önce yapı bakımından kelimeleri incelemiş ardından türemiş kelimeler başlığı altında kelime türetme yollarımızdan biri olan yapım ekleri meselesini incelemiştir. Yapım eklerini; addan ad türeten ekler, fiilden ad türeten ekler, addan fiil türeten ekler, fiilden fiil türeten ekler ve yabancı ekler olmak üzere beş temel başlık altında ele almıştır. Zeynep Korkmaz, addan ad türeten 54 ek; fiilden ad türeten 67ek; addan fiil türeten 21 ek; fiilden fiil türeten 19 ek; yabancı ekler başlığı altında 4 ek olmak üzere toplamda 165 yapım ekini incelemiştir. Eserinin giriş bölümünde kendisinin de belirttiği üzere bunlar tasviri dilbilgisi yöntemiyle incelenmiştir. Önce söz konusu olan ek madde başı olarak verilmiş, ardından ekin eklendiği sözcüğe kattığı anlam ve sözcüğün türünde meydana getirdiği değişim belirtilmiş, son olarak da uygun örnekler sıralanmıştır.

Süer Eker de *Çağdaş Türk Dili* (2010) adlı çalışmasının beşinci bölümünü biçim bilgisine ayırmıştır. Genel olarak biçimbirim konusundan bahsettikten sonra sırasıyla kök, gövde ve ek konularına değinmiştir. Ek başlığı altında yapım ve çekim eklerini incelemiş; addan ad yapma ekleri olarak 69 ek, addan eylem yapma ekleri olarak 19 ek, eylemden ad yapma ekleri olarak 60 ek ve eylemden eylem yapma ekleri olarak 23 ek toplamda ise 171 ek ele almıştır. Çekim ekleri konusunu da kendi içinde "Ad ve Ad Soylu Sözcüklerin Çekimi" ve "Eylemlerin Çekimi" olmak üzere iki başlık altında ele almıştır. Sözcük ve sözcük türleri hususunda bilgiler verdikten sonra ayrı bir başlık halinde sözcük yapma yollarına değinmiştir. "Sözcük Yapma/Üretme Yolları" başlığı altında sırasıyla şu yolları incelemiştir; kalıplaşma, türetme, birleştirme, karma, kısaltma/akronim, derleme, tarama, diğer.

Nurettin Demir ve Emine Yılmaz *Türk Dili El Kitabı* (2010) adını verdikleri eserlerinde söz yapımı ve söz yapım yolları konusunu biçim bilgisi ana başlığı altında kelime- kelime yapımı olarak ele almıştır. Kelime yapımını da kendi içinde türetme, birleştirme, kısaltma, kopyalama olmak üzere dörde ayırmışlardır. Yapım eklerini türetme adı altında isim yapımı ve eylem yapımı biçiminde ikiye ayırmışlar; isimden isim yapımı, fiilden isim yapımı, isimden fiil yapımı, fiilden fiil yapımı başlıkları altında sadece türetmeden bahsetmiş eklerden ve bu eklerin özelliklerinden söz etmemişlerdir.

Söz yapımı konusunu bulabildiğimiz bir diğer eser Tahsin Banguoğlu'nun *Türkçenin Grameri* (2011) adlı eseridir. Banguoğlu, söz yapımı konusunu; eserinin yapıbilgisi adını verdiği ikinci bölümünün kelime yapımı başlıklı birinci kısmında ele almıştır. Kelime yaratmak tanımlamasıyla söz yapımını tanımlayıp söz yapım yollarına değinmiştir. Söz yapımını dildeki mevcut köklere dayandırır ve kelime yapım yolu adlandırmasıyla iki yol gösterir. Bunlar; üretim ve birleşimdir. Üretim başlığı altında yapım eklerini ele alır. Yapım eklerini, isimden üreme isimler, isimden üreme fiiller, fiilden üreme isimler ve fiilden üreme filler olarak dörde ayırır. İsimden üreme isimler başlığı altında 53 ek; isimden üreme fiiller başlığı altında 19 ek; fiilden üreme isimler başlığı altında 54 ek; fiilden üreme filler başlığı altında 26 ek olmak üzere toplamda 152 yapım eki incelemiştir. Önce söz konusu olan eki madde başı olarak vermiş, ardından ekin eklendiği sözcüğe kattığı anlamsal ve görevsel özellikleri belirtmiş ve açıklamalarına uygun örneklerle söz konusu eki örneklendirmiştir. Birleşim konusunda

da birleşik kelimeyi tanımladıktan sonra birleşik isim tabanları ve birleşik fiil tabanları başlıkları altında konuyu değerlendirmiştir.

Jean Deny'nin *Türk Dil Bilgisi* (2012) adlı eserinde de konuyla ilgili bilgiler bulabilmekteyiz. Eserinin "Dördüncü Kısım/Kelime" başlığı altında "Türkçe Kelimelerin Biçim Bilgisi Özellikleri" konusuna yer veren Deny kök, gövde ve ek hususunda genel bilgiler vermiştir. Ardından eserinin beşinci kısmını "Kelime Kısımları" olarak adlandırmış, bu bölümü de ad ve fiil olmak üzere ikiye ayırmıştır. Ad ve eylem yapımıyla ilgili unsurları bu başlıklar altında incelemiştir. Adları incelediği kısmın dördüncü bölümünde "Başka Bir Addan Türemiş Adlar" başlığı altında addan ad yapan ekleri belirtmiş, bu bölümde incelediği ekleri eklendikleri köklere/gövdelere kattığı anlamlar bakımında sınıflandırmıştır. Ele aldığı ekleri I-Küçümsenikler ve Çoğumsanık, II-Asıl Türemişler olmak üzere iki grupta incelemiştir. Küçümsenikler başlığı altında +cik, +cık, +cak, +cek, +cA, +rAK ekleri; çoğumsanık başlığı altında +mAn eki; asıl türemişler başlığı altında +lIK, +lI, +CI, +daş, +cIl, +cIn ekleri olmak üzere bu bölümde toplam 13 ek incelemiştir. Fiilleri incelediği kısmın üçüncü bölümünde "Çatı Bildiren Fiil Yapım Ekleri"ni ele almıştır. Bu bölümde başlıklar halinde çatıları ele almış, çatı eklerini belirtmiş ve eklendikleri sözcüklere kattıkları anlamları/görevleri açıklamıştır. "Dönüşlü Çatı" başlığı altında -(I)n- ekini; "İşteş Çatı" başlığı altında –Iş-, -l- eklerini; "Ettirgen Oldurucu Çatı" başlığı altında –Dır-, -t-, -Ir- eklerini; "Edilgen Fiil" başlığı altında –l- ekini; "Olumsuz ve Yetersizlik Fiili" başlığı altında –mA- ekini incelemiştir. Bu bölümde toplam 8 ek üzerinde durmuştur. "Katmerli ve Birleşik Fiiller" adını verdiği beşinci bölümde addan türemiş fiiller ve fiilden türemiş adlar üzerinde durmuştur. "İsimden Türemiş Fiiller" başlığı altında 34 ek; "Fiilden Türemiş Adlar" başlığı altında 64 ek ve bunların birleşik kullanımlarını ele almıştır. Bu bölümde toplam 98 ek incelenmiştir. Eserinde farklı başlıklar altında toplam 183 ek incelemiştir. Deny, eserinde ele aldığı ekleri anlamsal özelliklerini göz önünde bulundurarak açıklamıştır. Ekin eklendiği sözcüğe kazandırdığı çeşitli anlamları belirterek bunlara uygun örnekler vermiştir. Verdiği örnekler sadece Türkiye Türkçesi'ne ait olmayıp Altayca da dâhil birçok Türk lehçesindendir. Ayrıca verilen örnekler eş zamanlı yaklaşımın dışında art zamanlı yaklaşımı da barındırmaktadır. Deny, arkaik ekleri de ele almış ve incelemiştir. Özetle denilebilir ki; Deny, eserinde anlam, tür ve görev özelliklerini dikkate alarak çok zamanlı bir gruplama yapmıştır.

Erdoğan Boz'un *Türkiye Türkçesi Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçimbilgisi (Tasnif Denemesi)* (2012) adlı çalışması konuyla ilgili bilgiler bulabileceğimiz başlıca kaynaklardan biridir. Üç bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümü terimler, tanımlar ve tasniflere ayrılmış; ikinci bölümü –ki çalışmanın esas bölümüdür– Türkiye Türkçesindeki biçimbirimlere ayrılmış ve üçüncü bölümü ise dizin olarak düzenlenmiştir. İkinci bölüm de kendi içinde *işletimlikler* ve *türetimlikler* olmak üzere ikiye ayrılır. İşletim eklerini de kendi içinde ad işletimlikleri ve eylem işletimlikleri olarak inceleyen Boz, türetimlikler bölümünde ad türetimlikleri ve eylem türetimliklerini incelemiştir. Türetimliklerle ilgili *bunların sözdizimsel bir görevleri yoktur, dolayısıyla biçimsel işlevlerinden söz edilemez. Çok çeşitli anlamsal işlevlerle eklendikleri sözcüklerin anlamını değiştirerek yeni sözlüksel anlamlar kazanmış yeni sözcükler yaparlar* (BOZ 2012, 80) demektedir. Ad türetimlikleri başlığı altında addan ad türeten 34, addan eylem türeten 17; eylem türetimlikleri başlığı altında eylemden eylem türeten 8, eylemden ad türeten 42 toplamda 101 ek incelemiştir.

Söz yapımının temelini oluşturan biçimlendiricilerle ilgili pek çok makale ve yazı mevcuttur. Söz konusu makaleler ve yazılar biçimlendiricilerin etimolojileri, anlamsal ve işlevsel özellikleri, dil içerisindeki kullanım alanları, biçimlendiricilerin dilbilgisel ve söz dizimsel nitelikleri gibi birçok konuyu içermektedir.

Bu çalışma içerisinde söz yapımıyla ilgili kitap, tez, makale ve çeşitli yazılardan yararlanılmış, etik kurallar çerçevesinde gerekli görülen alıntılar kaynak belirtilerek dile getirilmiş ve alıntı yapılan çalışmaya kaynakçada yer verilmiştir.

Çalışmamızda Türkiye Türkçesinde kullanılan söz yapım yollarından türetme başlığı altında ele alınan biçimlendiricileri, biçimlendiricilerin işlevsel özelliklerini de göz önünde bulundurarak Türkiye Türkçesinin söz varlığını kapsayan Türkçe sözlükten örneklendirdik. Örneklem olarak Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünü (2011) seçmemizin sebebi; sözlüğün Türkiye Türkçesinin söz varlığını kapsayan tanıklı bir eser olmasıdır. Biçimlendiricilerin temel işlevsel özelliklerini belirlemek amacıyla yaptığımız bu çalışmada belli bir eserin söz varlığını inceleme yoluna gitmeyişimizin sebebiyse işlevini araştırdığımız biçimlendiricinin sadece örneklem olarak alınan eserdeki bağlamsal işleviyle sınırlı kalacak oluşudur. Örneğin, +CA+ biçimlendiricisini çalışmamızda işlevsel özellikleri bakımından yedi ayrı başlık altında örneklendirebilmekteyiz.

Çalışmamızda söz varlığı üzerinde durduğumuz Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesinin Anadoludaki gelişimine baktığımızda; Türkçenin, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan ve Oğuz lehçesi temelinde Anadolu coğrafyasında gelişen bir dil olduğunu, bugünkü şeklini alana kadar birçok değişim geçirmiş ve birçok medeniyete tanıklık etmiş olduğunu görmekteyiz. *Türkiye Türkçesi tarihi, genellikle politik gelişmeler ve dilsel kanıtlar nedeniyle pek çok devreye ayrılır* (EKER, 2010: 143).

> *Güney-Batı Türk lehçeleri grubuna giren ve etnik yapı bakımından Oğuz-Türkmen boylarının diline dayanan Türkiye Türkçesi, geniş ve dar anlamlı bir terimdir. Geniş anlamı ile Anadolu ve Rumeli bölgelerinde kurulup gelişmiş olan ve dil tarihinin XII. yüzyıldan günümüze kadar uzanan alt bölümlerini de içine alan geniş kapsamlı bir dönemin adıdır. Dar anlamı ile de XX. yüzyıl başlarında, Milli Edebiyat akımı içindeki Yeni Lisancıların dil anlayışından (1911-1912) başlayıp günümüze kadar uzanan dönemin yani Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki yazı dilinin adıdır. Bu terimdeki geniş ve dar anlamların birbirine karıştırılmaması için Türkiye Türkçesinin XII.-XV. yüzyıllar arasındaki dönemi* ***Eski Anadolu Türkçesi*** *veya* ***Eski Türkiye Türkçesi****, XV.-XIX. yüzyıllar arasındaki dönemi Osmanlı Türkçesi, son dönemi de* ***Türkiye Türkçesi (Bugünkü Türkiye Türkçesi, Çağdaş Türkiye Türkçesi)*** *diye adlandırılır…. Türkiye Türkçesinin bir yazı dili olabilmesi ve bugünkü yapısını oluşturabilmesi, her gelişmiş lehçe veya yazı dili gibi çeşitli sosyal ve kültürel etkenlere bağlı uzun bir tarihî gelişme sürecinin sonucudur* (KORKMAZ, 2009: LXXVIII, LXXIX).

Genellikle XII. yüzyılda ve XIII. yüzyıl başlarında oluştuğu belirtilen Türkiye Türkçesi, Anadolu coğrafyasında şüphesiz ki birden bire meydana gelmemiştir. Bugün için ulaşılabilen en eski tarihli yazılı metinlerin XII. ve XIII. yüzyıla ait olmaları araştırmacıların Anadolu coğrafyasında Türkçenin var olma tarihi olarak bu yüzyılları göstermelerine sebep olmuştur.

Oğuz Türkçesinin çok daha gerilere uzanan ve yalnız konuşma dili olarak kalmayıp varlığını dönem dönem yazılı eserlerde de ortaya koyabilen gelişme süreçleri vardır (KORKMAZ, 2009 : LXXIX).

Selçukluların Anadolu'da bağımsız bir devlet kurmasıyla birlikte Oğuz Türkçesi, Anadolu'daki hâkimiyetini arttırmış, Anadolu coğrafyasında yerleşmeye başlamış ve konuşma dilinden yazı diline doğru gelişimini sürdürmüştür.

Oğuz Türkçesinin Anadolu coğrafyasındaki gelişim aşamalarını dönemlere göre şu şekilde sıralayabiliriz:

Eski Anadolu Türkçesi (Eski Türkiye Türkçesi)

Bu dönem, birçok kaynakta XIII. ve XV. yüzyıllar arasında Anadolu'da kullanılan Türkçe olarak tanımlanır. *Eski Anadolu Türkçesi, Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan ve XI.-XIII. yüzyıllar arasındaki yoğun göçlerle Anadolu'nun Türkleşmesinden sonra, Oğuzca temelinde kurulup gelişen ve XIII. yüzyıldan XV. yüzyıl ortalarına kadar süregelen yazı dilinin adıdır* (KORKMAZ, 2009: XCI).

Anadolu'daki sosyal ve siyasî hareketliliğe bağlı olarak Eski Anadolu Türkçesi dönemi de kendi içinde; Selçuklu dönemi Türkçesi, Beylikler dönemi Türkçesi ve Osmanlı Türkçesine geçiş dönemi olmak üzere üç döneme ayrılır.

Selçuklu Dönemi Türkçesi:

Selçuklu dönemi Türkçesi, XII-XIII. yüzyılların Türkçesidir (KORKMAZ, 2009: XCII). Orta Asya'daki sözlü ve yazılı edebiyatın Anadolu'ya geldiği ve Orta Asya ile kültürel ilişkilerin koparılmadığı bir dönemdir; ancak Anadolu Selçukluları döneminde bilimde, sanatta, edebiyatta ve devlet yazışmalarında Arapça ve Farsçanın kullanılıyor olması Türkçenin yazı dili olarak gelişimini olumsuz yönde etkilemiş ve geciktirmiştir.

Beylikler Dönemi Türkçesi:

Beylikler dönemi Türkçesi, Anadolu Selçuklu Devleti'nin (1075-1308) yıkılıp parçalanmasından oluşan Anadolu Beylikleri dönemine giren Türkçedir. XIII. yüzyıl sonlarından XV. yüzyıl başlarına, yani Osmanlı Beyliği 'nin öteki beyliklerin varlığına son veren güçlü bir devlet durumuna geçişine kadar uzanır (KORKMAZ, 2009: XCIII).

Osmanlı Türkçesine Geçiş Dönemi:

1453 yılında İstanbul'un fethinden sonra, imparatorluğun büyümeye ve gelişmeye başlaması ile birlikte, Türkiye Türkçesinin yol alışında da eskisinden farklı bir akış baş göstermiştir. XIV. yüzyılda Arapça ve Farsçaya karşı verdiği savaşta hayli başarı kazanmış olan Türkçe, bu yeni gelişme karşısında bilim ve edebiyat dili olarak tam bir olgunluğa doğru yol alırken yeniden gerilemeye yüz tutmuştur (KORKMAZ, 2009: XCV).

Yeni medreselerin kurulmasıyla hız kazanan bilim ve sanattaki gelişmelerle birlikte Arap ve Fars dili Türkçe karşısında daha güçlü duruma geçer. Arapça ve Farsçanın itibar kazandığı bu dönemde Türkçe dışlanmış ve yetersizliğinden yakınılmıştır. Bu dönem içerisinde yazılan eserlerde üç dilin de özelliklerine tesadüf edilmektedir. Türkçe bir anda terk edilmemiştir.

Bu dönemin eserlerinde, bir geçiş döneminin bütün özelliklerini bulmak mümkündür. Birçok Türkçe söz, Arapça ve Farsça karşılıklarıyla yan yana kullanılmış, birbirine bağlanmış uzun ve iç içe girmiş yabancı yapıda cümleler yanında kısa, açık ve Türkçenin sözdizimine uygun cümleler de yer

alabilmiştir. Yer yer sevimli ve canlı Türkçe deyimler de varlığını koruyabilmiştir. Ancak, bir önceki yüzyıla oranla artık denge Türkçenin aleyhine dönmeye başlamıştır (KORKMAZ, 2009: XCV).

Osmanlı Türkçesi

Osmanlıca, Türkçenin doğal gelişme sonucu biçimlenmiş bir aşaması değil, imparatorluk düzeni içinde saray ve çevresinde oluşan yüksek sınıfın, üç dilin söz varlığından ve gramer kurallarından yararlanarak meydana getirdiği melez ve yapma bir dil, daha doğrusu bir 'jargon' dur (EKER, 2010: 139).

Eski Anadolu Türkçesi döneminden sonra (11.-15. yüzyıllar), Eski Osmanlıca, Orta Osmanlıca ve Geç Osmanlıca olmak üzere bölümlendirilebilecek uzun Osmanlıca dönemi gelir (15.-20. yüzyıllar) (EKER, 2010: 143).

Eski Osmanlıca Dönemi

Osmanlıların 15. yüzyılda yükselişleriyle Türkiye Türkçesinin bir devlet dili olarak (Osmanlıca, lisân-ı 'osmânîyye) gelişmesi birlikte gerçekleşmiştir. Bu dil Anadolu Türkçesi ağızlarından ortaya çıkmıştır ve işlevsel yapısı, yeni kültürel ve idârî ihtiyaçları karşılamak amacıyla Arapça-Farsça söz varlığı ile sonuçlanmıştır (EKER, 2010: 143).

Orta Osmanlıca Dönemi

Orta Osmanlıca dönemi, 1453'te İstanbul'un fethiyle başlar. Osmanlıca, sözlü ve yazılı varyantlarıyla bölgeler ve milletler üstü bir geçerliliğe sahipti (EKER, 2010: 144).

Geç Osmanlıca Dönemi

19. yüzyılda başlayan geç Osmanlıca dönemi Avrupalılaşma yönünde güçlü bir eğilim göstermekteydi. Bu durum özellikle, 1839'da başlayan ve Tanzimat dönemi olarak bilinen yenileşme periyodu için geçerlidir. Dilde modernleşme dışında batılı düşünme tarzı da yeni dönemin gereklerindendi. ... Ilımlı dil reformcuları, yazı dilini İstanbul konuşma diline dayandırmayı önermişlerdir. Bunun yazı dilindeki yansımaları 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıktı (EKER, 2010: 144).

> *Osmanlı Türkçesi, Anadolu ve Rumeli bölgesinde kurulup gelişen yazı dilinin XVI. yüzyıldan XX. yüzyıl başına, Millî Edebiyat dönemine kadar uzanan devresinin adıdır. Türk dili ve edebiyatının XVI.-XIX. yüzyıllar arasındaki dönemi, niteliği bakımından klasik Osmanlıca*

> *özellikleri gösterdiği için, bu dönem "klasik devir" diye adlandırılır. Osmanlı Türkçesinin daha sonraki edebî gelişmelere ve yazı dili anlayışına göre az çok değişiklik gösteren 1860-1911 yılları arasındaki döneme de kendi içinde Tanzimat dönemi Osmanlıcası, Servet-i Fünun ve Fecr-i Atî dönemleri Osmanlıcası gibi alt dönem adları verilir* (KORKMAZ, 2009: C).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte Cumhuriyet dönemi başlar (EKER, 2010: 143).

Türkiye Türkçesi

Türkiye Türkçesi olarak adlandırdığımız dönem, bugün Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde kullanılan, yazı dili olarak İstanbul ağzını esas alan Türkçe'dir; ve birçok araştırmacı tarafından da bu şekilde nitelendirilmektedir.

Türkiye Türkçesi tipolojik açıdan bütün Türk dilleri gibi eklemelidir; yani varyantlarının fonolojik olarak büyük ölçüde tespit edilebildiği ve aralarındaki sınırların şeffaf olduğu eklerden oluşan sentetik bir kelime yapısına sahiptir (EKER, 2010: 142).

> *Türkiye Türkçesi, Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs'ın resmi dilidir ve buralarda ilk veya ikinci dil olarak yaklaşık 55 milyon kişi tarafından konuşulur. Ayrıca Kuzey –batı Avrupa, Almanya, Balkanlar, Bulgaristan, Batı Trakya ve Makedonya'da önemli bir azınlık tarafından da konuşulur* (EKER, 2010: 142).

> *Türkiye Türkçesinin temelini kuran **Yeni Lisan** akımı, 1911 yılında Selânik'te çıkmaya başlayan **Genç Kalemler** dergisi etrafında toplanan Ali Canip, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Kâzım Nami, Âkil Koyuncu gibi gençlerin "millî bir edebiyat millî bir dille yaratılır" görüşünden hareket ederek, yazılarını eski dile tepki olmak üzere **Yeni Lisan** başlığı altında yazmaları ile başlamıştır. Bu dönemde dil konusu, daha önceki dönemlerin dilde sadeleşme akımlarına karşı, tarihî ve sosyal gerçeklere uygun sistemli bir dava olarak ele alınmış ve verimli bir çizgide yol almıştır. Daha sonraki yıllarda bu süreç, M. Kemal Atatürk'ün önderliğinde 1928 yazı, 1932 dil devrimi ile sistemli bir temele oturtulmuştur* (KORKMAZ, 2009: CIII-CIV).

> *İşte, bazı Türkologların Batı Oğuzcası diye de adlandırdığı Türkiye Türkçesi, yukarıdaki bölümlerde özetlendiği gibi, yüzyıllar süre gelen birbirinden farklı siyasî, sosyal ve kültürel şartlara bağlı süreçlerden geçe geçe ve tarihin 1400 yıllık süzgecinden süzüle süzüle gelişip olgunlaşmış ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yer almış bulunan Oğuz lehçesi temelindeki yazı, kültür ve bilim dilinin adıdır* (KORKMAZ, 2009: CIV).

Türkçenin, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan Oğuz lehçesi temelindeki, XX. yüzyıldan günümüze uzanan ve Türkiye Türkçesi diye

adlandırdığımız bölümü bizim çalışmamızda ele alacağımız ve yararlanacağımız dönemdir.

Tez esas itibariyle bir giriş ve girişi takip eden dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmamıza kaynaklık eden eserlerin tanıtımı, söz varlığı üzerinde durulan dönemin özellikleri ve örneklemimizin seçim sebebi belirtilmektedir.

Çalışmanın birinci bölümündeyse söz yapımı konusu üzerinde durulmakta ve söz yapımı, dil göstergeleri ve biçimbirimlerle ilgili bilgiler yer almaktadır.

Türetme başlığını taşıyan ikinci bölüm ise çalışmamızın ana bölümüdür. Bu bölüm de kendi içinde addan ad türeten biçimlendiriciler, eylemden ad türeten biçimlendiriciler, addan eylem türeten biçimlendiriciler, eylemden eylem türeten biçimlendiriciler ve eylemsi biçimlendiricileri olmak üzere beş alt başlığa ayrılır. Bu beş alt başlık da kendi içinde biçimlendiricilerin işlevsel özelliklerine göre alt başlıklara ayrılmaktadır. Addan ad türeten biçimlendiriciler on dört; eylemden ad türeten biçimlendiriciler üç; addan eylem türeten biçimlendiriciler üç; eylemsi biçimlendiricileri üç alt başlığa ayrılmakta ve eylemden eylem türeten biçimlendiriciler bölümünde çatı konusu açıklanmaktadır. Türetme bölümünde ele aldığımız her biçimlendiricinin işlevsel özelliğini belirtip Türkiye Türkçesinin söz varlığını içeren Türkçe sözlükten sözcüklerin sayfa numaralarını da belirterek örneklendirdik.

Diğer söz yapma yolları adını verdiğimiz üçüncü bölüm, on alt başlığa ayrılmaktadır. Bu bölümde de türetme dışında söz yapımında kullandığımız yöntemler açıklanmıştır.

Çalışmamızın dördüncü bölümünü tablolar ve değerlendirme kısmı oluşturmaktadır. Bu bölümde toplam beş adet tablo yer almaktadır. Bu bölümdeki tabloların dört tanesi çalışmamızın ana bölümünü oluşturan türetme bölümüne göre şekillendirilmiştir. Bu bölümde uyguladığımız sınıflandırmaya bağlı olarak tablolar addan ad biçimlendiricileri, eylemden ad biçimlendiricileri, addan eylem biçimlendiricileri ve eylemsi biçimlendiricileri adlarını taşımaktadır. Son tablomuzda ise biçimlendiricilerle ilgili bu çalışmaya kaynaklık eden eserlerdeki biçimlendiricilerle bizim incelediğimiz biçimlendiricilerin listesi eklenmiştir.

BÖLÜM I

SÖZ YAPIMI

Akıl sahibi olan ve düşünen insanoğlu sosyal hayat içerisinde birçok faaliyet üstlenmektedir. Sosyal bir varlık olmanın temel gereksinimi olarak çevresiyle iletişim kurmaktadır. *Anlama, kavrama, uygulama, analiz, sentez gibi* (ŞEN, 2009: 42) pek çok zihinsel etkinlik gerçekleştirmektedir. İnsanoğlu varoluşundan beri gerçekleştirdiği tüm bu faaliyetleri bir şekilde ifade etme ihtiyacı duymuş ve bu ihtiyacını da çeşitli yollarla karşılamıştır. Jest ve mimikler, ünlemler, beden dili bu ihtiyacı gidermek için kullanılan yollardandır; ancak kendini ifade etme ihtiyacını karşılamaktaki en üst becerisi dil ve bu dili kullanabilme yetisi olmuştur. İşte bu yeti, insanı diğer canlılardan ayıran en temel özelliktir.

Dil, temel anlamıyla tat alma organıdır; ancak dil dediğimizde akla gelen diğer bir anlam şüphesiz ki konuşma yetisini ifade etmek için kullandığımız, bildirişim araçlarının en gelişkini olan insan dilidir. Latince *lingua*; Fransızca *langue*; İngilizce *language*; Almanca *zunge*; Farsça *zebân*; Rusça *yazık*; Bulgarca *ezik*; Arapça *lisân* ile karşılanan dil konuşma eylemine, konuşma yetisine ve bildirişme sistemine karşılık gelmektedir. *Dil, terimiyle herhangi bir toplumun, ulusun bireyleri arasında anlaşma sağlayan yerleşik dizge anlatılır (Türkçe, Japonca, Bulgarca gibi). Bu dizge, anlam taşıyan belli ses birleşimlerinden, sözcük ve morfemlerden oluşur* (AKSAN, 2007: 51).

> *Dil bilimine bir ad vererek onun ilk kez bilimler arasında sayılmasını sağlayan* ***Ferdinand de Saussure*** *dili, "ayrı ayrı kavramların karşılığı olan ayrı ayrı göstergelerden oluşan bir sistem" biçiminde tanımlarken;* ***Marouzeau*** *"bireyler arasında bildirişim aracı işlevi gören her gösterge sistemi" olarak;* ***Lalande*** *"bir bildirişim aracı işlevi görebilen tüm gösterge sistemleri" ;* ***Otto Jespersen*** *ise "canlı varlıklar arasında herhangi bir bildirişim aracı";* ***Andre Martinet*** *"İnsanın kendi bilgi ve deneyimlerini bir anlamsal kapsamı ve ses karşılığı olan anlam birimlerle (İng. monem), her toplumda başka biçimde açıkladığı bir bildirişme aracı" olarak tanımlar.* ***Bloomfield*** *dili "bir alışkanlıklar bütünü",* ***Noam Chomsky*** *"sınırlı sayıda sözcük ve kuraldan yaralanarak türetilebilecek sınırsız sayıda tümceden oluşan bir bütün",* ***Pinker*** *ise "bir içgüdü" olarak tanımlar.* (BAYRAKTAR, 2014: 2).

Dil, soyut ve somut yönü olan bir olgudur ve sembollerden oluşur. *Bir kavram ya da varlığı anlatmak üzere ses simgelerinden yararlanmak yani bu kavram ya da varlığı ifade etmek üzere seçilmiş sözcüğü söylemek veya yazmak somuttur. Aynı biçimde*

söylenen sözcük duyulduğunda ya da yazılan sözcük okunduğunda da somutluk söz konusudur. Ancak yazılı ya da sözlü ifade edilmiş ya da ifade edilecek bir sözcüğün anlaşılma ya da ifade edilme aşamasında beynimizdeki anlamlandırma soyuttur (BAYRAKTAR, 2014: 7).

Konuşma yetisini ifade etmek için kullandığımız, bildirişim araçlarının en gelişkini olan insan dili bir olgudur ve bu *olguyu ne biçimde ele alırsak alalım, dil olayının her zaman iki yüzü vardır; bunlar birbirinin karşılığıdır, birbirinin değerini belirler* (VARDAR, 2001: 36). Ayrıca dil, bir göstergeler sistemidir. *Dil göstergesi bir nesneyle bir adı birleştirmez, bir kavramla bir işitim imgesini birleştirir* (VARDAR, 2001: 107). *Bütünü belirtmek için **gösterge** sözcüğü kullanılmalı, kavram yerine **gösterilen** ve işitim imgesi yerine de **gösteren** terimleri benimsenmelidir* (VARDAR, 2001: 109).

Çizelge 1: Gösterge

Dil içerisinde yer alan her göstergenin üç boyutu vardır: anlam/kavram boyutu, ses boyutu ve biçim boyutu.

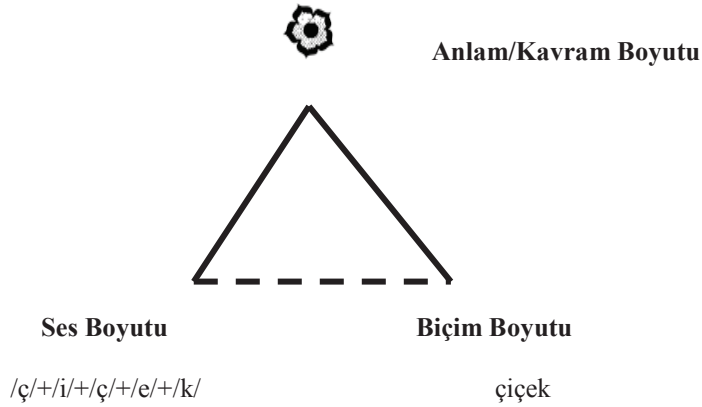

Çizelge 2: Göstergenin Boyutları

Bu üç boyut dil bilimde gösterge olarak tanımlanan yapıdır. *XX. yüzyılın çığır açan dil bilimcisi F. de Saussure kuramı içinde **gösterge** terimini ve kavramını getirerek dil çalışmalarında bugün de benimsenen ve kesinleşmiş sayılabilecek olan bir ilkeyi*

yerleştirmiştir (AKSAN, 2007: 153). Saussure'ün kuramına göre her sözcüğün iki yönü vardır: *gösteren* ve *gösterilen*. *Gösteren*; sözcüğün ses imgesi yönü, *gösterilen* ise sözcüğün kavram yönüdür. Bu iki yön bir kâğıdın iki yüzü gibidir ve birbirinden ayrılamaz. *Gösterge bir adla bir nesneyi değil, kavramla sesi birleştirir; bu iki ögeyi bir arada tutan bağ* ***nedensiz****'dir*(AKSAN, 2007: 154). Yani çiçek kavramıyla bu kavramı ifade etmek için kullandığımız /ç/+/i/+/ç/+/e/+/k/ ses imgesi arasında bir nedensellik söz konusu değildir. Bu bağlamda, *Saussure'e göre dil, bir terimler dizini değil, bir göstergeler dizgesidir; bizim genel dilde sözcük adını verdiğimiz şeyler değil, doğrudan doğruya insan zihnine özgü ruhsal birer iyelik olan göstergeler vardır* (AKSAN, 2007: 153) demek yerinde olacaktır.

Dil, bir potansiyeldir. Sözcükler ise bu potansiyelin kullanılması-gerçekleştirilmesidir. Kuşaktan kuşağa aktarılan, bir ulusun kültürüyle sıkı sıkıya ilişkili olan ve bireyin başta ailesi olmak üzere çevresinden edindiği, anadil de denilen edinime dayalı genel bir dil vardır. Bir de bu dile paralel olarak kullanılan birey dili mevcuttur. Birey dili dediğimiz, kişinin kendi ihtiyaçları doğrultusunda genel dil içerisinden gerektiği kadarını kullanmasıdır yani kişinin sosyal ihtiyacına yöneliktir. *Dil toplumsal, söz bireyseldir. Kişisel konuşmalar* ***dil*** *denen sonsuz denizden* ***söz*** *denen farklı balıkları tutmaya benzetilebilir* (BAYRAKTAR, 2014: 23). Ferdinand de Saussure'ün gösterge bilim kuramı kapsamında da bu ayrım bulanmaktadır. *Toplumsal olan* ***dil****'in (langue) yanı sıra Saussure, bireysel olan dili de belirlemiştir:* ***söz*** *(parole). Söz, toplumsal olan dilin kişi tarafından gerçekleştirilmesi, özel kullanılışıdır* (AKSAN, 2007: 52). Saussure, birey diline *söz* olarak tercüme edilen *parole* adını vermiştir. Genel dil ile birey dili ayrımı Saussure'de karşımıza *dil-söz ayrımı* biçiminde çıkar. Aynı yaklaşımı yapısal dilbilimin önemli isimlerinden *dönüşümlü-üretimsel dilbilim* kuramının kurucusu Noam Chomsky'de de bulmaktayız. Chomsky, Saussure'ün *langue* ve *parole* kavramlarına karşılık *competence* ve *performance* terimlerini kullanmıştır. Doğan Aksan da bu terimlere karşılık gelmek üzere *edinim* ve *kullanım* terimlerini önermiştir.

Dilin kendi içinde temeli geçmiş yüzyıllarda atılmış ve üzerinde anlaşmaya varılmış; ses, biçim, dizim, anlam ve kullanım açısından çeşitli kuralları vardır. Bireyler her ne kadar bireysel seçim özgürlüğüne sahip olsalar da iletişim sağlayabilmek için bu kurallara uyarlar (BAYRAKTAR, 2014: 23). Dil üzerinde yapılan çalışmalar ve incelemeler de kullanım dikkate alınarak yapılmaktadır. Kullanım ses imgelerinin oluşturduğu sözcüklerdir. Sözcük, bir veya birkaç heceden oluşan, belli

bir kavrama ad olmuş ya da belli bir kavramı karşılayan, anlamı olan ses birliği olarak tanımlanabilir. ***Sözcük*** *adını verdiğimiz işaret; bir kavram, bir de ses yönü olan, her dilin kaynaşmış bir düşünce-ses bileşimidir; dildeki başka öğelerle ilişkili bir anlama ve anlatma birimidir* (AKSAN, 2007: 51).

> *Kelimenin genel geçer bir tanımını vermek ilk bakışta göründüğünden daha güçtür. Farklı ölçütleri kullanarak tanımlamaya çalışacak olursak kelime, ses açısından, vurgusu ve kelime aralarını gösteren sinyallerle birbirinden ayrılan, yazı dilinde araya konan bir boşlukla sınırları verilen ses birlikleridir. Biçim bilimi açsından kelime, yapım ve çekime taban oluşturan, aldığı eklerle kendi içinde bir birlik meydana getiren unsurlardır. Anlamsal ve sözlüksel açıdan, sözlüklerde kodlanmış bağımsız en küçük anlam taşıyıcısı; söz dizimi açısından ise cümlede yeri kaydırılabilen veya başkalarınca değiştirilebilen parçadır* (DEMİR ve YILMAZ, 2010: 1956-196).

Sözcükler, insanoğlunun varlıkları adlandırmak için oluşturduğu ve ihtiyaçları doğrultusunda oluşturmaya devam edeceği yapılardır. İnsanoğlu hayatındaki değişme ve gelişmelere uygun olarak kullandığı dili de geliştirmiş ve değiştirmiştir. Hayatına giren her yeni varlık ve kavramı adlandırma çabası içindedir. Şüphesiz ki sürekli bir değişim içerisinde olan insanoğlunun en çok etkilediği ve yenilediği alan ihtiyaçlarını gidermek için kullandığı dildir. *Dilin en fazla yenilenen alanı söz varlığıdır. Yeni kavramlar için her dilin kendine has söz yapımı araçları vardır* (DEMİR ve YILMAZ, 2010: 197).

> *Türkçe, yeni kelime ihtiyacını karşılamak için eklerle yeni kelime türetme, var olan kelimelere yeni anlamlar yükleme, birleştirme, harf veya hece seçerek kısaltma, uyarlama, kopyalama gibi teknikleri kullanmaktadır. Ancak söz yapımı imkânlarının bunlardan daha fazla olduğu unutulmamalıdır* (DEMİR ve YILMAZ: 197-198).

Sözcük türetme, sözcük üretim yollarının en yaygın olanıdır (BAYRAKTAR, 2014: 128). Söz yapımı konusu, dilbilgisi alanlarından şekil bilgisi alt başlığı altında ele alınmaktadır. Şekil bilgisi, kaynaklarda biçim bilgisi, yapı bilgisi, morfoloji, şekliyat vb. adlarla karşımıza çıkar. *Şekil veya kelime bilgisi, bir dilin kelimelerini, kelime yapılarını, türetme yollarını, çekim şekillerini inceleyen dil bilgisi koludur* (EDİSKUN, 1963: 103). Kök, gövde, ek kavramları; sözcük türetme yolları, sözcük çekimi gibi birçok konuyu bu başlık altında incelemekteyiz. Bu sebepledir ki diller incelenirken özellikle şekil bilgisi üzerinde durulur. *Her dil ait olduğu kültürün yaşayışına ait sözcükleri barındırdığı için, diller ait oldukları kültürün özeti niteliğindedir* (BAYRAKTAR, 2014: 5). Şekil bilgisi dillerin kendilerine özgü niteliklerini ortaya

koymamızda, diller arasındaki akrabalık ilişkilerini belirlememizde diğer dil bilgisi kollarına oranla daha sık başvurduğumuz bir alandır.

Söz yapımı konusu dil bilimin biçim boyutundaki alt dallarından "biçim bilim" dalının inceleme alanında yer alır. *Dillerdeki sözcükleri ve bu sözcüklerin oluşum biçimlerini inceleyen dil bilimi dalıdır. Biçim birimi kuramı, biçim bilimin temelini oluşturur* (BAYRAKTAR, 2014: 128).

Biçimbirim (morpheme) dediğimiz yapı dildeki en küçük anlamlı birimdir. Bu birim, tek bir sesten oluşabileceği gibi birden fazla sesin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir sözcük de olabilir. *Seslerden oluşan ve seslem'le ilişkisi bulunmayan bu birim, örneğin* ***evcilleşmek*** *sözcüğünde* ***(ev-cil-leş-mek)*** *seslemle bir giderken* ***gözümüzün*** *sözcüğünde ondan bütün bütün ayrılır (biçim birimlere göre ayıracak olursak* ***göz-ümüz-ün****; seslemlere göre ayıracak olursak* ***gö-zü-müz-ün****)* (AKSAN, 2007: 108). Örneklerden de anlaşılacağı gibi biçimbirim hece demek değildir. Biçimbirimler hecelerden/seslemlerden oluşurken heceler/seslemler biçimbirimlerden oluşmak durumunda değildir. Örneğin, çiçek sözcüğü iki heceden/seslemden oluşan tek bir biçimbirimdir. Bir birime biçimbirim adını verebilmemiz için gereken en önemli özellik söz konusu birimin belirli bir anlam yüküne sahip olmasıdır. *Bir biçim birim değişik bağlamlarda aşağı yukarı yerleşik bir anlamda kullanılır* (BAYRAKTAR, 2014: 34).

Biçimbirimler, kullanım özellikleri bakımından *Bağımsız Biçimbirimler* ve *Bağımlı Biçimbirimler* olmak üzere ikiye ayrılır.

Bağımsız biçimbirimler; kullanımı başka bir birime bağlı olmayan, tek başlarına kullanılabilen biçimbirimlerdir. Bu tür biçimbirimler sözlüklerde madde başı olabildiği için *Sözlüksel Biçimbirim* olarak da adlandırılır. Bağımsız biçimbirimleri kendilerinden sonra gelen biçimbirimlere ekleyebildiğimiz için öncül biçimbirim olarak nitelendirilebiliriz. *Türkçede sözcük kök ve gövdeleri bağımsız biçim birimidir* (BAYRAKTAR, 2014: 34). İngilizce *free morpheme* de dediğimiz sözlüksel biçimbirimler kendi içinde *bağımlı sözlüksel biçimbirim* ve *bağımsız sözlüksel biçimbirim* olarak ikiye ayrılır. Kullanımı bir birime bağlı olduğu için her ne kadar sözlüksel anlamı da olsa eylemleri bağımlı sözlüksel biçimbirim olarak adlandırırız. Eylemler dışındaki diğer tüm sözlüksel biçimbirimleri bağımsız sözlüksel biçimbirim olarak değerlendiririz.

Bağımlı biçimbirimler; kullanımı başka bir birime bağlı olan, tek başına kullanamadığımız biçimbirimlerdir. İngilizce *bound morpheme* denilmektedir. Herhangi bir bağımsız biçime eklenmedikleri sürece tek başlarına bir anlam ifade etmezler. Bağımlı biçimbirimler anlamdan çok göreve sahip yapılardır. Başka birime eklendiklerinde anlamları ve görevleri belirginleştiği için bağımlı biçimbirimlere *dilbilgisel biçimbirim* de denilmektedir. *Türkçede yapım ve çekim ekleri bağımlı biçim birimleridir* (BAYRAKTAR, 2014: 34). Türkçe sondan eklemeli bir dil olduğu için bağımlı biçimlere, *ardıl biçimbirim* de denilmektedir.

> *Yalnızca yeni bir dil bilgisel öge yaratan, anlam ya da yapı değişikliğine yol açmayan bağımlı biçim birimlerine ya da diğer bir deyişle eklere bağımlı biçim birimi ya da Türkçe Dil bilgisindeki adlandırılışıyla* ***çekim eki*** *(İng. inflectional morphemes) denir. Ad durum ekleri, zaman ekleri, eylem kişi ekleri gibi.*
>
> *Eklendiği sözcük kök ya da gövdesinde anlam, yapı, bazen de tür değişikliği yaratan biçim birimlerine ya da eklere* ***yapım eki*** *(İng. derivational morphemes) denir. Addan ad, addan eylem, eylemden ad ve eylemden eylem yapım ekleri Türkçenin yapım ekleridir* (BAYRAKTAR, 2014: 34).

Dilbilgisel biçimbirimler de tıpkı sözlüksel biçimbirimlerde olduğu gibi kendi içinde bağımlı ve bağımsız dilbilgisel biçimbirimler olarak ikiye ayrılır. Bağımsız dilbilgisel biçimbirim, kullanımda yer almadan da sahip olduğu görevi bize bildiren biçimbirimlerdir. Tek başlarınayken de sahip oldukları görevsel anlamı taşırlar. Bağımsız dilbilgisel biçimbirimlere örnek olarak *ile, ve, gibi, kadar* vb. bağlaçlar ve edatlarla *ah, eyvah, haydi* vb. ünlemleri gösterebiliriz. Bağımlı dilbilgisel biçimbirimler ise kullanımı mutlak surette başka bir biçimbirime bağlı olan yapılardır. Bunlara örnek olarak yapım ve çekim eklerini gösterebiliriz. Bağımlı dilbilgisel biçimbirimlerin sahip olduğu anlam ve görevi belirleyebilmemiz için bağımsız bir biçimbirime ihtiyacımız vardır.

Kullanım özellikleri açısından bu şekilde sınıflandırabileceğimiz biçimbirimlerle ilgili eklememiz gereken bir diğer husus İngilizce *allomorphe* ya da *morph* denilen alt biçimbirimlerdir. Alt biçimbirimler, anlam ve görev bakımından temel biçimbirimle aynı özelliklere sahip olup biçimsel görünüm ve ses bakımından temel biçimbirimlerden farklı olan yapılardır. Alt biçimbirim olarak adlandırdığımız bu biçimlere *eşbiçimler* de denilmektedir. Eşbiçimlilik veya alt biçimbirimler, dilbilgisel biçimbirim de dediğimiz bağımlı biçimbirimler için geçerli olan bir niteliktir. Sözlüksel veya bağımsız biçimbirimlerin alt biçimbirimleri dilbilgisel veya bağımlı biçimbirimlerle

kıyaslandığında pek yaygın değildir. Alt biçimbirimlerin oluşmasındaki temel etken ses uyumlarıdır. Örnek olarak bilinen geçmiş zaman eki –DX'yı ele alırsak temelde –DX olan bu ekin sekiz ayrı görünüme sahip tek bir işlevsel özellik gösterdiğini söyleyebiliriz.

*zıpla-**dı***	*bak-**tı***
*gel-**di***	*geç-**ti***
*yorul-**du***	*koş-**tu***
*gül-**dü***	*öp-**tü***

Yukarıdaki örneklerin tamamında bağımsız biçimbirimde ifade edilen eylemin geçmişte olup bittiği anlatılmaktadır. Eylemin geçmişte olup bittiğini bize bildiren 8 ayrı görünüm söz konusudur. Bu görünümlerin her biri bilinen geçmiş zaman eki –DI'nın alt biçimbirimleri (allomorphe) ya da eşbiçimleridir. *Bir alt biçim birimin her bir görünümüne **biçim** (İng. morph) denir* (BAYRAKTAR, 2014: 35).

Biçimbirimlerin sahip olduğu bazı sessel özellikler mevcuttur. Biçimbirimler, sessel özelliklerine göre *eş sesli, eş sesletimli, eş sesletimsiz* (BAYRAKTAR, 2014: 34) olarak sınıflandırılırlar. Bu konuyu Nesrin Bayraktar Dil Bilimi (2014) adlı kitabında şöyle açıklamaktadır:

> ***Eş Sesli Biçim Birimleri (İng. homonymy):** Söylenişleri ve yazılışları aynı, anlamları farklı olan biçim birimlere eşsesli biçim birimi denir. Eşseslilik hem bağımlı, hem de bağımsız biçim birimleri için geçerlidir.*
>
> *yüz "100" ≠ yüz "çehre"*
>
> *yüz- 'derisini soymak' ≠ yüz- 'kol ve bacaklarla su içerisinde hareket etmek'*
>
> *{-mIş}1: eylemden ad yapım eki → dol-muş*
>
> *{mIş}2: öğrenilen geçmiş zaman eki.→ Gel-miş.*
>
> *{-mIş}3: geçmiş zaman ortacı (sıfat fiil) → bil-miş (çocuk)*
>
> *…*
>
> ***Eş Sesletimli Biçim Birimleri (İng. homophone):** Söylenişleri aynı, yazılış ve anlamları farklı sözcüklere eş sesletimli biçim birimleri denir. Türkçede genellikle /ğ/ yarı ünlüsünün /y/ yarı ünlüsüyle benzeşmesinden kaynaklanır.*
>
> *Tü. eğer'şayet' / eyer 'at oturmalığı'*
>
> *Tü. değişme 'değişim' / deyişme 'karşılıklı söyleşme'*

…

Eş Sesletimsiz Biçim Birimleri (İng. non-homophone): *yazılışları aynı anlamları ve söylenişleir farklı biçim birimlerine eş sesletimsiz denir.*

T. dolar 'Amerikan para birimi' X dolar 'dolmak eyleminin geniş zamanı'… (BAYRAKTAR, 2014: 34-35).

Biçimbirimlerle ilgili temel bilgileri bu şekilde sıraladıktan sonra dildeki anlamlı birimlere baktığımızda karşımıza üç temel birim çıkar; bağımsız biçimbirim dediğimiz kök ve gövdeler, bağımlı biçimbirim dediğimiz ekler.

Kök, bir sözcüğün almış olduğu tüm ekleri çıkardıktan sonra geriye kalan anlamlı en küçük birimdir. Kökler ad kökleri ve eylem kökleri olmak üzere ikiye ayrılır. *Türkçede ad ve eylem kökleri arasında çok kesin bir ayrım vardır ve bu ayrım, bütün Altay dillerinin en önemli morfolojik özelliklerinden biridir; ancak kimi kökler hem ad hem de eylem kökleridir: boya, boya-; güreş, güreş-; barş, barış-; göç, göç-; savaş, savaş- vb.* (EKER, 2010: 307).

Gövde, en az bir yapım eki almış, bünyesinde çekim eki bulundurmayan, sözlüklerde madde başı olarak bulunabilen sözcüklerdir. Ad ve eylem gövdeleri olmak üzere iki çeşit gövde vardır. sil-gi, göz+lük, simit+çi vb. sözcükler birer gövdedir.

Ek, tek başına bir anlam ifade etmeyen eklendiği sözcüğü yapı, anlam ve tür bakımlarından etkileyebilen bağımlı biçimbirimdir. *Ekler kendilerinden daha küçük anlamlı parçalara bölünemezler* (EKER, 2010: 309). Ekler, kök veya gövde olan sözcüğe eklenirkenki konumlarına göre ön ek, iç ek, son ek olmak üzere üçe ayrılır. İngilizcede prefix denen ön ek, kök veya gövdenin başında yer alan ektir. Arapça, Farsça gibi Doğu dilleriyle İngilizce, Almanca gibi Batı dillerinde yaygın olarak kullanılır. İngilizce infix de denen iç ek, adından da anlaşıldığı gibi sözcüğün iç yapısında yer alır. Arap ve İbranî dillerinde hayli yaygındır. Suffix dediğimiz son ek ise kök veya gövde olarak belirlenen sözcüğün sonuna getirilen eklerdir. Türkçe sondan eklemeli bir dil olduğu için Türkçede sadece son ek (suffix) bulunur. *Türkçenin ekleri genellikle tek hecelidir* (EKER, 2010: 310). Çok heceli eklerin birçoğu birkaç ekin birleşmesiyle ya da kalıplaşmasıyla ortaya çıkmıştır.

Türkçe anlatımda asıl yük eklerin üzerindedir. Bir bakıma Türkçe için bir ekler dili demek yanlış olmaz. Ekler, Türkçenin ses bilim, biçim bilim ve anlam dizgesi içinde çok önemli bir yere sahiptir, Türkçeye sonsuz türetme ile anlam imkanları sağlar. Tek bir kökten yüze yakın türev yapılabilir(EKER, 2010: 311).

Türkçe yapım/türetim ekleri ve çekim/işletim ekleri olmak üzere iki temel ek grubuna sahiptir.

> *Tarihî sürece bakıldığında, bu bilim dalı ile ilgili araştırmaların/çalışmaların MÖ V. yüzyıla kadar gittiği görülmektedir. Eski Hint'te etimolojik çalışmalar yapan Yaska, nesneyle onun adı (kelime) arasındaki bağlantıdan söz etmiştir. Yine, Eski Yunan"da Aristo"nun kelime türlerinin belirlenmesine dair çalışmalar yaptığı bilinmektedir*(BÖLER, 2013: 360).

> *Türk dilinin şekil bilgisi ile ilgili ilk notları/bilgileri ise, Kâşgarlı Mahmud'un* ***Divânü Lügâti't-Türk*** *adlı eserinde buluyoruz. Yine Kâşgarlı,* ***Divan****'ın ilk sayfalarında, esere dâhil etmediği sıfatlara değinip örnek verirken çokluk ve tekliklerin yapılışı, karşılaştırma sıfatları, küçültme ve benzeri konulara yer vermediğini çünkü bütün bunları bir dil bilgisi kitabı olan* ***Kitabü Cevahirü'n-Nahv fi Lugati't-Türk****'te ayrıntılı bir biçimde anlattığını yazmaktadır* (BÖLER, 2013: 361).

Divanü Lügati't-Türk'ten sonra elbette Türk diliyle ilgili pek çok dil bilgisi kitabı yazılmıştır; ancak Tanzimat dönemi de dâhil olmak üzere yazılan kitaplarda amaç Türk dilinin inceliklerini ve zenginliklerini göstermek olsa da Arap gramerinin kurallarından kopulamamış, Arap grameri esas alınarak incelemeler yapılmıştır. Şekil bilgisi "sarf" başlığıyla incelenmiştir. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise –dil devriminin de etkisiyle- bu alanda yapılan çalışmaların arttığını ve çeşitlendiğini görmekteyiz.

BÖLÜM II

TÜRETME

Türetme, ad veya eylem kök ya da gövdelerine çeşitli yapım eklerinin eklenmesiyle yeni sözcükler oluşturma esasına dayalı söz yapım yoludur. *...üretim yoluyla kelime yapmak demek, bir taban ile bir üretim ekinin belli şartlar içinde bir kavramı karşılamak üzere bitiştirmek demektir* (BANGUOĞLU, 2011: 155). Bu yöntemle oluşturulan sözcükler ekin eklendiği ad veya eylem tabanıyla anlamca ilişkilidir. *Eklerle türetilen sözcükler kök ya da gövdedeki temel anlamı yansıtır* (EKER, 2010: 364). Çalışmamızın asıl bölümünü söz yapım yollarından biri olan türetme oluşturduğu için Bölüm II'nin tamamını türetme konusuna ayırmayı tercih ettik. Türetme dışında kalan söz yapım yollarını da *Diğer Söz Yapım Yolları* başlığıyla Bölüm III olarak ele aldık.

Türkçede kullandığımız yapım ekleri sözcüğün türsel niteliğine olan etkisine göre *Addan Ad Yapım Ekleri, Addan Eylem Yapım Ekleri, Eylemden Ad Yapım Ekleri* ve *Eylemden Eylem Yapım Ekleri* olmak üzere dört temel bölüme ayrılır. Biz de türetme başlığı altında ele alacağımız ekleri bu dört temel bölüme göre sıralayacağız.

2.1 ADDAN AD TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER

Bu bölümde yer alan biçimlendiricilerin temel özelliği ad tabanlarına eklenmeleri ve adlardan çeşitli anlam ilgilerine sahip yeni adlar türetmeleridir. Bu bölüm içerisinde işlevsel nitelikler bakımından on dört alt başlık bulunmaktadır.

2.1.1.KÜÇÜLTME, ACIMA, SEVGİ VE MERHAMET BİÇİMLENDİRİCİLERİ (ÖZEL AD BİÇİMLENDİRİCİLERİ)

Bu bölümde ele aldığımız biçimlendiricilerin ortak özelliği eklendikleri adlardan küçültme, acıma, sevgi ve merhamet anlamı kazanan yeni adlar türetmeleridir. Özel ad biçimlendiricileri, ifadesini paranteze alarak belirtmemizin sebebiyse bu bölüm içerisinde yer alan bazı biçimlendiricilerin küçültme, acıma, sevgi ve merhamet anlamı taşıyarak *Ayşecik, Fatmacık, İbiş, Aliş, Veliş* gibi örneklerde görebileceğimiz gibi özel adlara eklenebilmesidir.

2.1.1.1. +(A)ç+

Eski Türkçe döneminden beri kullanılagelen bu biçimbirimin işlevlerinden biri eklendiği sözcüğe kuvvetlendirme ve pekiştirme anlamı katmaktır. Ancak, eklendiği kimi sözcüklere küçültme anlamı da kazandırmaktadır. *Eski Türkçede de, Batı Türkçesinde de hep –ç şeklindedir*(ERGİN, 2000: 175). Türkiye Türkçesinde *+ça+* ve *+çe+* olmak üzere iki biçimi bulunmaktadır.

keke+ç (1379 a)

öve+ç (1863 b)

2.1.1.2. +CA+

Sözcükler gibi ekler de zaman içerisinde anlam ve görevlerinin el verdiği ölçüde çeşitli değişimlere uğrayabilmekte, bir bölümden diğerine geçiş yapabilmektedir. Durum böyle olunca biçim açısından aynı işlev açısından farklı eklerle karşılaşmaktayız. Addan ad yapımında kullandığımız +CA+ eki de bu tür bir ek olma özelliğine sahiptir. Ad kök ve gövdelerine ekleyerek yeni adlar türetmede kullandığımız +CA+ eki aslında bir çekim ekidir. Ancak, *eklendiği kelimelerin mahiyet farklarından yahut mukayese ve benzetmenin tarzından ileri gelen bazı özellikler, ekte vazife kaymalarını doğurmuş veya bir takım başka âmiller ekin yeni vazifeler kazanmasına sebep olmuştur* (KORKMAZ, 1958: 42).

Eski Türkçe döneminden bu yana pek çok örnekte ve çeşitli Türk lehçelerinde gördüğümüz +CA+ ekinin kökeni ve Türk lehçelerindeki kullanımıyla ilgili pek çok görüş mevcuttur. Zeynep Korkmaz'ın "*Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme*" (KORKMAZ, 1958: 41-68) adlı yazısında bu hususla ilgili detaylı bilgiler bulabilmekteyiz. Söz konusu makalede Korkmaz, ekin kökeniyle ilgili farklı görüşlere değindikten sonra +CA+ ekinin görevi ve kullanım alanlarıyla ilgili detaylı bilgiler vermektedir. Bir hâl eki olarak *eşitlik, mukayese* ve *sınırlama* görevlerine sahip olduğunu belirten Korkmaz, *an+ca, bu+n+ca*, *ni+ce<ne+çe* vb. örneklerle söz konusu ekin *kalıplaşma* özelliğini gösterir. Yazısında son olarak da +CA+ ekinin yapım eki göreviyle kullanımına değinir ve bu kullanımla eklendiği ad kök ve gövdelerine kazandırdığı işlevleri belirtir.

+CA+ ekiyle ilgili dikkat çeken bir diğer husus da yapım eki olarak kullanıldığında sahip olduğu vurgu değeridir. Bilindiği üzere Türkçede vurgu genellikle

son hece üzerindedir. Ancak çekim eklerinin vurguyu kendinden önceki heceye devretme durumu söz konusudur. +CA+ ekiyle türettiğimiz adlarda +CA+ yapım eki görevinde olmasına rağmen vurguyu kendinden önceki heceye aktarır. Ekin sahip olduğu bu vurgu değeri de bize aslında çekim eki olan +CA+'nın zamanla yapım kategorisine geçtiğini göstermektedir. Bu ekle türettiğimiz sözcüklere baktığımızda anlam açısından çekim eki özellikleriyle az çok ilişkili anlamlar türettiğini de görebilmekteyiz. *Ekin yapım eklerinde görülmeyen bu vurguyu üzerinden atma hususiyeti de onun yapım eki vazifesi görürken bile çekim eki izlerini taşıdığını göstermektedir* (ERGİN, 2000: 167). Ancak kalıplaşmış bazı sözcüklerde vurgu ek üzerinde kalmış durumdadır.

Genel anlamda +CA+ ekiyle ilgili bunları söyleyebiliriz. İşlevsel olarak birbirinden farklı pek çok görevi olan ekin görevlerinden birisi eklendiği ad kök ve gövdesinden küçültme anlamı taşıyan yeni adlar türetmektir. Bu bölümde küçültme işleviyle türetilmiş sözcüklere yer veriyoruz.

akar+ca (59 b).

ay+ça (201 b).

divan+çe (682 a).

il+çe (1171 b).

kapan+ca (1305 a).

2.1.1.3. +CAk+

Eklendiği adlardan küçültme, sevgi, merhamet, acıma anlamları taşıyan yeni adlar türetme işleviyle kullandığımız bir biçimlendiricidir. *+CA ekinin* ***+ok*** *pekiştirme ekiyle kaynaşmasından oluşmuş*tur (KORKMAZ, 2009; 39).Türkiye Türkçesinde +cak+, +cek+, +çak+, +çek+ olmak üzere dört biçimi vardır.

+CAk+ biçimbirimi küçültme işlevine ek olarak eklendiği adlardan alet, eşya, araç-gereç, yer adları; eşitlik, ortaklık, birliktelik anlamları taşıyan adlar da türetmektedir.

bürüm+cek (424 b)

büyü(k)+cek(427 a)

çabu(k)+cak(477 b)

çim+çek(548 a)

demin+cek(619 b)

gök+çek (958 a)

ılı(k)+cak(1124 a)

yalın+cak(2513 b)

yavru+cak(2553 a)

yumur+cak(2615a)

2.1.1.4. +CXk+

Ad kök ve gövdelerine eklenerek adlardan küçültme, sevgi, merhamet, acıma anlamları taşıyan yeni adlar türetir. Türkiye Türkçesinin oldukça işlek biçimlendiricilerinden biridir. +cık+, +cik+, +cuk+, +cük+, +çık+, +çik+, +çuk+, +çük+ olmak üzere sekiz biçimi bulunmaktadır. Ses uyumuna bağlı olarak sonu /k/ ile biten sözcüklerde +CXk+ biçimbiriminden önce yer alan /k/ sesi düşer.

+CXk+ biçimbirimi küçültme işlevine ek olarak çeşitli adlar türetme göreviyle de karşımıza çıkar. Hayvan ve bitki adları türetme; eşya, alet, araç-gereç ve yer adları türetme; organ ve hastalık adları türetme +CXk+ ekinin küçültme işlevine ek olarak karşımıza çıkan işlevleridir.

ada+cık(24 a)

adam+cık(26 b)

agu+cuk(36 a)

ağ+cık(39 a)

aha+cık(52 b)

alça+cık(85 b)

ana+cık(118 b)

azı+cık(216 a)

baba+cık (220 a)

balon+cuk(247 a)

balta+cık(248 a)

baraka+cık(253 a)

barda+cık(254 a)

bebe+cik(290 b)

biraz+cık(352 b)

biri+cik(356 a)

bon+cuk(376 b)

buldum+cuk(409 a)

bulgur+cuk(409 b)

bürüm+cük (424 b)

cisim+cik (469 b)

cümle+cik(474 a)

çabuca+cık(477 b)

dal+cık (583 b)

dalga+cık(584 b)

damar+cık(589 b)

dapdara+cık (594 a)

dara+cık(594 b)

darbe+cik(595 b)

dasdara+cık(598 a)

dere+cik(634 b)

diken+cik(658 a)

dil+cik(665 b)

düğür+cük(734 a)

emare+cik(792 b)

er+cik(805 b)

erce+cik(805 b)

ev+cik(834 b)

fidan+cık(873 a)

filiz+cik(876 b)

gence+cik(925 b)

gepegence+cik(930 a)

gevre+cik(938 a)

göl+cük(959 a)

gülü+cük(999a)

hayvan+cık(1074 a)

hemence+cik (1082 a)

ihtiyar+cık(1161 a)

ikir+cik(1167 a)

ince+cik (1188 a)

kabar+cık(1149 b)

kadın+cık(1159 a)

kanal+cık (1294 a)

kapı+cık(1307 b)

karın+cık (1330 b)

kasaba+cık(1341 a)

kase+cik (1342 a)

kese+cik (1395 b)

kırba+cık(1413 b)

kısa+cık(1422 a)

kıvra/k/+cık (1430 a)

kimse+cik (1443 a)

koru+cuk (1485 a)

koy+cuk(1491 b)

körfez+cik(1502 b)

körpe+cik (1503 b)

kurbağa+cık (1529 a)

küçü+cük(1552 b)

küçümen+cik(1554 a)

lokma+cık (1592 a)

marul+cuk(1629 b)

maymun+cuk(1638 b)

meme+cik(1649 b)

meydan+cık(1671 b)

minare+cik(1686 a)

mini+cik(1687 a)

minna+cık(1687 b)

oda+cık(1787 b)

oğlan+cık(1789 b)

oğul+cuk(1790 a)

öp+(ü)cük(1856 b)

parça+cık(188 b)

püskül+cük(1955 b)

sel+cik(2061 b)

sıca+cık(2086 b)

soğan+cık(2129 b)

söz+cük(2155 b)

sütun+cuk(2192 a)

şimdi+cik(2225 b)

şunca+cık(2232 a)()

tane+cik(2260 a)

teker+cik(2303 b)

tel+cik(2310 b)

tepe+cik(2324 b)

tomur+cuk(2364 a)

toparla+cık(2366 b)

tosun+cuk(2375 b)

ufa+cık(2409 a)

usulca+cık(2422 b)

usulla+cık(2422 b)

yapma+cık2529 a()

yapra+cık(2530 a)

yaprak+çık(2530 b)

yavaşça+cık(2552 b)

yavru+cuk(2553 a)

yumru+cuk(2614 b)

yumuşa(k)+cık(2616a)

2.1.1.5. +cAğIz+

Eklendiği sözcüklerden küçültme, sevgi, merhamet, acıma ve zavallılık gibi anlamlar taşıyan yeni sözcükler türetme işlevine sahip bir ektir. Gerek yazılı dilde gerekse sözlü dilde kullanımı oldukça yaygındır. Yapısı bakımından *cAk+(I)z* biçiminde gösterilen bu ekin *cAk* küçültme eki ve *(I)z* kuvvetlendirme eklerinin

birleşmesinden/kalıplaşmasından doğduğu genel görüştür. Ağızlarda aynı işlevle kullanılan *+cIğAz+* eki de vardır. *+cIğAz+* eki zamanla işlekliğini kaybederek yerini *+cAğIz+* ekine bırakmıştır. Günümüz Türkiye Türkçesinde ise ölçünlü dilde kullanımına yer verilmeyen *+cIğAz+* ekini, halk ağızlarında ve günlük kullanımda bulabilmekteyiz.

adam/Ar./+cağız (26 b).

bu(n)+cağız (413 b).

can/Far./+cağız (441 a).

çocuk+cağız (557 a).

hayvan/Ar./+cağız (1074 a).

kadın+cağız (1259 a).

kız+cağız (1435 b).

yavru+cağız (2553 a).

2.1.1.6. +AlAk+

Çeşitli ad kök ve gövdelerine eklenerek küçültme, acıma, sevgi ve merhamet anlamı taşıyan sözcükler türetir. +alak+ ve +elek+ olmak üzere iki biçimi vardır.

koz(a)+alak (1494 a)

top+alak(2366 a)

tombul+alak (2363 b)

2.1.1.7. +mXk+

+mXk+ eki esasen eylemden ad yapımında kullanılan bir ektir. Eklendiği adlardan küçüklük ve sevimlilik anlamı taşıyan sözcükler türetmiştir. ... *örneklerde işlev bakımından daha çok fiilin gösterdiği işin sonucu olan "artıklık, küçüklük" ve "parça" anlamlı adlar türetmiştir* (KORKMAZ, 2009: 99).

çit+mik (552 a)

2.1.2. PEKİŞTİRİCİ/KUVVETLENDİRİCİ BİÇİMLENDİRİCİLER

2.1.2.1. +kek+

Günümüz Türkiye Türkçesinde kullanımı yaygın olmayan bu ekin temel işlevi eklendiği kökün sahip olduğu anlamı kuvvetlendirmektir. Süer Eker, *Çağdaş Türk Dili* (2010) adlı kitabının *Biçim Bilgisi* bölümünde erkek sözcüğünden başka örneği bulunmayan bu ekin kökeninin belirsiz olduğunu söyler bizlere. Yine Muharrem Ergin, Eski Türkçede örneklerini bulabileceğimiz bu ekin işlek olmadığını dile getirerek *Eski Türkçede ekin –gak, -gek, -kak, -kek olarak uyumlar çerçevesinde dört şekli vardı* (ERGİN, 2000; 175) der. Örnek olarak da Eski Türkçede *eş+kek* biçiminde olan *eşek* sözcüğünü gösterir.

er+kek (810 a).

2.1.2.2. +(A)ç+

Eski Türkçe Döneminden beri kullanılagelen bu ekin işlevlerinden biri de eklendiği sözcüğe kuvvetlendirme ve pekiştirme anlamı katmaktır. *Eski Türkçede de, Batı Türkçesinde de hep –ç şeklindedir* (ERGİN, 2000; 175).

süre+ç (2183 b).

2.1.2.3. +(X)z+

Addan ad türeten +(X)z+ biçimbirimi daha çok sayı adlarında karşımıza çıkan ve çokluk-topluluk anlamı taşıyan adlar türetme işlevinde kullanılan bir biçimbirimdir. Çokluk anlamı oluşturma işlevinden hareketle ikili organ adlarının yapısında da bu biçimbirime tesadüf ediyoruz. *Geniz, beniz, boynuz, omuz* vb. örneklerin yapısında bulunan bu biçimbirim artık kalıplaştığı için sözcüklerin kökenlerine bakılmadığında ayırt edilememekte ya da bu sözcükler artık dile yerleşmiş bulunduğundan ilk bakışta farkedilmemektedir. *+ız+, +iz+, +uz+, +üz+* olmak üzere dört biçimi bulunmaktadır.

geniz (929 b).

beniz (308 a).

boynuz (389 b).

omuz (1802b).

2.1.3. BENZERLİK /BENZETME BİÇİMLENDİRİCİLERİ

2.1.3.1. +CA+

İşlevsel olarak birbirinden farklı pek çok görevi olan ekin görevlerinden birisi eklendiği ad kök ve gövdesinden benzetme ve benzerlik anlamı taşıyan yeni adlar türetmektir. Bu bölümde benzetme ve benzerlik işleviyle türetilmiş sözcüklere yer veriyoruz.[1]

ablak+ça (5 a).

acemi+ce (8 a).

acı+ca (9 b).

acımasız+ca (11 a).

açık+ça (16 a).

adam+ca (26 a).

adet+çe (29 a).

ağır+ca (41 b).

ahbap+ça (53 a).

ahlak+ça (54 b).

ahlaksız+ca (55 a).

ahmak+ça (55 b).

akıllı+ca (66 b).

akılsız+ca (66 b).

aklın+ca (70 b).

alçak+ça (86 a).

amansız+ca (111 b).

amir+ce (115 a).

an+ca (123 a).

ana+ca (118 b).

aptal+ca (138 b).

arkadaş+ça (153 a).

ardın+ca (147 b).

arsız+ca (157 a).

artist+çe (160 a).

asırlar+ca (165 a).

asker+ce (166 a).

aslan+ca (168 a).

aval+ca (189 b).

avanak+ça (189 b).

ayrı+ca (209 a).

az+ca (215 a).

[1] +CA+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.1.2.

baba+ca (220 a).

babacan+ca (220 a).

barbar+ca (253 a).

başka+ca (274 a).

başlı+ca (277 a).

beden+ce (292 b).

ben+ce (306 a).

bencil+ce (306 b).

beraber+ce (311 a).

bilge+ce (337 b).

bilgin+ce (339 a).

binler+ce (347 a).

biz+ce(367 b).

bol+ca (375 a).

boy+ca (388 b).

boylu boyun+ca (389 a).

boylu+ca (389 a).

boyun+ca (391 a).

bön+ce (399 a).

böyle+ce (400 a).

budala+ca (402 b).

bun+ca (413 b).

burjuva+ca (415 a).

bünye+ce (424 a).

cahil+ce (434 a).

canavar+ca (440 b).

cani+ce (442 a).

cesur+ca (456 b).

cimri+ce (467 a).

coşkun+ca (471 a).

cumhur+ca (472 b).

çabuk+ça (477 b).

çabuk+ça (477 b).

çaçaron+ca (478 a).

çapkın+ca (495 a).

çarpık+ça (498 b).

çehre+ce (509 b).

çekik+çe (510 b).

çekingen+ce (512 a).

çelebi+ce (516 a).

çelme+ce (517 b).

çetin+ce (525 a).

çetrefil+ce (525 b).

çevik+çe (525 b).

çılgın+ca (535 a).

çingene+ce (549 a).

çirkef+çe (550 b).

çirkin+ce (550 b).

çocuk+ça (557 a).

çok+ça (560 a).

çokların+ca (560 b).

dağınık+ça (578 a).

dahi+ce (580 b).

dalgın+ca (586 a).

dalkavuk+ça (586 b).

dangalak+ça (592 b).

dar+ca (596 a).

defalar+ca (605 a).

deli+ce (615 b).

delişmen+ce (618 a).

derin+ce (635 b).

despot+ça (641 b).

dev+ce (645 a).

dik+çe (657 b).

dikenli+ce (658 b).

diktatör+ce (662 a).

din+ce (669 b).

diplomat+ça (674 a).

diri+ce (676 a).

doğru+ca(691 a).

dolgun+ca (701 a).

dost+ça (707 b).

dönek+çe (712 b).

duygu+ca (729 b).

düşman+ca (741 a).

düz+ce (745 a).

düzen+ce (746 b).

edebiyat+ça (754 b).

edepsiz+ce (755 a).

efe+ce (756 b).

efendi+ce (757 b).

eğri+ce (764 a).

enayi+ce (797 b).

enli+ce (802 a).

epey+ce (804 b).

er+ce (805 b).

erkek+çe (810 b).

erken+ce (811 b).

eski+ce (817 a).

eşek+çe (823 b).

etraflı+ca (833 a).

evvel+ce (839 b).

ezgin+ce (843 a).

fakir+ce (847 b).

falan+ca (848 b).

farklı+ca (851 b).

fazla+ca (856 a).

fedai+ce (857 a).

fedakar+ca (857 a).

feylesof+ça (866 a).

filozof+ça (877 b).

fodul+ca (885 a).

fütursuz+ca (894 b).

gaddar+ca (897 b).

gâhi+ce (899 a).

gavur+ca (906 a).

geç+çe (913 b).

geniş+çe (928 b).

gereğin+ce (932 b).

gerek+çe (932 b).

gergin+ce (933 b).

gıcık+ça (941 b).

gittik+çe (948 b).

gizli+ce (951 a).

gök+çe (957 b).

gönlün+ce (963 b).

gönüllü+ce (966 a).

göre+ce (967 a).

görgülü+ce (968 b).

görgüsüz+ce (968 b).

görüm+ce (971 a).

gösterişli+ce (974 b).

gururlu+ca (993 a).

güçsüz+ce (995 b).

günler+ce (1008 b).

gürültüsüz+ce (1011 b).

güven+ce (1012 a).

güvensiz+ce (1013 b).

güzel+ce (1015 a).

habersiz+ce (1020 b).

hacimli+ce (1022 a).

hafif+çe (1024 b).

hain+ce (1026 a).

hak+ça (1028 a).

haksız+ca (1030 a).

halli+ce (1036 a).

halsiz+ce (1036 a).

hamarat+ça (1037 b).

hasım+ca (1053 b).

haşarı+ca (1056 b).

hayasız+ca (1068 b).

haylaz+ca (1072 a).

hayvan+ca (1074 a).

hercai+ce (1085 a).

hesap+ça (1088 a).

hesaplı+ca (1088 b).

hesapsız+ca (1088 b).

heybetli+ce (1090 a).

hınzır+ca (1092 b).

hoppa+ca (1109 a).

hoş+ça (1112 a).

hovarda+ca (1113 a).

hoyrat+ça (1113 a).

hödük+çe (1113 b).

hunhar+ca (1115 b).

huysuz+ca (1117 b).

huzursuz+ca (1118 a).

ılık+ça (1124 a).

ırak+ça (1125 a).

iblis+çe (1138 a).

idare+ce (1150 b).

il+çe (1171 b).

ilkel+ce (1178 a).

imren+ce (1184 a).

inan+ca (1186 a)

insaflı+ca (1195 a).

insafsız+ca (1195 b).

insan+ca (1196 b).

iri+ce (1204 a).

isteksiz+ce (1212 b).

işgüzar+ca (1224 a).

it+çe (1230 b).

iyi+ce (1236 a).

izansız+ca (1239 a).

kaba dayı+ca (1247 b).

kaba+ca (1247 a).

kadın+ca (1259 a).

kafa+ca (1263 b).

kahraman+ca (1268 b).

kalantor+ca (1237 b).

kalın+ca (1279 a).

kararın+ca (1321 b).

kaygılı+ca (1363 a).

kaygısız+ca (1363 b).

kayıtsız+ca (1366 a).

kıllı+ca (1409 b).

kısa+ca (1422 a).

kibar+ca (1438 b).

kocaman+ca (1455 b).

kolay+ca (1461 b).

korkusuz+ca (1483 b).

kurnaz+ca (1531 b).

kuruyası+ca (1540 b).

2.1.3.2. +sX+

+sX+ ekini eklendiği adlardan benzerlik, gibilik, yakınlık ifade eden yeni adlar türetmede kullanmaktayız. *Eski Türkçedeki addan fiil türeten +sI- ekiyle fiilden ad türeten –g ekinin kaynaşmasından oluşan +sIg birleşik ekinin tarihi gelişme sürecinden geçmiş kalıntısı durumunda bir ektir* (KORKMAZ, 2009; 62). Ekin Eski Türkçedeki +sIg ekiyle olan ilişkisini bizlere gösteren diğer bir yorum da şu şekildedir; *Eski Türkçede mana ve şekil bakımından buna benzeyen bir –sıġ, -sig (ḳul-sıġ, beg-sig misallerinde olduğu gibi) eki vardır. Batı Türkçesindeki –sı, -si ekinin –g, –ġ'nın düşmesi ile bu -sıġ -sig'den gelmiş olduğu anlaşılıyor* (ERGİN, 2000: 170). Benzetme ifade eden yeni sözcükleri türetirken özellikle renk ve tat almayla ilgili olan ad köklerine +msX+ biçiminde eklendiğini de görmekteyiz. +sX+ ekiyle aynı işlevde kullandığımız +msX+ ekini başka bir başlık altında ele aldık. Bu sebeple +msX+ biçimindeki örnekleri diğer başlık altında ele alacağız.

ağ+sı (51 b).

ağaç+sı (38 b).

ağlam+sı (50 a).

alay/Rum./+sı (85 a).

anıt+sı (126 b).

ayrık+sı (210 a).

badem+si (223 b).

balkon/Fr./+su (246 a).

bayat+sı (285 b).

beyin+si (323 b).

bez/Ar./+si (326 b).

boynuz+su (390 a).

böbrek+si (395 a).

buğday+sı (404 b).

bulut+su (412 a).

buruk+su (416 b).

büyük+sü (428 b).

cam/Far./+sı (436 b).

çanak+sı (492 b).

çelik+si (517 a).

çengel+si (521 a).

çilek+si (547 b).

çocuk+su (558 a).

dal+sı (587 b).

damak+sı (588 b).

destan/Far./+sı (642 a).

diken+si (659 a).

erkek+si (811 a).

eylem+si (841 a).

gibi+si (944 a).

gümüş+sü (1002 a).

hamur+su (1040 a).

hardal/Ar./+sı (1047 b).

ibik+si (1138 a).

insan/Ar./+sı (1198 a).

ip+si (1202 b).

kabuk+su (1252 b).

kadın+sı (1259 b).

kağıt/Far./+sı (1267 a).

kaldırım+sı (1275 b).

kavun+su (1359 b).

kemik+si (1385 a).

kirpik+si (1448 a).

kozalak+sı (1494 a).

kök+sü (1497 a).

külah/Far./+sı (1556 b).

masal/Ar./+sı (1631 a).

maymun/Ar./+su (1639 a).

mızrak/Ar./+sı (1678 b).

odun+su (1788 b).

ot+su (1824 a).

ozan+sı (1832 b).

örümcek+si (1861 b).

öyle+si (1865 a).

parmak+sı (1892 a).

piramit/Fr./+si (1926 a).

pirinç/Far./+si (1926 b).

resim/Ar./+si (1976 a).

sedef/Ar./+si (2055 b).

soğan+sı (2129 b).

sümük+sü (2180 a).

sünger/Rum./+si (2181 a).

tarak+sı (2268 b).

tel+si (2314 b).

terlik+si (2331 b).

tırnak+sı (2353 a).

tırtıl+sı (2354 a).

toprak+sı (2372 a).

ültimatom/Fr./+su (2445 b).

üzüm+sü (2460 b).

yaban/Far./+sı (2498 a).

yanık+sı (2521 a).

yaprak+sı (2531 a).

yıldız+sı (2593 a).

zar+sı (2646 a). *zeytin+si (2654 a).*

2.1.3.3. +msX+

+msX+ eki de diğer benzetme ekleri gibi eklendiği sözcüklerden benzetme ve benzerlik ilişkisine dayalı olarak yeni sözcükler türetme işlevine sahiptir.

Renk adlarına gelerek benzerlik ve benzetme işlevinden kaynaklı yeni renk adları türetmede de yaygın olarak kullandığımız bir ektir. Renk adlarıyla ilgili başka bir başlık açtığımız ve özellikteki sözcükleri o bölümde ele aldığımız için renk adlarıyla ilgili örneklere burada yer vermiyoruz.[2]

abide/Ar./+msi (4 b).

acı+msı (11 a).

alay/Rum./+msı (85 a).

anıt+(ı)msı (126 b).

bahçe/Far./+msi (234 a).

balkon/Fr./+(u)msu (246 a).

bez/Ar./+(i)msi (326 a).

bitki+msi (364 b).

çengel+(i)msi (521 a).

destan/Far./+msı (642 a).

ekşi+msi (773 a).

erkeğ/k+(i)msi (810 a).

eski+msi (817 b).

fiil+(i)msi (874 a).

gaga+msı (899 a).

hamur/Ar./+(u)su (1047 b).

kadın+(ı)msı (1259 a).

kağıt/d/Far./+(ı)msı (1266 a).

kamara/İt./+msı (1287 b).

kekre+msi (1379 b).

kozalak/ğ+(ı)msı (1494 a).

külah/Far./+(ı)msı (1556 b).

küre/Ar./+msi (1562 b).

maymun/Ar./+(u)msu (1639 a).

neft/Far./+(i)msi (1762 a).

odun+(u)msu (1788 b).

piramit/d/Fr./+(i)msi (1925 b).

salya+msı (2022 b).

[2] Bkz. 2.1.6. Renk Adları ve Türevleri bölümü

soğan+(ı)msı (2129 b). *yıldız+(ı)msı (2592 b).*

tatlı+msı (2285 b). *zar+(ı)msı (2646 a).*

yağ+(ı)msı (2500 b). *zeytin+(i)msi (2654 a).*

2.1.3.4. +(I)mtIrAk+

Çeşitli ad köklerine eklenerek benzerlik anlamından hareketle yeni adlar türeten bir ektir. Benzerlik ve gibilik anlamları taşır. Kullanılış ve işleyiş mantığı açısından benzerlik anlamı katarak yeni adlar türeten diğer eklerden farklı değildir. *Yalnız bu ekin kullanış sahası daha dardır. Tat ve renk isimlerinden tat ve renk isimleri yapmakta kullanılır* (ERGİN, 2000; 171).

Gerek hece sayısının fazla oluşu ve gerek Eski Anadolu Türkçesi döneminde benzerlik ifade eden *+msI*, *+mtI* eklerinin bulunuşu *+mtIrAk* ekinin birleşme sonucu ortaya çıkan bir ek olduğunu göstermektedir. *+msI*, *+mtI* eklerinin üzerine "daha, en, pek" gibi karşılaştırma ve derecelendirme anlamlarını taşıyan ve pek çok kaynakta da derecelendirme zarfı olarak adlandırılan *+rak* ekinin gelmesiyle şekillenmiş bir ektir.

Renk adları yapımını ayrı bir başlık altında incelediğimizden bu bölümde sadece benzerlik ve benzetme anlamı ile türetilen tat adlarına yer veriyoruz.

acı+mtırak (11 b).

ekşi+mtırak (773 a).

2.1.3.5. +rAk+

Ad kök ve gövdelerine eklenerek benzerlik, gibilik anlamlı sözcükler türeten bir biçimbirimdir. Anlamsal olarak bir kıyaslama barındıran bu biçimbirim *Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesinde işlek bir ek olarak sıfatlardan karşılaştırma sıfatları türet*ir. *Türkiye Türkçesinde canlı işlevinin bir dereceye kadar aşınma ve kaymaya uğramasıyla "oldukça" anlamı veren bazı küçültme sıfatları bırakmıştır. Ekin böyle bir işlev kaymasına uğramasında elbette eklendiği kelimelerin anlam yapısı etken olmuştur* (KORKMAZ, 2009; 61).

acı+rak (11 b) *dış+rak (655 a)*

alça(k)+rak (86 a) *iç+rek (1148 b)*

ince+rek (1189 a) *kav+rak*[3] *(1358 a)*

kay(a)+rak (1369 b) *küçü(k)+rek (1554 b)*

ufa(k)+rak (2410 a)

2.1.3.6. +CXl+

Eklendiği ad tabanlarından benzerlik ilişkisine dayalı yeni adlar türetme işlevine sahip bir biçimlendiricidir.

adam+cıl (26 b)

ak+çıl (61 a)

gök+çül (958 a)

2.1.3.7. +mAn+

Eklendiği adlardan abartma ve benzerlik ilişkisine dayalı yeni adlar türetme işlevine sahip bir ektir. Adlara eklenebildiği gibi *öğret-men, eğit-men, yaz-man, say-man vs.* örneklerinde görüldüğü üzere eylemlere de eklenebilmektedir. Eklendiği sözcüğün eylem ya da ad olması yeni türeyen adın kişi kavramı taşıma işlevini değiştirmez. Bu işlevle ilgili Vecihe Hatipoğlu da şöyle demektedir: *-man (-men) ~ ekiyle, genellikle, kişi kavramı veren ad soylu sözcük kurulur* (HATİBOĞLU, 1981: 116). Eylem tabanları üzerine eklenen ekleri ayrı bir bölümde incelediğimiz için bu bölümde sadece ad tabanlı örnekleri ele alıyoruz. Ayrıca bu ek kullanılarak *egemen, uzman* gibi dil devriminden sonra türetilen uydurma sözcüklerimiz de mevcuttur.

deliş+men (617 b). *koca+man (1455 b).*

dız+man (655 b). *koskoca+man (1487 a).*

evci+men (835 a). *köle+men (1498 a).*

ılı/k/+man (1124 b). *köse/Far./+men (1504 b).*

kat+man (1353 b). *küçü/k/+men (1554 a)*

[3] *kav '1.Kav mantarından kurutularak elde edilen, çabuk tutuşan, süngerimsi madde' =OT ḳaw (DLT) [< *kāb (Räsänen: V 211)]* (GÜLENSOY 2007, 477).

şiş+man (2228 b). *tora+man (2373 b).*

2.1.3.8. +(A)ç+

Eski Türkçe döneminden beri kullanılagelen bu ekin işlevlerinden biri, eklendiği sözcüğe benzerlik ve benzetme anlamı katmaktır.

ana+ç (118 b).

ana+çlaşma (118 b).

ana+çlaşmak (118 b).

ana+çlık (118 b).

baba+ç (220 b).

baba+çko (220 b).

dar+aç (594 b).

kaya+ç (1361 b).

kömeç (1498 a).

2.1.4. HAYVAN VE BİTKİ ADLARI YAPAN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.1.4.1. +(A)k+, +(I)k+

Kullanım sıklığı fazla olmayan biçimlendiricilerimizden biridir. Yaygın olarak benzetme ilişkisine dayalı adlardan yeni adlar türetmede kullandığımız bu biçimlendiriciyi bitki adı türetme işleviyle de görebilmekteyiz. *Kimsesiz, başıboş çocuk* (Türkçe Sözlük 2011, 954) anlamında kullanılan *göbel* ad köküne eklenerek *rengi siyah beyaz ve ya bej beyaz olan, kurutulabilen, yenebilen bir tür şapkalı mantar* (Türkçe Sözlük 2011, 954) anlamıyla bir bitkiye ad olduğu görülmektedir.

göbel+ek (954 b)

2.1.4.2.+CA+

İşlevsel olarak +CA+ eki birbirinden farklı pek çok göreve sahiptir. Bunlardan biri de eklendiği ad kök ve gövdelerinden çeşitli hayvan ve bitki adları yapmasıdır. Bu bölümde +CA+ ekiyle türetilen hayvan ve bitki adları ele alınmıştır.[4]

atma+ca (187 b).

bozum+ca (394 b).

eğri+ce (764 a).

kokar+ca (1457 b).

kakır+ca (1271 a).

kara+ca (1315 a).

karın+ca (1329 b).

kurtlu+ca (1535 b).

[4] +CA+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.1.2.

kaplı+ca (1310 a)

2.1.4.3.+CXk+

Yaygın olarak küçültme işlevinde kullanılan +CXk+ ekinin küçültme işlevine ek olarak hayvan ve hastalık adları türetme işlevi de bulunmaktadır.[5]

çamur+cuk(491 b)

emir+cik(794 b)

gelin+cik(921 b)

ipli+cik(1202 a)

keten+cik(1403 a)

kızıl+cık (1436 b)

maymun+cuk (1638 b)

meşe+cik(1663 b)

sarı+cık(2035 b)

sığır+cık(2090 a)

tatar+cık(2283 b)

zivir+cik(2662a)

[5] +CXk+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.1.4.

2.1.5. TOPLULUK/ KAVİM/ AİLE/ HANEDAN /DİL ADI YAPAN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.1.5.1. +lX+

Türkçede addan ad yapım ekleri içerisinde, kullanımı çok yaygın olan eklerden biri de +lX ekidir (ÖNLER, 2004: 1). Eski Türkçe döneminden bu yana işlekliğini koruyan bir ektir. *Bu ekle türetilmiş sözcüklerin anlam özelliklerine bakıldığında, biçimsel bakımdan tek bir ek görünümüne karşın, köken olarak birden çok +lX ekinin varlığı akla gelmektedir* (ÖNLER, 2004: 1). Bu grupta yer alan örneklerde *bir yere mensup olma, bir yerin halkından olma anlamlarında sözcükler türetilmiştir* (ÖNLER, 2004: 1) Çeşitli topluluk, kavim, aile ve hanedan adlarına eklenerek eklendiği ada mensubiyeti bildiren sözcükler türetir.

Afgan+lı

Afrika+lı

Amerika+lı

Angola+lı

Asya+lı

Avrupa+lı

Avustralya+lı

Avusturya+lı

Azerbaycan+lı

Arjantin+li

Anadolu+lu

Balkan+lı

Belçika+lı

Bolivya+lı

bulgaristanlı

Bura+lı

Bangladeş+li

Ceneviz+li

Cezayir+li

cenup+lu

Çekoslovakya+lı

Çin+li

Dağıstan+lı

Danimarka+lı

dünya+lı

doğu+lu

Endonezya+lı

Ege+li

İzmir+li

Osmanlı+lı

2.1.5.2. +lXk+

Kullanım alanı oldukça geniş olan biçimlendiricilerimizden biridir. Çeşitli topluluk, kavim, aile, hanedan ve ya dil adlarına eklenerek eklendiği ada mensubiyeti bildiren soyut kavram adları türetme işleviyle karşımıza çıkar.

Afrikalı+lık (34 b)

Almancı+lık(103 b)

Arap+lık(145 a)

Asyalı+lık (171 b)

Avrupalı+lık(192 b)

batılı+lık (283 a)

Bolşevik+lik (375 b)

Boşnak+lık(385 b)

çingene+lik(549 a)

doğulu+luk(692 b)

Duka+lık(722a)

2.1.5.3. +CA+

İşlevsel olarak birbirinden farklı pek çok görevi olan ekin görevlerinden birisi eklendiği ad kök ve gövdesinden dil adları yapmasıdır. Ulus adına eklenmek suretiyle dil adı yapan +CA+ ekinin vurguyu türettiği diğer sözcüklerden farklı olarak kendinden önceki hece üzerinde bıraktığı dikkat çekmektedir.[6]

Abaza+ca (3 a).

Acem+ce (7 b).

Alman+ca (103 b).

Altay+ca (105 b).

Amerikan+ca (114 a).

Arami+ce (144 a).

Arap+ça (144 b).

Arnavut+ça (156 a).

Asur+ca (171 b).

Avar+ca (190 b).

Balkar+ca (246 a).

Berberi+ce (311 b).

[6] +CA+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.1.2.

Bulgar+ca (409 a).

Cermen+ce (455 b).

Çağatay+ca (479 a).

Çeçen+ce (509 a).

Çek+çe (509 b).

Çerkez+ce (523 b).

Çin+ce (549 a).

Çingene+ce (549 a).

Çuvaş+ça (572 a).

Dan+ca (592 b).

Ermeni+ce (812 a).

Eskimo+ca (817 b).

Fars+ça (852 a).

Felemenk+çe (858 b).

Fin+ce (878 b).

Flaman+ca (883 b).

Fransız+ca (891 a).

Frenk+çe (891 b).

Gagavuz+ca (899 a).

Gavur+ca (906 a).

Göktürk+çe (959 a).

Grek+çe (990 a).

Gürcü+ce (1010 a).

Hakas+ça (1028 a).

Halaç+ça (1031 a).

Hazar+ca (1075 a).

Hırvat+ça (1095 a).

Hint+çe (1102 b).

Hitit+çe (1106 a).

Hollanda+ca (1108 a).

İbrani+ce (1138 b).

İngiliz+ce (1192 b).

İskit+çe (1208 b).

İskoç+ça (1208 b).

İslav+ca (1209 a).

İspanyol+ca (1210 a).

İsveç+çe (1218 b).

İtalyan+ca (1230 b).

Japon+ca (1243 b).

Karaçay+ca (1315 b).

Karay+ca (1324 a).

Katalan+ca (1348 b).

Kırgız+ca (1414 b).

Kumuk+ça (1526 a).

2.1.5.4. +lAr+

Temelde +lAr+ eki çokluk ifade eden bir işletim ekidir; ancak, çokluğu karşılaması sebebiyle eklendiği sözcüğün de niteliğine bağlı olarak sözcüğe yeni anlamlar katan bir yapım eki görevi üstlenir. Yapım eki olarak, kişi adlarına, soyadlara ve unvanlara eklenmek suretiyle *+gIl+* ekinin görevini üstlenerek aile adları türetme; meslek adlarına gelerek meslek grubunu karşılayan adlar türetme; soy, ırk, hanedan adlarına eklenerek millet, kavim, devlet adları türetme; din, inanç, inanış, tarikat adlarına eklenerek o gruba mensub olan kişileri gösteren adlar türetme; coğrafi adlara eklenerek ada, deniz, dağ adları türetme +lar+ ekinin üstlendiği işlevlerden bir kısmıdır. *Doğu dillerinden girmiş terimlerin Türkçeleştirilmesinde ve Batı dillerinden alınan terimlere karşılıklar bulunmasında da çok işe yaramıştır. Böylece biyoloji, botanik ve zooloji ile ilgili takım ve aile adları kuran terimler yapılmıştır* (KORKMAZ, 2009; 53). +lAr+ biçimlendiricisinin bu işlevleri üstlenirken *+gIl+, +msI+* ve *+sI+* ekleriyle birlikte kullanımı da söz konusudur.

gIl+lAr biçimi:

abanoz+giller (2 b)

akbaba+giller(60 a)

akçaağaç+giller(61 a)

alabalık+ giller(80 a)

ananas+ giller(121 b)

Antepfıstığı+ giller(133 b)

arıkuşu+ giller(149 b)

aslan+ giller (168 a)

asma+ giller(169 a)

at+ giller(184 a)

atkuyruğu+ giller (186 a)

atlas çiçeği+ giller(186 b)

ayı+ giller(203 b)

bakla+ giller (239 b)

bakteri+ giller (241 a)

balıkçıl+ giller(244 b)

ballıbaba+ giller(246 b)

barbunya+ giller(253 b)

baştankara+ giller(279 b)

baykuş+ giller(287 a)

begonya+ giller(293 b)

bileşik+ giller(336 b)

boru çiçeği+ giller (381 a)

boynuzlu+ giller (390 a)

bukalemun+ giller (406 b)

cennet balığı+ giller (453 a)

cennet kuşu+ giller(453 a)

ceviz+ giller(458 a)

çalıkuşu+ giller(486 a)

çam+ giller(491 a)

çan çiçeği+ giller(493 a)

çarkıfelek+ giller(497 b)

çavuşkuşu+ giller(507 a)

çay+ giller(508 a)

çınar+ giller (536 a)

çıngıraklıyılan+ gil ler (536 b)

çinçilya+ giller (549 a)

çit sarmaşığı+ giller(552 a)

çobanaldatan+ giller (555b)

çobanpüskülü+ giller(556b)

çotira+ giller (563 a)

çöl tavuğu+ giller (565 a)

çuha çiçeği+ giller(570 a)

çulluk+ giller(571 a)

dalgıçkuşu+ giller(586 a)

damkoruğu+ giller(591 a)

defne+ giller(606 a)

dikenli balık+ giller(658 b)

dişotu+ giller(681 b)

dolamaotu+ giller(697 b)

domuz+ giller (703 b)

drosera+ giller(720 b)

dulaptalotu+ giller(722 a)

düğün çiçeği+ giller (733 b)

ebegümeci+ giller(751 a)

eğreltiotu+ giller(763 a)

ekşi yonca+ giller(773 a)

engerek+ giller(801 a)

erguvan+ giller(807 b)

fasulye+ giller(853 b)

fener balığı+ giller(860 a)

fırtınakuşu+ giller(870 b)

fok+ giller (885 a)

gebreotu+ giller(911 a)

gecesefası+ giller(912 b)

gelincik+ giller(921 b)

gergedan+ giller(933 b)

geyik+ giller(939 b)

gök kuzgun+ giller (958 b)

gölge balığı+ giller(960 a)

guguk+ giller(992 a)

gül+ giller(998 a)

gümüş balığı+giller (1001b)

gürgen+ giller (1010 b)

güvercin+ giller (1014 a)

hamamböceği+giller(1037b)

hamsi+ giller (1039 b)

hanımeli+ giller (1042 b)

hani+ giller(1043 a)

harharyas+ giller(1049 b)

hasırotu+ giller(1054 a)

hindi+ giller(1102 a)

hipopotam+ giller(1104 a)

hodan+ giller(1107 b)

horozbina+ giller(1110 b)

horozibiği+ giller (1110 b)

hünnap+ giller(1121 a)

ıhlamur+ giller(1123 b)

ılgın+ giller(1124 a)

ısırgan+ giller(1127 b)

ıspanak+ giller(1130 b)

iguana+ giller (55 a)

iğde+ giller(1155 b)

insan+ giller(1190 a)

iskorpit+ giller(1209 a)

ispinoz+ giller(1210 b)

izmarit+ giller(1241 a)

kabak+giller (1248 b)

kâğıt balığı+giller (1266 b)

kaktüs+giller(1272 a)

kalkan balığı+giller(1282a)

kanguru+giller(1297 b)

karaağaç+giller (1314 a)

karabatakgiller(1314 b)

karabiber+giller(1314 b)

karabuğday+giller(1315 b)

karatavuk+giller(1323 b)

karga+giller(327 b)

karınca kuşu+giller(1330a)

karıncayiyen+giller(1330 a)

kartal+giller(1339 b)

kaya balığı+giller(1361 a)

kayın+giller(1364 a)

kedi balığı+giller(1377 b)

kedi otu+giller(1377 b)

kedi+giller(1377 b)

kefal+giller(1378 a)

kendir+giller(1390 a)

kılıç balığı+giller(1408 a)

kına çiçeği+giller(1410 b)

kırlangıç balığı+giller(1419 a)

kırlangıç+giller (1419 a)

kızılcık+giller(1436 b)

kızılkantaron+giller(1437 a)

kirpi+giller (1448 a)

kivi+giller (1451 b)

kobay+giller(1454 b)

kobra+giller(1454 b)

kola+giller(1460 b)

kök boyası+giller (1496 a)

köpek+giller(1499 b)

kör fare+giller(1502 b)

kör yılan+giller(1504 b)

köstebek+giller(1505 a)

kum balığı+giller(1524 b)

kurbağa balığı+giller(1529 a)

kurbağa zehiri+giller (1529 b)

kurdele balığı+giller (1530 b)

kuyruksallayan+giller (1550 a)

küpe çiçeği+giller(1561 a)

lâden+giller (1568 a)

lâpina+giller(1576 a)

Lâtin çiçeği+giller(1577 b)

levrek+giller(1584 a)

leylek+giller(1584 b)

lüfer+giller(1594 b)

maki+giller(1611 b)

manolya+giller(1622 a)

martı+giller(1629 b)

maydanoz+giller (1634 b)

menekşe+giller(1651 b)

mersin balığı+giller(1660 b)

mersin+giller (1660 b)

meyve sineği+giller(1673 b)

mezgit+giller(1674 b)

mine çiçeği+giller (1686 b)

mors+giller (1697 b)

muhabbet çiçeği+giller(1702b)

muz+giller (1718 a)

nar+giller (1722 a)

nergis+giller (1765 a)

nilüfer+giller(1772 b)

orman tavuğu+giller(1813 a)

öglena+giller (1839 a)

ökse otu+giller (1842 a)

ördek+giller(1857 a)

örümcek kuşu+giller(1861 b)

ötleğen+giller (1863 a)

palmiye+giller (1878 a)

papağan+giller(1882 a)

papirüs+giller (1883 a)

pas mantarı+giller(1895 b)

patlıcan+giller(1900b)

pelikan+giller((1908 b)

penguen+giller(1910 b)

porsuk+giller(1939 a)

salep+giller (2018 a)

sandal+giller(2026 b)

sansar+giller(2028 b)

sapot+giller(2032 b)

sardunya+giller(2034 b)

sarıasma+giller(2035 b)

sarmaşık+giller(2039 b)

sazan+giller(2051 a)

sedef otu+giller(2055 b)

semender+giller(2063 b)

semiz otu+giller(2064 b)

serçe+giller(2070 a)

servi+giller(2076 a)

sıçan+giller(2087 b)

sığırdili+giller(2090 b)

sıraca+giller(2098 b)

sırtlang+iller(2103 a)

sıvacıkuşu+giller(2103 b)

sincap+giller (2115 b)

sinekkapan+giller(2116 b)

sinir otu+giller(2119 a)

söğüt+giller(2148 b)

su aygırı+giller(2165 a)

su kamışı+giller(2168 a)

su mercimeği+giller(2171 a)

su örümceği+giller (2172 b)

su tavuğu+giller(2176 a)

su yılanı+giller(2176 b)

suibriği+giller(2168 a)

suoku+giller(2172 b)

susam+giller(2174 b)

sülün+giller(2179 b)

sümsük+giller(2180 a)

süsen+giller(2189 b)

süt otu+giller(2191 b)

sütleğen+giller(2191 a)

şahtere+giller(2197 b)

şerit+giller(2218 a)

şeytaniğnesi+giller(2220 a)

şimşir+giller(2226 a)

tapir+giller(2266 b)

tarak otu+giller(2268 b)

taşemen+giller (2279 a)

taşkıran+giller()(2281 a)

tavşan+giller(2289 b)

tavuk+giller (2290 a)

tespih ağacı+giller(2330 b)

testere balığı+giller(2338 a)

toy+giller(2376 a)

turna+giller(2388 a)

turp+giller(2388 b)

turunç+giller(2389 a)

uskumru+giller(2420 b)

uskumrumsu+giller(2420 b)

yaban arısı+giller(2496 a)

yabanî kimyon+giller (2497 a)

yağmur kuşu+giller (2503 a)

yalıçapkını+giller(2513 a)

yan yüzer+giller(2525 a)

yayın balığı+giller (2556 b)

yelkovan+giller(2568 a)

yer domuzu+giller(2578 b)

yılan balığı+giller(2590 b)

yılanyastığı+giller(2591 a)

zakkum+giller (2641 a)

zambak+giller(2642 b)

zencefil+giller(2651 a)

zeytin+giller (2653 b)

zürafa+giller (2663 b)

msI+lAr ve sI+lAr biçimi:

insan+(ı)msılar (1197 a)

insan+sılar (1198 a)

ip+siler (1202 b)

leylek/Far./+siler (1584 b).

örümceğ/k+(i)msiler (1861 a)

pelikan+sılar (1908 b)

sıçan+(ı)msılar (2087 b)

gökkuzgun+(u)msular (958 b)

gün+süler (1009 a)

tavuk+sular (2290 a)

tulum+sular (2385 b).

2.1.5.5. +CXl+

Belli bir şeye düşkün olma durumunu ifade etme işlevinden hareketle bilhassa çeşitli biyolojik tür adlarının türetilmesinde karşımıza çıkan bir biçimlendiricidir. Biyolojik tür adını karşılamakla birlikte o türe ait kimi hayvan adlarını da türettiği görülmektedir. *balıkçıl* sözcüğünü bu anlamda örnek gösterebiliriz. *balıkçıl* sözcüğü hem balıkla beslenen hayvanların genel adı yani tür adıdır hem de bu tür içinde yer alan uzun bacaklı, uzun gagalı bir kuşun adıdır.

balık+çıl (244 b)

batak+çıl (281 b)

böcek+çil (395 b)

buğday+cıl (404 b)

çürük+çül (572 b)

dağ+cıl (577 a)

erkek+çil (810 b)

et+çil (828 a)

ev+cil (835 a)

göl+cül (958 b)

gölge+cil(960 a)

hep+çil (1083 b)

kireç+çil (1446 a)

kum+cul (1524 b)

kurak+çıl (1528 a)

kurt+çul (1535 a)

lârva+cıl (1576 b)

leş+cil (1583 a)

nar+cıl (1752 a)

nem+cil (1763 a)

odun+cul (1788 b)

ot+çul (1821 b)

pislik+çil (1928 a)

sinek+çil (2116 a)

su+cul (2166 a)

tane+cil (2260 b)

tavşan+cıl (2289 a)

tuz+cul (2395 b)

yaprak+çıl(2530 b)

yemiş+çil (2571 a)

yılan+cıl (2590 b)

yosun+cul (2609 a)

2.1.6. RENK ADLARI VE TÜREVLERİ

2.1.6.1. +CA+

İşlevsel olarak birbirinden farklı pek çok görevi olan ekin görevlerinden birisi eklendiği ad kök ve gövdesinden benzetme işleviyle ilgili olarak renk adları türetmesidir. Bu ekle türetilen renk adları diğer renk adları türeten eklerde olduğu gibi yakınlık, benzerlik, gibilik anlamlarını ihtiva eder.[7]

ak+ça (60 b).

ala+ca (80 b).

boz+ca (392 a).

esmer+ce (819 a).

gök+çe (957 b).

kara+ca (1315 a)

kır+ca (1414 a)

kızıl+ca (1436 a)

[7] +CA+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.1.2.

2.1.6.2. +(I)mtIrAk+

Çeşitli ad kök ve gövdelerine eklenerek benzerlik anlamından hareketle yeni adlar türeten bir ektir. Benzerlik ve gibilik anlamları taşır.[8]

Benzerlik ve benzetme anlamı ile türetilen adları ayrı bir başlık altında incelediğimizden bu bölümde sadece *+mtIrAk* ekiyle türetilen renk adlarına yer veriyoruz.

İncelediğimiz sözlükte madde başı olarak bulunan sözcük sayısı az olmakla birlikte söz konusu bu ek birçok renk adına getirilmek suretiyle yeni renk adları türetebilmektedir.

[8] +(I)mtIrAk+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.3.4.

beyaz+ımtırak (321 a).

kırmızı+mtırak (1420 b).

mavi+mtırak (1636 b).

mor+umtırak (1697 b).

sarı+mtırak (2037 b).

sarı+mtıraklık (2037 b).

siyah+ımtırak (2125 a).

yeşil+imtırak (2583 a).

2.1.6.3. +şIn+

Çeşitli ad kök ve gövdelerine eklenerek benzerlik anlamından hareketle yeni adlar türeten bir ektir. Benzerlik ve gibilik anlamları taşır. Kullanılış ve işleyiş mantığı açısından benzerlik anlamı katarak yeni adlar türeten diğer eklerden farklı değildir. Yaygın olarak renk adlarına eklenerek yeni renk adları türetmektedir.

ak+şın (77 a).

ak+şınlık (77 a).

kara+şın (1323 a).

sarı+şın (2038 a).

sarı+şınca (2038 a).

sarı+şınlık (2038 a).

2.1.6.4. +(I)msI+

+(I)msI+ eki de diğer benzetme ekleri gibi eklendiği sözcüklerden benzetme ve benzerlik ilişkisine dayalı olarak yeni sözcükler türetme işlevine sahiptir.

Renk adlarına gelerek benzerlik ve benzetme işlevinden kaynaklı yeni renk adları türetmede de yaygın olarak kullandığımız bir ektir.

beyaz/Ar./+(ı)msı (321 a).

esmer/Ar./+(i)msi (819 a).

kırmızı/Ar./+msı (1420 b).

pembe/Far./+msi (1909 b).

2.1.6.5.+lXk+

Renk anlamı taşıyan adlara eklenerek o renkle ilgili soyut adlar türetme işlevine sahiptir.

ak+lık (70 b)

al+lık (102 a)

alaca+lık (81 b)

beyaz+lık (321 b)

2.1.7. İŞLEVSEL VE YEREL BİÇİMLENDİRİCİLER (ALET, EŞYA, ARAÇ-GEREÇ VE YER ADI BİLDİREN BİÇİMLENDİRİCİLER)

2.1.7.1. +lXk+

Kullanım alanı oldukça geniş olan biçimlendiricilerimizden +lXk+'ın bir diğer işlevi de eklendiği adlardan alet, eşya ve yer adları türetmesidir. Yaygın olarak soyut adlar türeten bu biçimlendirici alet, eşya ve yer adları türetirken somut nitelikte adlar oluşturur.

abdest+lik (4a)

açma+lık (22 b)

ağaç+lık (38 a)

ağda+lık (39 b)

ağız+lık (48 b)

aile+lik (57 b)

al+lık (102 a)

alın+lık (94 b)

alt+lık (108 b)

anahtar+lık

anma+lık(131 b)

ara+lık (120 a)

arka+lık (153 b)

arpa+lık (156 b)

askı+lık (167 b)

asma+lık (169 b)

astar+lık (170 b)

aş+lık (177 b)

aşure+lik (178 a)

ateş+lik (183 b)

atıştırma+lık (185 a)

ayak+lık (198 b)

ayakkabı+lık (198 a)

ayna+lık (207 b)

ayva+lık (212 a)

azık+lık (216 a)

bacak+lık(222 a)

badem+lik (223 b)

bağ+lık (232 a)

bahçe+lik (234 a)

bakla+lık(239 b)

baklava+lık(240 a)

bal+lık (241 a)

baldıran+lık(243 a)

balta+lık(248 b)

barut+luk(257 a)

baş+lık(277 a)

batak+lık(281 b)

bayrak+lık(288 a)

bayram+lık(289 a)

belge+lik(300 b)

benzin+lik(310 b)

beşik+lik(317 b)

beygir+lik(322 b9

bıçak+lık(327 b)

biber+lik(330 b)

bilek+lik(336 a)

bira+lık(352 a)

bok+luk(372 b)

boncuk+luk(377 a)

bonfile+lik(377 a)

bostan+lık (382 a)

boyun+luk(391 a)

böcek+lik(396 a)

böğürtlen+lik(396 b)

börek+lik(399 b)

buhur+luk(406 a)

buhurdan+lık(406 a)

bukağı+lık(406 b)

bulaşık+lık(408 b)

burun+luk(418 a)

buz+luk(421 b)

cam+lık(436 b)

cephane+lik(454 a)

ceviz+lik(458 a)

cibin+lki(463 a)

çakıl+lık(482 a)

çakırdiken+lik()

çakmak+lık(484 a)

çalı+lık(486 a)

çam+lık (491 a)

çamaşır+lık(490 b)

çamur+luk

çamur+luk (492 a)

çanak+lık (492 b)

çarık+lık (497 a)

çarşaf+lık (500 b)

çatal+lık(502 a

çatkı+lık (505 a)

çay+lık (508 a)

çaydan+lıkı (507 b)

çayır+lık(508 a)

çeltik+lik (518 a)

çeyiz+lik (528 b)

çıfıt+lık (529 a9

çınar+lık (536 a)

çıra+lık (538 a)

çiçek+lik(542 a)

çift+lik(544 b)

çimen+lik (548 a)

çorba+lık(562 b)

çöl+lük (565 a)

çöp+lük (566 b)

çörek+lik

çubuk+luk (569 b)

dağ+lık(580 a)

daktilo+luk (582 a)

damla+lık (591 b)

değirmen+lik (6096 b)

dem+lik(622 a)

deniz+lik(629 b)

ders+lik(639 a)

dışar+lık(653 a)

dirsek+lik(677 b)

diş+lik(681 b)

diz+lik(687 a)

dolma+lık(701 b)

döşeme+lik(717 b)

dut+luk(727 b)

düz+lük(748 b)

2.1.7.2.+CXk+

Yaygın olarak küçültme işleviyle kullandığımız +CXk+ ekinin bir diğer görevi de adlardan eşya, alet, araç ve yer adları türetmektir.[9]

[9] +CXk+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.1.4.

bağ+cık (225 a)

dağar+cık (577 a)

dokur+cuk (696 a)

kurbağa+cık (1529 a)

kuzgun+cuk (1551 a)

maymun+cuk (1638 b)

ora+cık (1808 a)

peri+cik (1914 a)

şura+cık (2232 b)

2.1.7.3. +dXrXk+

Eklendiği sözcüklerden araç-gereç, bir şey sonucu oratya çıkan ürün/mahsül adı türeten bir ektir. Eker (EKER 2010) ve Korkmaz'ın (KORKMAZ 2009) belirttiği gibi insan ve hayvan organ adlarına eklenerek o organla ilgili araç adları türetir.

akın+dırık (67 b).

boyun+duruk (391 a).

burun+duruk (418 a).

çiğin+dirik (545 b).

dişin+dirik (680 b).

gömül+dürük (962 a).

sakan+dırık (2012 a)[10]

2.1.7.4. +sAl+

+sAl+ ekinin temel işlevi eklendiği ad köklerinden yer bildiren yeni adlar türetmektir. Ancak tarihsel süreç içerisinde söz konusu ek, bu işlevinden uzaklaşmış ve farklı görevler üstlenmiştir. Süer Eker, bu hususu "Çağdaş Türk Dili" adlı kitabının "Biçim Bilgisi" bölümünde *yalnızca **kumsal** sözcüğünde görülen bu ekin işlevi değiştirilmiş, kullanım alanı genişletilmiştir. –sAl, çok yaygın biçimde kullanılan sıfat yapma eki durumuna gelmiştir* (EKER, 2010: 322) diyerek dile getirmektedir. Kullanım alanı genişleyen +sAl+ ekinin bir diğer işlevi anlamsal olarak aitlik, sahiplik ve iyelik

[10] "Baş giysilerinde çene bağı" anlamında kullanılan sakandırık sözcüğü
sakak 'çene altı'
=OT. sakak "çene" (DLT)
*< *saka-k (Clauson)* (GÜLENSOY 2007, 716).

bildiren sözcükler türetmektir. ... *-sal/-sel dil devrimi sırasında gün ışığına çıkarılmış ve Arapça –î nisbet ekinin yerini almak üzere anlamı genişletilerek kullanılmaya başlanmıştır* (TEMİR, 1999; 3).... *-sal/-sel eki bazen –al/-el veya sadece –l şeklinde de kullanıldığı için, bu konu dilciler arasında tartışmalara sebep olmuştur. Bazı dilcilerimiz –sal/–sel şeklinin uydurma bir ek olup, –al–/el ve –l şeklinin Fransızcadan alındığını iddia etmişlerdir* (TEMİR, 1999: 3). Söz konusu ekin kökeni üzerinde pek durmayan Temir, yer bildirme işleviyle kullanılan +sAl+ ekinin aslında Türkçe olduğunu söyler ve bu görüşünü *kanaatımca bu ek Türkçeye büsbütün yabancı değildir. Dış Türklerden Kazan-Tatar Lehçesinde, bunun karşılığını bulduğunu zannediyorum. Kıpçak kolunun Kazan-Tatar Lehçesinde (eski adı ile Çağatay yazı dilinde) –sıl/-sil diye bir ek vardır* (TEMİR, 1999: 3) diyerek destekler.

kum+sal (1525 b).

kır+sal (1421 a).

2.1.7.5. +l+

Kullanım sıklığı az olan biçimlendiricilerimizden biridir. Eklendiği ad tabanlarından yer bildiren adlar türetir.

buz+ul (421 b)

kum+ul (1526 a)

yer+el (2579 a)

2.1.7.6. +(A)ç+

Eski Türkçe döneminden beri kullanılagelen bu ekin işlevlerinden biri de eklendiği sözcüğe kuvvetlendirme ve pekiştirme anlamı katmaktır. Bir şeyi sürekli yapmada kullandığımız alet, eşya ve yer adlarını türetirken de bu ekten yararlanmaktayız. *Eski Türkçede de, Batı Türkçesinde de hep –ç şeklindedir* (ERGİN, 2000: 175).

al(ı)n+aç (104 a).

ara+ç (141 b).

arga+ç (148 a).

arka+ç (153 a).

bakr+aç (240 b).

düz+eç (745 a).

gere+ç (932 b).

gün+eç (1006 b).

kır+aç (1413 a).

kul+aç (1518 a).

tok+aç (2361 b).

top+aç (2365 b).

yam+aç (2516 a).

yel+eç (2567 a).

yuka+ç (2613 b).

2.1.7.7. +CA+

İşlevsel olarak birbirinden farklı pek çok görevi olan ekin görevlerinden birisi eklendiği ad kök ve gövdesinden yer adı yapmasıdır. Bu bölümde +CA+ ekiyle türetilen yer adlarını ele alıyoruz.[11]

ılı+ca (1124 a).

kapan+ca (1305).

kaplı+ca (1310 a).

kaynar+ca (1368 b).

2.1.7.8.+CAk+

Eklendiği ad kök ve gövdelerinden küçültme anlamı taşıyan yeni adlar türetme işlevine ek olarak eşya, alet, araç-gereç ve yer adı yapma işlevinde kullanılarak çeşitli adlar da türetmektedir.[12]

ayak+çak (197 b)

el+çek (781 a)

kap+çak (1306 a)

kol+çak (1462 a)

oyun+cak[13]*(1831 b)*

[11] +CA+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.1.2.
[12] +CAk+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.1.3.
[13] +cAk+ eki burada küçültme işlevinden ziyade addan kalıcı ad türetmiştir.
oyuncak oynayıp eğlenemye yarayan her şey.
<oy-(u)n+cak (GÜLENSOY 2007, 644).

2.1.7.9.+(X)n+

Türkçenin bilinen en eski yazılı belgelerinden günümüze dek tüm dönemlerde, adlara getirilen bir +Xn ekinin yaygın bir kullanıma sahip olduğu görülür. Türkçe üzerine yapılan dilbilgisi çalışmalarında bu ek, değişik nitelikte zarflar türettiği belirtilmekle birlikte, genellikle araç durumu (enstrumental) eki olarak nitelendirilmiştir (ÖNLER, 2006: 1). +n+ ekinin eklendiği sözcüklere baktığımızda yaygın olarak zaman ve mevsim anlamı taşıyan sözcükler olduğunu görürüz.

ansız+ın

değ+in

gündüz+ün

güz+ün

ilk+in

karşı+n

kış+ın

öğle+n

yaya+n

yaz+ın

2.1.8. YOKLUK YA DA OLUMSUZLUK BİÇİMLENDİRİCİLERİ

2.1.8.1. +sXz+

+sXz+ eki adlardan olumsuzluk, yokluk ve yetersizlik anlamı taşıyan yeni sözcükler türetmede yaygın olarak kullandığımız bir biçimlendiricidir. Ayrıca adlardan olumlu sıfatlar türetmede kullandığımız, kökte bildirileni kendinde bulundurma, ona sahip olma anlamını bildiren +lX+ biçimlendiricisinin anlamca zıttıdır. *+lX +sXz* ve *+sXz +sXz* yapılı ikilemelerin yapılışında da kullanılır. Yabancı sözcüklere Türkçe

karşılıklar bulma ve Türkçe sözcük türetme çalışmaları sırasında da sıklıkla başvurulan bir biçimlendirici olmuştur +sXz+. Özellikle dilimizde yer alan *gayr-*, *bilâ-*, *lâ-*, *bî-* ve *nâ-* gibi yabancı kökenli olumsuzluk eklerini alan sözcüklerin Türkçeleştirilmesinde kullanılmıştır.

aba/Ar./+sız (3 a).

abartı+sız (3 a).

abartma+sız (3 a).

abdest/Far./+siz (4 a).

acı+sız (11 b).

acıma+sız (11 a).

açkı+sız (21 b).

ad+sız (32 a).

adak+sız (24 a).

adalet/Ar./+siz (24 b).

adam/Ar./+sız (26 b).

ağaç+sız (38 b).

ağız+sız (49 a).

ağrı+sız (51 a).

ahenk/Far./+siz (53 b).

ahlak/Ar./+sız (55 a).

aile/Ar./+siz (58 a).

akıl/Ar./+sız (66 b).

akort/Fr./+suz (72 a).

aktarma+sız (77 b).

alaka/Ar./+sız (82 b).

aldırış+sız (88 a).

alım+sız (94 a).

Allah/Ar./+sız (101 a).

amaç+sız (110 b).

aman/Ar./+sız (111 b).

an+sız (132 b).

ana+sız (122 a).

anane/Ar./+siz (121 b).

angajman/Fr./+sız (124 b).

anlam+sız (129 a).

anlayış+sız (131 a).

antet/Fr./+siz (133 b).

antrenman/Fr./+sız (135 b).

apan+sız (136 b).

apre/Fr./+siz (138 a).

aptes+siz (bkz. abdestsiz).

ar/Ar./+sız (157 a).

ar+sız ar+sız (157 a).

ara+sız (145 b).

araç+sız (142 a).

aralık+sız (143 b).

arıza/Ar./+sız (150 b).

arka+sız (154 a).

asıl/Ar./+sız (165 a).

aşı+sız (176 b).

avantaj/Fr./+sız (190 a).

ay+sız (212 a).

ayak+sız (199 a).

ayar/Ar./+sız (200 b).

ayıp/Ar./+sız (204 b).

ayna/Far./+sız (207 b).

ayrıca+sız (209 b).

ayrıcalık+sız (209 b).

ayrık+sız (210 a).

ayrım+sız (211 a).

azat/Far./+sız (215 a).

baba+sız (221 a).

bacak+sız (222 a).

badana/Fr./+sız (223 a).

bağ+sız (233 a).

bağcık+sız (225 a).

bağım+sız (226 b).

bağlantı+sız (231 a).

bahane/Far./+siz (233 a).

baharat/Ar./+sız (233 b).

bahçe/Far./+siz (234 a).

baht/Far./+sız (236 a).

bakım+sız (237 b).

bakışım+sız (239 b).

balık+sız (245 a).

banyo /İt./+suz (252 a).

basiret/Ar./+siz (260 a).

baskı+sız (261 b).

baston/İt./+suz (263 b).

baş+sız (279 a).

başarı+sız (270 b).

başlık+sız (277 b).

becerik+siz (291 a).

bedel/Ar./+siz (292 b).

behre/Far./+siz (295 a).

belâgat/Ar./+siz (298 a).

belgi+siz (300 b).

belir+siz (302 b).

belirti+siz (303 b).

belli+siz (305 b).

benzer+siz (309 a).

bereket/Ar./+siz (312 a).

besi doku+suz (314 a).

besin+siz (314 a).

besmele/Ar./+siz (316 a).

beste+siz (316 b).

beşpara+sız (318 a).

beti+siz (319 b).

beygir/Far./+siz (322 b).

beyin+siz (323 b).

bıyık+sız (330 a).

biber/Rum./+siz (330 b).

biçim+siz (332 b).

bilet/Fr./+siz (337 a).

bilgi+siz (339 b).

bili+siz (343 a).

bilim+siz (341 a).

bilinç+siz (342 a).

bisiklet/Fr./+siz (361 b).

bitim+siz (362 b).

biye/Fr./+siz (366 a).

bkılık+sız (1409 a)

blok/Fr./+suz (368 b).

boğaz+sız (371 b).

bombe/Fr./+siz (376 b).

boncuk+suz (377 a).

borç+suz (379 b).

boy+suz (390 a).

boya+sız (387 b).

boynuz+suz (390 a).

boyut+suz (391 b).

böcek+siz (396 a).

bukle/Fr./+siz (406 b).

bulut+suz (412 a).

burgu+suz (415 a).

burs/Fr./+suz (416 a).

buruşuk+suz (418 b).

buzağı+sız (420 b).

buzul+suz (422 a).

büküm+süz (423 a).

büzgü+süz (430 b).

caka/İt./+sız (434 b).

cam/Far./+sız (436 b).

camekan/Far./+sız (435 b).

can/Far./+sız (444 b).

car+sız (445 b).

caz/İng./+sız (447 b).

cazibe/Ar./+siz (447 a).

cemaat/Ar./+siz (451 a).

cembiye/Ar./+siz (451 b).

cerahat/Ar./+siz (455 a).

cesare/Ar./t+siz (456 a).

cevap/Ar./+sız (457 b).

cevher/Ar./+siz (457 b).

ceza/Ar./+sız (459 a).

cezbe/Ar./+siz (459 b).

cıvıltı+sız (462 a).

cibilliyet/Ar./+siz (463 a).

ciddiyet/Ar./+siz (464 a).

cila/Ar./+sız (466 a).

cilt/Ar./+siz (466 b).

cilve/Far./+siz (466 b).

cinslik+siz (469 a).

cumba+sız (472 b).

cüret/Ar./+siz (474 b).

cüsse/Ar./+siz (475 a).

çağrı+sız (481 a).

çağrışım+sız (481 a).

çakı+sız (483 a).

çakıntı+sız (483 a).

çakmak+sız (484 a).

çakşır+sız (484 b).

çalgı+sız (485 b).

çalı+sız (487 a).

çalım+sız (486 b).

çalkantı+sız (489 a).

çamur+suz (492 a).

çanta+sız (493 b).

çap+sız (496 a).

çapa+sız (494 b).

çapak+sız (494 b).

çardak/Far./+sız (496 b).

çare/Far./+siz (496 b).

çarık+sız (497 a).

çark/Far./+sız (497 b).

çarpıntı+sız (499 a).

çarşaf/Far./+sız (500 b).

çatı+sız (504 a).

çatkı+sız (505 a).

çavdar+sız (506 b).

çayır+sız (508 b).

çekim+siz (512 a).

çekirdek+siz (513 a).

çekişme+siz (513 b).

çekmece+siz (514 a).

çelim+siz (517 a).

çelişki+siz (517 b).

çelişme+siz (517 b).

çember/Far./+siz (519 a).

çene/Far./+siz (520 b).

çenek+siz (520 a).

çerçeve/Far./+siz (522 b).

çetrefil+siz (525 b).

çeyiz/Ar./+siz (528 b).

çıkıntı+sız (532 a).

çıkrık+sız (535 a).

çiçek+siz (542 b).

çil+siz (548 a).

çile+siz (547 b).

çimen+siz (548 a).

çimento/İt./+suz (548 b).

çini/Far./+siz (549 b).

çivi+siz (552 b).

çivit+siz (553 a).

çizgi+siz (554 a).

çocuk+suz (558 a).

çöp/Far./+süz (566 b).

çözüm+süz (569 a).

çubuk+suz (570 a).

çul+suz (571 b).

çuval+/Far./sız (572 a).

çürük+süz (573 a).

dağdağa/Ar./+sız (577 b).

daire/Ar./+siz (581 b).

dal+sız (587 b).

dalga+sız (585 b).

dam+sız (592 a).

damak+sız (589 a).

damar+sız (589 b).

damga+sız (590 b).

dans/Fr./+sız (594 a).

dara/İt./+sız (595 b).

davet/Ar./+siz (599 a).

dayanak+sız (601 a).

defo/Fr./+suz (606 b).

değer+siz (608 b).

değim+siz (609 a).

delik+siz (617 a).

demir+siz (621 b).

den+siz (631 b).

denetim+siz (624 a).

deney+siz (625 b).

deneyim+siz (625 a).

denge+siz (626 b).

derece/Ar./+siz (634 b).

derman/Far./+sız (637 b).

dert/Far./+siz (640 b).

desen/Fr./+siz (641 a).

destan/Far./+sız (642 a).

destek+siz (643 a).

destur/Far./+suz (643 b).

deva/Ar./+sız (645 a).

devam/Ar./+sız (644 b).

diken+siz (659 a).

dikiş+siz (660 a).

dikkat/Ar./+siz (661 a).

dil+siz (668 a).

din/Ar./+siz (672 b).

dip+siz (674 b).

diploma/İt./+sız (674 a).

dirayet/Ar./+siz (674 b).

direnç+siz (675 b).

dirlik+siz (677 b).

disiplin/Fr./+siz (678 a).

diş+siz (681 b).

dizem+siz (685 a).

dizge+siz (685 b).

dizgin+siz (686 a).

doktora/Fr./+sız (694 a).

dokunca+sız (695 a).

dolak+sız (697 a).

dolambaç+sız (697 b).

dolaşık+sız (698 b).

dolay+sız (699 b).

don+suz (705 b).

dost/Far/+suz (707 b).

doyum+suz (709 a).

döküntü+süz (711 b).

döllenme+siz (712 a).

dönüş+süz (715 a).

döşeme+siz (718 a).

dulda+sız (722 b).

duman+sız (723 a).

durak+sız (724 a).

duraksama+sız (724 a).

duvak+sız (727 a).

duyar+sız (729 a).

duygu+suz (730 a).

duyum+suz (731 b)

düğme+siz (732 b).

düğüm+süz (733 b).

düğün+süz (734 b).

dümen/İt./+siz (735 a).

düş+süz (742 a).

düşünce+siz (742 b).

düzen+siz (747 b).

düzey+siz (747 b).

düzgü+süz (748 a).

ebe+siz (752 a).

edep/Ar./+siz (755 a).

eğim+siz (760 b).

eğitim+siz (762 a).

eğlence+siz (762 b).

ehemmiyet/Ar/+siz (764 b).

ehliyet/Ar/+siz (765 a).

eklem+siz (767 a).

ekmek+siz (769 a)

eksik+siz (771 b)

elbise/Ar./+siz (780 b)

elde+siz (781 b)

eldiven+siz (781 b)

elektrik/Fr./+siz (783 a)

elem/Ar./+siz (786 a)

elem/Ar./+siz (786 a)

elveriş+siz (791 b)

emek+siz (793 b)

emniyet/Ar./+siz (796 a)

emsal/Ar./+siz (796 b)

emzik+siz (797 a)

en+siz (802 b)

endam/Far./+sız (798 a)

endaze/Far./+siz (798 a)

endişe/Far./+siz (798 b)

engebe+siz (800 a)

engel+siz (801 a)

er+siz (813 a)

erdem+siz (806 a)

erinç+siz (808 b)

erk+siz+lik (812 a)

erkek+siz (811 b).

esas/Ar./+sız (814 b).

esinti+siz (816 a).

eş+siz (826 b).

eşey+siz (824 a).

eşit+siz (825 a).

eşkin+siz (825 b).

eşleme+siz (826 a)

et+siz (833 a).

etene+siz (829 a).

etiket+siz (829 b).

etki+siz (831 b).

ev+siz (839 b).

ev+siz bark+sız (839 b).

evham/Ar./+sız (836 a).

evin+siz (836 a).

evlat/Ar./+sız (837 a).

eyer+siz (840 b).

eylem+siz (841 a).

ezan/Ar./+sız (841 b).

eziyet/Ar./+siz (844 a).

faiz/Ar./+siz (847 a).

falso/İt./+suz (849 a)

fark/Ar./+sız (852 a)

fasıla/Ar./+sız (853 a)

fatura/İt./+sız (854 b)

faul/İng./+süz (855 a)

fayda/Ar./+sız (855 b)

fazilet/Ar./+siz (856 a)

fener/Rum./+siz (860 a)

fer/Far./+siz (860 b)

feraset/Ar./+siz (862 a)

fikir/Ar./+siz (875 a)

filtre/Fr./+siz (878 a)

fistan/Rum./+sız (880 a)

fitil/Ar./+siz (881 b)

fosfor/Fr./+suz (889 a)

fütur/Ar./+suz (894 b)

gaile/Ar./+siz (899 a)

gam/Ar./+sız (902 a)

garanti/Fr./+siz (903 a)

garaz/Ar./+sız (903 b)

garaz+sız/Ar./ ivaz+sız/Ar./ (903 b)

gaye/Ar./+siz (906 b)

gayret/Ar./+siz (906 b)

gaz/Fr./+sız (910 b).

gecikme+siz (913 a).

geçer+siz (914 a).

geçim+siz (915 a).

geçirim+siz (916 a).

geçiş+siz (916 b).

gerek+siz (933 a).

gerekçe+siz (932 b).

gerilim+siz (935 b).

gıcırtı+sız (942 a).

gıda/Ar./+sız (942 a).

gıllıgış/Ar./+sız (gıllügiş+siz) (942 b).

girinti+siz (946 b).

gölge+siz (960 b).

gömlek+siz (961 b).

gönül+süz (966 b).

görenek+siz (967 b).

görev+siz (968 a).

görgü+süz (968 b).

gösteriş+siz (974 b).

götürüm+süz (975 b).

gövde+siz (976 a)

gözenek+siz (984 b)

gözlük+süz (987 a)

gübre/Rum./+siz (993 b)

güç+süz (995 b)

güdek+siz (996 a)

gümrük/Rum./+süz (1001 b)

gümüş+süz (1002 a)

günah/Far./+sız (1004 a)

güneş+siz (1007 b)

gürültü+süz (1001 b)

güven+siz (1013 b)

güvence+siz (1012 b)

haber/Ar./+siz (1020 b)

hacim/Ar./+siz (1022 a)

hadise/Ar./+siz (1023 b)

hafıza/Ar./+sız (1024 a)

hak/Ar./+sız (1030 a)

hakikat/Ar./+siz (1028 b)

hal/Ar./+siz (1036 a)

hami/Ar./+siz (1038 b)

hamiyet/Ar./+siz (1039 a).

hamur/Ar./+suz (1039 b).

haram/Ar./+sız (1045 b).

harç/Ar./+sız (1047 b).

hardal/Ar./+sız (1048 a).

hareke/Ar./+siz (1048 a).

hareket/Ar./+siz (1048 a).

hata/Ar./+sız (1058 b).

hatır/Ar./+sız (1060 a).

hava/Ar./+sız (1065 a).

havuz/Ar./+suz (1066 b).

haya/Ar./+sız (1068 a).

hayır/Ar./+sız (1071 b).

haysiyet/Ar./+siz (1073 b).

hazım/Ar./+sız (1075 a).

hazır/Ar./+lık+sız (1077 a).

hesap/Ar./+sız (1088 b).

hesap/Ar./+sız (1088 b).

hesap/Ar./+sız
kitap/Ar./+sız (1088 b).

heves/Ar./+siz (1089 b).

heyecan/Ar./+sız (1090 b).

hınç+sız (1092 b).

hırka/Ar./+sız (1093 b).

hırs/Ar./+sız (1095 a)

hışıltı+sız (1095 a)

hışırtı+sız (1095 b)

hiddet/Ar./+siz (1098 b)

hilaf/Ar./+sız (1101 a)

hile/Ar./+siz (1101 b)

himaye/Ar./+siz (1101 b)

his/Ar./+siz (1105 b)

homurtu+suz (1108 b)

hoparlör/Fr./+süz (1109 a)

hoşgörü/Far./+süz (1112 a)

hoşnut /Far./+suz (1112 b)

hudut/Ar./+suz (1114 b)

huy/Far./+suz (1117 b)

huzur/Ar./+suz (1118 a)

hüküm/Ar./+süz (1120 a)

hüner/Far./+siz (1120 b)

hürmet/Ar./+siz (1121 a)

hürriyet/Ar./+siz (1121 b)

hüzün/Ar./+süz (1122 b)

ıpıs+sız (1125 a)

ıs+sız (1131 a)

ışık+sız (1132 b).

ızgara/Rum./+sız (1135 b).

iç+siz (1149 a).

içki+siz (1147 a).

içten+siz (1149 a).

içtenlik+siz (1149 a).

idare/Ar./+siz (1151 a).

iddia/Ar./+sız (1151 b).

ideal/Fr./+siz (1152 a).

idman/Ar./+sız (1152 b).

idrak/Ar./+sız (1153 a).

iffet/Ar./+siz (1153 b).

ihtiyar/Ar./+sız (1161 a).

ihtiyat/Ar./+sız (1161 b).

iktidar/Ar./+sız (1169 b).

iktisat/Ar./+sız (1170 a).

ilaç/Ar./+sız (1170 b).

ilgi+siz (1175 a).

ilik+siz (1176 a).

ilişik+siz (1176 b).

ilişki+siz (1176 b).

ilmik+siz (1179 b).

iltihap/Ar./+sız (1180 a).

iman/Ar./+sız (1181 b)

imkan/Ar./+sız (1183 a)

imtiyaz/Ar./+sız (1184 b)

imtizaç/Ar./+sız (1185 a)

imza/Ar./+sız (1185 b)

inan+sız (1187 a)

inanç+sız (1186 b)

insaf/Ar./+sız (1195 b)

insaniyet/Ar./+siz (1197 a)

insicam/Ar./+sız (1198 a)

intibak+sız (1199 b)

intizam+sız (1200 a)

inzibat+sız (1200 b)

ip+siz (1202 b)

ip+siz sap+sız (1202 b)

irade+siz (1203 b)

isabet+siz (1206 a)

isim+siz (1207 a)

iskonto+suz (1208 b)

ismet/Ar./+siz (1209 b)

ispirto+suz (1211 a)

istek+siz (1212 b)

istenç+siz (1213 a)

istidat+sız (1214 b).

istikrar+sız (1216 b).

istisna+sız (1218 a)

iş+siz (1228 a)

işaret+siz (1222 b)

işkembe+siz (1225 a).

işkil+siz (1225 b).

işlev+siz (1227 b).

iştah+sız (1228 b).

itaat+siz (1230 b).

itibar+sız (1232 a).

itikat+sız (1232 b).

itimat+sız (1233 a).

itina+sız (1233 a).

itiraz+sız (1233 b).

ivaz+sız (1234 b).

izan+sız (1239 a).

izin+siz (1240 a).

kabahat+siz (1248 a).

kabiliyet+siz (1251 b).

kabuk+suz (1252 b).

kadem+siz (1258 a).

kademe/Ar./+siz (1258 a).

kader/Ar./+siz (1258 a)

kadın+sız (1259 b)

kadro/İt./+suz (1261 b)

kafa/Ar./+sız (1264 b)

kafiye/Ar./+siz (1265 b)

kaide/Ar./+siz (1270 a)

kalafat/Rum./+sız (1272 b)

kalay+sız (1274 a)

kalça+sız (1274 b)

kaldırım+sız (1275 b)

kalım+sız (1278 b)

kalıp/Ar./+sız (1280 b)

kalite/Fr./+siz (1281 b)

kalker/Fr./+siz (1282 a)

kalp/Ar./+siz (1286 a)

kalsiyum/Fr./+suz (1286 b)

kama+sız (1287 b)

kamer/Ar./+siz (1289 b)

kan+sız (1300 a)

kan+sız can+sız (1300 a)

kanat+sız (1295 a)

kanca/İt./+sız (1296 a)

kanun/Ar./+suz (1302 a)

kap+sız (1311 b)

kapak+sız (1303 a)

kapasite/Fr./+siz (1305 b)

kapı+sız (1308 b)

kapris/Fr./+siz (1311 a)

kâr/Far./+sız (1336 a)

karakter/Fr./+siz (1318 a)

karşılık+sız (1338 b)

kas+sız (1344 b)

kasavet/Ar./+siz (1342 a)

kasıntı+sız (1343 a)

kasıt/Ar./+sız (1343 a)

kasket/Fr./+siz (1343 b)

katık+sız (1350 a)

katışık+sız (1351 b)

katkı+sız (1352 b)

katmer+siz (1354 a)

kavga/Far./+sız (1357 a)

kavrayış+sız (1359 a)

kaygı+sız (1363 a)

kayıt/Ar./+sız (1365 b)

kayıt+sız şart+sız (1366 a)

kaza/Ar./+sız (1372 b)

kaza+sız belâ+sız (1372 b)

kazanç+sız (1371 b)

keder/Ar./+siz (1376 b)

kefen/Ar./+siz (1378 b)

kelime/Ar./+siz (1382 a)

kemer/Far./+siz (1384 b)

kemik+siz (1385 a)

kenar/Far./+sız (1386 b)

kesik+siz (1397 b)

kesinti+siz (1398 b)

kesir/Ar./+siz (1399 a)

keyif/Ar./+siz (1405 a)

kıdem/Ar./+siz (1405 b)

kıl+sız (1409 b)

kılağı+sız (1406 b)

kılçık+sız (1407 b)

kılıf/Ar./+sız (1408 b)

kın+sız (1411 b)

kına/Ar./+sız (1411 a)

kıpırtı+sız (1412 a)

kıprayış+sız (1412 b)

kırışık+sız (1416 a)

kırma+sız (1420 a)

kısıntı+sız (1423 b)

kısmet/Ar./+siz (1426 a)

kıvam/Ar./+sız (1428 b)

kıvılcım+sız (1429 a)

kıyafet/Ar./+siz (1431 a)

kıyma+sız (1433 b)

kıymet/Ar./+siz (1434 a)

kibir/Ar./+siz (1439 a)

kifayet/Ar./+siz (1439 b)

kilit/Far./+siz (1441 a)

kimse+siz (14443 a)

kin/Far./+siz (1444 b)

kireç/Far./+siz (1446 b)

kiriş+siz (1447 a)

kişilik+siz (1449 b)

kitap/Ar./+sız (1451 a)

koca+sız (1455 b)

koku+suz (1459 b)

kol+suz (1465 a)

konç+suz (1470 b)

konfor/Fr./+suz (1472 a)

kontrat/Fr./+sız (1475 a)

konu+suz (1477 a)

kopça/Bulg./+sız (1480 a)

kopuk+suz (1480 b)

korku+suz (1483 b)

korse/Fr./+siz (1485 a)

korunak+sız (1486 a)

koşul+suz (1488 b)

koza/Far./+sız (1494 a)

kök+süz (1497 a)

köken+siz (1496 b)

köle+siz (1498 a)

köpek+siz (1499 b)

köpük+süz (1501 a)

körük+süz (1504 b)

köstek+siz (1505 b)

köşe/Far./+siz (1507 a)

kravat/Fr./+sız (1511 a)

krema/İt./+sız (1511 b)

kubbe/Ar./+siz (1515 a)

kudret/Ar./+siz (1516 b)

kukuleta/İt./+sız (1517 b)

kulak+sız (1520 b)

kullanış+sız (1521 b)

kulp/Rum./+suz (1522 a)

kum+suz (1526 a)

kuma+sız (1524 a)

kumanda/Fr./+sız (1524 a)

kumaş/Ar./+sız (1524 b)

kundak+sız (1526 b)

kural+sız (1528 b)

kurdele/İt./+siz (1530 b)

kurgu+suz (1531 a)

kurna/Ar./+sız (1531 b)

kursak+sız (1532 a)

kurşun+suz (1533 a)

kurt+suz (1535 b)

kurum+suz (1539 a)

kuruntu+suz (1539 a)

kuskun+suz (1541 a)

kusur/Ar./+suz (1541 b)

kuşak+sız(1543 a)

kuşet/Fr./+siz(1544 a)

kuşku+suz (1545 a)

kut+suz (1546 b)

kuvvet/Ar./+siz (1548 b)

kuyruk+suz (1550 a)

kükürt/Far./+süz (1556 a)

külah/Far./+sız (1556 b)

külfet/Ar./+siz (1557 a)

kültür/Fr./+süz (1559 a)

küsur/Ar./+suz (1564 b)

lamba/Rum./+sız (1574 b)

leke/Far./+siz (1581 b)

lezzet/Ar./+siz (1585 a)

limit/Fr./+siz (1587 a)

liyakat/Ar./+siz (1590 a)

lokomotif/Fr./+siz (1592 b)

lüzum/Ar./+suz (1596 b)

maaş/Ar./+sız (1597 b)

macera/Ar./+sız (1598 b)

madalya/İt./+sız (1599 a)

maharet/Ar./+siz (1604 b)

maksat/Ar./+sız (1613 a)

makyaj/Fr./+sız (1613 b)

maliyet/Ar./+siz (1616 a)

malumat/Ar./+sız (1617 a)

mana/Ar./+sız (1618 b)

mandal/Ar./+sız (1619 b)

mangır+sız (1620 b)

manikür/Fr./+süz (1621 b)

mantık/Ar./+sız (1624 a)

manto/Fr./+suz (1624 b)

manzara/Ar./+sız (1625 b)

marifet/Ar./+siz (1627 a)

marka/Ar./+sız (1627 b)

maske/Fr./+siz (1632 a)

masraf/Ar./+sız (1632 b)

maya/Far./+sız (1637 b)

mayın/İng./+sız (1638 a)

mazeret/Ar./+siz (1639 b)

mecal/Ar./+siz (1641 a)

medeniyet/Ar./+siz (1643 a)

memnuniyet/Ar./+siz (1650 b)

mendil/Ar./+siz (1651 b)

merak/Ar./+sız (1655 a)

merasim/Ar./+siz (1655 a)

merhamet/Ar./+siz (1657 b)

meslek/Ar./+siz (1662 b)

mesnet/Ar./+siz (1662 b)

mesuliyet/Ar./+siz (1663 a)

meşakkat/Ar./+siz (1663 b)

metanet/Ar./+siz (1666 a)

metelik/Ar./+siz (1666 b)

metot/Fr./+suz (1667 b)

mevsim/Ar./+siz (1670 a)

mevzu/Ar./+suz (1670 b)

meyil/Ar./+siz (1672 b)

meymenet/Ar./+siz (1672 b)

meyve/Far./+siz (1673 b)

mızrak/Ar./+sız (1678 b)

mide/Ar./+siz (1679 a)

mikrop/Fr./+suz (1681 b)

mikyas/Ar./+sız (1682 a)

milliyet/Ar./+siz (1685 a)

mimari/Ar./+siz (1685 b)

minare/Ar./+siz (1686 a)

mizaç/Ar./+sız (1692 a)

mobilya/İt./+sız (1693 a)

mola/İt./+sız (1694 b)

möble/Fr./+siz (1699 a)

muhafaza/Ar./+sız (1703 b)

muin/Ar./+siz (1707 b)

mukabele/Ar./+siz (1707 b)

mukavele/Ar./+siz (1708 b)

mukavemet/Ar./+siz(1709a)

musluk/Ar./+suz (1713b)

mut+suz (1716 b)

muvaffakiyet/Ar./+siz(1717a)

muvazene/Ar./+siz (1717 b)

mübalağa/Ar./+sız (1719 a)

müddet/Ar./+siz (1721 b)

mühür/Far./+süz (1724 b)

münasebet/Ar./+siz(1728a)

mürüvvet/Ar./+siz (1731 b)

müsamaha/Ar./+sız (1732 a)

müsavat/Ar./+sız (1732 b)

müzik/Fr./+siz (1741 b)

nağme/Ar./+siz (1745 a)

nakarat/Ar./+sız (1745 b)

nakış/Ar./+sız (1746 a)

nalça/Ar./+sız (1748 a)

nalın/Ar./+sız (1748 a)

namaz/Far./+sız (1749 a)

namus/Ar./+suz (1750 b)

nane/Ar./+siz (1751 a)

nasır/Ar./+sız (1753 b)

natıka/Ar./+sız (1754 b)

nazir/Ar./+siz (1756 b)

neden+siz (1759 b)

nesne+siz (1766 a)

neşe/Ar./+siz (1766 b)

netice/Ar./+siz (1767 b)

nezaket/Ar./+siz (1769 b)

nezaret/Ar./+siz (1769 b)

nihayet/Ar./+siz (1771 a)

nikah/Ar./+sız (1771 b)

nikel/Fr./+siz (1772 a)

nispet/Ar./+siz (1773 a)

nişan/Far./+sız (1774 b)

nitelik+siz (1775 b)

niyet/Ar./+siz (1775 b)

nizam/Ar./+sız (1777 a)

nohut/Far./+suz (1777 b)

noksan/Ar./+sız (1777 b)

nokta/Ar./+sız (1779 a)

numara/İt./+sız (1781 b)

nur/Ar./+suz (1782 a)

nüfuz/Ar./+suz (1783 b)

nükte/Ar./+siz (1784 a)

od+suz (1788 a)

oğul+suz (1790 a)

okunak+sız (1794 a)

olanak+sız (1796 a)

olay+sız (1796 b)

olum+suz (1800 a)

on para+sız (1806 a)

on+suz (1806 a)

onay+sız (1804 b)

ondüle/Fr./+siz (1805 a)

onur/Fr./+suz (1807 a)

oran+sız (1809 a)

ordu+suz (1810 b)

orkestra/İt./+sız (1812 a)

orman+sız (1813 a)

oruç/Far./+suz (1819 b)

ot+suz (1824 a)

ova+sız (1826 b)

ödün+süz (1838 a)

öfke+siz (1838 b)

ök+süz (1842 b)

ökçe+siz (1842 a)

ölçü+süz (1845 a)

ölüm+süz (1848 b)

ömür/Ar./+süz (1850 a)

önce+siz (1852 a)

önem+siz (1853 b)

örgü+süz (1857 b)

örgüt+süz (1858 b)

örtü+süz (1860 b)

ötüm+süz (1863 a)

özen+siz (1868 a)

özenti+siz (1868 a)

özür/Ar./+süz (1872 a)

paça/Far./+sız (1873 b)

pafta/Far./+sız (1874 b)

palanga/İt./+sız (1877 a)

palet/Fr./+siz (1878 a)

palto/Fr./+suz (1878 b)

papatya/Rum/+sız (1882 b)

para/Far./+sız (1887 a)

parafin/Fr./+siz (1885 a)

parazit/Fr./+siz (1888 a)

parıltı+sız (1889 b)

parmaklık+sız (1892 a)

pas+sız (1896 a)

patavat+sız (1898 b)

patırtı+sız (1899 a)

payan/Far./+sız (1902 b)

pazarlık+sız (1904 b)

peçe/İt./+siz (1905 a)

pençe/Far./+siz (1910 b)

perçin/Far./+siz (1912 a)

perdah/Far./+sız (1912 a)

perde/Far./+siz (1913 a)

perhiz/Far./+siz (1914 a)

perva/Far./+sız (1916 a)

pervane/Far./+siz (1916 a)

peşinat/Far./+sız (1917 b)

peştamal/Far./+sız (1918 b)

peynir/Far./+siz (1920 b)

plaka/İt./+sız (1932 a)

plan/Fr./+sız (1933 a)

posa+sız (1940 a)

post/Far./+suz (1941 b)

poz/Fr./+suz (1943 b)

pranga/İt./+sız (1944 b)

problem/Fr./+siz (1946 b)

program/Fr./+sız (1947 a)

protein/Fr./+siz (1948 b)

provizyon/Fr./+suz (1949 b)

pul/Far./+suz (1952 b)

pusula/İt./+sız (1952 b)

pürçek+siz (1954 b)

pürüz+süz (1955 b)

püskül+süz (1955 b)

püsür/Rum/+süz (1956 b)

pütür+süz (1956 b)

rabıta/Ar./+sız (1957 a)

rağbet/Ar./+siz (1960 a)

rahat/Ar./+sız (1961 a)

rakip/Ar./+siz (1962 b)

reçete/İt./+siz (1968 b)

rehber/Far./+siz (1970 b)

rende/Far./+siz (1973 a)

renk/Far./+siz (1974 b)

riayet/Ar./+siz (1979 b)

ritim/Fr./+siz (1980 b).

riya/Ar./+sız (1981 a).

ruh/Ar./+suz (1987 b).

ruhsat/Ar./+sız (1987 b)

rutubet/Ar./+siz (1989 a)

rütbe/Ar./+siz (1990 b)

rüzgar/Far./+sız (1991 b)

sabıka/Ar./+sız (1996 a)

sabır/Ar./+sız (1996 a)

sabun/Ar./+suz (1998 a)

saç+sız (2000 a)

sadakat/Ar./+siz (2000 b)

sağgörü+süz (2004 b)

sağlık+sız (2007 b)

sahip/Ar./+siz (2009 b)

sakal+sız (2012 a)

sakınca+sız (2013 a)

sakıntı+sız (2013 b)

salahiyet/Ar./+siz (2016 a)

saldırı+sız (2017 b)

salıncak+sız (2019 a)

salip/Ar./+siz (2019 b)

saltanat/Ar./sız (2022 a)

samimiyet/Ar./+siz (2023 b)

sandalye/Ar./+siz (2026 b)

sap+sız (2032 b)

sargı+sız (2035 a)

sarsıntı+sız (2040 b)

savunma+sız (2045 b)

saydam+sız (2047 a)

saygı+sız (2048 a)

sayı+sız (2049 b)

sayım+sız (2049 b)

saz+sız (2051 b)

sebat/Ar./sız (2052 a)

sebep/Ar./siz (2052 a)

seciye/Ar./siz (2053 a)

seda/Ar./sız (2055 a)

selam/Ar./sız (2061 b)

semer/Rum./siz (2064 a)

sendika/Fr./sız (2066 a)

senet/Ar./siz (2066 b)

sepet/Far./siz (2068 a)

sermaye/Far./siz (2073 a)

sertifika/Fr./sız (2075 a)

serüven/Fr./siz (2076 a)

ses+siz (2079 a)

sevgi+siz (2081 a)

sevim+siz (2081 b)

sevinç+siz (2082 a)

seviye/Ar./+siz (2082 b)

sıkıntı+sız (2093 a)

sınıf/Ar./+sız (2096 b)

sınır/Rum./+sız (2097 b)

sır+sız (2102 a)

sıra+sız (2100 a)

sızıltı+sız (2106 a)

sigara/İsp./+sız (2108 b)

sigorta/İt./+sız (2109 a)

silah/Ar./+sız (2110 b)

sili+siz (2112 b)

simetri/Fr./+siz (2114 a)

sinir+siz (2119 a)

sistem/Fr./+siz (2122 b)

soluk+suz (2136 a)

son+suz (2139 b)

sonra+sız (2139 b)

sonuç+suz (2140 a)

sorgu+suz (2141 b)

sorguç+suz (2141 a)

sorum+suz (2142 b)

sorun+suz (2143 a)

soy+suz (2147 a)

sönüm+süz (2151 a)

söz+süz (2157 b)

sözleşme+siz (2157 a)

su+suz (2175 b)

suç+suz (2167 a)

surat+/Ar./sız (2173 b)

sünnet/Ar./+siz (2181 b)

süre+siz (2184 b)

sürek+siz (2184 a)

sürme+siz (2186 a)

sürüm+süz (2188 b)

süs+süz (2190 a)

süt+süz (2192 a)

şahit/Ar./+siz (2196 b)

şahsiyet/Ar./+siz (2197 b)

şaka+sız (2199 a)

şakırtı+sız (2199 b)

şan/Ar./+sız (2202 b)

şans/Fr./+sız (2202 b)

şapka/Rus/+sız (2204 a)

şart/Ar./+sız (2207 a)

şatafat+sız (2208 b)

şefkat/Ar./+siz (2210 b)

şeker/Far./+siz (2214 a)

şekil/Ar./+siz (2214 b)

şenlik+siz (2216 a)

şerbet/Ar./+siz (2216 b)

şeref/Ar./+siz (2217 b)

şerit/Ar./+siz (2018 b)

şevk/Ar./+siz (2219 a)

şifa/Ar./+sız (2223 b)

şike/Fr./+siz (2225 a)

şive/Far./+siz (2229 a)

şöhret/Ar./+siz (2230 b)

şüphe/Ar./+siz (2234 b)

tabaka/İsp./+sız (2236 b)

taban+sız (2237 b).

tabiat/Ar./+sız (2238 a)

tabiiyet/Ar./+siz (2238 b)

taç/Ar./+sız (2240 b)

tahammül/Ar./+süz(2242a).

takat/Ar./+siz (2247 a)

takınak+sız (2249 b)

takıntı+sız (2249 b)

takip/Ar./+siz (2250 b)

takke/Ar./+siz (2250 b)

takunya/Rum./+sız (2253 b)

talih/Ar./+siz (2255 a)

tanecik+siz (2260 b)

tanıt+sız (2263 b)

tanrı+sız (2264 b)

tantana/Ar./+sız (2265 a)

tapa/İt./+sız (2266 a)

tapu+suz (2267 a)

taraf/Ar./+sız (2267 b)

tarak+sız (2268 b)

tarif/Ar./+siz (2270 b)

tarife/Ar./+siz (2270 b)

tarih/Ar./+siz (2271 b)

tartı+sız (2272 b)

tasa+sız (2275 a)

tasdik/Ar./+siz (2276 a)

taş+sız (2282 b)

tat+sız (2286 a)

tatmin/Ar./+siz (2286 a)

tav/Far./+sız (2288 b)

tavsiye/Ar./+siz (2289 a)

tayin/Ar./+siz (2291 a)

teber/Far./+siz (2294 a)

tebessüm/Ar./+süz (2294 b)

tebeşir/Far./+siz (2294 b)

tecrübe/Ar./+siz (2296 a)

tedarik/Ar./+siz (2296 b)

tedbir/Ar./+siz (2297 a)

tedhiş/Ar./+siz (2297 b)

tehdit/Ar./+siz (2300 a)

tehir/Ar./+siz (2300 b)

tehlike/Ar./+siz (2300 b)

tekin+siz (2304 b)

tel+siz (2314 b)

telaş/Ar./+sız (2310 a)

teltik+siz (2314 b)

temel/Rum./+siz (2316 b)

teminat/Ar./+sız (2318 a)

temkin/Ar./+siz (2320 a)

tempo/İt./+suz (2320 a)

tenasüp/Ar./+süz (2321 a)

tente/İt./+siz (2323 a)

tentene/Fr./+siz (2323 a)

tenzilat/Ar./+sız (2323 b)

tepe+siz (2325 b)

tepki+siz (2326 b)

terbiye/Ar./+siz (2328 b)

tereddüt/Ar./+süz (2329 b)

tertip/Ar./+siz (2334 b)

tescil/Ar./+siz (2335 b)

teselli/Ar./+siz (2335 b)

tesir/Ar./+siz (2336 a)

teşkilat/Ar./+sız (2339 b)

tıkaç+sız (2346 b)

tıpa+sız (2350 a)

tıraş/Far./+sız (2351 b)

tıynet/Ar./+siz (2354 b)

titreşim+siz (2360 a)

tolerans/Fr./+sız (2363 a)

tolga+sız (2363 a)

toprak+sız (2372 b)

topuk+suz (2373 a)

tortu/Far./+suz (2375 a)

törel+siz (2378 a)

tutamak+sız (2389 b)

tutar+sız (2390 a)

tutkal+sız (2390 b)

tutuk+suz (2393 a)

tutum+suz (2393 b)

tuz+suz (2396 a)

tüy+süz (2404 b)

uç+suz (2407 b)

uğur+suz (2412 b)

umar+sız (2416 a)

umut+suz (2417 b)

usul/Ar./+süz (2422 b)

uyak+sız (2424 a)

uyar+sız (2426 a)

uygun+suz (2428 b)

uyku+suz (2429 b)

uyruk+suz (2430)

uyum+suz (2431 a)

ücret/Ar./+siz (2441 a)

ümit/Far./+siz (2446 a)

ün+süz (2447 b)

ürkü+süz (2449 b)

ürün+süz (2450 b)

üslup/Ar./+suz (2451 a)

ütü+süz (2457 b)

üzengi+siz (2458 b)

üzgü+süz (2460 a)

üzüm+süz (2460 b)

üzüntü+süz (2461 b)

vade/Ar./+siz (2463 b)

vakar/Ar./+sız (2465 a)

vakit/Ar./+siz (2466 b)

vâris/Ar./+siz (2470 b)

varis/Fr./+siz (2470 b)

varlık+sız (2471 a)

vasıf/Ar./+sız (2472 b)

vasıta/Ar./+sız (2473 a)

vatan/Ar./+sız (2474 a)

vefa/Ar./+sız (2476 b)

vergi+siz (2480 a)

verim+siz (2481 a)

vesika/Ar./+sız (2482 b)

vezin/Ar./+siz (2483 b)

vicdan/Ar./+sız (2485 a)

vida/İt./+sız (2458 b)

vido/İt./+suz (2485 b)

viraj/Fr./+sız (2486 b)

vitamin/Fr./+siz (2487 b)

vukuf/Ar./+suz (2490 b)

vurgu+suz (2491 b)

vuzuh/Ar./+suz (2493 a)

yağ+sız (2503 b)

yağış+sız (2500 b)

yağmur+suz (2503 b)

yaka+sız (2506 a)

yakalık+sız (2505 b)

yakışık+sız (2508 b)

yalan+sız (2512 a)

yamçı+sız (2517 a)

yan+sız (2524 b)

yangı+sız (2520 b)

yanıt+sız (2522 a)

yankı+sız (2522 b)

yansıma+sız (2524 b)

yapmacık+sız (2529 b)

yaprak+sız (2531 a)

yarar+sız (2534 a)

yaraşık+sız (2534 a)

yasa+sız (2543 b)

yaşmak+sız (2548 b)

yatı+sız (2551 a)

yazık+sız (2560 b)

yeldirme+siz (2567 a)

yemek+siz (2570 a)

yemin/Ar./+siz (2570 b)

yemlik+siz (2571 b)

yen+siz (2575 a)

yer+siz (2581 b)

yetenek+siz (2583 b)

yeter+siz (2584 b)

yetki+siz (2587 a)

yıldız+sız (2593 a)

yırtmaç+sız (2595 b)

yok+suz (2601 b)

yol+suz (2605 b)

yom+suz (2606 a)

yordam+sız (2607 a)

yön+süz (2612 a)

yöntem+siz (2612 b)

yurt+suz (2618 a)

yürek+siz (2628 b)

yüz+süz (2636 a)

zahmet/Ar./+siz (2640 b)

zaman/Ar./+sız (2642 b)

zarar/Ar./+sız (2645 a)

zede+siz (2648 a)

zehir/Far./+siz (2649 a)

zeval/Ar./+siz (2652 b)

zevk/Ar./+siz (2653 a)

zeytin/Ar./+siz (2654 a)

zırh/Far./+sız (2657 a)

zıvana/Far./+sız (2658 a)

zil/Far./+siz (2660 a)

ziyan/Far./+sız (2662 b)

zorlama+sız (2664 b)

2.1.9. EŞİTLİK, ORTAKLIK VE BİRLİKTELİK ANLAMI KATAN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.1.9.1. +DAş+

+DAş+ eki, Eski Türkçe döneminden beri varlığını sürdüren bir ektir. Bu ek eklendiği adlardan ortaklık, beraberlik ve birliktelik anlamı taşıyan yeni adlar türetme işlevine sahiptir. Erdal da ekin işleviyle ilgili olarak OTWF'de *+DAş+ biçimlendiricisi insanların ne olduğunu değil ortak olarak neye sahip olduklarını gösterir* (ERDAL, 1991: 119) der. Yapı olarak +DA ve –ş eklerinin birleşmesiyle meydana geldiği görüşü mevcuttur. Bu görüşe ek olarak Marcel Erdal OTWF (1991)'de, Doerfer'in ekin orijinal biçiminin +dAş+ olduğu görüşünde bulunduğunu belirtir ve bu görüşe dayanak olarak Doerfer'in ekin ses uyumuna uymamasını gösterdiğini dile getirir. Türkiye Türkçesinde ise ek ses uyumlarına uymakla birlikte meslektaş, kardeş gibi örneklerde görüldüğü üzere uyuma aykırı kullanımlara da sahiptir. Ayrıca ad+daş > adaş örneğinde olduğu gibi ek başındaki /d/ sesi düşebilir. Bu durumda ek +DAş+ değil +Aş+ biçimiyle karşımıza çıkar.

ad+(d)aş (27 a).

anlam+daş (128 b).

arka+daş (153 a).

aşık/Ar./+*taş* (174 b).

aşık+taş (174 b).

ayak+taş (199 b).

ayak+taş (199 b).

bağ+daş (225 b).

boy+daş (388 b).

büzük+taş (430 b).

büzük+taş (430 b).

çağ+daş (479 a).

denk+taş (631 b).

dil+daş (665 b).

din/Ar./+*daş* (670 a).

duygu+daş (729 b).

düşün+deş (742 b).

ev+deş (835 b).

fikir+deş (874 b).

gönül+daş (966 a).

görev+daş (968 a).

gün+deş (1005 b).

ırk+taş(1126 a).

iş+teş (1229 a).

kadeh/Ar./+*daş* (1257 b).

kafa/Ar./+*daş* (1264 a).

kan+*daş* (1296 a).

kar+*deş* (1325 b).

karın+*daş* (1330 b).

kent+*taş* (1391 b).

kol+*daş* (1462 b).

kök+*teş* (1497 b).

köy/Far./+*deş* (1509 b).

meslek+*taş* (1662 b).

millet+*taş* (1683 b).

okul+*daş* (1793 a).

omuz+*daş* (1802 b).

oy+*daş* (1827 b).

öz+*deş* (1866 a).

pay+*daş* (1902 b).

renk+*taş* (1974 b).

ses+*teş* (2079 b).

sınır/Rum./+*daş* (2097 a).

sır/Ar./+*daş* (2100 a).

soy+*daş* (2146 a).

şekil/Ar./+*daş* (2214 a).

tay/Far./+*daş* (2290 b).

toplum+*daş* (2369 b).

tür+*deş* (2400 b).

ülkü+*daş* (2445 a).

ün+*deş* (2446 b).

vatan/Ar./+*daş* (2473 b).

yan+*daş* (2519 b).

yol+*daş* (2604 b).

yön+*deş* (2610 a).

yurt+*taş* (2618 a).

zaman/Ar./+*daş* (2642 a).

2.1.9.2.+(X)t+

Eklendiği ad tabanlarından eşitlik ve denklik anlamı taşıyan adlar türeten bir biçimlendiricidir.

boy+*ut* (391 b)

eş+*it* (824 b)

yaş+*ıt* (2547 b)

karşı+*t* (1338 b)

2.1.9.3. +CAk+

Temel işlevi küçültme, sevgi ve merhamet bildiren adlar türetmek olan +CAk+ biçimlendiricisinin diğer bir görevi de eklendiği sözcüklerden eşitlik, ortaklık, birliktelik gibi anlamlar taşıyan yeni adlar türetmektir.[14]

aile+cek (57 a)

ev+cek (834 b)

2.1.10. MESLEK ADI YAPAN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.1.10.1. +CX+

Ad kök ve gövdelerine eklenen oldukça işlek bir ektir. Eski Türkçe döneminde sadece +çI biçimi kullanılan bu ekin günümüz Türkiye Türkçesinde +cı+ ,+ci+ , +cu+, +cü+, +çı+, +çi+, +çu+, +çü+ olmak üzere sekiz biçimi kullanılmaktadır. Pek çok kaynakta meslek adı yapımında kullanılan bir ek olarak ele alınmakta olan bu ekin meslek adı yapmaktan başka işlevleri de mevcuttur. Yaygın olarak belirli bir işi, uğraşı, sanatı vs. kendine meslek edinme anlamı taşıyan adlar türetmede kullanıldığı için meslek adı yapan ek denilmiştir. Ancak bu ekle türetilen sözcükler meslek adından ziyade o mesleği ya da işi yapanı ifade etmektedir. Başka bir deyişle zanaatı değil zannaatçıyı ifade eden sözcükler türetmektedir. Bu işlevine ek olarak +CX+ ekinin belirli bir şeye düşkün olan, belirli bir şeyi huy edinmiş, alışkanlık haline getirmiş kimseyi ifade etme, bir şeyi sürekli yapan, gerçekleştiren kişiyi ifade eden sözcükler türetme gibi görevleri de vardır. Yine çeşitli adlara gelerek belli bir görüşü, inancı, inanışı, düşünceyi, kimseyi, akımı benimseyen, savunan kimseleri karşılayan adlar türetirken +CX+ ekini kullanıyoruz.

> *Türkçe çalışmaları sırasında Farsça ve Arapça kökenli birkaç ekin atılmasında bu ekten yararlanılmıştır:*
>
> ***+dar** eki için: emektar = emekçi, kindar = kinci, pişdar = öncü, sancaktar = sancakçı vb.*
> ***+kâr, +ger** ekleri için: bestekâr = besteci, hizmetkâr = hizmetçi, sahtekâr = sahteci, kimyager = kimyacı, nağmeger = nağmeci vb.*
> ***+î** nispet eki için: hesabî = hesapçı, kemanî = kemancı, tanburî = tanburcu, reybî = şüpheci, udî = utçu vb.* (KORKMAZ, 2009: 42).

[14] +CAk+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.1.3.

abajur/Fr./+*cu* (1 b).

abartı+*cı* (2 b).

abartma+*cı* (3 a).

acele/Ar./+*ci* (7 b).

acyo/Fr./+*cu* (13 a).

açık+*çı* (16 b).

açkı+*cı* (21 b).

açma+*cı* (22 a).

ad+*cı* (27 b).

Adem/Ar./*ci* (28 b).

afiş/Fr./+*çi* (34 a).

afsun/Far./+*cu* (34 b).

ağ+*cı* (39 a).

ağda/Ar./+*cı* (39 b).

ağıt+*çı* (44 a).

ağızlık+*çı* (49 a).

ağnam/Ar./+*cı* (50 b).

ah+*çı* (53 a).

ahlak/Ar./+*çı* (55 a).

akademi /Fr./+*ci* (59 a).

akıl/Ar./+*cı* (65 a).

akım+*cı* (67 a).

akın+*cı* (67 b.)

akliye/Ar./+*ci* (71 a).

akordeon/Fr./+*cu* (71 b).

akordeon/Fr./+*cu* (71 b).

akort/Fr./+*çu* (72 a).

aksesuar/Fr./+*cı* (74 a).

akşam+*cı* (76 a).

aktarma+*cı* (77 b).

akvaryum/Fr./+*cu* (79 a).

alafranga/İt./+*cı* (81 b).

alaturka/İt./+*cı* (84 a.)

alavere+*ci* (84 a).

alay/Rum./+*cı* (84 b).

alçı+*cı* (87 a).

alem/Ar./+*ci* (89 b.)

alım+*cı* (93 b).

alkış+*çı* (97 b).

Alman/Fr./+*cı* (103 b).

altın+*cı* (107 a).

ambalaj/Fr./+*cı* (112 a).

ambar/Far./+*cı* (112 b).

anafor/Rum./+*cu* (119 b).

anahtar/Rum./+*cı* (120 a).

analiz/Fr./+*ci* (121 a).

anamal+cı (121 a).

anane/Ar./+*ci* (121 b).

anatomi/Fr./+*ci* (122 b).

anayasa+cı (122 b).

angarya/Rum./+*cı* (124 b).

anket/Fr./+*çi* (127 b).

anlatım+cı (130 b).

ansiklopedi/Fr./+*ci* (132 b).

antika/İt./+*cı* (134 a).

antrepo/Fr./+*cu* (135 b).

apre/Fr./+*ci* (138 a).

ara konak+çı (142 b).

ara+cı (141 b).

araba+cı (140 b).

arabesk/Fr./+*çi* (141 a).

arak+çı (142 b).

araştırma+cı (146 a).

ardiye/Ar./+*ci* (148 a).

arı+cı (149 a).

arık+çı (149 a).

Aristo+cu (151 a).

Aristotales+çi (151 b).

arp+çı (157 a).

arpa+cı (156 b)

arşiv/Fr./+*ci* (158 a).

arzuhal/Ar./+*ci* (161 b).

asabiye/Ar./+*ci* (162 a).

asansör/Fr./+*cü* (162 b).

asker/Ar./+*ci* (166 a).

aş+çı (173 a).

aşı+cı (174 b).

at+çı (181 a).

Atatürk+çü (181 a).

ateş/Far./+*çi* (182 b).

atılım+cı (184 b).

atım+cı (185 a).

atom/Fr./+*cu* (188 b).

av+cı (190 b).

avadan+cı (189 b).

avanta+cı (190 a).

ayak+çı (197 b).

ayakkabı+cı (198 a).

ayar/Ar./+*cı* (200 a).

ayı+cı (203 b).

ayınga+cı (204 b).

aylak+çı (206 a).

aylık+çı (206 b).

ayna/Far./+*cı* (207 b).

ayran+cı (209 a).

baba+cı (220 a).

baç/Far./+*çı* (222 b).

badana/Fr./+*cı* (223 a).

badem/Far./+*ci* (223 b).

bağ/Far./+*cı* (225 a).

bağdaştırma+cı (226 a).

bağı+cı (226 a).

bağıntı+cı (227 b).

bağış+çı (228 b).

bağıt+çı (229 b).

bağlama+cı (230 a).

bahar/Ar./+*cı* (233 b)

baharat/Ar./+*çı* (233 b).

bahçe/Far./+*ci* (234 a).

bahis/Ar./+*çi* (234 b).

bakım+cı (237 a).

bakır+cı (238 a).

baklava+cı (240 a).

bal+cı (242 b).

balık bilim+ci (244 a).

balık+çı (244 a).

balon/Fr./+*cu* (247 a).

balta+cı (248 a).

bando/İt./+*cu* (250 a).

banka/İt./+*cı* (250 b).

bar/İng./+*cı* (253 b).

bardak+çı (254 a).

barış+çı (255 a).

barok/Fr./+*çu* (256 b).

barut/Fr./+*çu* (257 a).

basım+cı (258 b).

basket/İng./+*çi* (260 b).

basketbol/İng./+*cu* (260 b).

baskı+cı (261 a).

baskın+cı (261 b).

basma+cı (262 a).

baston/İt./+*cu* (263 b).

baş+çı (271 b).

başak+çı (270 a).

başdekor+cu (272 a).

başdizgi+ci (272 a).

başdümen+ci(272 b).

başkonak+çı (275 b).

başlık+çı (277 a).

başmabeyin+ci (277 b).

başmak+çı (277 b).

başoyun+cu (278 a).

başsav+cı (279 a).

baştan savma+cı (279 b).

başyardım+cı (280 b).

başyargı+cı (280 b).

batak+çı (281 b).

Batı+cı (282 b).

bav+cı (284 b).

bavul+cu (285 a).

bayındır+cı (286 b).

bayrak+çı (288 a).

bedava+cı (291 b).

bedel/Ar./+*ci* (292 b).

beden/Ar./+*ci* (293 a).

bek+çi (295 b).

belediye/Ar./+*ci* (298 b).

beleş/Ar./+*çi* (299 b).

belge+ci (299 b).

belgesel+ci (300 b).

belirlenim+ci (301 b).

belirlenmez+ci (302 a).

ben+ci (306 b).

benben+ci (306 a).

beniçin+ci (307 b).

benlik+çi (308 b).

benmerkez+ci (308 b).

benzin/Fr./+*ci* (310 b).

besi+ci (314 a).

beste/Far./+*ci* (316 a).

beşeriyet/Ar./+*çi* (317 a).

beşik+çi (317 b).

betimleme+ci (319 a).

beton/Fr./+*cu* (319 b).

bevliye/Ar./+*ci* (320 a).

beygir/Far./+*ci* (322 a).

beylik+çi (324 a).

beynelmilel/Ar./+*ci* (324 a).

beysbol/İng./+*cu* (324 b).

bez/Ar./+*ci* (324 b).

bezek+çi (325 b).

bezeme+ci (325 b).

bıçak+çı (327 a).

bışkı+cı (327 b).

bibliyotek+çi (331 a).

biçim+ci (332 a).

biçki+ci (333 a).

bidon/Fr./+*cu* (333 b).

bilardo/İt./+*cu* (334 b).

bilet/Fr./+*çi* (337 a).

bilgi+ci (338 a).

bilgisayar+cı (339 a).

bilim+ci (340 a).

bilinemez+ci (342 b).

bilişim+ci (343 a).

bir+ci (352 b).

bira/İt./+*cı* (351 b).

birahane[birr/İt./+hane/Far./]+*ci* (352 a).

birey+ci (355 a).

biryan+cı bkz. *büryan+cı*

bisiklet/Fr./+*çi* (361 b).

bitirim+ci (363 a).

bitki bilim+ci (364 a).

bitki+ci (364 a).

biyoloji/Fr./+*ci* (366 b).

blöf/Fr./+*çü* (368 b).

bohça+cı (373 b).

bomba/İt./+*cı* (376 a):

bonbon/Fr./+*cu* (376 b).

boncuk+çu (377 a).

borazan[boru/T./+zen/Far./]+*cı* (378 a).

borsa/İt./+*cı* (380 b).

boru+cu (381 a).

bostan/Far./+*cı* (381 b).

botanik/Fr./+*çi* (385 b).

boya+cı (386 b).

boykot/Fr./+*çu* (388 b).

boza+cı (392 a).

bozgun+cu (392 b).

bozma+cı (393 a).

böcek bilim+ci (395 b).

böcek+çi (395 b).

bölge+ci (397 a).

börek+çi (399 b).

briket/Fr./+*çi* (401 a).

budun betim+ci (430 b).

budun bilim+ci (430 b).

bulaşık+çı (408 a).

bulgur+cu (409 b).

butik/Fr./+*çi* (419 a).

buyruk+çu (419 b).

buz+cu (420 b).

buzul bilim+ci (421 b).

büfe/Fr./+*ci* (422 a).

büryan/Far./+*cı* (425 a).

büyü+cü (427 a).

caka+cı (434 b).

cam/Far./+*cı* (435 b).

caz/İng./+*cı* (446 b).

cazbant/İng./+*çı* (446 b).

cebe/Moğ./+*ci* (447 b).

cenk/Far./+*çi* (452 b).

cep/Ar./+*çi* (454 a).

cephane/Far./+*ci* (454 a).

cevahir/Ar./+*ci* (457 a).

cımbız/Rum./+*cı* (460 b).

cidal/Ar./+*ci* (463 b).

ciğer/Far./+*ci* (464 b).

cila/Ar./+*cı* (465 b).

cildiye/Ar./+*ci* (466 a).

cilt/Ar./+*çi* (466 a).

cin/Ar./+*ci* (468 a).

cirit/Ar./+*çi* (469 a).

coğrafya/Ar./+*cı* (470 b).

cumhuriyet/Ar./+*çi* (473 a).

cunta/İsp./+*cı* (473 a).

cura+cı (473 a).

cübbe/Ar./+*ci* (473 b).

cümbüş/Far./+*çü* (474 a).

çadır/Far./+*cı* (478 b).

çağrı+cı (480 b).

çağrışım+cı (481 a).

çakı+cı (482 a).

çakır+cı (483 a).

çakma+cı (483 b).

çakmak+çı (484 a).

çalım+cı (486 b).

çalışma+cı (487 b).

çalma+cı (489 a).

çamaşır/Far./+*cı* (490 a).

çamurluk+çu (492 a).

çan+cı (493 a).

çanak+çı (492 b).

çanta+cı (493 b).

çapa+cı (494 a).

çapaçul+cu (494 a).

çapul+cu (496 a).

çapula+cı (496 a).

çarık+çı (497 a).

çark/Far./*+çı* (497 b).

çarka+cı (497 b).

çarşaf/Far./*+çı* (500 b).

çatana+cı (502 b).

çatı+cı (503 a).

çay/Çince/*+cı* (507 b).

çığırtma+cı (529 b).

çıkar+cı (530 a).

çıkık+çı (531 b).

çıkrık+çı (534 b).

çıma/İt./*+cı* (535 b).

çıngırak+çı (536 a).

çırpma+cı (539 b).

çiçek+çi (541 b).

çift/Far./*+çi* (543 a).

çikolata/İt./*+cı* (546 b).

çimento/İt./*+cu* (548 b).

çizim+ci (554 b).

çocuk+çu (557 a).

çoğul+cu (558 b).

çok tanrı+cı (561 a).

çok+çu (560 a).

çorap/Far./*+çı* (562 b).

çorba/Far./*+cı* (562 b).

çöğür+cü (563 a).

çöp/Far./*+çü* (566 a).

çöplük+çü (566 b).

çözüm+cü (568 a).

çu+cu (570 a).

çubuk+çu (569 b).

çuha/Far./*+cı* (570 a).

çul/Ar./*+cu* (570 b).

çuval/Far./*+cı* (571 b).

Dada+cı (575 b).

dağ+cı (577 a).

dağıtım+cı (578 b).

dahiliye/Ar./*+ci* (581 a).

dalan+cı (583 a).

dalavere+ci (583 a).

dalga+cı (584 b).

dalyan(Rum.)*+cı* (588 a).

dama(İt.)+*cı* (588 b).

damga+*cı* (590 b).

dana+*cı* (592 a).

dans/Fr./+*çı* (593 b).

darbe/Ar./+*ci* (595 b).

darbuka/Ar./+*cı* (596 a).

dava/Ar./+*cı* (598 b).

davet/Ar./+*çi* (599 a).

davul/Ar./+*cu* (600 a).

dayanışma+*cı* (602 a).

dayatma+*cı* (602 b).

dedikodu+*cu* (604 b).

define/Ar./+*ci* (605 b).

defter/Ar./+*ci* (606 b).

değirmen+*ci* (609 b).

değişinim+*ci* (610 b).

değnek+*çi* (612 a).

Dekart+*çı* (613 b).

dekatlon/Fr./+*cu* (613 b).

dekor/Fr./+*cu* (614 a).

demet/Rum./+*çi* (619 b).

demir+*ci* (620 b).

deneme+*ci* (623 b).

denet+*çi* (623 b).

denetim+*ci* (624 a).

deney+*ci* (624 b).

deneyim+*ci* (625 a).

deniz bilim+*ci* (628 a).

deniz+*ci* (628 b).

denizaltı+*cı* (628 a).

denk+*çi* (631 a).

depo/Fr./+*cu* (632 a).

deprem bilim+*ci* (632 b).

deri+*ci* (635 a).

derlem+*ci* (637 a).

dernek+*çi* (638 a).

dershane[ders/Ar./+-hane/Far./]+*ci* (639 a).

desen/Fr./+*ci* (641 a).

destan/Far./+*cı* (641 b).

deste+*ci* (642 a).

deterjan/Fr./+*cı* (644 a).

deve+*ci* (645 b).

devlet/Ar./+*çi* (648 b).

devrim+*ci* (650 b).

dırıdır+*cı* (652 a).

dış alım+cı (653 a).

dış satım+cı (655 a).

dış vurum+cu (655 a).

dışa vurum+cu (653 b).

dızdız+cı (655 b).

dikiş+çi (660 a).

dikiz+ci (660 a).

dikta/Alm./+*cı* (661 b).

dil bilim+ci (665 a).

dil+ci (665 b).

dilen+ci (666 a).

din/Ar./+*ci* (670 a).

dinamit/Fr./+*çi* (669 b).

direk+çi (675 a).

direniş+çi (675 b).

dirim bilim+ci (677 a).

disk/Fr./+*çi* (678 b).

dispeç/İng./+*çi* (679 a).

diş+çi (680 a).

diyalektik/Fr./+*çi* (683 a).

dizayn/İng./+*cı* (684 b).

dizgi+ci (685 b).

dogma/Yun./+*cı* (687 b).

doğa bilim+ci (688 a).

doğa+cı (688 a).

doğal+cı (689 a).

doğan+cı (689 a).

doğrama+cı (690 a).

doğru+cu (691 a).

doğu bilim+ci (692 b).

doku bilim+ci (694 b).

dokuma+cı (694 b).

dolap/Ar./+*çı* (698 b).

dolmuş+çu (701 b).

donatım+cı (704 b).

dondurma+cı (705 a).

dökme+ci (710 a).

döküm+cü (711 a).

döner+ci (713 b).

dönüşüm+cü (715 a).

döşem+ci (717 b).

döşeme+ci (717 b).

dövme+ci (718 b).

dua/Ar./+*cı* (720 b).

dubara/Far./+*cı* (720 b).

dublaj/Fr./+*cı* (721 a).

duvak+çı (727 b).

duvar/Far./+*cı* (728 a).

düdük+çü (732 a).

düello/İt./+*cu* (732 b).

düğme+ci (732 b).

düğün+cü (733 b).

dükkan/Ar./+*cı* (734 a).

dümbelek/Far./+*çi* (734 b).

dümen/İt./+*ci* (735 a).

dünür+cü (735 b).

düş+çü (739 a).

düven+ci (744 b).

düzen+ci (746 b).

düzenleme+ci (746 b).

düzgün+cü (748 a).

düzme+ci (748 b).

eczacı (753 a).

edebiyat/Ar./+*çı* (754 b).

eğitim bilim+ci (761 b).

eğitim+ci (761 b).

ekin+ci (766 a).

ekmek+çi (768 b).

el+ci (780 b).

el+çi (781 a).

elde+ci (781 a).

elek+çi (782 a).

elektrik/Fr./+*çi* (782 a).

elektronik/Fr./+*çi* (784 b).

eleştirim+ci (786 b).

eleştirme+ci (787 a).

elma+cı (790 b).

emanet/Ar./+*çi* (792 b).

emek+çi (793 a).

emlak/Ar./+*çı* (795 a).

enternasyonal/Fr./+*ci* (803 b).

entrika/Fr./+*cı* (804 a).

erken+ci (811 b).

erkete/Rum./+*ci* (811 b).

erkin+ci (812 a).

eroin/Fr./+*ci* (812 b).

esir/Ar./+*ci* (816 a).

eski+ci (817 a).

eskrim/Fr./+*ci* (818 b).

esrar/Ar./+*cı* (820 b).

estetik/Fr./+*çi* (821 a).

eşek+*çi* (823 b).

eşit+*çi* (825 a).

eşkin+*ci* (825 b).

et+*çi* (828 a).

etiket/Fr./+*çi* (829 b).

etkin+*ci* (831 a).

ev+*ci* (834 b).

evde+*ci* (835 a).

evet efendim+*ci* (835 b).

evrim+*ci* (839 a).

eyer+*ci* (840 a).

eylem+*ci* (840 b).

eyyam/Ar./+*cı* (841 b).

ezan/Ar./+*cı* (841 b).

ezber/Far./+*ci* (842 a).

fabrika/İt./+*cı* (845 b)

faiz/Ar./+*ci* (846 b)

fal/Ar./+*cı* (848 b)

falaka/Ar./+*cı* (848 a)

farfara/Ar./+*cı* (851 a)

fayans/Fr./+*çı* (855 a)

fayda/Ar./+*cı* (855 a)

fayton/Fr./+*cu* (855 b)

felsefe/Ar./+*ci* (859 a)

fen/Ar./+*ci* (859 b)

fener/Rum./+*ci* (860 a)

ferdiyet/Ar./+*çi* (862 a)

fermene/İt./+*ci* (863 a)

fesat/Ar./+*çı* (864 a)

fetva/Ar./+*cı* (865 b)

fiçı/Rum./+*cı* (866 b)

fıkra/Ar./+*cı* (867 a)

fındık/Ar./+*çı* (867 b)

fırça/Rum./+*cı* (868 a)

fırıldak+*çı* (868 b)

fırın/Rum./+*cı* (869 a)

fırka/Ar./+*cı* (869 a)

fırsat/Ar./+*çı* (870 a)

fıstık/Ar./+*çı* (871 b)

fide/Rum./+*ci* (873 a)

filika/İt./+*cı* (876 b)

film/Fr./+*ci* (877 a)

fincan+*cı* (878 b)

fişek(Far.)+*çi* (880 b)

fit/Ar./+*çi* (881 a)

fitil/Ar./+*ci* (881 b)

fitne/Ar./+*ci* (881 b)

fiyaka/İt./+*cı* (882 a)

fizik/Fr./+*çi* (883 a)

flama/İt./+*cı* (883 b)

flüt/Fr./+*çü* (885 a)

fodla/Ar./+*cı* (885 a)

folklor/Fr./+*cu* (885 b)

fonetik/Fr./+*çi* (886 a)

fotoğraf/Fr./+*çı* (889 b)

fotokopi/Fr./+*ci* (890 a)

francala/İt./+*cı* (891 a)

fren/Fr./+*ci* (891 b)

freze/İt./+*ci* (892 b)

fuar/Fr./+*cı* (893 a)

futbol/İng./+*cu* (894 a)

fütuhat/Ar./+*çı* (894 b)

gabya/İt./+*cı* (897 b)

galeri/Fr./+*ci* (900 a)

galvaniz/Fr./+*ci* (900 b)

garaj/Fr./+*cı* (903 a)

gardırop/Fr./+*çu* (903 b)

garp/Ar./+*çı* (904 b)

gayda+*cı* (906 a)

gazete/*İt.*/+*ci* (909 a)

gazino/*İt.*/+*cu* (909 b)

gazoz/*Fr.*/+*cu* (910 b)

gece kondu+*cu* (912 a)

gece+*ci* (911 b)

gelenek+*çi* (920 b)

gelgeç+*çi* (921 a)

gemi+*ci* (925 a)

gerçek+*çi* (930 b)

gerekir+*ci* (932 b)

geri+*ci* (934 b)

gerilla/Fr./+*cı* (935 b)

getirim+*ci* (937 a)

gevrek+*çi* (938 b)

gezgin+*ci* (940 a)

gırgır+*cı* (943 a)

gırnata+*cı* (943 a)

gıybet/Ar./+*çi* (944 a)

gıygıy+*cı* (944 a)

girişim+*ci* (947 a)

gitar/Fr./+*cı* (948 a)

gizem+*ci* (950 a)

gol/İng./+*cü* (952 b)

golf/Fr./+*çü* (952 b)

gondol/Fr./+*cu* (953 a)

goygoy+*cu* (953 b)

gök bilim+*ci* (957 b)

gömlek+*çi* (961 b)

gön+*cü* (962 b)

görenek+*çi* (967 b)

görüşme+*ci* (973 a)

gösteri+*ci* (974 a)

gösteriş+*çi* (974 b)

gösterme+*ci* (974 b)

göz+*cü* (983 b)

gözbağ+*cı* (983 b)

gözleme+*ci* (986 a)

gözlük+*çü* (987 a)

gramer/Fr./+*ci* (989 b)

gravür/Fr./+*cü* (990 a)

grev/Fr./+*ci* (990 b)

greyder/İng/+*ci* (990 b)

gurbet/Ar./+*çi* (992 b)

güderi/Far./+*ci* (996 a)

güdüm+*cü* (996 b)

güfte/Far./+*ci* (996 b)

gül/Far./+*cü* (997 b)

güllabi/Ar./+*ci* (998 b)

gülle+*ci* (998 b)

gülüt+*çü* (1000 a)

gülyağ+*cı* (1000 a)

gümrük/Rum./+*çü* (1001 a)

gümüş+*çü* (1001 b)

gündelik+*çi* (1005 b)

gündüz+*cü* (1006 a)

günlük+*çü* (1009 a)

günü+*cü* (1009 b)

güreş+*çi* (1010 a)

gürültü+*cü* (1011 b)

haber/Ar./+*ci* (1020 a)

hadde/Ar./+*ci* (1023 a)

halı+*cı* (1032 b)

halk bilim/Ar./+*ci* (1034 b)

halka/Ar./+*cı* (1034 a)

halter /Fr./+*ci* (1036 b)

hamam/Ar./+*cı* (1037 b)

hamburger/Alm./+*ci* (1038 a)

hamla/Ar./+*cı* (1039 a)

hamle/Ar./+*ci* (1039 a)

hamur/Ar./+*cu* (1040 a)

han/Far./+*cı* (1040 b)

hariciye/Ar./+*ci* (1050 a)

harita/Ar./+*cı* (1050 b)

harman/Far./+*cı* (1051 a)

hasır/Ar./+*cı* (1053 b)

hava/Ar./+*cı* (1062 b)

havalandırma+*cı* (1063 b)

havlu+*cu* (1066 a)

havuz/Ar./+*cu* (1066 b)

hayal/Ar./+*ci* (1067 b)

haybe/Ar./+*ci* (1070 a)

hayvan bilim/Ar./+*ci* (1074 a)

haz/Ar./+*cı* (1075 a)

hazır/Ar./+*cı* (1076 a)

hece/Ar./+*ci* (1078 a)

helva/Ar./+*cı* (1081 b)

hentbol/İng./+*cu* (1083 b)

hergele/Far./+*ci* (1085 b)

heybe/Ar./+*ci* (1090 a)

heykel/Ar./+*ci* (1091 a)

hırıltı+*cı* (1093 b)

hızar/Far./+*cı* (1096 b)

hikaye/Ar./+*ci* (1100 b)

hile/Ar./+*ci* (1101 a)

himaye/Ar./+*ci* (1101 b)

hindi/Ar./+*ci* (1102 a)

hoşgörü+*cü* (1112 a)

hukuk/Ar./+*çu* (1114 b)

humbara/Far./+*cı* (1115 a)

hurda/Far./+*cı* (1116 a)

hücum/Ar./+*cu* (1118 b)

hülle/Ar./+*ci* (1120 a)

ılgar+*cı* (1124 a)

ırk/Ar./+*çı* (1126 a)

ıskat/Ar./+*çı* (1128 b)

ıslahat/Ar./+*çı* (1129 a)

ıstampa/İt./+*cı* (1131 b)

ışık+*çı* (1132 a)

ışınbilim+*ci* (1133 b)

ıtriyat/Ar./+*çı* (1134 b)

icap/Ar./+*çı* (1139 a)

icat/Ar./+*çı* (1139 a)

icra/Ar./+*cı* (1139 b)

icraat/Ar./+*çı* (1139 b)

içki+*ci* (1147 a)

içtimaiyat/Ar./+*çı* (1149 b)

idare/Ar./+*ci* (1150 b)

iddia/Ar./+*cı* (1151 b)

idman/Ar./+*cı* (1152 b)

iftira/Ar./+*cı* (1155 a)

iğ+*ci* (1155 b)

iğne+*ci* (1156 b)

ihbar/Ar./+*cı* (1157 b)

ihmal/Ar./+*ci* (1158 a)

ihracat/Ar./+*çı* (1158 b)

ihtilal/Ar./+*ci* (1159 b)

iki+*ci* (1164 b)

iklim bilim/Ar./+*ci* (1168 a)

ikram/Ar./+*cı* (1169 a)

iktisat/Ar./+*çı* (1169 b)

ilahiyat/Ar./+*çı* (1170 a)

ileri+*ci* (1172 a)

ilke+*ci* (1177 b)

iltimas/Ar./+*çı* (1180 b)

iltizam/Ar./+*cı* (1180 b)

imalat/Ar./+*çı* (1181 a)

imdat/Ar./+*çı* (1182 b)

imge+*ci* (1182 b)

inak+*çı* (1186 a)

inat/Ar./+*çı* (1187 a)

inceleme+*ci* (1188 b)

inek+*çi* (1192 a)

infirat/Ar./+*çı* (1192 b)

inhisar/Ar./+*cı* (1193 a)

inkar/Ar./+*cı* (1194 a)

inkılap/Ar./+*çı* (1194 a)

insan bilim/Ar./+*ci* (1196 b)

insan/Ar./+*cı* (1196 b)

inşaat/Ar./+*çı* (1198 b)

intaniye/Ar./+*ci* (1199 a)

intikam/Ar./+*cı* (1200 a)

ip+*çi* (1201 a)

ipek+*çi* (1201 b)

iplik+*çi* (1202 b)

irade/Ar./+*ci* (1203 b)

islam/Ar./+*cı* (1209 a)

ispirto/İt./+*cu* (1211 a)

ispiyon/Fr./+*cu* (1211 a)

ispritizma/Fr./+*cı* (1211 a)

istatistik/Fr./+*çi* (1212 a)

istenç+*çi* (1213 a)

istif/Rum./+*çi* (1215 a)

istila/Ar./+*cı* (1217 a)

istismar/Ar./+*cı* (1218 a)

isyan/Ar./+*cı* (1218 b)

iş+*çi* (1223 a)

işaret/Ar./+*çi* (1222 b)

iş bırakım+*cı* (1223 a)

işbirlik+*çi* (1223 a)

işgal/Ar./+*ci* (1124 a)

işkembe/Far./+*ci (1225 a)*

işkence/Far./+ci (1225 b)

işlem+ci (1126 a)

işleme+ci (1226 a)

işletme+ci (1227 a)

işlev+ci (1227 b)

işporta/İt./+cı (1228 b)

iştirak/Ar./+çi (1229 a)

itfaiye/Ar./+ci (1231 a)

ithalat/Ar./+çı (1231 b)

itilaf/Ar./+çı (1232 b)

itiraf/Ar./+çı (1233 a)

itiraz/Ar./+cı (1233 b)

ittihat/Ar./+çı (1234 b)

iyilik+çi (1237 a)

iz+ci (1239 a)

izlenim+ci (1240 b)

jeofizik/Fr./+çi (1244 b)

jeton/Fr./+cu (1245 a)

jimnastik/Fr./+çi (1245 b)

jiujitsu/Fr./+cu

judo/Fr./+cu (1246 a)

jurnal/Fr./+ci (1246 b)

kabak+çı (1248 b)

kabala/İng./+cı (1249 a)

kabare/Fr./+ci (1249 b)

kablo/Fr./+cu (1252 a)

kaçak+çı (1254 a)

kadayıf/Ar./+çı (1257 b)

kader/Ar./+ci (1258 a)

kafatas+çı (1264 b)

kafes/Ar./+çi (1265 a)

kaftan+cı (1265 b)

kağıt/Far./ helva/Ar./+cı (1266b)

kağıt/Far./+çı (1266 b)

kahvaltı+cı (1269 a)

kahve/Ar./+ci (1269 b)

kahve/Ar./hane/Far./+ci (1269b)

kaide+ci (1270 a)

kakma+cı (1271 b)

kal+cı (1274 b)

kalafat+çı (1272 b)

kalandır+cı (1273 a)

kalay+cı (1273 b)

kalbur+cu (1274 b)

kalçın+cı (1274 b)

kaldırım+cı (1275 a)

kale+ci (1276 b)

kalıp+çı (1280 a)

kalıt+çı (1280 b)

kalorifer+ci (1284 b)

kalp+çi (1286 a)

kalpak+çı (1285 b)

kaltak+çı (1287 a)

Kalven+ci (1287 a)

kalyon+cu (1287 a)

kama+cı (1287 a)

kambiyo+cu (1288 a)

kamp+çı (1290 b)

kampana+cı (1290 b)

kampanya+cı (1290 b)

kamu tanrı+cı (1291 b)

kamyon+cu (1292 a)

kamyonet+çi (1292 a)

kan bilim+ci (1295 b)

kanca+cı (1295 b)

kandil+ci (1296 b)

Kant+çı (1301 a)

kantar+cı (1300 b)

kantin+ci (1301 a)

kanto+cu (1301 a)

kanun+cu (1301 b)

kapama+cı (1304 b)

kapan+cı (1305 a)

kaparoz+cu (1305 b)

kapı+cı (1307 b)

kapkaç+çı (1309 a)

kaplama+cı (1309 b)

kaporta+cı (1311 a)

kara borsa+cı (1314 b)

kara+cı (1315 a)

karagöz+cü (1316 a)

karanfil+ci (1320 a)

karate+ci (1323 b)

karavana+cı (1323 b)

kargaşa+cı (1327 b)

kargo+cu (1328 a)

karides+çi (1332 a)

karikatür+cü (1332 b)

karmanyola+cı (1334 a)

karpuz+cu (1336 a)

karşı+cı (1337 a)

karşılaştırma+cı (1337 b)

karşıt+çı (1338 b)

karton+cu (1340 a)

kartpostal+cı (1340 b)

kasa+cı (1341 b)

kaset+çi (1342 b)

kasık bağ+cı (1342 b)

kaside+ci (1343 b)

kasket+çi (1343 b)

kasnak+çı (1344 a)

kastar+cı (1344 b)

kaşık+çı (1346 b)

katır+cı (1351 a)

katmer+ci (1353 b)

katran+cı (1354 b)

kaval+cı (1355 b)

kavara+cı (1356 a)

kavga+cı (1356 b)

kavmiyet+çi (1358 a)

kavun+cu (1359 b)

kavurma+cı (1360 a)

kayak+çı (1361 a)

kayık+çı (1363 b)

kayış+çı (1365 a)

kaymak+çı (1366 b)

kaynak+çı (1367 b)

kaynakça+cı (1367 b)

kaytarma+cı (1370 a)

kazan+cı (1371 b)

kazı bilim+ci (1373 a)

kazık+çı (1373 a)

kazma+cı (1374 b)

kebap+çı (1375 a)

kebze+ci (1375 b)

keçe+ci (1375 b)

kefen+ci (1378 a)

kele+ci (1380 b)

kelepir+ci (1381 b)

keman+cı (1383 b)

kemençe+ci (1383 b)

kemik bilim+ci (1385 a)

kenar+cı (1386 a)

kent+çi (1391 a)

kereste+ci (1393 a)

kerhane+ci (1393 b)

keriz+ci (1393 b)

kerpiç+çi (1394 a)

kervan+cı (1395 a)

kesenek+çi (1396 b)

kesim+ci (1398 a)

kestane+ci (1401 a)

keşide+ci (1402 a)

keşkek+çi (1402 b)

keten helva+cı (1403 a)

kevel+ci (1403 b)

kılıç+çı (1408 a)

kılıf+çı (1408 b)

kıraathane+ci (1413 a)

kırık+çı (1415 a)

kırkım+cı (1417 b)

kırma+cı (1719 a)

kırtasiye+ci (1421 b)

kıska+cı (1424 a)

kışkırtma+cı (1427 a)

kıtır+cı (1428 a)

kıya+cı (1431 a)

kıyak+çı (1431 b)

kıyı+cı (1432 b)

kibrit+çi (1439 a)

kiler+ci (1440 a)

kilim+ci (1440 a)

kimya+cı (1143 a)

kin+ci (1444 a)

kira+cı (1445 a)

kirde+ci (1445 b)

kireç+çi (1445 b)

kiremit+çi (1446 b)

kiriş+çi (1447 a)

kitap+çı (1450 b)

kitaplık bilim+ci (1451 a)

klarnet+çi (1452 a)

klavsen+ci (1452 b)

klik+çi (1452 b)

klişe+ci (1453 a)

koçan+cı (1456 a)

kokain+ci (1457 b)

kokoreç+çi (1458 b)

koku+cu (1459 a)

kol+cu (1462 a)

kola+cı (1460 b)

kolan+cı (1461 a)

kolay+cı (1461 b)

koleksiyon+cu (1462 b)

koltuk+çu (1465 b)

komedya+cı (1467 a)

komisyon+cu (1467 b)

komita+cı (1467 b)

komplo+cu (1468 b)

konak+çı (1470 a)

konfeksiyon+cu (1471 b)

konferans+çı (1471 b)

konsolit+çi (1473 b)

kontrbas+çı (1475 a)

kontrol+cü (1475 b)

konuk+çu (1476 a)

konuşma+cı (1477 a)

kooperatif+çi (1479 a)

kopuz+cu (1480 b)

kopya+cı (1480 b)

kornet+çi (1484 a)

korniş+çi (1484 a)

korse+ci (1484 b)

koru+cu (1485 a)

kostüm+cü (1487 a)

koşum+cu (1488 b)

kov+cu (1490 b)

koyun+cu (1493 a)

koza+cı (1494 a)

köfte+ci (1495 a)

kök+çü (1496 a)

köken bilim+ci (1496 a)

kökten din+ci (1497 b)

kökten+ci (1497 b)

köle+ci (1497 b)

kömür+cü (1498 a)

köprü+cü (1500 b)

kör nişan+cı (1503 b)

körük+çü (1504 a)

kös+çü (1504 b)

köşe dönme+ci (1506 a)

kötülük+çü (1508 b)

köy+cü (1509 a)

kral+cı (1510 a)

kriko+cu (1512 b)

kronik+çi (1514 a)

kukla+cı (1517 b)

kulak+çı (1520 a)

kulluk+çu (1522 a)

kulüp+çü (1523 a)

kum+cu (1524 b)

kumanya+cı (1524 a)

kumar+cı (1524 a)

kumarhane+ci (1524 a)

kumaş+çı (1524 b)

kumbara+cı (1524 b)

kundak+çı (1526 b)

kundura+cı (1526 b)

kura+cı (1528 a)

kurabiye+ci (1528 a)

kural+cı (1528 a)

kuram+cı (1528 b)

kurgu+cu (1531 a)

kurşun+cu (1532 b)

kurt bilim+ci (1535 a)

kuru kahve+ci (1537 a)

kuruntu+cu (1539 a)

kuş bilim+ci (1543 b)

kuş+çu (1544 a)

kuşku+cu (1544 b)

kutu+cu (1547 a)

kuyu+cu (1550 b)

kuyum+cu (1550 b)

küfe+ci (1554 b)

külah+çı (1556 b)

külhan+cı (1557 a)

kün+cü (1560 a)

kürek+çi (1562 a)

kürtaj+cı (1563 b)

kütüphane+ci (1565 b)

laf+çı (1570 a)

lağım+cı (1571 a)

lahmacun+cu (1571 b)

laka+cı (1572 a)

lakerda+cı (1572 b)

lakırtı+cı (1573 a)

lama+cı (1574 a)

lapa+cı (1576 a)

lastik+çi (1576 b)

laterna+cı (1577 a)

latife+ci (1577 b)

lavanta+cı (1578 b)

lavta+cı (1579 a)

leblebi+ci (1580 a)

lehçe+ci (1580 b)

lehim+ci (1581 a)

leke+ci (1581 b)

Lenin+ci (1582 b)

levazım+cı (1583 b)

levazımat+çı (1583 b)

levha+cı (1584 a)

limon+cu (1587 b)

limonata+cı (1587 a)

liste+ci (1589 b)

litografya+cı (1589 b)

lobi+ci (1590 b)

lokanta+cı (1591 b)

lokma+cı (1592 b)

lostra+cı (1593 b)

lotarya+cı (1594 a)

lüfer+ci (1594 b)

lügat+çi (1594 b)

lüle+ci (1595 b)

lüp+çü (1595 b)

Lüter+ci (1595 b)

maarif+çi (1597 a)

mabeyin+ci (1597 b)

macera+cı (1598 a)

macun+cu (1598 b)

madalyon+cu (1599 a)

madde+ci (1599 b)

maden+ci (1600 b)

madik+çi (1601 b)

mafya+cı (1602 a)

mağara bilim+ci (1602 b)

mağaza+cı (1602 b)

mahmuz+cu (1606 b)

mahya+cı (1609 a)

makarna+cı (1610 b)

makas+çı (1610 b)

maket+çi (1611 b)

makine+ci (1612 a)

makyaj+cı (1613 b)

Makyavel+ci (1614 a)

mal+cı (1615 a)

maliye+ci (1616 a)

mancınık+çı (1618 b)

manda+cı (1619 a)

mandıra+cı (1619 b)

mandolin+ci (1619 b)

mâni+ci (1621 a)

manifatura+cı (1621 a)

manikür+cü (1621 a)

manita+cı (1621 b)

mantar bilim+ci (1623 a)

mantar+cı (1623 a)

mantı+cı (1623 b)

mantık+çı (1623 b)

manyetizma+cı (1625 a)

Mao+cu (1625 b)

maraton+cu (1626 a)

marina+cı (1627 a)

marka+cı (1627 b)

market+çi (1628 a)

Marks+çı (1628 a)

maroken+ci (1628 b)

marpuç+çu (1628 b)

martaval+cı (1629 b)

marul+cu (1629 b)

masaj+cı (1630 b)

masal+cı (1630 b)

maşa+cı (1634 a)

matbaa+cı (1635 a)

matematik+çi (1635 a)

matrak+çı (1635 b)

mavna+cı (1637 a)

mayın+cı (1638 a)

mayo+cu (1639 a)

mecmua+cı (1642 a)

medeni+ci (1643 a)

medya+cı (1643 b)

mefhum+cu (1644 a)

mefkûre+ci (1644 a)

mefruşat+çı (1644 b)

mekan+cı (1646 a)

mekanik+çi (1646 a)

mekkâre+ci (1646 b)

mektup+çu (1647 b)

memleket+çi (1650 a)

menfaat+çi (1652 a)

menzil+ci (1654 a)

mercan+cı (1655 b)

merdiven+ci (1656 b)

merkep+çi (1658 b)

merkez+ci (1658 b)

merkeziyet+çi (1659 a)

mermer+ci (1659 b)

mest+çi (1663 a)

meşale+ci (1663 b)

meşrubat+çı (1664 b)

meşrutiyet+çi (1665 a)

meyan+cı (1671 a)

meydan+cı (1671 b)

meyhane+ci (1672 a)

meyve+ci (1673 a)

mezar+cı (1674 a)

meze+ci (1674 b)

mezhep+çi (1675 a)

mızık+çı (1678 a)

mızıka+cı (1677 b)

mide+ci (1679 a)

midye+ci (1679 b)

mikrofon+cu (1681 a)

milletler arası+cı (1683 b)

milliyet+çi (1684 b)

minare+ci (1686 a)

mine+ci (1686 b)

mineral bilim+ci (1687 a)

minyatür+cü (1688 a)

miras+çı (1688 b)

mirî+ci (1689 a)

miting+ci (1691 a)

mizah+çı (1692 a)

moda+cı (1693 a)

model+ci (1693 b)

montaj+cı (1696 a)

morto+cu (1697 b)

motel+ci (1698 a)

motor kros+çu (1698 a)

motor+cu (1698 b)

mozaik+çi (1699 a)

muayene+ci (1701 b)

mugalata+cı (1702 b)

muhabere+ci (1703 a)

muhallebi+ci (1704 b)

muhasebe+ci (1705 a)

mukabele+ci (1707 b)

mukaddesat+çı (1708 a)

mum+cu (1710 a)

murabaha+cı (1711 b)

muska+cı (1713 b)

musluk+çu (1713 b)

muştu+cu (1714 b)

mutlak+çı (1716 a)

mübalağa+cı (1719 a)

mücadele+ci (1719 b)

mücevher+ci (1720 b)

mühür+cü (1724 a)

müjde+ci (1724 b)

müracaat+çı (1729 b)

mürekkep+çi (1730 b)

müstemleke+ci (1734 a)

müzakere+ci (1740 a)

müze+ci (1740 b)

müzik bilim+ci (1741 a)

müzik+çi (1741 a)

nahır+cı (1745 a)

nakış+çı (1746 a)

nakliyat+çı (1747 a)

nakliye+ci (1747 a)

nalın+cı (1748 a)

namaz+cı (1749 a)

narenciye+ci (1752 a)

narkoz+cu (1752 b)

nasihat+çi (1753 b)

nazariyat+çı (1755 b)

nazariye+ci (1755 b)

nesnel+ci (1766 a)

nişan+cı (1774 a)

nifak+çı (1770 b)

nisaiye+ci (1773 a)

nispet+çi (1773 b)

niyet+çi (1776 a)

nokta+cı (1778 a)

nöbet+çi (1780 b)

numara+cı (1781 b)

nüfus bilim+ci (1782 b)

nüfus+çu (1782 b)

nükte+ci (1784 a)

nümayiş+çi (1784 a)

obua+cı (1786 a)

ocak+çı (1787 a)

oda+cı (1787 b)

odun+cu (1788 b)

ofset+çi (1789 b)

oğlan+cı (1789 b)

ok+çu (1791 a)

olgu+cu (1797 b)

olta+cı (1799 b)

oluşum+cu (1801 b)

onarım+cı (1803 b)

ondalık+çı (1805 a)

opera+cı (1807 b)

operet+çi (1807 b)

optik+çi (1808 a)

orak+çı (1808 b)

ordu+cu (1810 a)

org+cu (1811 b)

organik+çi (1811 a)

orkestra+cı (1812 a)

orman+cı (1812 b)

orta yol+cu (1818 b)

ortak+çı (1815 b)

ortalık+çı (1817 b)

ot+çu (1821 b)

ota+cı (1821 a)

otağ+çı (1821 a)

otel+ci (1821 b)

otlak+çı (1821 b)

otobüs+çü (1822 b)

otomobil+ci (1823 a)

otopark+çı (1823 b)

oya+cı (1827 a)

oyma+cı (1828 b)

oynatım+cı (1829 b)

oyun+cu (1831 b)

oyuncak+çı (1831 b)

ozalit+çi (1832 b)

ödün+cü (1837 b)

öğlen+ci (1839 a)

öğüt+çü (1841 b)

öğütü+cü (1841 b)

ölçü bilim+ci (1844 b)

ön+cü (1852 a)

örgü+cü (1857 b)

örgüt+çü (1858 a)

öşür+cü (1862 a)

övgü+cü (1863 b)

öykü+cü (1864 a)

öykünme+ci (1864 b)

özdek+çi (1865 b)

özel girişim+ci (1867 a)

özenti+ci (1868 a)

özge+ci (1869 a)

özgürlük+çü (1869 b)

özleştirme+ci (1870 b)

öznel+ci (1871 a)

pabuç+çu (1873 a)

paça+cı (1874 a)

paçavra+cı (1874 a)

paha+cı (1875 a)

palamar+cı (1876 b)

palavra+cı (1877 a)

panayır+cı (1879 b)

pancar+cı (1879 b)

Panislam+cı (1880 a)

pansiyon+cu (1881 a)

pansuman+cı (1881 a)

pantolon+cu (1881 a)

pantufla+cı (1881 b)

papel+ci (1883 a)

paraketa+cı (1885 b)

paraşüt+çü (1887 b)

parça+cı (1888 b)

parfüm+cü (1889 a)

park+çı (1889 b)

parke+ci (1890 a)

parti+ci (1893 b)

paspas+çı (1896 a)

pasta+cı (1896 a)

pastane+ci (1896 b)

pastırma+cı (1896 b)

paten+ci (1898 b)

patron+cu (1901 b)

pavyon+cu (1902 a)

pazarlama+cı (1904 a)

pazarlık+çı (1904 b)

pedikür+cü (1906 a)

pekmez+ci (1907 b)

perakende+ci (1911 b)

perdah+çı (1912 a)

perde+ci (1912 b)

pereme+ci (1913 a)

pervane+ci (1916 a)

peşin+ci (1917 b)

peşkir+ci (1918 a)

peştamal+cı (1918 b)

petrokimya+cı (1918 b)

petrol+cü (1919 a)

peynir+ci (1920 a)

pırıldak+çı (1921 a)

pırpıt+çı (1922 a)

pide+ci (1923 b)

pikaj+cı (1923 b)

piknik+çi (1924 a)

piko+cu (1924 a)

pişmaniye+ci (1929 b)

pişpirik+çi (1930 a)

piyango+cu (1930 b)

piyano+cu (1930 b)

piyasa+cı (1931 a)

piyaz+cı (1931 b)

pizza+cı (1931 b)

plaçka+cı (1931 b)

plak+çı (1932 a)

plaka+cı (1932 a)

plan+cı (1932 b)

planlama+cı (1932 b)

planör+cü (1933 a)

planya+cı (1933 a)

plastik+çi (1933 b)

Platon+cu (1934 a)

poğaça+cı (1935 a)

poker+ci (1935 a)

polemik+çi (1936 a)

politika+cı (1937 a)

pop+çu (1938 a)

porselen+ci (1939 a)

posta+cı (1940 b)

postiş+çi (1941 a)

pragma+cı (1944 a)

pres+çi (1945 a)

profil+ci (1946 b)

program+cı (1947 a)

proje+ci (1947 b)

propaganda+cı (1948 a)

protez+ci (1948 b)

protokol+cü (1949 a)

pul+cu (1952 a)

pulluk+çu (1952 a)

pusat+çı (1953 a)

puset+çi (1953 a)

pusu+cu (1953 b)

radar+cı (1957 b)

radyatör+cü (1958 a)

radyo+cu (1958 b)

rakı+cı (1962 b)

ralli+ci (1963 a)

rampa+cı (1964 a)

randevu+cu (1964 a)

rant+çı (1964 b)

rapor+cu (1965 a)

rasat+çı (1965 b)

raspa+cı (1965 b)

reçel+ci (1968 a)

refakat+çi (1969 b)

reform+cu (1970 a)

rekabet+çi (1971 b)

remil+ci (1972 b)

renk+çi (1974 a)

repo+cu (1975 a)

resim+ci (1975 b)

revani+ci (1977 b)

revizyon+cu (1978 a)

rica+cı (1979 b)

riyaziye+ci (1981 a)

rodeo+cu (1982 a)

rol+cü (1982 b)

roman+cı (1982 b)

rotatif+çi (1984 a)

röntgen+ci (1984 b)

röportaj+cı (1985 a)

rötuş+çu (1985 a)

ruh bilim+ci (1986 b)

rüşvet+çi (1990 a)

saat+çi (1993 b)

sabah+çı (1994 b)

sabotaj+cı (1997 a)

sabun+cu (1997 b)

saçma+cı (1999 b)

safsata+cı (2003 a)

sagu+cu (2002 b)

sağ+cı (2004 a)

sağlam+cı (2006 a)

sahte+ci (2010 b)

sahtiyan+cı (2010 b)

sakatat+çı (2012 b)

saksafon+cu (2015 b)

salamura+cı (2016 b)

sal+cı (2017 a)

saldırı+cı (2017 b)

salep+çi (2018 a)

salgın+cı (2018 b)

salıncak+çı (2019 a)

saltanat+çı (2022 a)

sanat+çı (2024 b)

sanayi+ci (2025 b)

sandal+cı (2026 b)

sandalye+ci (2026 b)

sandık+çı (2027 a)

sandviç+çi (2027 b)

sansür+cü (2029 a)

santral+ci (2030 a)

santur+cu (2030 a)

saraka+cı (2033 b)

sarık+çı (2036 b)

satım+cı (2041 b)

satranç+çı (2042 b)

sava+cı (2043 a)

savaş+çı (2043 b)

savaşım+cı (2044 a)

sav+cı (2044 a)

savma+cı (2044 b)

savunu+cu (2045 b)

saya+cı (2046 b)

sayı+cı (2048 b)

sayımlama+cı (2049 b)

saz+cı (2051 a)

sebze+ci (2052 b)

seccade+ci (2053 a)

seçi+ci (2053 b)

seçkin+ci (2054 a)

seçme+ci (2054 b)

sedef+çi (2055 a)

sedye+ci (2055 b)

semer+ci (2064 a)

senaryo+cu (2065 b)

sendika+cı (2066 a)

sepet+çi (2067 b)

sepi+ci (2068 a)

sera+cı (2068 b)

seramik+çi (2068 b)

sergi+ci (2071 a)

sergüzeşt+çi (2071 b)

sermaye+ci (2072 b)

serüven+ci (2076 a)

servis+çi (2076 b)

ses+çi (2077 b)

seslik+çi (2078 b)

seyir+ci (2083 b)

sezgi+ci (2085 b)

sıfır+cı (2089 a)

sığınma+cı (2090 a)

sığır+cı (2090 a)

sıhhiye+ci (2091 a)

sıla+cı (2095 a)

sınık+çı (2096 b)

sıra+cı (2098 b)

sırık+çı (2100 b)

sırt+çı (2102 b)

sıva+cı (2013 b)

sigara+cı (2108 b)

sigorta+cı (2109 a)

silah+çı (2110 a)

silme+ci (2113 b)

simge+ci (2114 b)

simit+çi (2114 b)

simya+cı (2115 a)

sindirim bilim+ci (2115 b)

sinema+cı (2117 a)

sipariş+çi (2120 b)

sirke+ci (2121 b)

sistire+ci (2122 b)

siyaset+çi (2125 b)

slalom+cu (2127 a)

slogan+cı (2127 b)

soba+cı (2128 a)

sofra+cı (2129 a)

soğan+cı (2129 b)

sol+cu (2134 a)

solo+cu (2134 b)

sondaj+cı (2138 a)

sondalama+cı (2138 a)

soruşturma+cı (2143 b)

soruşturu+cu (2143 b)

soygun+cu (2146 b)

sökük+çü (2149 a)

sömürge+ci (2149 b)

sömürü+cü (2150 a)

sörf+çü (2151 a)

sövgü+cü (2151 b)

söz+cü (2155 b)

sözlük+çü (2157 a)

spor+cu (2159 a)

spot+çu (2159 b)

stoa+cı (2161 b)

stok+çu (2162 a)

striptiz+ci (2162 b)

su bilim+ci (2165 b)

su+cu (2166 a)

sucuk+çu (2166 a)

suikast+çi (2168 a)

sulh+çu (2169 b)

sübyan+cı (2177 b)

sülük+çü (2179 a)

sünger+ci (2180 b)

sünnet+çi (2181 b)

süprüntü+cü (2182 a)

süpürge+ci (2182 a)

sürdürüm+cü (2183 a)

sürek+çi (2184 a)

süt+çü (2190 b)

sütyen+ci (2192 b)

şablon+cu (2195 a)

şahin+ci (2196 b)

şahmerdan+cı (2197 a)

şaka+cı (2198 b)

şakşak+çı (2200 a)

şamdan+cı (2201 b)

şantaj+cı (2203 a)

şap+çı (2203 a)

şapka+cı (2204 a)

şarap+çı (2204 b)

şarkı+cı (2205 b)

şarkiyat+çı (2205 b)

şebek+çi (2209 b)

şecere+ci (2210 a)

şefaat+çi (2210 b)

şehir+ci (2211 a)

şehname+ci (2212 a)

şeker+ci (2213 a)

şekerleme+ci (2213 b)

şekil+ci (2214 a)

şekva+cı (2214 b)

şemsiye+ci (2215 a)

şerbet+çi (2216 a)

şeriat+çı (2217 b)

şerit+çi (2218 a)

şıra+cı (2222 a)

şırınga+cı (2222 b)

şifre+ci (2224 a)

şikayet+çi (2224 b)

şipşak+çı (2226 b)

şişe+ci (2227 b)

şüphe+ci (2234 a)

tabak+çı (2236 b)

tabela+cı (2238 a)

tafra+cı (2241 a)

tahmis+çi (2244 a)

tahrik+çi (2244 b)

tahta+cı (2245 b)

taka+cı (2246 b)

takdim+ci (2247 b)

takip+çi (2250 b)

takla+cı (2251 a)

taklit+çi (2251 a)

taksi+ci (2252 b)

taktik+çi (2253 b)

takunya+cı (2253 b)

talan+cı (2254 b)

tambura+cı (2258 a)

tamir+ci (2258 b)

tanıtı+cı (2262 b)

tanıtma+cı (2263 a)

tank+çı (2263 b)

tanker+ci (2264 a)

tanrı bilim+ci (2264 a)

tantana+cı (2265 a)

Tanzimat+çı (2256 b)

Tao+cu (2265 b)

tapon+cu (2266 b)

tapu+cu (2267 a)

tarak+çı (2268 a)

tarım+cı (2270 a)

tarih+çi (2271 a)

tarihsel özdek+çi (2271 b)

tarikat+çı (2271 b)

tartı+cı (2272 b)

tartışma+cı (2273 a)

tasar çizim+ci (2274 a)

tasarım+cı (2274 b)

tasfiye+ci (2276 a)

taşbasma+cı (2278 b)

taş+çı (2279 a)

taşıma+cı (2279 b)

taşıt+çı (2280 b)

taşlama+cı (2281 b)

tatbikat+çı (2284 a)

tatlı+cı (2285 a)

tav+cı (2287 b)

taverna+cı (2287 b)

taviz+ci (2288 a)

tavla+cı (2288 a)

tavşan+cı (2289 a)

tavuk+çu (2290 a)

tayyare+ci (2291 b)

tazı+cı (2292 b)

tedarik+çi (2296 b)

tedhiş+çi (2297 b)

tefe+ci (2298 b)

tekben+ci (2301 b)

tek+çi (2302 a)

tekel+ci (2302 b)

tek erk+çi (2303 a)

tekne+ci (2306 a)

teknik+çi (2306 b)

tekstil+ci (2308 b)

telefon+cu (2310 b)

teleks+çi (2311 b)

televizyon+cu (2312 a)

telgraf+çı (2312 b)

telhis+çi (2313 a)

telsiz+ci (2314 b)

temizlik+çi (2319 b)

temsil+ci (2320 b)

teneke+ci (2321 b)

tenis+çi (2322 b)

tenkit+çi (2322 b)

tepeden inme+ci (2324 b)

terbiye+ci (2328 a)

tere+ci (2329 a)

terlik+çi (2331 a)

terör+cü (2332 b)

tertip+çi (2334 b)

tesisat+çı (2336 b)

teslimat+çı (2337 a)

tespih+çi (2337 a)

testi+ci (2338 a)

tesviye+ci (2338 b)

teşhir+ci (2339 a)

teşkilat+çı (2339 b)

teşrifat+çı (2340 a)

teşvik+çi (2340 b)

tetik+çi (2341 a)

tevki+ci (2342 b)

tezgah+çı (2344 b)

tezhip+çi (2345 a)

tezkere+ci (2345 a)

tımar+cı (2349 a)

tıraş+çı (2351 a)

tırnak+çı (2353 a)

tırpan+cı (2353 b)

tırtık+çı (2353 b)

tipo+cu (2357 b)

tiyatro+cu (2360 b)

tohum+cu (2361 a)

tokat+çı (2362 a)

tokmak+çı (2362 b)

tombala+cı (2363 b)

topaç+çı (2366 a)

top+çu (2367 a)

toplum bilim+ci (2369 a)

toplum+cu (2369 b)

toprak bilim+ci (2371 b)

toptan+cı (2372 b)

torna+cı (2374 a)

torpil+ci (2374 b)

tost+çu (2375 b)

toy+cu (2376 a)

töre+ci (2378 a)

trafik+çi (2379 b)

traktör+cü (2380 a)

trampet+çi (2380 b)

trapez+ci (2381 b)

trikotaj+cı (2382 a)

Troçki+ci (2382 b)

trol+cü (2382 b)

trombon+cu (2382 b)

trompet+çi (2383 a)

tuğ+cu (2384 a)

tuğla+cı (2384 a)

tuhafiye+ci (2384 b)

tuluat+çı (2384 b)

tulumba+cı (2385 a)

tulum+cu (2385 b)

Turan+cı (2386 b)

turfanda+cı (2387 a)

turizm+ci (2387 b)

turna+cı (2388 a)

turşu+cu (2388 b)

tutkal+cı (2390 a)

tuvalet+çi (2395 a)

tuzak+çı (2395 b)

tuz+cu (2395 b)

tüfek+çi (2396 b)

tülbent+çi (2398 a)

tüm tanrı+cı (2399 a)

tüp+çü (2399 b)

Türkçe+ci (2401 b)

Türk+çü (2401 b)

türkü+cü (2402 b)

tütün+cü (2403 b)

ucuz+cu (2405 b)

ulufe+ci (2414 b)

ulus+çu (2415 a)

uluslar ara+cı (2415 b)

un+cu (2418 a)

urgan+cı (2420 a)

us+çu (2420 b)

ut açı+cı (2423 a)

ut+çu (2424 a)

uyar+cı (2425 a)

uydurma+cı (2426 b)

uyku+cu (2329 a)

uzlaşma+cı (2437 a)

üçkağıt+çı (2442 b)

üfürük+çü (2444 a)

ülkü+cü (2445 a)

ümmet+çi (2446 a)

üslup+çu (2451 a)

üsten+ci (2454 a)

ütopya+cı (2457 a)

ütü+cü (2457 a)

üzüm+cü (2460 b)

varak+çı (2469 a)

varda+cı (2469 b)

vardiya+cı (2469 b)

varlık bilim+ci (2470 b)

var oluş+çu (2471 b)

varyete+ci (2472 a)

vay babam+cı (2474 a)

vayvay+cı (2474 a)

velvele+ci (2478 b)

veresiye+ci (2479 a)

vergi+ci (2479 b)

vesika+cı (2482 b)

vestiyer+ci (2483 a)

vezne+ci (2483 b)

vırvır+cı (2484 b)

video+cu (2485 b)

viyola+cı (2488 b)

viyolonsel+ci (2488 b)

voleybol+cu (2489 a)

vurgun+cu (2491 a)

yaban+cı (2496 a)

yağ+cı (2500 a)

yağlı boya+cı (2501 b)

yağlık+çı (2502 a)

yağma+cı (2502 b)

yakım+cı (2506 b)

yakıt+çı (2508 b)

yalan+cı (2511 a)

yaldız+cı (2512 b)

yalnız+cı (2514 b)

yaltak+çı (2515 b)

yama+cı (2516 a)

yanardağ bilim+ci (2518 b)

yan+cı (2519 b)

yan kesi+ci (2522 a)

yangın+cı (2520 b)

yanıltma+cı (2521 b)

yan yargı+cı (2525 a)

yapağı+cı (2525 b)

yapak+çı (2525 b)

yapım+cı (2527 a)

yapısal+cı (2527 b)

yapsat+çı (2531 a)

yarar+cı (2533 b)

yaratım+cı (2534 b)

yardak+çı (2535 a)

yardım+cı (2535 b)

yargı+cı (2536 b)

yarı+cı (2538 a)

yarış+çı (2540 b)

yarışım+cı (2540 b)

yarışma+cı (2540 b)

yasak+çı (2542 b)

yatak+çı (2549 a)

yat+çı (2550 a)

yatırım+cı (2550 b)

yaygara+cı (2555 a)

yayılım+cı (2555 b)

yayılma+cı (2556 a)

yayım+cı (2556 a)

yayın+cı (2556 b)

yayla+cı (2557 a)

yayma+cı (2558 a)

yazgı+cı (2559 b)

yazı bilim+ci (2560 a)

yazım+cı (2561 b)

yazın bilim+ci (2561 b)

yazın+cı (2561 b)

yazıt bilim+ci (2562 a)

yazlık+çı (2562 b)

yazma+cı (2562 b)

yedek+çi (2563 b)

yedek oyun+cu (2564 a)

yedek parça+cı (2564 a)

yelken+ci (2567 b)

yem+ci (2569 a)

yemeni+ci (2570 b)

yemiş+çi (2571 a)

yeni+ci (2572 b)

yeni gerçek+çi (2573 a)

yeni izlenim+ci (2573 a)

yenilik+çi (2574 a)

yer bilim+ci (2578 b)

yergi+ci (2579 b)

yer merkez+ci (2581 b)

yevmiye+ci (2587 b)

yıkım+cı (2589 b)

yıkma+cı (2590 a)

yılan+cı (2590 b)

yıldız bilim+ci (2592 b)

yılkı+cı (2593 b)

yıllık+çı (2594 a)

yoğurt+çu (2599 b)

yok+çu (2600 a)

yoklama+cı (2600 b)

yokuş+çu (2602 a)

yol+cu (2604 a)

yorgan+cı (2607 b)

yorum+cu (2608 b)

yufka+cı (2613 a)

yumurta+cı (2615 b)

yük+çü (2622 a)

zağar+cı (2640 a)

zağ+cı (2640 a)

zanaat+çı (2643 b)

zar+cı (2645 a)

zarf+çı (2645 b)

zemberek+çi (2650 a)

zenne+ci (2651 b)

zerzevat+çı (2652 a)

zeytin+ci (2653 b)

zıpkın+cı (2656 a)

zindan+cı (2661 a)

ziraat+çı (2661 b)

ziyaret+çi (2662 b)

zurna+cı (2666 a)

züccaciye+ci (2666 a)

2.1.10.2. +mAn+

Eklendiği adlardan abartma ve benzerlik ilişkisine dayalı yeni adlar türetme işlevine sahip bir biçimlendiricidir. *–man (-men) ~ ekiyle, genellikle, kişi kavramı veren ad soylu sözcük kurulur* (HATİBOĞLU, 1981: 116). Bu ek kullanılarak *egemen, uzman* gibi dil devriminden sonra türetilen sözcüklerimiz de mevcuttur.

uz+man (2437 b).

2.1.10.3. +lXk+

Pek çok işlevi bulunan +lXk+ addan ad biçimlendiricisi, meslek adları türetme işleviyle de kullanılmaktadır. Meslek adı yaparken, meslek adlarından ziyade bir mesleği ifade eden soyut kavram adları türetir. Bu işlevde kullanılırken +lXk+ ekinin, addan ad türeten +CX+ ve eylemden ad türeten –XcX+ ekleriyle birlikte kullanıldığı da görülür. Meslek adları türetirken, bir mesleği icrâ eden kişiyi belirtmede kullandığımız

+CX+ ekine adlardan soyut adlar türetme işleviyle eklenmekte ve +CXlXk+ biçiminde kalıplaşmaktadır. Aynı şekilde eylemlerden ad türeten –XcX+ ekine eklenerek –XcXlXk+ biçiminde kalıplaşır.

Meslek adı türetme işlevine ek olarak *yolculuk*, *evcilik* gibi adlardan kalıcı adlar türetme işleviyle, *yalancılık*, *şakacılık*, *yaratıcılık* gibi +CX+ ekinin belirli bir şeye düşkün olma, belirli bir şeyi huy edinmiş olma işlevinden kaynaklı olarak kişilik özellikleriyle ilgili adlar türetme işleviyle ve yine +CX+ ekinin belli bir görüşü, inancı, inanışı, düşünceyi, kimseyi, akımı benimseyen, savunan kimseleri karşılayan adlar türetme işlevinden kaynaklı olarak *Türkçülük, Epikürcülük, yapısalcılık* gibi görüş, inanç ve ekollerle ilgili soyut adlar türetme işleviyle de karşımıza çıkmaktadır.

***Meslek adı türeten +lXk+ ve +CXlXk+ biçimbirimleriyle türemiş sözcükler**:*

abacı+lık (1 b)

abajurcu+luk (1 b)

abdal+lık (3 b)

adcı+lık (28 a)

afişçi+lik (34 a)

afsuncu+luk (34 b)

ağaççı+lık (37 b)

ağcı+lık (39 a)

ağıtçı+lık (44 a)

ajan+lık (58 a)

akademici+lik (59 a)

akıncı+lık (67 b)

akrobat+lık (72 b)

aktar+lık (77 b)

aktarmacı+lık (77 b)

albay+lık (85 b)

ambalajcı+lık (112 a)

ambarcı+lık (112 b)

amele+lik(113 a)

amigo+luk (114 b)

amir+lik(115 b)

amiral+lik (115 a)

anahtarcı+lık (120 a)

anamalcı+lık (121 a)

anketçi+lik (127 b)

anlatımcı+lık (130 b)

anlıkçı+lık (131 b)

ansiklopedici+lik (132 b)

antikacı+lık (134 a)

antrenör+lük (135 b)

antrepocu+luk (135 b)

arabacı+lık (140 b)

aracı+lık (141 b)

araççı+lık(142 a)

arakçı+lık (142 b)

araştırıcı+lık (145 b)

araştırmacı+lık (146 a)

arıcı+lık (149 a)

arıtıcı+lık (150 a)

armatör+lük (155 a)

arpacı+lık (156 b)

arşivci+lik (158 a)

arzuhalci+lik (161 b)

asistan+lık (165 b)

asker+lik (166 b)

askerci+lik (166 a)

asteğmen+lik (170 b)

astronot+luk(171 a)

astsubay+lık (171 b)

aşçı+lık (173 b)

aşıcı+lık (174 a)

aşırmacı+lık (176 b)

aşkıncı+lık(177 b)

atacı+lık (180 a)

ataşe+lik (181 a)

atçı+lık (181 a)

ateşçi+lik (182 b)

atıcı+lık (184 a)

atımcı+lık (185 a)

atomcu+luk (188 b)

avantacı+lık (180 a)

avcı+lık (191 a)

avukat+lık (193 a)

ayakkabıcı+lık (198 a)

ayıcı+lık (200 b)

ayıngacı+lık (204 b)

aylakçı+lık (206 a)

aynacı+lık (207 b)

ayrancı+lık (208 a)

baççı+lık (222 b)

badanacı+lık (223 a)

bağcı+lık (225 a)

bağıntıcı+lık (227 b)

bağlamacı+lık (230 a)

baharatçı+lık (233 b)

bahçeci+lik (234 a)

bahçıvan+lık (234 b)

bakıcı+lık (237 a)

bakırcı+lık (238 a)

bakkal+lık (239 b))

baklavacı+lık (240 a)

balcı+lık (242 b)

balerin+lik (243 b)

balıkçı+lık (244 b)

baloncu+luk (247 a)

bandocu+luk (250 a)

bankacı+lık (250 b)

banker+lik (250 b)

barcı+lık (257 b)

barmen+lik (256 a)

barutçu+luk (257 a)

basıcı+lık (258 a)

basımcı+lık (258 b)

basmacı+lık (262 a)

bastoncu+luk (263 b)

baş dizgici+lik (272 a)

başaktör+lük (270 a)

başaktris+lik (270 a)

başasistan+lık (271 a)

başbakan+lık (271 a)

başçavuş+luk (271 b)

başdekorcu+luk (272 a)

başgarson+luk (272 b)

başhekim+lik (273 a)

başhemşire+lik (273 a)

başkan+lık (275 a)

başkatip+lik (275 a)

başkomutan+lık (275 b)

başkonsolos+luk (275 b)

başkumandan+lık (276 a)

başmakçı+lık (277 b)

başmuallim+lik(277 b)

başmuharrir+lik (277 b)

başmurakıp+lık (277 b)

başmüdür+lükn (277 b)

başmüfettiş+lik (278 a)

başmühendis+lik (278 a)

başmürettip+lik (278 a)

başoyuncu+luk (278 a)

başöğretmen+lik (278 a)

başpapaz+lık (278 b)

başpehlivan+lık (278 b)

başpiskopos+luk (278 b)

başrahip+lik (278 b)

başrejisör+lük (278 b)

başsavcı+lık (279 a)

baştabip+lik (279 a)

başteknikyen+lik (279 b)

başuzman+lık (280 a)

başvekil+lik (280 a)

başyaver+lik (281 b)

başyazar+lık (281 a)

başyazman+lık (281 a)

başyönetmen+lik (281 a)

baytar+lık (289 b)

bedavacı+lık(291 b)

bekçi+lik (295 b)

belediyeci+lik (299 a)

beleşçi+lik (299 b)

belgeselci+lik (300 b)

benzinci+lik (310 b

berber+lik (311 b)

besici+lik (314 a)

bevliyeci+lik (320 a)

bezci+lik (325 a)

bezemeci+lik (325 b)

bezirgan+lık (326 b)

bezzaz+lık (326 b)

bıçakçı+lık (327 a)

bilardocu+luk (334 b)

biletçi+lik (337 a)

bileyici+lik (337 b)

bilge+lik (338 a)

bilgici+lik (338 b)

bilgisayarcı+lık (339 a)

bilimci+lik (340 b)

binbaşı+lık (345 b)

binici+lik (344 b)

biracı+lık (351 b)

bisikletçi+lik (361 b)

bitkici+lik (364 a)

bohçacı+lık(373 b)

boksör+lük (374 b)

bombacı+lık (376 a)

bonboncu+luk (376 b)

boncukçu+luk (377 a)

borazancı+lık (378 a)

borsacı+lık (380 b)

bostancı+lık (381 b)

boyacı+lık (387 a)

bozacı+lık (392 a)

börekçi+lik (399 b)

briketçi+lik (401 a)

bulaşıkçı+lık (408 a)

bulgurcu+luk (409 a)

butikçi+lik (419 a)

buzcu+luk (420 b)

büfeci+lik (422 a)

büyücü+lük (427 a)

camcı+lık (435 b)

cazcı+lık (447 a)

cenkçi+lik (452 b)

cepçi+lik(454 a)

cilacı+lık(465 b)

cildiyeci+lik(466 a)

ciltçi+lik(466 a)

coğrafyacı+lık (470 b)

çadırcı+lık(478 b)

çağrıcı+lık(480 b)

çakmakçı+lık(484 a)

çalgıcı+lık(485 b)

çalıştırıcı+lık(488 a)

çamaşırcı+lık(490 a)

çamurlukçu+luk(492 a)

çanakçı+lık(492 b)

çancı+lık(493 a)

çantacı+lık(493 b)

çapacı+lık(494 a)

çarıkçı+lık(497 a)

çarkçı+lık(497 b)

çarşafçı+lık (500 b)

çaycı+lık(507 b)

çayhaneci+lik(508 a)

çekirdekçi+lik(512 b)

çeltikçi+lik(518 a)

çerçeveci+lik(522 b)

çerezci+lik(523 a)

çeşnici+lik(524 b)

çeteci+lik(525 a)

çevirici+lik (526 a)

çevirici+lik(526 a)

çeyizci+lik(528 b)

çıkıkçı+lık(531 b)

çıkrıkçı+lık(535 a)

çımacı+lık(535 b)

çıngırakçı+lık(536 a)

çiçekçi+lik(541 b)

çiftçi+lik(543 a)

çikolatacı+lık (546 b)

çilekçi+lik(547 b)

çimentocu+luk(548 b)

çinici+lik(549 b)

çirişçi+lik(550 a)

çivici+lik(552 a)

çizici+lik (554 b)

çizmeci+lik(555 a)

çorapçı+lık(562 b)

çorbacı+lık(562 b)

çömlekçi+lik(565 b)

çöpçü+lük(566 a)

çöplükçü+lük(566 b)

çörekçi+lik(567 a)

çuhacı+lık (570 a)

çuvalcı+lık(571 b)

dağcı+lık(577 a)

dağıtıcı+lık(578 b)

dağıtımcı+lık(578 b)

dalancı+lık(583 a)

damgacı+lık(590 b)

darbukacı+lık(596 a)

davulcu+luk(600 a)

defineci+lik(605 b)

defterci+lik(606 b)

değirmenci+lik(609 b)

değnekçi+lik(612 a)

dekorcu+luk(614 a)

demirci+lik(620 b)

denemeci+lik(623 b)

denetçi+lik(624 a)

deneyci+lik(624 b)

denizaltıcı+lık(628 a)

denizci+lik(628 b)

depocu+luk(632 a)

dergici+lik(635 a)

derici+lik(635 a)

derlemci+lik(637 a)

derleyici+lik(637 b)

dernekçi+lik(638 a)

dershaneci+lik(639 a)

desenci+lik(641 a)

deterjancı+lık (644 a)

deveci+lik(645 b)

dışalımcı+lık(653 a)

dışsatımcı+lık(655 a)

dikici+lik(659 a)

dikişçi+lik(660 a)

dilci+lik(665 b)

dilenci+lik(666 a)

dinamitçi+lik(669 b)

dinleyici+lik(672 b)

dişçi+lik(680 a)

dizgici+lik(685 b)

doğancı+lık (689 a)

doğramacı+lık(690 a)

dokumacı+lık(695 a)

dolandırıcı+lık(697 b)

dolmuşçu+luk(701 b)

dondurmacı+lık(705 a)

dökmeci+lik (710 a)

dökümcü+lük(711 a)

dönerci+lik(713 b)

dönüşümcü+lük (715 a)

döşemci+lik(717 b)

döşemeci+lik(717 b)

dövmeci+lik(718 b)

dubaracı+lık(720 b)

dublajcı+lık(721 a)

dutçu+luk(727 b)

duvakçı+lık(727 b)

duvarcı+lık(728 a)

düğmeci+lik(732 b)

dümenci+lik(735 a)

dünürcü+lük(736 a)

ebrucu+luk(752 a)

eczacı+lık(753 a)

edebiyatçı+lık(754 b)

eğitici+lik(761 a)

eğitimci+lik(761 b)

ekinci+lik(766 a)

ekmekçi+lik(769 a)

elekçi+lik(782 a)

elektrikçi+lik (782 a)

eleştici+lik(786 b)

elmacı+lık(790 b)

emanetçi+lik(792 b)

emekçi+lik(793 a)

emlakçı+lık(795 a)

enternasyonalci+lik (803 b)

erketeci+lik(811 b)

eroinci+lik(812 b)

esirci+lik(816 a)

eskici+lik(817 b)

esrarcı+lık(820 b)

estetikçi+lik(821 b)

eşekçi+lik(823 b)

eyerci+lik (840 a)

eyyamcı+lık(841 b)

faizci+lik(846 b)

falcı+lık(848 b)

fayansçı+lık(855 a)

faytoncu+luk(855 b)

fenerci+lik(860 a)

fiçıcı+lık(866 b)

fıkracı+lık(867 a)

fındıkçı+lık (867 b)

fırçacı+lık(868 a)

fırıldakçı+lık(868 b)

fırıncı+lık(869 a)

fırkacı+lık(869 a)

fıstıkçı+lık(871 b)

fideci+lik(873 a)

filmci+lik(877 a)

fodlacı+lık(885 a)

folklorcu+luk(885 b)

fotoğrafçı+lık(889 b)

francalacı+lık(891 a)

fuarcı+lık(893 a)

gazeteci+lik(909 a)

gazinocu+luk (909 b)

gazozcu+luk(910 b)

gemici+lik(925 a)

gevrekçi+lik(938 b)

gezginci+lik(940 b)

gezici+lik(940 b)

gezimci+lik(940 b)

gitarcı+lık(948 a)

gizemci+lik(950 a)

gizlici+lik (951 a)

goygoycu+luk(953 b)

gömlekçi+lik(961 b)

gözcü+lük(983 b)

gözlemci+lik(986 a)

gözlemeci+lik(986 a)

gözlükçü+lük(987 a)

gravürcü+lük(990 a)

gurbetçi+lik(992 b)

güderici+lik(996 a)

gül yağcı+lık(1000 a)

gülcü+lük(997 b)

güllabici+lik(998 b)

gümrükçü+lük(1001 a)

gündelikçi+lik(1005 b)

günücü+lük(1009 b)

güreci+lik(1010 a)

güreşçi+lik(1010 a)

haberci+lik(1020 a)

hafriyatçı+lık(1025 b)

halıcı+lık(1032 b)

halterci+lik(1036 b)

hamamcı+lık(1037 b)

hamurcu+luk(1040 a)

hancı+lık(1040 b)

hapçı+lık(1043 b)

haraççı+lık(1045 b)

haritacı+lık (1050 b)

harmancı+lık(1051 b)

hasatçı+lık(1052 b)

hasırcı+lık(1053 b)

havacı+lık(1062 b)

havlucu+luk(1066 a)

hayvancı+lık(1074 a)

helvacı+lık(1081 b)

heykelci+lik(1091 a)

hırdavatçı+lık(1093 a)

hızarcı+lık(1096 b)

hizipçi+lik (1106 a)

hizmetçi+lik(1107 a)

hukukçu+luk(1114 b)

hurdacı+lık(1116 b)

ıstampacı+lık(1131 b)

ışıkçı+lık(1132 a)

ıtriyatçı+lık(1134 b)

iblisçi+lik(1138 a)

içkici+lik (1147 a)

idareci+lik(1150 b)

iğneci+lik(1156 b)

ihracatçı+lık(1158 b)

ihtilalci+lik(1159 b)

iktisatçı+lık(1170 a)

ilancı+lık(1171 a)

ilikçi+lik(1175 b)

ilimci+lik(1176 a)

imalatçı+lık(1181 a)

inekçi+lik(1192 a)

infiratçı+lık(1192 b)

inhisarcı+lık(1193 a)

inşaatçı+lık(1198 b)

ipçi+lik(1201 a)

ipekçi+lik(1201 b)

iplikçi+lik(1202 a)

isimci+lik(1206 b)

istifçi+lik(1215 a)

istihkamcı+lık(1216 a)

işkembeci+lik(1225 a)

işlemeci+lik(1226 a)

işletmeci+lik(1227 a)

işportacı+lık(1228 a)

itfaiyeci+lik(1231 a)

ithalatçı+lık (1231 b)

jurnalci+lik(1246 b)

kaçakçı+lık (1254 b)

kadayıfçı+lık(1257 b)

kağıtçı+lık(1266 b)

kahveci+lik(1269 b)

kakmacı+lık(1271 b)

kalafatçı+lık(1272 b)

kalaycı+lık(1273 b)

kalburcu+luk(1274 b)

kaldırımcı+lık(1275 b)

kaleci+lik(1276 b)

kalıpçı+lık(1280 a)

kaloriferci+lik(1284 b)

kalpakçı+lık(1285 b)

kamacı+lık(1287 b)

kambiyocu+luk(1288 a)

kampçı+lık(1290 b)

kamyoncu+luk(1292 a)

kamyonetçi+lik(1292 a)

kantarcı+lık(1300 b)

kantinci+lik (1301 a)

kantocu+luk(1301 a)

kaparozcu+luk(1305 b)

kapıcı+lık (1307 b)

kapkaççı+lık(1309 a)

kaplamacı+lık (1309 b)

kaportacı+lık(1311 a)

kara borsacı+lık(1314 b)

karacı+lık(1315 a)

karagözcü+lük(1316 b)

kargocu+luk(1328 a)

karikatürcü+lük(1332 b)

karmanyolacı+lık(1334 a)

karpuzcu+luk (1336 a)

kasetçi+lik(1342 b)

kasketçi+lik(1343 b)

kastarcı+lık(1344 b)

kaşıkçı+lık(1346 b)

katırcı+lık(1351 a)

katmerci+lik(1353 b)

katrancı+lık(1354 b)

kavakçı+lık(1355 b)

kayakçı+lık(1361 b)

kayıkçı+lık (1363 b)

kaynakçı+lık(1367 b)

kayracı+lık(1369 b)

kazancı+lık (1371 b)

kebapçı+lık(1375 a)

keçeci+lik(1375 b)

kemancı+lık(1383 b)

kendirci+lik(1390 a)

kenevirci+lik(1391 a)

kentçi+lik (1391 a)

keresteci+lik(1393 a)

kırıkçı+lık(1415 a)

kırtasiyeci+lik(1421 b)

kıskacı+lık(1424 a)

kilimci+lik(1440 a)

kimyacı+lık(1443 a)

kiremitçi+lik(1446 b)

kitapçı+lık(1450 b)

koçancı+lık(1456 a)

kokoreççi+lik (1458 b)

kolacı+lık(1456 b)

kolancı+lık(1461 a)

kolcu+luk(1462 a)

koleksiyoncu+luk(1462 b)

koltukçu+luk (1465 b)

komisyoncu+luk(1467 b)

komitacı+lık(1467 b)

konfeksiyoncu+luk(1471 b)

konferansçı+lık(1471 b)

konserveci+lik(1473 a)

konukçu+luk(1476 a)

kooperatifçi+lik(1479 a)

kornişçi+lik(1484 a)

korseci+lik(1484 b)

korucu+luk(1485 a)

kovboycu+luk(1490 b)

kovcu+luk(1490 b)

koyuncu+luk(1493 a)

kozacı+lık(1494 a)

köfteci+lik(1495 a)

kömürcü+lük(1498 b)

köprücü+lük(1500 b)

kör nişancı+lık(1503 b)

körükçü+lük(1504 a)

krikocu+luk(1512 b)

kuklacı+lık(1517 b)

kulüpçü+lük(1523 a)

kumanyacı+lık(1524 a)

kumarcı+lık(1524 a)

kumarhaneci+lik(1524 a)

kumaşçı+lık(1524 b)

kundakçı+lık(1526 b)

kunduracı+lık(1526 b)

kurabiyeci+lik(1528 a)

kuramcı+lık(1528 b)

kurgucu+luk(1531 a)

kurmacı+lık(1531 a)

kurşuncu+luk(1532 b)

kuru kahveci+lik(1537 a)

kurucu+luk(1536 b)

kuşçu+luk(1544 a)

kutucu+luk(1547 a)

kuyucu+luk(1550 b)

kuyumcu+luk(1550 b)

küfeci+lik(1554 b)

kürekçi+lik(1562 a)

kürkçü+lük(1563 a)

kütüphaneci+lik(1565 b)

lafçı+lık(1570 a)

lağımcı+lık(1571 a)

lahmacuncu+luk (1571 b)

lamacı+lık(1574 a)

latifundiacı+lık (1577 b)

lavantacı+lık (1578 b)

lavtacı+lık(1579 a)

leblebici+lik(1580 a)

lehimci+lik(1581 a)

lekeci+lik(1581 b)

levazımcı+lık(1583 b)

levhacı+lık(1584 a)

limonatacı+lık(1587 b)

lobici+lik (1590 b)

lokantacı+lık(1592 a)

lokmacı+lık(1592 a)

loncacı+lık(1593 a)

lotaryacı+lık(1594 a)

lügatçi+lik(1594 b)

lüleci+lik(1595 b)

lüpçü+lük(1595 b)

mabeyinci+lik(1597 b)

macuncu+luk(1598 b)

maddeci+lik(1599 b)

madenci+lik(1600 b b)

mafyacı+lık (1602 a)

mahyacı+lık (1609 a)

makarnacı+lık (1610 b)

makasçı+lık (1611 a)

maketçi+lik(1611 b)

makyajcı+lık(1613 b)

maliyeci+lik(1616 a)

mandacı+lık(1619 a)

mandıracı+lık(1619 b)

manici+lik(1621 a)

manifaturacı+lık(1621 a)

manikürcü+lük(1621 a)

mantarcı+lık(1623 a)

manyetizmacı+lık(1625 a)

marabacı+lık(1625 a)

marinacı+lık(1627 a)

marketçi+lik(1628 a)

marokenci+lik(1628 b)

martavalcı+lık(1629 b)

maşacı+lık(1641 a)

matbaacı+lık(1635 a)

mayocu+luk(1639 a)

mefhumcu+luk (1644 a)

mefkureci+lik(1644 a)

mekanikçi+lik(1646 a)

mekanikleştirici+lik(1646 a)

mektupçu+luk (1647 b)

mermerci+lik(1659 b)

mestçi+lik(1663 a)

metafizikçi+lik(1665 b)

meyancı+lık(1671 a)

meydancı+lık(1671 b)

meyhaneci+lik(1672 a)

meyveci+lik(1673 a)

mezarcı+lık(1674 a)

mezeci+lik(1674 b)

midyeci+lik(1679 b)

minareci+lik(1686 a)

minibüsçü+lük(1687 a)

minyatürcü+lük(1688 a)

mizahçı+lık(1692 a)

mobilyacı+lık(1693 a)

modacı+lık(1693 a)

modelci+lik(1693 b)

monatçı+lık (1695 a)

montajcı+lık(1696 a)

motelci+lik(1698 a)

motorcu+luk(1698 b)

muhallebici+lik (1704 b)

muhasebeci+lik(1705 a)

murabahacı+lık(1711 b)

muskacı+lık(1713 b

muslukçu+luk(1713 b)

mutçu+luk(1715 b)

mücevherci+lik(1720 b)

mühürcü+lük(1724 a)

müsavatçı+lık(1732 a)

müstemlekeci+lik(1734 a)

müzeci+lik(1740 b)

müzikçi+lik(1741 a)

nakışçı+lık(1746 a)

nakliyatçı+lık(1747 a)

nakliyeci+lik(1747 a)

nalıncı+lık(1748 a)

narkozcu+luk(1752 b)

nisaiyeci+lik(1773 a)

nişancı+lık(1774 a)

nişastacı+lık(1775 a)

niyetçi+lik (1776 a)

noktacı+lık(1778 a)

nöbetçi+lik(1780 b)

numaracı+lık(1781 b)

nükteci+lik(1784 a)

ocakçı+lık(1787 a)

odacı+lık(1787 b)

oduncu+luk(1788 b)

oğlancı+lık(1789 b)

okçu+luk(1791 a)

oltacı+lık(1799 b)

onarımcı+lık (1803 b)

onarımcı+lık(1803 b)

onguncu+luk(1805 a)

onguncu+luk(1805 a)

orakçı+lık(1808 b)

ormancı+lık (1812 b)

ortakçı+lık(1816 a)

ortaklaşacı+lık(1816 a)

örücü+lük (1861 a)

öykücü+lük(1864 b)

pabuççu+luk(1873 b)

paçacı+lık (1874 a)

paçavracı+lık(1874 a)

pamukçu+luk(1879 a)

panayırcı+lık(1879 b)

pancarcı+lık(1879 b)

pansiyoncu+luk(1881 a)

pansumancı+lık(1881 a)

pantoloncu+luk(1881 a)

pantuflacı+lık(1881 b)

papelci+lik(1883 a)

paraşütçü+lük(1887 b)

parçacı+lık(1888 b)

parfümcü+lük(1889 a)

parkçı+lık(1889 b)

parkeci+lik(1890 a)

paspasçı+lık(1896 a)

pastacı+lık(1896 a)

pastahaneci+lik(1896 b)

pastırmacı+lık(1896 b)

pavyoncu+luk(1902 a)

pazarcı+lık(1904 a)

pazarlamacı+lık(1904 a)

pedikürcü+lük(1906 a)

pekmezci+lik(1907 a)

perakendeci+lik(1911 b)

perdahçı+lık(1912 a)

perdeci+lik(1912 b)

perukacı+lık(1915 b)

peşkirci+lik(1918 a)

peştamalcı+lık(1918 b)

pideci+lik(1923 b)

pikajcı+lık(1923 b)

pikocu+luk(1924 a)

piyangocu+luk(1930 b)

piyanocu+luk(1930 b)

piyazcı+lık(1931 b)

pizzacı+lık(1931 b)

plakacı+lık(1931 b)

plakçı+lık(1932 a)

plancı+lık(1932 b)

planlamacı+lık(1932 b)

planörcü+lük(1933 a)

plastikçi+lik(1933 b)

poğaçacı+lık(1935 a)

pokerci+lik(1935 a)

politikacı+lık(1937 a)

popçu+luk (1938 b)

porselenci+lik(1939 a)

portreci+lik(1940 a)

postacı+lık(1940 b)

presçi+lik(1945 a)

programcı+lık(1947 a)

protezci+lik(1949 a)

pulcu+luk(1952 a)

radarcı+lık(1957 b)

radyocu+luk(1958 b)

rakıcı+lık(1962 b)

randevucu+luk(1964 a)

rantçı+lık (1964 b)

rantiyeci+lik(1964 b)

reçelci+lik (1968 a)

reklamcı+lık(1972 a)

remilci+lik(1972 b)

repocu+luk(1975 a)

revanici+lik(1977 b)

revizyoncu+luk(1978 a)

rolcü+lük(1982 b)

romancı+lık(1982 b)

röntgenci+lik(1984 b)

röportajcı+lık(1985 a)

ruh bilimci+lik(1986 b)

rüşvetçi+lik(1990 a)

saatçi+lik(1994 a)

sabotajcı+lık (1997 a)

sabuncu+luk(1997 b)

sahteci+lik (2010 b)

sahtiyancı+lık (2010 b)

sakatatçı+lık(2012 b)

saksafoncu+luk(2015 b)

salamuracı+lık(2016 b)

salcı+lık(2017 a)

salepçi+lik(2018 a)

sanatçı+lık(2025 a)

sanayici+lik(2025 b)

sandalcı+lık(2026 b)

sandalyeci+lik (2026 b)

sandıkçı+lık(2027 b)

sansürcü+lük(2029 a)

saptanımcı+lık(2032 b)

satıcı+lık(2041 b)

satranççı+lık(2042 a)

savcı+lık (2044 a)

savunucu+luk (2045 b)

sayacı+lık (2046 b)

sazcı+lık(2051 a)

sebzeci+lik(2052 b)

seçkinci+lik (2054 a)

seçmeci+lik(2059 b)

sedefçi+lik(2055 a)

semerci+lik(2064 a)

senaryocu+luk (2065 b)

sepetçi+lik(2067 b)

sepici+lik(2068 a)

seracı+lık(2068 b)

seramikçi+lik(2068 b)

sermayeci+lik(2072 b)

sığırcı+lık(2090 a)

sınıkçı+lık(2096 b)

sırtçı+lık(2102 b)

sıvacı+lık(2103 b)

sigortacı+lık(2109 a)

sinemacı+lık (2117 a)

sirkeci+lik(2121 b)

sistemci+lik(2122 b)

siyasetçi+lik(2125 b)

slogancı+lık (2127 a)

sobacı+lık(2128 a)

sondalamacı+lık(2138 a)

soyguncu+luk(2146 b)

sömürücü+lük(2150 a)

sözcü+lük(2155 b)

sözlendirici+lik(2156 b)

sözlükçü+lük(2157 a)

sporcu+luk(2159 a)

stoacı+lık(2161 b)

stokçu+luk(2162 a)

sucu+luk (2166 a)

sucukçu+luk(2166 a)

sunucu+luk(2172 b)

suyukçu+luk (2177 a)

süngerci+lik(2180 b)

sünnetçi+lik(2181 b)

süpermarketçi+lik(2182 a)

süpürgeci+lik(2182 a)

sürücü+lük(2187 b)

süslemeci+lik(2189 b)

sütçü+lük(2190 b)

şabloncu+luk(2195 a)

şamdancı+lık (2201 b)

şantajcı+lık(2203 a)

şapçı+lık(2203 b)

şapkacı+lık(2209 a)

şarapçı+lık(2204 b)

şarkıcı+lık(2205 b)

şehirci+lik(2211 a)

şekerci+lik(2213 a)

şekerlemeci+lik(2213 b)

şemsiyeci+lik(2215 a)

şerbetçi+lik(2216 b)

şeritçi+lik(2218 a)

şilepçi+lik(2225 a)

şipşakçı+lık(2226 b)

tabelacı+lık(2238 a)

tahtacı+lık(2245 b)

takacı+lık(2246 b)

takdimci+lik(2247 b)

takipçi+lik(2250 b)

taksici+lik(2252 b)

takunyacı+lık(2253 b)

tamirci+lik(2258 b)

tanıtmacı+lık(2263 b)

tankerci+lik(2264 a)

tarakçı+lık(2268 a)

tarımcı+lık(2270 a)

tarihçi+lik(2271 a)

taşçı+lık(2279 a)

taşımacı+lık(2279 b)

taşlamacı+lık(2281 b)

tatlıcı+lık(2285 a)

tavcı+lık(2287 b)

tavşancı+lık(2289 a)

tavukçu+luk(2290 a)

tayyareci+lik(2291 b)

tedhişçi+lik(2297 b)

tefeci+lik(2298 b)

tekelci+lik(2302 b)

tekerlekçi+lik(2303 b)

tekneci+lik(2306 a)

teknokratçı+lık(2307 a)

telefoncu+luk(2311 a)

teleksçi+lik(2311 b)

televizyoncu+luk(2312 b)

telgrafçı+lık(2312 b)

telsizci+lik(2314 b)

temizlikçi+lik(2319 b)

tenekeci+lik(2321 b)

tenkitçi+lik(2322 b)

terlikçi+lik(2331 a)

tesisatçı+lık(2336 b)

tespihçi+lik(2337 b)

testici+lik(2338 a)

tetikçi+lik(2341 a)

tezgahçı+lık(2344 b)

tırnakçı+lık(2353 a)

tırtıkçı+lık(2353 b)

tiyatrocu+luk(2360 b)

tohumcu+luk (2361 a)

tokatçı+lık(2362 a)

tombalacı+lık(2363 b)

topçu+luk(2367 a)

toplu taşımacı+lık(2371 a)

toptancı+lık(2372 b)

tornacı+lık(2374 a)

torpilci+lik(2374 b)

tostçu+luk(2375 b)

trampetçi+lik(2380 b)

trikotajcı+lık(2382 a)

tuğlacı+lık(2384 a)

tuhafiyeci+lik(2384 b)

tuluatçı+lık(2385 a)

tulumbacı+lık(2385 a)

turfandacı+lık(2387 a)

turizmci+lik(2387 b)

turşucu+luk(2388 b)

tutkalcı+lık(2390 a)

tüfekçi+lik(2396 b)

tüpçü+lük(2399 b)

türkücü+lük(2402 b)

türümcü+lük(2402 b)

tütüncü+lük(2403 b)

uncu+luk(2418 a)

urgancı+lık(2420 a)

üfürükçü+lük (2444 a)

üretici+lik(2448 b)

ütücü+lük(2457 a)

üzümcü+lük(2460 b)

vapurcu+luk(2468 b)

varyeteci+lik(2472 a)

veresiyeci+lik(2479 a)

vergici+lik(2479 b)

vesikacı+lık (2482 b)

vezneci+lik(2483 b)

videocu+luk(2485 b)

vitrinci+lik(2488 a)

vurguncu+luk(2491 b)

yağcı+lık(2500 a)

yaldızcı+lık(2512 b)

yamacı+lık(2516 a)

yankesici+lik(2522 a)

yapıcı+lık(2526 b)

yapımcı+lık(2527 a)

yapıntıcı+lık(2527 b)

yapsatçı+lık(2531 a)

yardımcı+lık (2536 a)

yargıcı+lık (2536 b)

yarıcı+lık(2538 a)

yarışçı+lık(2540 b)

yatçı+lık(2550 a)

yayımcı+lık(2556 a)

yaylacı+lık(2557 a)

yaymacı+lık(2558 a)

yazgıcı+lık(2559 b)

yazıcı+lık(2560 a)

yazmacı+lık(2562 b)

yelkenci+lik(2567 b)

yemenici+lik(2570 b)

yoğurtçu+luk (2599 b)

yontucu+luk(2606 b)

yorgancı+lık(2607 b)

yorumcu+luk(2608 b)

yönetici+lik(2611 a)

yufkacı+lık(2613 a)

yumurtacı+lık(2615 b)

yükçü+lük (2622 a)

yüzücü+lük(2636 a)

zağcı+lık(2640 a)

zanaatçı+lık(2643 b)

zarfçı+lık (2645 b)

zerzevatçı+lık(2652 a)

zeytinci+lik (2653 b)

ziraatçı+lık(2661 b)

zurnacı+lık(2666a)

Kalıcı adlar türeten +lXk+ ve +CXlXk+ biçimbirimleriyle türemiş sözcükler:

afyonkeş+lik (35 a)

akşamcı+lık (76 a)

aleyhtar+lık(91 b)

alim+lik(97 a)

alkışçı+lık(97 b)

artçı+lık (158 b)

canlandırıcı+lık (443 a)

caydırıcı+lık(446 a)

çakırcı+lık (483 a)

çukur+luk(570 b)

evci+lik (835 a)

geçici+lik (914 b)

gerillacı+lık (935 b)

görücü+lük(970 b)

iddiacı+lık(1151 b)

ihbarcı+lık(1157 b)

istilacı+lık(1217 a)

işçi+lik(1223 b)

işgalci+lik(1224 a)

kaytarmacı+lık(1370 a)

kiracı+lık(1445 a)

manitacı+lık(1621 b)

olaycı+lık (1796 b)

onarımcı+lık (1803 b)

onguncu+luk(1805 a)

ortakçı+lık(1816 a)

ortaklaşacı+lık (1816 a)

örgütçü+lük (1858 a)

övgücü+lük(1863 b)

pahacı+lık (1875 a)

sekinci+lik (2058 b)

temsilci+lik(2320 b)

tesviyeci+lik(2338 b)

teşhirci+lik(2339 a)

teşkilatçı+lık(2339 b)

teşrifatçı+lık (2340 a)

uyarcı+lık(2425 a)

uydurmacı+lık(2426 b)

uymacı+lık (2430 a)

yabancı+lık (2496 b)

yağmacı+lık(2502 b)

yayılımcı+lık(2556 a)

yergici+lik(2579 b)

yıkıcı+lık(2589 a)

yırtıcı+lık(2595 a)

yiyici+lik(2598 a)

yokçu+luk(2600 a)

yolcu+luk(2604 b)

***Kişilik özellikleri bildiren +lXk+ ve +CXlXk+ biçimbirimleriyle türemiş sözcükler**:*

abartıcı+lık (2 a)

abartmacı+lık(3 a)

aceleci+lik(7 b)

alaycı+lık(85 a)

aşırıcı+lık (176 a)

ayyaş+lık (212 b)

bağnaz+lık(232 b)

batakçı+lık (281 b)

cakacı+lık(434 b)

çarpıcı+lık(498 b)

çekici+lik(510 a)

çıkarcı+lık (530 a)

dalavereci+lik(583 a)

dalgacı+lık(584 b)

dedikoducu+luk (604 b)

desteleyici+lik(643 a)

dızdızcı+lık(655 b)

dikizci+lik(660 a)

doğrucu+luk(691 a)

düzeltici+lik(745 b)

düzenci+lik(746 b)

düzmeci+lik (749 a)

eylemci+lik(840 b)

fesatçı+lık(864 a)

fırsatçı+lık(870 a)

fitçi+lik(881 a)

fitneci+lik(881 b)

girişimci+lik(947 a)

görevci+lik(967 b)

görevselci+lik(968 a)

görgücü+lük(968 b)

hazırcı+lık(1076 a)

hileci+lik(1101 a)

himayeci+lik (1101 b)

içici+lik(1145 b)

iftiracı+lık(1155 a)

ihmalci+lik(1158 a)

inandırıcı+lık(1186 b)

inatçı+lık(1187 b)

inkarcı+lık(1194 a)

iradeci+lik(1203 b)

ispiyoncu+luk(1211 a)

istenççi+lik (1213 a)

istismarcı+lık(1218 a)

isyancı+lık(1219 a)

karşıcı+lık (1337 a)

kavgacı+lık (1356 b)

kayırıcı+lık(1364 b)

kelepirci+lik(1381 b)

kırıcı+lık(1414 b)

kışkırtıcı+lık(1427 a)

kışkırtmacı+lık(1427 a)

kıyıcı+lık(1432 b)

kinci+lik(1444 a)

klişeci+lik(1453 a)

kolaycı+lık(1461 b)

kopyacı+lık (1481 a)

koruyucu+luk (1486 b)

kuralcı+lık(1528 a)

lapacı+lık(1576 a)

maceracı+lık (1598 a)

mızıkçı+lık (1678 a)

mübalağacı+lık(1719 a)

nasihatçi+lik (1753 b)

özentici+lik (1868 a)

palavracı+lık (1877 b)

patroncu+luk(1901 b)

polemikçi+lik(1936)

propagandacı+lık (1948 a)

safsatacı+lık (2003 a)

saldırıcı+lık(2017 b)

savaşçı+lık (2043 b)

seçici+lik(2053 b)

serüvenci+lik(2076 a)

sığınmacı+lık(2090 a)

şakacı+lık(2198 a)

şakşakçı+lık(2200 a)

şikayetçi+lik(2225 a)

talancı+lık(2254 b)

tarikatçı+lık(2271 b)

tavizci+lik(2288 a)

üçkağıtçı+lık(2442 b)

vayvaycı+lık (2474 a)

yalancı+lık(2511 b)

yaltakçı+lık(2515 b)

yaratıcı+lık(2534 b)

yardakçı+lık(2535 a)

yaygaracı+lık(2555 a)

***Belli bir görüşü, inancı, düşünceyi destekleyeni bildiren +lXk+ ve +CXlXk+ biçimbirimleriyle türemiş sözcükler*:**

Ademci+lik (28 b)

ademi merkeziyetçi+lik (28 b)

Ahi+lik (54 a)

ahlak dışıcı+lık (55 a)

ahlakçı+lık(55 a)

akıl dışıcı+lık(65 b)

akılcı+lık(65 a)

alafrangacı+lık (81 b)

alaturkacı+lık(84 a)

Alevi+lik(90 b)

an'aneci+lik(121 b)

anaerkil+lik(119 a)

anarşist+lik(122 a)

Aristocu+luk(151 a)

aristokrat+lık(151 b)

Aristotalesçi+lik(151 b)

Atatürkçü+lük(181 a)

babacı+lık (220 b)

Babi+lik(221 b)

Bahai+lik(233 a)

baltalayıcı+lık(248 a)

barışçı+lık (255 a)

barışsever+lik(255 b)

barokçu+luk(256 b)

baştan savmacı+lık(279 b)

batıcı+lık(282 b)

Bayrami+lik(289 a)

bedevi+lik(293 a)

behimi+lik (294 b)

bekri+lik(297 a)

Bektaşi+lik(297 a)

belirlenimci+lik(301 b)

belirlenmezci+lik(302 a)

ben merkezci+lik(308 b)

benbenci+lik(306 a)

benci+lik(306 b)

benlikçi+lik(308 b)

beşeriyetçi+lik(317 a)

beynelmilelci+lik(324 a)

biçimci+lik(332 a)

bilimsel deneyci+lik (341 a)

bilinemezci+lik(342 b)

birci+lik(353 b)

bireyci+lik(355 a)

boykotçu+luk(388 b)

bozguncu+luk(392 b)

bölgeci+lik (397 a)

bölücü+lük(397 a)

Brahman+lık(400 b)

canlı özdekçi+lik (444 a)

canlıcı+lık(443 b)

cumhuriyetçi+lik(473 a)

çağrışımcı+lık(481 a)

çanak yalayıcı+lık (493 a)

çapaçulcu+luk(494 a)

çapulacı+lık(496 a)

çevreci+lik(527 b)

çiğ renkçi+lik(546 b)

çoğulcu+luk(558 a)

çok tanrıcı+lık(561 a)

çokçu+luk(560 a)

Dadacı+lık(575 b)

darbeci+lik(595 b)

Darvinci+lik(597 b)

davranışçı+lık(599 b)

değişinimci+lik (610 b)

Dekartçı+lık(613 b)

deneyselci+lik(625 a)

deneyüstücü+lük(625 b)

dengeci+lik(626 a)

devimselci+lik(646 a)

devletçi+lik(648 a)

devrimci+lik(650 b)

dışa vurumcu+luk(653 b)

diktacı+lık(661 b)

dinci+lik(670 a)

dirimselci+lik(677 a)

dogmacı+lık(690 a)

doğacı+lık (688 a)

doğalcı+lık(689 a)

doğaüstücü+lük (689 b)

doğuştancı+lık(693 b)

duyumcu+luk(731 a)

düşçü+lük(739 a)

düşünücü+lük(743 b)

eleştirimci+lik(786 b)

eleştirmeci+lik(787 a)

entrikacı+lık(804 a)

Epikurosçu+luk (804 b)

Epikürcü+lük(804 b)

erekçi+lik(806 b)

erkinci+lik(812 a)

Erosçu+luk(812 b)

eşitçi+lik(825 a)

etkinci+lik(831 a)

evrimci+lik(839 a)

farfaracı+lık(851 a)

faydacı+lık(855 a)

ferdiyetçi+lik(862 a)

garpçı+lık(904 b)

gelecekçi+lik(920 a)

gelenekçi+lik(920 b)

gerçek üstücü+lük(931 b)

gerçekçi+lik(930 b)

gerekirci+lik (933 a)

gerici+lik(934 b)

gölge olaycı+lık(960 b)

görececi+lik (967 a)

göreci+lik(967 a)

görenekçi+lik(967 b)

görüngücü+lük (971 a)

gösterişçi+lik(974 b)

göstermeci+lik(974 b)

göz bağcı+lık(983 b)

güdümcü+lük (996 b)

güzel duygucu+luk(1015 a)

halkçı+lık(1034 b)

hayalci+lik(1067 b)

hazcı+lık(1075 a)

hececi+lik(1078 a)

hiççi+lik(1098 a)

hilafetçi+lik(1100 b)

hürriyetçi+lik(1121 b)

ırkçı+lık(1126 a)

ıslahatçı+lık(1129 a)

ikici+lik(1164 b)

ilerici+lik(1172 b)

ilkeci+lik(1177 a)

ilkelci+lik(1178 a)

inakçı+lık(1187 b)

inancı+lık(1186 a)

inkılapçı+lık(1194 a)

insan biçimci+lik(1196 b)

insan içinci+lik(1197 a)

insancı+lık (1196 b)

İslamcı+lık(1209 a)

işlevci+lik (1227 b)

itilafçı+lık(1232 b)

ittihatçı+lık(1234 b)

iyilikçi+lik(1237 a)

izlenimci+lik(1240 b)

kaderci+lik(1258 a)

kafatasçı+lık(1264 b)

Kalvenci+lik(1287 a)

kamu tanrıcı+lık(1291 b)

Kantçı+lık(1301 a)

kavmiyetçi+lik(1358 a)

kavramcı+lık(1358 a)

koşutçu+luk(1489 a)

köktenci+lik(1497 b)

köşe dönücü+lük(1506 b)

kötülükçü+lük(1508 b)

köycü+lük(1509 a)

kralcı+lık(1510 a)

kuşkucu+luk(1544 b)

Leninci+lik(1582 b)

Lüterci+lik(1595 b)

Makyavelci+lik (1614 a)

mantıkçı+lık (1623 b)

Maocu+luk(1625 b)

Marksçı+lık(1628 a)

medeniyetçi+lik(1643 a)

memleketçi+lik(1650 a)

merkezci+lik(1659 a)

merkeziyetçi+lik(1659 a)

milliyetçi+lik(1684 b)

mutlakçı+lık(1716 a)

nesnelci+lik(1766 a)

olasıcı+lık(1796 a)

olgucu+luk(1797 b)

oluşumcu+luk(1801 b)

Osmanlıcacı+lık(1820 a)

Osmanlıcı+lık(1820 a)

önceci+lik(1851 b)

özdekçi+lik(1865 b)

özgeci+lik(1869 a)

özgürlükçü+lük(1870 a)

özleştirmeci+lik(1870 b)

öznelci+lik(1871 a)

Panislamcı+lık(1880 a)

partici+lik(1893 b)

Platoncu+luk(1934 a)

pragmacı+lık(1947 a)

reformcu+luk(1970 a)

sağcı+lık(2004 a)

saltçı+lık (2022 a)

sarısendikacı+lık (2038 a)

sendikacı+lık(2066 a)

sezgici+lik(2085 b)

simgeci+lik(2114 b)

solcu+luk(2134 a)

soruşturmacı+lık(2143 b)

soyutçu+luk(2148 a)

sömürgeci+lik(2149 b)

şarkiyatçı+lık(2205 b)

şefaatçi+lik(2210 b)

şekilci+lik(2214 a)

şeriatçı+lık(2217 b)

şüpheci+lik(2234 a)

tabiat üstücü+lük(2238 a)

tanrıcı+lık(2264 a)

tapıncakçı+lık(2266 a)

Taylorcu+luk(2291 b)

tek tanrıcı+lık (2308 b)

tekbenci+lik(2301 b)

tekçi+lik(2302 a)

tinselci+lik(2357 a)

toplum içinci+lik(2369 b)

toplumcu+luk(2369 b)

totemci+lik(2376 a)

töre dışıcı+lık(2378 a)

törelci+lik(2378 a)

tözcü+lük(2379 a)

Troçkici+lik(2382 b)

Turancı+lık(2387 a)

tüm tanrıcı+lık (2399 a)

Türkçeci+lik(2401 b)

Türkçü+lük(2401 b)

us dışıcı+lık(2420 b)

ut açıcı+lık(2423 a)

uzlaşmacı+lık (2437 a)

ülkücü+lük(2445 a)

ümmetçi+lik(2446 a)

üstenci+lik(2454 a)

varoluşçu+luk(2471 b)

vaybabamcı+lık(2474 a)

yalnızcı+lık (2514 b)

yapısalcı+lık(2527 b)

yaradancı+lık(2532 a)

yararcı+lık(2533 b)

yayılmacı+lık (2556 a)

yeni eleştirici+lik(2573 a)

yeni izlenimci+lik(2573 a) *Zerdüştçü+lük(2652 a)*

yer merkezci+lik (2581 b)

2.1.11. SAYI ADLARI YAPAN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.1.11.1. +XncX+

Sayı adları yapımında kullanılan bu biçimlendirici, çeşitli sayı adlarından sıra sayı adları türeten, Eski Türkçe döneminden bu yana işlek olarak kullandığımız bir ektir.

> *Türkçenin uzun tarihi boyunca bu ekte mühim değişiklikler olmuştur. Ek aslında –nç şeklinde olup* ***ikinci*** *dışında diğer sayı adları bu ekle yapılırdı: bir-i-nç, iki+nti, üç-ü-nç, tört- ü-nç, biş-i-nç, altı-nç gibi. ... Eski Türkçeden sonra –nç ekinin sonuna bir i eklenmiş ve ek Batı Türkçesine umumiyetle böylece –nçi şeklinde geçmiştir. ... Eke sonradan giren bu i, iyelik ekinin klişeleşmesi ile ortaya çıkmış, bunda ikinti'nin sonundaki i'nin tesiri olmuştur. ... Batı Türkçesinin başında ek –nçi olarak görülür. Eski Anadolu Türkçesinde hiç değilse başlangıçta ek bir müddet yalnız ç'li olarak kullanılmış, sonra ç'nin iki sedalı arasında sedalılaşması ile –nci şekline geçmiştir. Eski Anadolu Türkçesinden sonra Osmanlıca ve Türkiye Türkçesinde ekin bu c'li şekli kullanıla gelmiştir. ç'li şekil bugün ancak doğu Oğuz sahasındaki bazı ağızlarda görülür. Ekin sonundaki i'ye gelince, bu vokal uzun zaman kendisini muhafaza etmiş ve düzlük-yuvarlaklık uyumu dışında kalmıştır. ... Osmanlıcanın son devirlerinde bu ses uyum çerçevesine girmiştir.* (ERGİN, 2000: 168-169).

Genel olarak sayı adlarına eklenen +XncX+ biçimlendiricisini *falanıncı* < *falan+ıncı, kaçıncı* < *kaç+ıncı* gibi birkaç örnekte de görebilmekteyiz. Bu örneklerde de +XncX+ eki aynı işleviyle kullanılmaktadır. Aynı türetme işlevinden dolayı söz konusu bu sözcüklere sayı adı olmasa da bu bölümde yer verdik.

altın+cı (107 a). *elli+nci (790 a).*

altmış+ıncı (109 a). *falan/Ar./+ıncı (848 b).*

beş+inci (317 a). *iki+nci (1166 a).*

bin+inci (346 b). *kaç+ıncı (1255 a).*

bir+inci (357 a). *on+uncu (1806 b).*

doksan+ıncı (694 a). *otuz+uncu (1826 a).*

dörd+üncü (715 b). *sekiz+inci (2058 b).*

seksen+inci (2059 b). *yetmiş+inci (2587 b).*

üç+üncü (2443 a). *yirmi+nci (2597 a).*

yedi+nci (2564 b). *yüz+üncü (2636 b).*

2.1.11.2. +Ar+

Sayı adlarından yine sayı adları türetmede kullandığımız biçimlendiricilerden biri de +Ar+ biçimlendiricisidir. Sayı adlarından paylaştırma, bölüştürme, dağıtma ve üleştirme anlamı taşıyan yeni sayı adları türetirken sıklıkla kullandığımız bir biçimlendiricidir. +Ar+ eki asıl sayı adı niteliğindeki tüm sayılara eklenebilme özelliğine sahiptir. Söz konusu bu biçimlendirici bazı kaynaklarda +Ar+ ve +şAr+ olmak üzere iki biçimde yer alır. Her ikisinin de aynı işlevde kullanıldığına dikkat çekilir ve başta +Ar+ biçiminde olan ekin hece bölünmesinden kaynaklı olarak daha sonraki evrelerde +şAr+ biçiminin türediği söylenir. Bu sava örnek teşkil etmesi açısından "*beşer"* sayısı gösterilir. *beş+er* biçiminde gerçekleşen türetim hecelerine ayrıldığında *be+şer* biçiminde karşımıza çıkar. Biçimlendiricinin +şAr+ biçiminin buradan türediği savunularak *ikişer* < *iki+şer* örneğiyle bu husus desteklenir.[15] Temel işlevi paylaştırma, bölüştürme, dağıtma ve üleştirme anlamı taşıyan sözcükler türetmek olan bu ek, aynı işlevle sayı adı dışında miktar bildiren *az* ve *yarım* sözcüklerine de eklenebilmektedir. Ayrıca sayı adlarıyla kurulan *birer birer, ikişer ikişer, üçer üçer, onar onar, yüzer yüzer* gibi ikilemelerin yapısında da yer almaktadır.

[15] Bkz. Talat TEKİN'in "Türkçe'de kaynaştırma sesleri" (TEKİN 2013).

altı+şar (108 a).

altmış+ar (109 a).

az+ar az+ar (214 b).

beş+er (316 b).

bir+er (354 b).

bir+er iki+şer (354 b).

doksan+ar (694 a).

dokuz+ar (696 b).

dörd+er (715 b).

elli+şer (790 a).

iki+şer (1167 a).

kaç+ar (1154 b).

kırk+ar (1417 b).

on+ar (1803 b).

otuz+ar (1826 a).

sekiz+er (2058 b).

seksen+er (2059 b).

üç+er (2442 a).

üç+er beş+er (2442 a).

yarım+şar (2539 b).

yedi+şer (2565 a).

yetmiş+er (2587 a).

yirmi+şer (2597 a).

yüz+er (2634 a).

2.1.11.3. +(X)z+

Sayı adlarından yeni sayı adları türetmede kullandığımız bu ek sayı adlarından başka adlara da eklenebilmektedir. Bu ekin işlevi eklendiği sözcükten topluluk ve ikilik anlamı taşıyan yeni sözcükler türetmektir. Türkçenin eski eklerinden biridir. Eski Türkçe döneminden bu yana örneklerini görebildiğimiz bu ekin *omuz, boynuz, beniz vb.* gibi kalıplaşmış bazı örnekleri vardır. Sayı adlarından topluluk-birlik ifade eden sayı adları türetmekte kullandığımız bu eki ikilik ifade etmesi bakımından çift olma durumuna sahip ikili organ adlarında da kullanmaktayız.

> *Asıl sayı isimlerinden yakınlık, eşlik ifade eden topluluk sayı isimleri yapar. Bu ek de eskiden beri işlek olmakla beraber kullanış sahası diğer sayı ekleri kadar geniş değildir. Umimiyetle birden ona kadar olan sayılarda kullanılır. Bunların içinde de topluluk ifade edemeyeceği için **bir**'e ve sonları **z** ile bittiği için **sekiz** ile **dokuz**'a getirilmez. Böylece işlekliği ancak ikiden yediye kadar olan sayıları içine alır. ... Bunlardan da en çok kullanılanlar ilk dördüdür. Bunun da sebebi bu sayı sayı isimlerinin daha çok doğum ile ilgili bulunmasıdır* (ERGİN, 2000: 170).

Bu bölümde sayı adları yapan biçimlendiricileri incelediğimiz için sadece sayı adı olma niteliğine sahip örneklere yer veriyoruz. *+z+* biçimbirimi kullanılarak türetilen diğer adları *2.1.2.Pekiştirici/Kuvvetlendirici Biçimlendiriciler* bölümünde *2.1.2.3.+(X)z+* başlığı altında ele aldık.

altı+z (108 b). *dörd+üz (715 b).*

beş+iz (317 b). *iki+z (1167 b).*

üç+üz (2443 b). *yedi+z (2565 a).*

2.1.12. YEMEK VE YİYECEK ADI YAPAN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.1.12.1. +(A)ç+

Yaygın olarak benzerlik ve benzetme ilgisi ifade eden adlar türetmede kullanılan *+(A)ç* ekinin bir diğer görevi de –yine benzerlik işleviyle ilişkili olarak – yemek ve yiyecek adları türetmektir.

kak+aç (1270 b).

2.1.12.2. +CA+

İşlevsel olarak birbirinden farklı pek çok görevi olan ekin görevlerinden birisi eklendiği ad kök ve gövdesinden çeşitli yemek ve yiyecek adları türetmektir.[16]

eğri+ce (764 a).

2.1.13. ORGAN VE HASTALIK ADLARI TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.1.13.1. +mXk+

Eklendiği ad tabanlarından hastalık adları türeten bir biçimlemdiricidir.

kız+(a)mık (1435 a)

kara+muk (1320 a)

2.1.13.2. +dXrXk+

Genel olarak organ adlarından araç-gereç adı türetmede kullanılan bir biçimlendiricidir.[17] Buradaki örneğimizde ise organ adı türetimi söz konusudur.

[16] +CA+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.1.2.

oğul+duruk (1790 a).

2.1.13.3.+CXk+

Adlardan küçültme, acıma, sevgi ve merhamet anlamı taşıyan yeni adlar türetme işleviyle kullandığımız +CXk+ ekinin bir işlevi de adlardan organ ve hastalık adları türetmesidir.[18]

arpa+cık (156 b)

badem+cik(223 b)

beyin+cik(323 a)

elma+cık(790 b)

havuz+cuk (1066 b)

hıyar+cık(1096 a)

iğne+cik(1156 b)

in+cik(1189 b)

kalkan+cık(1282 a)

karakabar+cık(1317 a)

kese+cik (1385 b)

kestane+cik(1401 a)

kına+cık(1410 b)

kovu+cuk(1491 a)

köprü+cük(1500 b)

kurbağa+cık(1529 a)

soğan+cık(2129 b)

tulum+cuk(2385 b)

yılan+cık(2590 a)

yumurta+cık(2615 b)

[17] +dXrXk+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.7.3.
[18] +CXk+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.1.4.

2.1.14. AİTLİK, SAHİPLİK-İYELİK, İLGİ BİLDİREN SÖZCÜKLER TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.1.14.1. +lX+

Türkçede addan ad yapım ekleri içerisinde, kullanımı çok yaygın olan eklerden biri de +lX ekidir (ÖNLER, 2004: 1). Eski Türkçe döneminden bu yana işlekliğini koruyan bir ektir. *Bu ekle türetilmiş sözcüklerin anlam özelliklerine bakıldığında, biçimsel bakımdan tek bir ek görünümüne karşın, köken olarak birden çok +lX ekinin varlığı akla gelmektedir* (ÖNLER, 2004: 1). Bu grupta yer alan örneklerde *bir şeye sahip olma, bir şeyi kendinde barındırma* (ÖNLER, 2004: 1) anlamını taşıyan sözcüklere yer vermeye çalıştık.

abalı
abartılı
abartmalı
acıklı
acılı
açıklamalı
açkılı
adaklı
adalı
adlı
ağaçlı
ağaçlıklı
ağdalı
ağılı
ağımlı
ağırbaşlı
ağırkanlı
ağırlıklı
ağızlı
ağlamaklı
ağlamalı
ağlı
ağrılı
aharlı
ahlâklı
akçalı
akıllı
akıntılı
akışmalı
akıtmalı
aklı
aksırıklı
aktarmalı
alacaklı

alacalı

alâkalı

alâmetifarikalı

alavandalı

alaylı

alaylı

alçılı

alımlı

alındılı

allı

almaşlı

alt yazılı

altılı

altlı

amaçlı

ameliyatlı

analı

andavallı

angajmanlı

anlaklı

anlamlı

anlaşmalı

anlatımlı

anlayışlı

antlı

antrenmanlı

araçlı

aralıklı

arızalı

arkalı

arlı

armalı

arslanlı

artımlı

asetatlı

asıllı

askılı

asmalı

astarlı

astımlı

aşamalı

aşılı

atkılı

atlı

avantajlı

ayaklı

ayarlı

ayıplı

aylı

aylıklı

aynalı

ayrıcalı

ayrıcalıklı

ayrıklı

ayrılı

ayrımlı

ayrıntılı

azatlı

azıklı

azılı

abdestli

adaleli

adaletli

afili

ağzıkenetli

ağzıkilitli

ahenkli

alâyişli

albenili

albüminli

alengirli

aletli

alevli

amipli

antenli

antetli

apreli

aptesli

ateşli

azametli

azimli

abajurlu

acurlu

aforozlu

afsunlu

afyonlu

ajurlu

akortlu

aktinyumlu

anaforlu

arzulu

avurtlu

azotlu

aç gözlü

açık sözlü

alkollü

babalı

bacaklı

badanalı

bağcıklı

bağımlı

bağıntılı

bağıtlı

bağlaçlı

bağlantılı

bağlaşımlı

bağlı

baharatlı

baharlı

bahçıvanlı

bahtlı

bakımlı

bakırlı

baklalı

baklavalı

balçıklı

balgamlı

balıklı

balinalı

ballı

ballıklı

balsamlı

baltalı

bandıralı

basaklı

basamaklı

basılı

basınçlı

baskılı

basmalı

başaklı

başarılı

başlı

başlıklı

batılı

bataklı

bataryalı

bavlı

bayraklı

belâlı

beyazlı

bıçaklı

bıyıklı

boğazlı

boğmacalı

boğmaklı

boralı

boyalı

budaklı

buharlı

buhranlı

bukağılı

bunalımlı

buzağılı

badeli

bademli

bagetli

bahaneli

bahçeli

bahriyeli

baritli

basiretli

başgedikli

battaniyeli

becerikli

bedelli

bedenli

beklemeli

belâgatli

belgeli

belgili

belirli

belirtili

belkili

benekli

benizli

benli

benzinli

bereketli

bereli

besili

besinli

besli

besteli

beşerli

beşizli

beşli

beygirli

beyinli

beyitli

bezekli

bezeli

bezemeli

biberli

bicili

biçimli

biletli

bilezikli

bilgili

bilinçli

bilyeli

bindirimli

bireşimli

birli

bisikletli

bitimli

bitişimli

bitli

biyeli

bombeli

borikli

böcekli

bölmeli

briyantinli

bukleli

banyolu

bastonlu

basurlu

bavullu

billûrlu

boğumlu

boklu

boncuklu

borçlu

borulu

boslu

boylu

boynuzlu

boyunlu

boyutlu

buçuklu

buğulu

bulutlu

bunlu

burgulu

burslu

burunlu

buzlu

buzullu

bandrollü

başörtülü

beşyüzlü

bitümlü

bölütlü

bromürlü

büğlü

bükümlü

bürgülü

büyülü

büzgülü

cafcaflı

cakalı

camadanlı

camekânlı

camlı

canlı

cazlı

cefalı

cereyanlı

cevaplı

cezalı

cıvalı

cıvıltılı

cızıltılı

cızırtılı

cilâlı

cimdallı

cinaslı

cumbalı

curcunalı

cüzamlı

cazibeli

cazipli

cebeli

celâlli

cemaatli

cembiyeli

cemiyetli

cepheli

cerahatli

cerbezeli

cesametli

cesaretli

cevherli

cevizli

cezbeli

ciltli

cilveli

cinli

civcivli

cübbeli

cüsseli

coşkulu

cümbüşlü

çağıltılı

çağrılı

çağrışımlı

çakıllı

çakıntılı

çakışmalı

çakmaklı

çakşırlı

çalgılı

çalımlı

çalkantılı

çantalı

çapaklı

çapalı

çaplı

çardaklı

çarıklı

çarklı

çarpılı

çarpıntılı

çarşaflı

çarşılı

çatallı

çatılı

çatkılı

çatırtılı

çavdarlı

çavlı

çayırlı

çaylı

çıkıntılı

çıkışlı

çıkmalı

çıkrıklı

çınarlı

çıngıraklı

çınlamalı

çıralı

çırpıntılı

çikolatalı

çuvallı

çehreli

çekimli

çekirdekli

çekişli

çekişmeli

çekmeceli

çekmeli

çelikli

çelimli

çelişkili

çelişmeli

çeltikli

çemberli

çemenli

çenekli

çeneli

çenetli

çengelli

çentikli

çepelli

çeperli

çerçeveli

çervişli

çeşitli

çeşnili

çetrefilli

çevrili

çevrimli

çeyizli

çiçekli

çifteli

çiğitli

çileli

çilli

çimenli

çinili

çirişli

çirkefli

çitili

çivili

çivitli

çizgili

çizikli

çizili

çizmeli

çökelekli

çözümlemeli

çubuklu

çamurlu

çimentolu

çocuklu

çubuklu

çukurlu

çürüklü

dağdağalı

dağlı

dalgalı

dallı

damaklı

damalı

damarlı

damgalı

damlı

danışıklı

danslı

dantelâlı

davalı

dayaklı

dayanıklı

dayanışmalı

destanlı

destarlı

devamlı

dışarılı

dışarlıklı

dışınlı

diplomalı

doktoralı

dokuncalı

dolambaçlı

dolaylı

duldalı

dumanlı

duvaklı

duyarlı

duyarlıklı

düşünceli

düzenli

düzeyli

daireli

damperli

dantelli

davetli

değerli

değimli

dehşetli

delikli

demetli

demirli

demli

denetimli

deneyimli

deneyli

dengeli

dereceli

derili

dertli

desenli

destekli

devimli

devirli

devletli

devşirimli

difterili

dikencikli

dikenli

dikişli

dikkatli

dilli

dingilli

dipli

dirayetli

direkli

dirençli

disiplinli

dişli

dizgeli

defolu

doğrulu

doğumlu

dokuzlu

dolgulu

donlu

doyumlu

duygulu

duyumlu

dökümlü

döküntülü

dönüşlü

dönüşümlü

dörtlü

düdüklü

düğümlü

dürbünlü

düşüntülü

düzgülü

düzgünlü

eczalı

edalı

edatlı

efkârlı

elmaslı

endamlı

esaslı

espaslı

esrarlı

eşyalı

etraflı

evhamlı

evlâtlı

evli

eyerli

eylemli

ezgili

eziyetli

ebeli

edepli

edimli

efsaneli

eğilimli

eğimli

eğitimli

eğlenceli

eğmeçli

eğrili

ehliyetli

eklemeli

eklemli

ekli

eksikli

ekşili

elbiseli

eldeli

eldivenli

elektrikli

elemli

eleştirmeli

elverişli

emekli

emniyetli

emzikli

endeksli

endişeli

engebeli

engelli

enli

erdemli

erinçli

erkekli

erkli

esefli

esenlikli

esintili

esprili

eşeyli

eşkinli

eşlemeli

eşli

eteneli

etiketli

etkili

etli

evinli

ebrulu

enderunlu

envaitürlü

2.1.14.2. +sAl+

Temel işlevi eklendiği ad köklerinden yer bildiren yeni adlar türetmektir. Ancak tarihsel süreç içerisinde söz konusu ek bu işlevinden uzaklaşmış ve farklı görevler üstlenmiştir. Kullanım alanı genişleyen +sAl+ ekinin bir diğer işlevi anlamsal olarak aitlik, sahiplik ve iyelik bildiren sözcükler türetmektir.[19]

abece+sel (4 b).

açı+sal (21 a).

akıl/Ar./+sal (66 b).

anayasa+l (122 b).

anlam bilim+sel (128 b).

anlam+sal (129 a).

aritmetik/Fr./+sel (151 b).

arsıulus+al (157 a).

bağlam+sal (230 b).

bay+sal (289 b).

beden/Ar./+sel (293 a).

belge+sel (300 b).

betim+sel (319 b).

beyin+sel (323 b).

bitki+sel (364 b).

bölge+sel (397 a).

bölüm+sel (398 b).

budun bilim+sel (403 b).

budun+sal (403 b).

bulgu+sal (410 a).

bütün+sel (426 b).

büyü+sel (429 b).

cebir/Ar./+sel (448 a).

cins/Ar./+el (468 b).

çağrışım+sal (481 a).

çekirdek+sel (513 a).

çevre bilim+sel (527 a)

çevre+sel (527 b)

çevrim+sel (528 a).

çizgi+sel (554 a).

çözüm+sel (569 a).

daire/Ar./+sel (581 b).

deney+sel (625 a).

destan/Far./+sal (642 a).

[19] +sAl+ ekiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 2.1.7.4.

devim+sel (646 b).

dış+sal (655 a).

dikdörtgen+sel (657 b).

dil+sel (668 a).

dilbilim+sel (665 a).

din/Ar./+sel (672 b).

dirik+sel (676 a).

dirim bilim+sel (677 a).

dirim+sel (677 a).

dişi+sel (681 a).

dizge+sel (685 b).

doğru+sal (692 a).

doğum+sal (693 a).

duygu+sal (730 a).

duyu+sal (731 b).

duyum+sal (731 a).

düş+sel (742 a).

düşün+sel (743 b).

düzgü+sel (748 a).

düzlem+sel (748 b).

edim+sel (756 a).

eğitim+sel (762 a).

erek+sel (806 b).

eros+al (812 b).

eş cins+el (822 a).

eşey+sel (824 a).

eşlek+sel (826 a).

evren bilim+sel (838 b).

evren+sel (838 b).

eytişim+sel (841 a).

fizik/Fr./+sel (883 a).

gelenek+sel (920 b).

gizem+sel (950 a).

gök bilim+sel (957 b).

gök+sel (958 b).

görenek+sel (967 b).

görev+sel (968 a).

görüntü+sel (972 a).

gövde+sel (976 a).

güneş+sel (1007 b).

halk bilim+sel (1034 b).

hayvan+sal (1074 b).

helis/Fr./+el (1081 a).

hukuk/Ar./+sal (1114 b).

ırk/Ar./+sal (1126 a).

iç+sel (1149 a).

içgüdü+sel (1145 b).

ilinek+sel (1176 a).

ilke+sel (1178 a).

imge+sel (1183 a).

inak+sal (1186 a).

insan bilim+sel (1196 b).

işlev+sel (1227 b).

kadın+sal (1259 b).

kalıt+sal (1281 a).

kalıtım+sal (1281 a).

kamu+sal (1291 b).

kaplam+sal (1309 b).

kara/Ar./+sal (1322 b).

kavram+sal (1358 b).

kazı bilim+sel (1373 a).

kent/Soğd./+sel (1391 b).

kılgı+sal (1407 b).

kır+sal (1421 b).

kimya/Ar./+sal (1443 b).

kişi+sel (1449 b).

kök+sel (1497 a).

köken bilim+sel (1496 a).

köken+sel (1496 b).

kum+sal (1525 b).

kuram+sal (1528 b).

kurgu+sal (1531 a).

kurum+sal (1539).

kut+sal (1546 a).

kutup/Ar./+sal (1547 b).

küre+sel (1562 b).

kütle/Ar./+sel (1565).

madde/Ar./+sel (1600 a).

maden/Ar./+sel (1601 a).

magma/Fr./+sal (1602 a).

mantık/Ar./+sal (1624 a).

matematik/Fr./+sel (1635 a).

meslek/Ar./+sel (1662 b).

neden+sel (1759 b).

nesne+l (1766 a).

nesne+sel (1766 a).

nüfus bilim+sel (1782 b).

olum+sal (1800 a).

onur/Fr./+sal (1807 a).

ön+sel (1855 a).

örgen+sel (1857 a).

örgüt+sel (1858 a).

öz+sel (1871 b).

özdek+sel (1865 b).

para/Far./+sal (1887 a).

paradoks/Fr./+al (1885 a).

radyoelektrik/Fr./+sel (1958 b).

ruh bilim+sel (1986 b).

ruh/Ar./+sal (1987 a).

sağlık+sal (2007 b).

sanat/Ar./+sal (2025 a).

sanrı+sal (2028 b).

sayı+sal (2049 b).

sayım+sal (2049 b).

sezgi+sel (2085 b).

sığam+sal (2089 b).

sınıf/Ar./+sal (2096 b).

silindir/Fr./+sel (2112 a).

simge+sel (2114 b).

sinir bilim+sel (2118 b).

sinir+sel (2119 a).

son+sal (2139 b).

sorun+sal (2143 a).

soy+sal (2147 a).

söz dizim+sel (2156 a).

söz+sel (2157 b).

sümük+sel (2180 a).

şiir/Ar./+sel (2224 b).

tanrı+sal (2264 b).

tarım+sal (2270 a).

tarih/Ar./+sel (2271 a).

tasım+sal (2276 b).

tat+sal (2286 a).

tepki+sel (2326 b).

tin+sel (2357 a).

toplum bilim+sel (2369 b).

toplum+sal (2370 a).

töre+sel (2378 b).

tören+sel (2378 b).

ulus+al (2415 a).

us+sal (2421 a).

ülke+sel (2445 a).

ülkü+sel (2445 a).

ürem+sel (2448 b).

üretim+sel (2449 a).

yapı bilim+sel (2526 a).

yapı+sal (2527 b).

yargı+sal (2537 b).

yasa+l (2543 a).

yaşam+sal (2546 b).

yazgı+sal (2559 b).

yazın+sal (2561 b).

yer bilim+sel (2578 b).

yer+sel (2581 b).

yönet+sel (2611 b).

yönetim+sel (2611 a).

yöntem bilim+sel (2612 b).

yöre+sel (2612 b).

yurt+sal (2618 a).

yüzey+sel (2634 b).

zaman bilim+sel (2642 a).

zihin/Ar./+sel (2659 a).

2.1.14.3. +sXl+

Adlardan ilgili olma, ait olma anlamına dayalı yeni adlar türetme işleviyle kullandığımız bir biçimlendiricidir. Yapısı itibariyle *...+sI- / +sU- ekiyle, fiilden ad türeten –l ekinin kaynaşmasından oluşan* (KORKMAZ, 2009: 63) birleşik bir ektir. Örnekleri çok fazla olmayan bu biçimlendiriciyle türetilen pek çok sözcük terim olma özelliğine sahiptir.

ağız+sıl (49 a).

ana+sıl (122 a).

damak+sıl (589 a).

dudak+sıl (721 b).

ot+sul (1824 a).

var+sıl (2471 b).

geniz+sil (929 b).

yok+sul (2601 a).

2.2. EYLEMDEN AD TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.2.1. HEM GEÇİŞLİ HEM GEÇİŞSİZ EYLEM TABANLARINA EKLENEN BİÇİMLENDİCİLER

Bu bölümde incelenen biçimlendiriciler geçişli ve geçişsiz eylem tabanlarına eklenerek çeşitli işlevlerde adlar türetmektedir. Eklendikleri eylemler geçişlilik ve geçişsizlik açısından kıyaslandığında bulunan örnekler arasında sayıca hemen hemen eşitlik durumu söz konusu olduğu için hem geçişli hem geçişsiz eylem tabanlarına eklenen biçimlendiriciler adıyla bu bölümde yer almıştır. Örneklendirilen biçimlendiricilerin eklendikleri tabana kazandırdıkları nitelikler biçimlendirici adının altında belirtilmiştir.

2.2.1.1. –(A)mAk+

Geçişli ve geçişsiz eylem tabanlarına eklenebilen birleşik yapılı bir biçimlendiricidir. *Fiilden "yer, yöre, mekan" kavramı veren ya da bir adın aralıklarla yapıldığını gösteren adlar türetir. Örneklerin bir kısmı konuşma ve halk dilindedir.* (KORKMAZ, 2009: 73).

bas-amak (257 b)

kaç-amak (1254 b)

tut-amak(2389b)

2.2.1.2. –(X)ntX+

Eylem tabanlarına eklenerek somut ve soyut adlar türeten bir biçimlendiricidir. *Dönüşlülük/edilgenlik bildiren –n- ekinin üstüne eylemden ad yapan tI'nın getirilmesiyle oluşmuştur* (EKER, 2010: 329).

ak-ıntı(67 a)

al-ıntı (64 b)

as-ıntı(165a)

aş-ıntı (175 b)

ayr-ıntı(211 a)

bağ-ıntı(227 a)

bık-kıntı (328a)

birik-inti (356 a)

boğ-untu (373 a)

boz-untu(394 b)

böl-üntü (398 b)

bul-untu (411 a)

bur-untu(418 b)

bük-üntü(423 b)

coş-untu(471 b)

çak-ıntı(482 b)

çal-ıntı(487 a)

çarp-ıntı(499 a)

çek-inti(512 b)

çevr-inti(528 b)

çık-ıntı (532 a)

çırp-ıntı(539 a)

çiz-inti(554b)

çök-üntü(564b)

çöz-üntü569 a()

değ-inti (609 a)

der-inti (636 b)

did-inti (656 b)

dök-üntü(711 a)

ed-inti (756 b)

eğ-inti (761 a)

ek-inti (766 b)

es-inti(816 a)

ez-inti(844 a)

gez-inti (941 a)

gir-inti(946 b)

gör-üntü(971 b)

ışı-ntı(1134 a)

il-inti (1176 a)

ir-inti (1204 b)

iv-inti (1235 a)

kaç-ıntı (1255 b)

kak-ıntı (1271 a)

kal-ıntı (1279 b)

kar-ıntı(1330 b)

kas-ıntı(1343 a)

kaş-ıntı (1347 a)

kat-ıntı (1351 a)

kaz-ıntı (1379 a)

kes-inti (1398 b)

kır-ıntı (1416 a)

kırk-ıntı (1418 a)

kırp-ıntı (1421 a)

kıs-ıntı (1423 b)

kıvr-ıntı (1431 a)

kıy-ıntı (1433 a)

kop-untu (1480 b)

koş-untu (1489 a)

kov-untu (1491 a)

koy-untu(1493 a)

kur-untu (1539?)

kus-untu (1541 b)

oku-ntu (1794 a)

oy-untu (1832 a)

öv-üntü (1864 a)

saç-ıntı (1999 b)

sal-ıntı (2019 a)

sark-ıntı (2038 b)

sars-ıntı (2040 b)

savr-untu (2045 a)

sel-inti (2062 a)

serp-inti (2073 b)

sığ-ıntı (2090 a)

sık-ıntı (2092 b)

sıyr-ıntı (2105 b)

sız-ıntı (2106 a)

sil-inti (2112 a)

silk-inti (2113 a)

soy-untu (2147 b)

sök-üntü (2149 b)

söv-üntü (2151 b)

süpr-üntü (2182 a)

süz-üntü (2194 a)

tak-ıntı (2249 b)

taş-ıntı (2280 a)

toz-untu (2377 a)

uyu-ntu (2431 b)

ürk-üntü (2449 b)

üşü-ntü (2456 b)

üz-üntü (2461 a)

vur-untu (2492 b)

yak-ıntı (2508 a)

yap-ıntı (2527 b)

yar-ıntı (2540 a)

yay-ıntı (2557 a)

yığ-ıntı (2588 a)

yık-ıntı (2589 b)

yi-yinti(2598 a)

2.2.1.3. –gX+

Eylem tabanlarından çeşitli soyut ve somut nitelikli adlar türeten ve kullanım alanı geniş olan bir biçimlendiricidir. Geçişli ve geçişsiz eylem tabanlarına eklenebilen bu biçimlendiricinin eşya, alet, araç ve gereç adı türetme işleviyle kullanımı da oldukça yaygındır. Eşya ve alet adı türetme işleviyle oluşturulan sözcükleri alet, eşya adı türeten biçimlendiriciler başlığı altında topladığımızdan bu bölümde söz konusu biçimlendiriciyle türetilmiş eşya adlarına yer vermedik.

al-gı (92 a)

alış-kı(95 b)

bas-kı (260 b)

bat-kı (283 b)

beslen-gi (315 a)

bez-gi (326 a)

bil-gi (338 a)

bit-ki (364 a)

bul-gu (409 b)

bür-gü (424 a)

büz-gü (430 b)

coş-ku (470 b)

çatış-kı (504 a)

çat-kı (504 b)

çel-gi (516 a)

çeliş-ki (517b)

çer-ge (523 a)

çevir-gi (525 b)

çiz-gi (553 b)

dal-gı (585 b)

din-gi (670 b)

diz-gi (685 b)

doğur-gu (693 b)

dol-gu (700 b)

doy-gu (708 a)

dön-gü (713 b)

dur-gu (724 b)

duy-gu (729 b)

düş-kü (739 b)

edil-gi (755 b)

er-gi (807 a)

et-ki (839 a)

gör-gü (968 a)

görün-gü (771 a)

iç-ki (1147 a)

il-gi (1174 a)

iliş-ki (1176 b)

it-ki (1234 a)

iv-gi (1235 a)

kat-kı (1352 a)

kay-gı (1363 a)

kıl-gı (1407 b)

kıy-gı (1432 a)

kur-gu (1530 b)

ol-gu(1797 a)

öv-gü (1863 b)

sal-gı (2018 a)

san-gı (2028 a)

say-gı (2047 b)

seç-ki (2054 a)

ser-gi (2070 a)

sev-gi (2081 a)

sez-gi (2085 b)

sil-ki (2112 b)

sor-gu (2141 a)

söv-gü (2151 b)

sun-gu (2171 b)

sus-ku (2174 b)

sün-gü (2181 a)

tep-ki (2326 a)

tut-ku (2390 b)

üz-gü (2459 b)

var-gı (2469 b)

ver-gi (2479 a)

vur-gu (2490 b)

yan-gı (2520 a)

yanıl-gı (2521 a)

yan-kı (2522 b)

yar-gı (2536 b)

yaz-gı(2559 a)

yenil-gi (2574 a)

yer-gi (2579 b)

yet-ki (2586 b)

yıl-gı (2593 b)

yuv-gu (2621 a)

yül-gü (2625 b)

2.2.1.4. –GXn+

Geçişli ve geçişsiz eylem tabanlarına eklenerek genel itibariyle soyut adlar türeten bir biçimlendiricidir. Kullanımı oldukça yaygındır.

alış-kın(95 b)

an-gın (124 b)

aş-kın(177 b)

az-gın(210 b)

bas-kın(261 a)

bat-kın(284 a)

bay-gın (286 a)

bel-gin(300 b)

belir-gin/(301 a)

bez-gin(326 a)

bıç-kın(327 b)

bık-kın (328 a)

bil-gin (339 a)

bit-kin(364 b)

boz-gun(392 b)

cay-gın(446 b)

coş-kun(471a)

çal-gın(485 b)

çat-kın(505 a)

çıl-gın(535 b)

çıv-gın (540 b)

çök-kün (564 a)

çöz-gün (567 b)

dal-gın (586 a)

değ-gin (608 b)

değiş-kin (611 a)

din-gin (671 a)

diz-gin (685 b)

dol-gun (700b)

doy-gun (708 a)

dur-gun (724 b)

duy-gun(730 a)

düş-kün(739 b)

düz-gün(747 b)

edil-gin(755 b)

er-gin (807 b)

eriş-kin(8096 a)

er-kin(812 a)

et-kin(831 a)

ez-gin (843 a)

geliş-kin (922 b)

ger-gin (933 b)

gez-gin (940 a)

gir-gin(946 a)

göç-kün(955a)

ısır-gın(1127b)

iç-kin(1147 b)

iliş-kin(1176 b)

in-gin(1192 b)

kaç-kın(1256 a)

kar-gın(1328 a)

kay-gın(1363 a)

kes-ki(1399 b)n

kıl-gın(1407 b)

kır-gın(1414 b)

kıy-gın(1432 a)

kız-gın(1435 b)

koy-gun(1431 b)

kus-kun(1541 a)

küs-kün(1563 b)

ol-gun(1797 b)

on-gun(1805 a)

öl-gün(1846 a)

ör-gün(1857 b)

piş-kin(1929 a)

sal-gın(2018 b)

sap-kın (2031b)

sar-gın (2135 a)

say-gın (2048 a)

seç-kin(2054 a)

semir-gin(2064 a)

ser-gin(2071 a)

sık-kın (2094 a)

sın-gın(2096 a)

sin-gin(2117 b)

sol-gun/(2134 a)

sor-gun(2141 b)

soy-gun(2146 b)

sus-kun(2174 b)

sür-gün(2185 a)

süz-gün (2193 a)

şaş-kın(2208 a)

şiş-kin(2228 a)

taş-kın(2281 a)

tut-kun(2390 b)

uç-kun(2407 a)

usan-gın(2420 a)

uy-gun(2428 a)

üz-gün(2459 b)

vur-gun(2491 a)

yal-gın(2513 a)

yan-gın(2520 a)

yay-gın(2555 a)

yıl-gın(2593 b)

yor-gun(2607 b)

2.2.1.5. – mAz +

Geçişli ve geçişsiz eylem tabanlarına eklenerek ad türeten biçimlendiricilerimizden biri de –mAz+'dır. Eklendiği eylem tabanlarından genel olarak olumsuzluk/yokluk bildiren adlar türetme işleviyle karşımıza çıkan bu biçimlendirici olumsuzluk bildirmesine ek olarak eylemlerden süreklilik ifade eden adlar da türetir. Bu biçimlendiriciyle türetilen adların bir diğer özelliği de genelde soyut nitelikte olmalarıdır. *–mAz eki, -r, -Ar, -Ir/-Ur sıfatfiil ekinin olumsuz türüdür* (KORKMAZ, 2009: 98).

aç-maz (22 b)

akış-maz(68 a)

ak-maz(71 b)

aldır-maz(88b)

arlan-maz(154 b)

ay-maz (207 a)

bağdaş-maz(226 a)

beklen-mez(296 b)

benze-mez(309 a)

bilin-mez(342b)

bölün-mez(398 b)

çık-maz(534 b)

değiş-mez(611 a)

doy-maz(708 b)

geç-mez(918 b)

gör-mez(970 a)

görün-mez(971 b)

inanıl-maz(1186 b)

ol-maz(1799 a)

ondur-maz(1805 a)

on-maz (1805 b)

öden-mez (1836 b)

öl-mez (1846 b)

paslan-maz (1895 b)

sıkıl-maz(2092 b)

sol-maz(2134 b)

şaş-maz(2208 b)

taşın-maz(2280 a)

tutul-maz(2393 b)

tüken-mez(2397 a)

utan-maz (2423 b)

uy-maz(2430 a)

uzlaş-maz(2437 a)

yara-maz(2533 a)

yıl-maz(2594b)

2.2.1.6. –Xş+

Geçişli ve geçişsiz eylem tabanlarına eklenerek yeni adlar türetmede yaygın olarak kullandığımız biçimlendiricilerimizden biridir. *Tek ve çok heceli fiil kök ve gövdelerinden fiilin esas anlamını değiştirmeden, yapılan işin tarzını bildiren geçici kılış adları türetir* (KORKMAZ, 2009: 106). Bu işlevine ilaveten *fiil kök ve gövdelerinden "bir işin sonucu ve ürünü olan" somut ve soyut kalıcı adlar türetir* (KORKMAZ, 2009: 106).

abart-ış (3a)

acıt-ış(12 a)

acı-yış(12 a)

açıkla-yış(18 a)

açıl-ış(20 a)

aç-ış(21 a)

ağ-ış(43 b)

ağlat-ış(50 a)

ağla-yış(50 b)

ak-ış(68 a)

aksat-ış(73 b)

aksa-yış(73, b)

aksır-ış(74 b)

aktar-ış(77 a)

alçal-ış(86 b)

alçalt-ış(86 b)

aldan-ış(87 a)

aldat-ış(88 a)

aldır-ış(88 a)

al-ış(95 a)

andır-ış(123 b)

anır-ış(126 a)

anlat-ış(133 b)

anla-yış(131 a)

arat-ış(146 a)

ara-yış(146 b)

arın-ış(150 a)

arıt-ış(150a)

art-ış(159 b)

asıl-ış(160 b)

atıl-ış(184 b)

at-ış (185 a)

ayrıl-ış (210 a)

bağır-ış(228 a)

bağlan-ış(230 b)

bağr-ış(232 b)

bak-ış(238 b)

basıl-ış(258 b)

bas-ış(259b)

başla-yış (277 a)

bat-ış (283 b)

beğen-iş(294 a)

bekle-yiş(297 a)

benimse-yiş(308 a)

benzet-iş(310 a)

benze-yiş(310 a)

bezen-iş(325 b)

beze-yiş(326 a)

bık-ış(328 a)

bırak-ış(329 a)

biç-iş(333 a)

bildir-iş(335 a)

bil-iş(343 a)

bin-iş(346 b)

birik-iş(356 a)

bit-iş(363 a)

boncuklan-ış(377 a)

boylan-ış(389 a)

bozul-uş(394 a)

böğür-üş(396 b)

bölümlen-iş(398 b)

bölün-üş(398 b)

böl-üş(398 b)

budan-ış(403 a)

buğulan-ış (405 a)

bulan-ış(407 b)

bul-uş(411 a)

bunal-ış(413 a)

buna-yış(413 a)

bükül-üş(423 a)

bük-üş(423b)

büyüleniş (429 a)

büyüleyiş(429 a)

büyütüş(430 a)

büyüyüş(430 a)

büzülüş(430 b)

caydır-ış(446 a)

cay-ış(446 b)

çabala-yış (477 a)

çağılda-yış (479 b)

çağır-ış(480a)

çağla-yış(480b)

çağrıl-ış(481 a)

çak-ış(483 b)

çaktır-ış(484 b)

çaldır-ış(485 a)

çalımla-yış(486 b)*

çal-ış(487 a)

çalkala-ış(488 b)*

çalkala-yış(488 b)*

çalkan-ış(488 b)

çapaklan-ış(494 a)*

çapalan-ış(494 b)*

çarpıl-ış(498 b)

çarp-ış(499 a)

çarptır-ış(500 a)

çatıl-ış(503 b)

çat-ış(504 a)

çatlat-ış(505 b)

çatla-yış(505 b)

çekil-iş()511 a

çekin-iş(512 b)

çek-iş(513 a)

çektir-iş(515 b)

çemkir-iş(519 a)

çengelle-yiş(521 a)

çevir-iş (526 a)

çevrelen-iş (527 b)

çevrele-yiş (527 b)

çevril-iş(528 a)

çığır-ış(529 b)

çıkarıl-ış(530 a)

çıkar-ış(530 b)

çık-ış (532 a)

çıldır-ış (535 a)

çınlat-ış(536 b)

çırpın-ış(538 b)

çırp-ış(539 a)

çıtırdat-ış(540 a)

çıtırdayış540 a)

çıtlat-ış(540 b)

çiçekleniş (541 b)

çiftleştiriş (544 b)

çiğneniş(546 a)

çiğne-yiş(546 b)

çimle-yiş(549 a)

çizil-iş(554 b)

çiz-iş(555 a)

çoğal-ış(558 a)

çoğalt-ış(559 b)

çök-üş(565 a)

çömel-iş(565 b)

çözül-üş(568 a)

çözümlen-iş(568 b)

çözümle-yiş(568 b)

çöz-üş(569 b)

çullan-ış(571 a)

çürüt-üş(573 b)

çürü-yüş(573 b)

dağıl-ış(578 a)

dağıt-ış (579 a)

dağlan-ış(579 b)

dağlat-ış(579 b)

dağla-yış(579 b)

daldır-ış (583 b)

dalgalandır-ış (585 a)

dalgalan-ış (585 a)

dal-ış(586 b)

dallan-ış(587 a)

damgala-yış(590 b)

daral-ış (595 a)

davran-ış(599 b)

dayan-ış(601 b)

dayat-ış(602 b9

daya-yış(603 a)

debelen-iş(603 b

değin-iş(609 a)

değ-iş(609 b)

delir-iş(617 b)

dene-yiş(625 a)

destekle-yiş(643 a)

de-yiş(651 b)

didin-iş(656 b)

diki-liş(659 a)

dik-iş(659 b)

dilen-iş(666 b)

din-iş(671 b)

diren-iş(675 b)

diril-iş(676 b)

dizil-iş(686 b)

diz-iş(687 a)

doğra-yış(690 a)

doğu-ruş(693 b)

doğ-uş(693 b)

dokun-uş(696 a)

doku-yuş(696 b)

dolandırıl-ış(697 b)

dolandır-ış(697 b)

dolan-ış(698 a)

doldur-uş(700 b)

dol-uş(702 a)

domal-ış (702 b)

donat-ış(704 b)

doyur-uş(709 b)

doy-uş(709 b)

dökül-üş (711 a)

döndür-üş(712 b)

dön-üş(714 b)

dövül-üş (719 a)

dövün-üş(719 a)

döv-üş(719 a)

durakla-yış(724 a)

duraksa-yış (724 a)

durala-yış(724 b)

dur-uş(727 a)

duygulan-ış (729 b)

duy-uş(731 b)

dürt-üş(738 b)

dürül-üş(738 b)

düşünüş(743 b)

düşür-üş(744 a)

düş-üş(744 a)

ebele-yiş(752 a)

edeplen-iş(755 a)

efelen-iş(757 a)

efkârlan-ış(758 a)

eğdir-iş(759 b)

eğil-iş(760 b)

eğ-iş (761 a)

eğlendir-iş(762 b)

eğlen-iş(763 a)

eğril-iş(764 a)

eksil-iş(771 b)

em-iş(795 a)

emzir-iş(797 a)

ertelen-iş(813 a)

erteley-iş(813 b)

esirgey-iş(816 b)

es-iş(816 b)

eski-yiş(818 a)

esne-yiş(819 b)

etekle-yiş(829 a)

evlen-iş(837 b)

ezberle-yiş(842 b)

ezil-iş(843 b)

fırçala-yış(868 a)

fırlat-ış(869 b)

fırla-yış(869 b)

fışkır-ış(872 a)

gecik-iş(913 a)

geçil-iş(914 b)

geçir-iş(916 a)

geç-iş(916 b)

geğir-iş(919 b)

gel-iş(922 b)

gerile-yiş(935 b)

geril-iş(935 b)

gerin-iş(936 a)

ger-iş(936 a)

getir-iş(937 a)

gevele-yiş(937 b)

gezil-iş (940 b)

gezin-iş(940 b)

gıcıkla-yış(941 b)

gıcırda-yış(942 a)

gırtlakla-yış(943 b)

gidil-iş(945 a)

gid-iş(945 a)

giril-iş(946 b)

gir-iş(946 b)

giyil-iş (949 a)

giyin-iş(949 b)

giy-iş(949 b)

göç-üş(956 a)

gömül-üş()962 b

göm-üş(962 b)

görün-üş(972 a)

gör-üş(972 b)

götür-üş(975 b)

göver-iş(976 a)

gözet-iş(984 b)

gücen-iş(994 a)

gül-üş(1000a)9

gümbürde-yiş(1000b)

güven-iş (1012 b)

halkalan-ış(1034 a)

halkala-yış(1034 a)

harca-yış(1047 a)

hastalan-ış(1055 b)

haşlan-ış(1057 b)

havla-yış (1065 b)

haykır-ış(1072 a)

hazırlan-ış(1076 a)

hazırla-yış(1076 b)

hesaplan-ış(1088 a)

hesapla-yış(1088 b)

heveslen-iş(1089 b)

heyecanlan-ış(1090 b)

hıçkır-ış(1091 b)

hırla-yış(1093 b)

hırpalan-ış(1094 a)

hırpalay-ış(1094 a)

hırslan-ış(1094 b)

hışırda-yış(1095 b)

hızlan-ış(1096 b)

hiddetlen-iş(1098 b)

hislen-iş(1104 b)

homurdan-ış(1108 b)

hoplat-ış(1109 a)

hopla-yış(1109 a)

horlan-ış()1109 b

horla-yış(1110 a)

horozlan-ış(1110b)

horulda-yış(1111 b)

hoşlan-ış(1112 b)

huylan-ış(1117 a)

huysuzlan-ış(1117 b)

hüzünlen-iş(1122 b)

ısın-ış(1127 ()a)

ısıt-ış (1128 a)

ıslan-ış(1129 b)

ıslat-ış(1129 b)

ıslıklan-ış(1130 a)9

içerle-yiş(1145 a)

içlen-iş(1147 b)

iğnele-yiş(1156 b)

iğren-iş(1157 a)

ihtiyarla-yış(1161 a)

ilâçlan-ış(1170 b)

ilerle-yiş(1173 a)

ilgilen-iş(1174 b)

ilikle-yiş(1175 b)

imren-iş(1184 a)

imzalan-ış(1185 b)

inan-ış(1187 a)

incelen-iş(1188 b)

incelet-iş(1188 b)

incel-iş(1189 a)

incit-iş(1190a)

inilde-yiş (1193 b)

inle-yiş(1194 b)

iste-yiş(1214 a)

işlen-iş(1226 b)

işlet-iş (1227 a)

işle-yiş(1227 b9

izlen-iş(1241 a)

izle-yiş(1241 a)

kabar-ış(1250 a)

kaçır-ış(1255 b)

kaç-ış(1256 a)

kahrol-uş(1269 a)

kak-ış(1271 b)

kaldırıl-ış(1275 a)

kaldır-ış (1275 b)

kal-ış(1280 b)

kalk-ış(1282 b)

kamçılan-ış(1289 a)

kamçıla-yış(1289 a)

kanat-ış(1295 a)

kanatlan-ış(1295))

kana-yış(1295 b)

kandırıl-ış (1296 b)

kandır-ış(1296 b)

kanıksa-yış(1298 a)

kan-ış(1298 b)

kanıtlan-ış(1298 b)

kapan-ış(1305 a)

kapatıl-ış(1305 b)

kapat-ış(1305 b)

kapıl-ış(1308 a)

kaplan-ış (1310 a)

kaplat-ış(1310 a)

kapla-yış (1310 a)

karala-yış(1319 a)

karar-ış(1321 b)

karşılan-ış(1337 b)

karşıla-yış(1338 a)

kasıl-ış(1342 b)

kaşıkla-yış(1347 a)

kaşın-ış(1347 a)

katıl-ış(1350 b)

katlan-ış(1352 b)

katla-yış(1353 a)

kavra-yış(1358 b9

kavur-uş(1360 a)

kaydır-ış(1363 a)

kaygılan-ış(1363 a)

kayır-ış (1364 b)

kay-ış(1364 b)

kaytar-ış (1370 a)

kazan-ış(1372 a)

kazıkla-yış(1373 b)*

kazıl-ış(1373 b)

kazı-yış(1374 b)

kederlen-iş (1376 b)*

kefenle-yiş(1378 b)*

kekele-yiş(1379 b)

kemir-iş (1385 b)

kenetlen-iş(1390 b)

keselen-iş(1396 b)

kesil-iş (1397 b)

kes-iş (1399 a)

kestir-iş(1401 b)

kıkırda-yış(1406 a)

kılıçla-yış(1408 b)

kılın-ış(1409 a)

kıl-ış (1409 b)

kımıldan-ış(1410a)

kımılda-yış(1410a)

kına-yış(1411 a)

kıpra-yış (1412 b)

kırıl-ış (1415 b)

kırıt-ış(1416 b)

kısal-ış(1422 b)

kısalt-ış(1422 b)

kısıl-ış(1423 a)

kıs-ış(1424 a)

kısıtlan-ış(1424 a)

kısıtla-yış(1424a)

kıskan-ış(1424b)

kıvan-ış (1429 a)

kıvır-ış(1429 b)

kıvran-ış(1430a)

kıvrıl-ış(1430b)

kıy-ış (1433 a)

kızıl-ış(1436 b)

kız-ış(1437 b)

kibirlen-iş(1439 a)

koca-yış(1455 b)

kokla-yış(1458 a)

kok-uş(1459 b)

kolala-yış(1461 a)

kon-uş(1477 a)

kopar-ış(1479 b)

koru-yuş(1487 a)

kovalan-ış(1490 b)

kovala-yış(1490 b)

kovul-uş(1491 a)

kov-uş(1491 a)

köklendir-iş(1496 b)

köklen-iş(1496 b)

kökleştir-iş(1497 a)

köleleştir-iş(1498 a)

kömürleştir-iş(1498 b)

köpeklen-iş(1499 b)

köprülen-iş(1500b)

köpüklen-iş(1501 a)

köpür-üş(1501 b)

körel-iş(1502 b)

körlen-iş(1503a)

körleştir-iş(1503 a)

körlet-iş (1503 a)

kösteklen-iş(1505 b)9

kötülen-iş(1508 a)

kötüleştir-iş(1508 a)

kucaklan-ış(1515 b)

kucaklay-ış(1515b)

kulaçla-yış(1518 a)

kullan-ış(1521 b)

kundaklan-ış(1526 b)

kundakla-yış(1526 b)

kurcalan-ış(1530 a)

kurcala-yış(1530 a)

kurtar-ış(1534 a)

kurtlan-ış(1535 a)

kurtul-uş(1536 a)

kurulan-ış(1537 b)

kurula-yış(1537 b)

kurul-uş(1538 a)

kurumlan-ış(1538 b)

kurut-uş(1540 b)

kuşan-ış(1543 a)

kuşat-ış(1543 b)

kutlan-ış(1546 a)

kutla-yış(1546 a)

kuvvetlen-iş(1548 b)

küçül-üş(1554 a)

küçümse-yiş(1554 b)

kükre-yiş(1555b)

küllen-iş(1557b)

kümelen-iş(1559 b)

mırıldan-ış(1676 b)

morar-ış(1696 b)

nallan-ış(1748 a)

nazlan-ış(1756 b)

nicele-yiş(1770 z)

nikâhlan-ış(1771 b)

nikâhla-yış(1771 b)

nişanlan-ış(1774 b)

nitelen-iş(1775 a)9

nitele-yiş(1775 b9

noktala-yış(1778 b)

numaralan-ış(1781 b)

nurlan-ış(1782 a)

okşa-yış(1792 b)

okun-uş(1794 a)

okut-uş(1794 b)

oku-yuş(1794 b)

ol-uş (1801 a)

oynat-ış(1829 b)

oyna-yış(1830a)

oy-uş (1832 a)

öden-iş(1836 b)

öğren-iş(1840 a)

öğret-iş(1840b)

öğür-üş(1841 a)

öğüt-üş(1842 a)

öksür-üş(1842 b)9

ölç-üş (1845 a)

öldür-üş(1846 a)

öl-üş(1849 b)

önemsen-iş(1853 a)

önemse-yiş(1853 b)

öner-iş(1853 b)

önlen-iş(1854 b)

önle-yiş(1854b)

öp-üş (1856 b)

örgütlen-iş(1858 a)

örgütle-yiş(1858 a)

örselen-iş(1859 b)

örsele-yiş(1859b)

ört-üş()1860b)

örül-üş (1861 a)

ör-üş(1861 b)

öt-üş (1863 b)

öv-üş(1864 a9

özen-iş(1868 a)

özle-yiş(1870 b9

paketlen-iş(1875 b)

paketle-yiş(1875 b)

parla-yış(1891 a)

paslan-ış(1895 b)

patla-yış(1900 b)

perçinlen-iş (1911 b)

perçinle-yiş(1912 a)

pişiril-iş(1929 a)

pişir-iş(1929 a)

püskürt-üş(1956 b)

rastla-yış (1966 b)

redded-iş(1969 a)

sabırsızlan-ış(1996 a)

sabunlan-ış(1997 b)

sabunla-yış(1997 b)*

saçıl-ış(1999 a)

saç-ış(1999b)

sağıl-ış(2004 b)

sağlan-ış (2006 a)

sahnele-yiş(2010a)

sakatlan-ış(2012b)

sakın-ış(2013 a)

saklan-ış(2015 a)

sakla-yış(2015 a)

saldır-ış(2017 b)

salgıla-yış(2018 b)

salın-ış(2019 a)

sallan-ış(2020b)

sapıt-ış(2031 a)

saplan-ış(2031 b)

sapla-yış(2032 a)

sapta-yış(2033 a)

sarar-ış(2033 b)

sarıl-ış(2037 a)

sar-ış(2038 a)

sark-ış(2038 b)

sarsıl-ış(2040 b)

sars-ış(2040 b)

satıl-ış(2041 b)

sat-ış (2042 a)

savrul-uş(2045 a)

savsakla-yış(2045 a)

savun-uş(2045 b)

savurt-uş (2046 a)

say-ış(2049 b)

seçil-iş(2053 b)

seç-iş(2054 a)

sek-iş(2058 b)

selâmla-yış(2061 b)

sergilen-iş(2071 a)

seril-iş(2071 b)

ser-iş(2072 b)

serp-iş(2073 b)

seslen-iş(2078 b)

sevil-iş(2081 b)

sevin-iş(2082 a)

sev-iş(2082 a)

seyrekleştir-iş (2084 a)

sezdir-iş (2085 b)

sezinle-yiş(2086 a)

sez-iş (2086 a)

sıçra-yış(2088 a)

sığdır-ış (2089 b)

sığın-ış (2089 b)

sıkıl-ış (2092 b)

sına-yış(2095 b)

sınırla-yış (2097 a)

sıralan-ış(2097 a)

sırala-yış(2099 b)

sırıt-ış(2101 a)

sırnaş-ış (2101 b)

sıyır-ış(2105 a)

sıyrıl-ış (2105 b)

sız-ış (2106 b)

sızlan-ış (2106 b)

sızlay-ış (2106 b)

silin-iş(2112 a)

sil-iş (2112 b)

silkele-yiş(2112 b)

silkin-iş(2113 a)

sindir-iş(2116 a)

sin-iş(2119 a)

sivril-iş(2124 b)

soğur-uş(2131 b)

soğut-uş(2131 b)

soğu-yuş(2131 b)

sokul-uş(2133 a)

sok-uş(2133 a)

solla-yış(2134 b)

sol-uş(2136 a)

solu-yuş(2136 b)

somurt-uş(2137 a)

sonuçlan-ış(2140 a)

sorgulan-ış(2141 b)

soyun-uş(2148 a)

soy-uş(2148 a)

sökül-üş(2149 a)

sök-üş(2149 b)

sömür-üş(2150 a)

söv-üş(2151 b)

söyle-yiş(2153 a)

suçla-yış(2166 b)

sunul-uş(2172 b)

sun-uş(2172 b)

susa-yış(2174 b)

sus-uş(2175 b)

süpür-üş(2182 b)

sürdür-üş(2183 a)

sürtün-üş(2187 a)

sürt-üş(2187a)

sürüklen-iş(2187 b)

sürükle-yiş(2188 a)

sürül-üş(2188a)

sürün-üş (2189 a)

sür-üş(2189 a)

süslen-iş(2189 b)

süzül-üş(2193 b)

şahlan-ış(2196 b)

şakı-yış(2199 b)

şartla-nış(2206 b)

şaşır-ış(2207 b)

şımar-ış(2221 b)

şişir-iş(2228 a)

şüphelen-iş(2234 a)

takıl-ış(2248 a)

tamamlan-ış(2257 a)

tamamla-yış(2257 b)

tanın-ış(2262 a)

tanıtıl-ış(2263 a)

tanıt-ış(2263 a)

tanı-yış(2263 b)

tapın-ış (2266 b)

tap-ış(2266 b)

taran-ış(2269 a)

tarat-ış(2269 a)

tara-yış(2269 b)

tartakla-yış(2272 b)

tartıl-ış(2272 b)

tart-ış(2272 b

tasarlan-ış(2275 a)

taşın-ış(2280 a)

taşı-yış(2281 a)

temizle-yiş(2319 b)

tepin-iş(2326 a)

tep-iş(2326 a)

terle-yiş(2331 a)

tırman-ış(2352 a)

tısla-yış(2354 a)

tiksin-iş(2356 a)

titret-iş(2360 a)

titre-yiş(2360 a)

topalla-yış(2366 b)

toparlan-ış(2366 b)

toplan-ış(2368 a)

topla-yış(2368 b)

tuttur-uş(2392 b)

tutuklan-ış(2393 a)

tutul-uş(2393 b)

tutun-uş(2394 a)

tut-uş(2394 a)

tuzla-yış(2395 b)

tüken-iş (2397 a)

türe-yiş(2401 a)

uç-uş(2408 b)

uğurlan-ış(2412 b)

utan-ış(2423 b)

uyan-ış(2424 b)

uyar-ış(2425 b)

uygulan-ış(2427 b)

uyu-yuş(2432 b)

uzan-ış(2435 a)

uzat-ış(2435 b)

ümitlen-iş(2446 a)

üret-iş (2449 a)

üre-yiş(2449 b)

ürk-üş(2449 b)

ürper-iş(2450 a)

var-ış(2470 a)

veril-iş(2480 b)

ver-iş(2481 a)

vurul-uş(2492 b)

vur-uş(2492 b)

yağ-ış(2500 b)

yakar-ış(2506 a)

yakın-ış(2507 a)

yak-ış(2508 a)

yalan-ış(2511 b)

yala-yış(2512 b)

yaltaklan-ış(2515 b)

yalvar-ış(2516 a)

yamalan-ış(2516 b)

yanıl-ış(2521 a)

yan-ış(2521 b)

yapıl-ış (2527 a)

yap-ış(2528 a)

yaradıl-ış(2532 a)

yaralan-ış(2532 b)

yaran-ış(2533 a)

yaratıl-ış(2534 b)

yarat-ış(2534 b)

yargılan-ış(2537 a)

yasaklan-ış(2547 b)

yaşa-yış(2547 b)

yat-ış(2551 a)

yayıl-ış(2555 b)

yay-ış(2557 a)

yazıl-ış(2561 a)

yaz-ış(2562a)

yelten-iş(2568 b)

yenil-iş(2574 a)

yığ-ış(2588b)

yıkan-ış(2589 a)

yıka-yış(2589 a)

yıkıl-ış(2589 b)

yık-ış(2590 a)

yırtıl-ış(2595 a)

yırtın-ış (2595 b)

yırt-ış(2595 b)

yinelen-iş(2596 b)

yinele-yiş(2596 b)

yitir-iş(2597 a)

yi-yiş(2598 a)

yönel-iş(2610 a)

yönet-iş(2611 a)

yumuşat-ış(2617 a)

yuvarlan-ış(2620 b)

yücel-iş(2621 b)

yükle-yiş(2623 a)

yüksel-iş(2624 a)

yürütül-üş(2630 a)

yürü-yüş(2630 a)

yüz-üş(2637 a)

zedelen-iş(2648 a)

zorlan-ış (2664 b)

zorla-yış(2664b)

2.2.1.7. –GAn+

Kullanımı açısından pek çok örnekte bulunan işlek biçimlendiricilerimizdendir. Geçişli ve geçişsiz eylem tabanlarına eklenerek alışkanlık, huy, abartma ifade eden adlar türetir. –gAn+ ve –kAn+ olmak üzere iki biçimde karşımıza çıkan bu biçimlendirici aslında Eski Türkçe döneminden beri kullanılan bir yapıdır. *ET –gAn biçim birimindeki –g yani yani ek başındaki g'nin düşmesiyle sıfat-fiil eki –An oluşmuştur. –Gan da ise ek başındaki –g korunmuş ve ünsüz uyumlarına dahil olmuştur* (EKER, 2010: 327). Söz başı –g sesinin düşmesiyle oluşan –An+ ile –Kan+'nın eklendiği eylem tabanlarından türeyen adlar anlamca ve işlevce birbirine yakındır ancak –Kan+ biçimlendiricisiyle oluşturduğumuz adlarda eylemin bildirdiği iş/hareket/oluş –An+ ile türettiğimiz adlara kıyasla daha vurguludur. Vurgu unsurunu arttırdığı için –Kan+ biçimlendiricisine bir nevi eylemlerden anlamca pekiştirme niteliğine sahip adlar türetir de diyebiliriz. *Örneğin, sıfat-fiil eki kayan'a oranla kaygan, çalışan'a oranla*

çalışkan; ‘kaymak’ ve ‘çalışmak’ eylemlerinin daha vurgulandığı nitelikleri ifade eder (EKER, 2010: 327). Bu işlevlerine ek olarak –KAn+ biçimlendiricisinin *sürün-gen* örneğinde tür adı; *ser-gen* örneğinde yer adı; *ısır-gan* örneğinde de bitki adı yaptığı görülmektedir.

akış-kan(68 a)

ilet-ken (1176 b)

alın-gan(94 a)

alış-kan(95 b)

atıl-gan(184 b)

bağır-gan(227 b)

belirt-ken(303 b)

bitiş-ken(363 b)

bulaş-kan(408 b)

buyur-gan(419 b)

bükül-gen(423 a)

büz-gen(430 a)

çağırt-kan(480 a)

çalış-kan(487 a)

çekin-gen(512 a)

çekiş-ken(513 a)

çeliş-ken(517 a)

çığırt-kan(529 b)

darıl-gan(596 b)

devin-gen(647 a)

didiş-ken(656 b)

diren-gen(675 b)

doğur-gan(693 a)

dövüş-ken(719 b)

duy-gan(729 a)

er-gen(807 a)

ezil-gen(843 b)

geçir-gen(915 b)

ısır-gan(1127 b)

iğren-gen(1157 a)

iliş-ken(1176 b)

indir-gen(1190 b)

kaçın-gan(1255 a)

kapıl-gan(1308 a)

kasıl-gan(1342 b)

kay-gan(1363 a)

kemir-gen(1385 b)

kırıl-gan(1415 b)

kırıt-kan(1416 b)

konuş-kan(1477 a)

kudur-gan(1516 b)

osur-gan(1830 b)

övün-gen(1864 a)

özen-gen(1867 b)

sakın-gan(2013 a)

ser-gen(2070 b)

saldır-gan(2017 b)

sarıl-gan(2036 b)

sataş-kan(2041 a)

savaş-kan(2044 a)

savur-gan(2045 b)

sep-ken(2068 a)

sıçır-gan(2088 a)

sıkıl-gan(2092 b)

sırıt-kan(2101 a)

soğur-gan (2131 a)

soğut-kan(2131 b)

sokul-gan(2133 a)

somurt-kan(2137 a)

sömür-gen(2150 a)

sürün-gen(2188 b)

takıl-gan(2248 a)

unut-kan(2418 b)

utan-gan(2423 b)

uyuş-kan(2431 b)

üret-ken(2449 a)

üşen-gen(2456 a)

vuruş-kan(2493 a)

yalıt-kan(2514 a)

yapış-kan(2528 a)

yaşat-kan(2547 a)

yetin-gen(2584 b)

yılış-kan(2593b)

2.2.1.8. –(A)v+

Geçişli ve geçişsiz eylem tabanlarına gelebilen bir biçimlendiricidir. Kullanım sıklığı fazla olmayan biçimlendiricilerimizden biridir. *Oğuz-Türkmen Lehçelerinde böyle bir ek yoktur. Eski –AgU ekinden gelişmiş olarak Kıpçak lehçelerine özgü bu ek, dil devriminin başlangıç yıllarında o lehçelerdeki örneklere benzetilerek birkaç kelime yapımında kullanılmıştır. Ek, bir hareketin sonucu, ürünü olan adlar türetmiştir* (KORKMAZ, 2009: 108).

gör-ev (957 b)

işle-v(1227 b)

sına-v(2595 b)

söyle-v(2153 a)

türe-v(2401 a)

2.2.2. GEÇİŞLİ YA DA GEÇİŞSİZ EYLEM TABANLARINA EKLENEN BİÇİMLENDİRİCİLER

Bu bölümde incelenen biçimlendiriciler geçişli ve geçişsiz eylem tabanlarına eklenerek çeşitli işlevlerde adlar türetmektedir. Eklendikleri eylemler geçişlilik ve geçişsizlik açısından kıyaslandığında bulunan örnekler arasında sayıca farklılık[20] durumu söz konusu olduğu için geçişli ya da geçişsiz eylem tabanlarına eklenen biçimlendiriciler adıyla bu bölümde yer almıştır. Örneklendirilen biçimlendiricilerin eklendikleri tabana kazandırdıkları nitelikler biçimlendirici adının altında belirtilmiştir.

2.2.2.1. –AcAk+

Kalıcı adlar türetmede kullandığımız biçimlendiricilerden biridir. *Gelecek zaman ekinin kalıplaşmasıyla* (EKER, 2010: 326) meydana gelmiş bir biçimlendiricidir. Bu biçimlendiriciyle türetilen bazı sözcükler alet, eşya, araç-gereç ve yemek adı niteliği göstermektedir. Bu sebeple alet, eşya, araç-gereç adlarını ele aldığımız bölümde bu örneklere verdik.

[20] –AcAk+ biçimlendiricisiyle türetilen adlara baktığımızda dokuz sözcükten oluşan örneklemimizin iki sözcüğünün geçişli diğer yedi sözcüğün geçişsiz eylem tabanı niteliğinde olduğu görülmektedir. Örnekler arasındaki sayıca farklılıktan kastımız budur.

acın-acak (80 b).

çık-acak (529 b).

gel-ecek (920 a).

ol-acak (1795 a).

ver-ecek (2479 a).

2.2.2.2. –AgAn+

Eylem tabanlarından ad türetmede kullandığımız bu biçimlendirici *süreklilik, biteviyelik, tekdüzelik anlamı taşıyan adlar türetir* (EKER, 2010: 326). Çok fazla örneği yoktur.

gez-egen (940 a)

2.2.2.3. –AlAk+

Eylem tabanlarına eklenerek eylemin bilirdiği işin sürekli yapıldığı ifadesini taşıyan adlar türeten bir biçimlendiricidir.

çök-elek (563 b)

eş-elek (824 a)

yap(a)-alak (2525 b)

yat-alak (2549 b)

2.2.2.4. –(A)mAç+

Pek işlek olmayan biçimlendiricilerden biridir. Eylem tabanlarından çeşitli adlar türetir. *Dilimizde –mAç ekiyle yapılmış birkaç adla –mAç ve –bAç ekleriyle yapılmış birkaç oyun adı vardır. Bunlarda ek, o adların "yapılış biçimi ve tarzını gösteren" birer işlevle kullanılmıştır. –mAç eki Cumhuriyet döneminde birtakım araç adlarının yapılmasında ya da yabancı kelimelerin Türkçeleştirilmesinde kullanılmıştır* (KORKMAZ, 2009: 94).

de-meç (618 b).

dön-emeç (713 a).

kap-amaç (1304 b).

tut-amaç (2389 b).

2.2.2.5. –(A)nAk+

Eklendiği eylem tabanlarından somut ve soyut adlar türeten bir biçimlendiricidir. *Daha çok tek heceli geçişli fiilere gelerek "eskiden beri süregelme, yer yöre bildirme, bir özelliiğ üzerinde taşıma" gibi değişik görevlerde* (KORKMAZ, 2009: 74) adların türetiminde kullanılır.

bağla-nak (230 b)
biç-enek (331 a)
cır-nak (461 a)
daya-nak (601 a)
değ-nek (612 a)
der-nek (638 a)
düz-enek (746 b)
ek-enek(766 a)
es-nek(819 b)
geç-enek (913 b)
gel-enek(920 b)
gör-enek (967 b)
it-enek(1231 a)
kas-nak (1344 a)
kes-enek(1396 b)
kır-nak (1421 a)
koru-nak(1486 a)
ol-anak(1795 b)
öde-nek (1836 b)
ört-enek(1859 b)
seç-enek(2053 b)
tut-anak(2389 b)
yaz-anak(2558 b)
yığ-ınak(2588 a)
yu-nak (2617 a)

2.2.2.6. –ArAk+

Temelde ulaç/zarf-fiil eki olarak adlandırılan ve ulaç olma özelliğiyle kullanımı hayli yaygın olan bir biçimlendicidir. Bu işleviyle alakalı olarak çeşitli eylem tabanlarından kalıcı adlar da türetmektedir.

bak-arak(236 b)
bil-erek(336 b)
gid-erek(944 b)

tut-arak (2390 a)

2.2.2.7. –ArI+

Kullanım sıklığı fazla olmayan biçimlendiricilerimizden biridir. işlevsel özelliğine baktığımızda eklendiği eylem tabanında bildirilen işin fazlaca, sıkça, sürekli olarak yapıldığını ifade eden adlar türetir.

göç-eri (955 a)

uça-rı (2406 b)

2.2.2.8. –AsI+

Türkçede ortaç/sıfat-fiil işlevinde sıklıkla kullandığımız bir biçimlendiricidir. Kalıcı ad yapma özelliğiyle fazla örneği yoktur. *Türkiye Türkçesinde kalıp halinde bazı ifadeler bırakarak kaybolmuştur* (KORKMAZ, 2009: 75). *MTT'de kalıplaşmıı kimi ifadelerde ve özellikle ilenmelerde yer alır* (EKER, 2010: 327).

ol-ası (1796 a)

2.2.2.9. -CAk+

Kullanımı yaygın bir biçimlendirici değildir. Eklendiği eylem tabanlarından yer bildiren adlar türetir. *+CAk eki genellikle addan ad yapar: oyun+cak, yumur+cak, kol+çak vb*. (GÜLENSOY, 2007: 724-725).

bakın-cak[21] *(237 b)*

korun-cak (1486 a)

salın-cak[22] *(2018 b)*

2.2.2.10. –cAmA+

Eylem tabanlarından ad türeten biçimlendiricilerden biridir. kullanım sıklığı pek yoktur.

sürün-ceme (2188 b)

[21] *bakıncak (hlk.) 'nişangâh'*
<bak-(ı)n-cak (GÜLENSOY 2007, 105).
[22] Salıncak < sal-ın'sallanmak'+cak (GÜLENSOY 2007, 724-725)

2.2.2.11. –DX+

Eylem tabanlarına eklenerek çeşitli kalıcı adlar türetmede kullandığımız biçimlendiricilerimizdendir. *Görülen geçmiş zaman ekinin yapım eki niteliği kazanmasıyla* (EKER, 2010: 327) oluşmuş bir biçimlendiricidir. Yaygın olarak *çıktı, göğerti, morartı* gibi bir işin sonucunda ortaya çıkan varlığın ya da belirtinin adı olan adlar türetir.

alın-tı (94 b)

anır-tı (126 a)

aran-tı(144 b)

asıl-tı(165 a)

aşın-tı(175 b)

aşır-tı(176 b)

avun-tu (193 b)

ayıl-tı (204 a)

ayır-tı (205 b)

bakın-tı(238 a)

bin-di(346 a)

böğür-tü (396 b)

bölün-tü(398 b)

bulan-tı(408 a)

bunal-tı(413 a)

çağır-tı(480 a)

çalın-tı(487 a)

çekin-ti(512 b)

çık-tı(535 a)

çözel-ti(567 b)

çözün-tü(569 a)

değin-ti (609 a)

didin-ti (656 b)

doğrul-tu (691 b)

dökün-tü (711 a)

fışkır-tı(872 b)

gir-di (946 a)

görün-tü (971 b)

haykır-tı (1072 a)

ıkın-tı (1124 a)

iğren-ti(1157 a)

kabar-tı (1250 b)

kapan-tı (1305 b)

karar-tı (1322 b)

kaşın-tı(1347 a)

kazın-tı (1374 a)

kışkır-tı (1426 b)

kıvran-tı (1430 b)

kıvrın-tı(1431 a)

kızar-tı (1435 a)

morar-tı(1696 b)

oyalan-tı (1827 b)

öden-ti (1836 b)

öğür-tü (1841 a)

öner-ti (1853 b)

övün-tü (1864 a)

özen-ti (1868 a)

sakın-tı (2013 b)

saklan-tı (2015 a)

sın-dı (2095 b)

silin-ti(2112 a)

silkin-ti (2113 a)

soyun-tu(2147 b)

sövün-tü (2151 b)

söylen-ti (2152 b)

usan-tı (2420 b)

uyar-tı (2426 a)

uzan-tı (2435 a)

ürper-ti (2450 a)

yakın-tı (2508 a)

yanıl-tı (2521 b)

yeşer-ti (2582 b)

yüksel-ti (2624 b)

2.2.2.12. –XcX+

Kullanım alanı oldukça geniş olan biçimlendiricilerimizdendir. *Geçişli fiillere getirilmesi geçişsizlere oranla daha yaygındır* (KORKMAZ, 2009: 83). Eklendiği eylem tabanlarından eylemin bildirdiği işi sürekli yapma durumunu ya da o işi sürekli yapan kişiyi ifade eden adlar türetir. Bu süreklilik anlamına bağlı olarak eylemin bildirdiği işten *atıcı, yüzücü, sürücü* gibi meslek adları da türetir. Kalıcı adlar, meslek adları, alet-eşya adı türetme işlevine ek olarak *bezdirici*, *abartıcı, çarpıcı* gibi sıfat görevinde kullanılabilen adlar da türetir.

abart-ıcı (2b)

ağla-yıcı (50 b)

ak-ıcı (62 a)

aktar-ıcı (77 a)

algıla-yıcı(92 b)

al-ıcı (92 b)

araştır-ıcı (145 b)

ara-yıcı (146 b)

at-ıcı (184 a)

ayır-ıcı (205 a)

bak-ıcı(237 a)

baltala-yıcı (248 a)

bas-ıcı (258 a)

başla-yıcı (276 b)

bellet-ici (305 a)

besle-yici (315 b)

bezdir-ici (325 a)

beze-yici (326 a)

bin-ici (346 b)

böl-ücü (397 b)

buğulaştır-ıcı(405 a)

buharla-yıcı (405 b)

bulaş-ıcı (408 a)

bul-ucu (410 b)

bük-ücü (423 a)

caydır-ıcı (446 a)

çarp-ıcı (498 a)

çek-ici (510 a)

çektir-ici (515 b)

çevir-ici (526 a)

çiz-ici (554 a)

çoğalt-ıcı (558 a)

çöz-ücü (567 b)

çözümle-yici (568 b)

dağıt-ıcı (578 b)

dal-ıcı (586 b)

daralt-ıcı (595 a)

dengele-yici (626 a)

derle-yici (637 b)

destele-yici (643 a)

dik-ici (659 a)

dinle-yici (672 b)

diz-ici (686 a)

doğur-ucu (693 b)

doku-yucu (696 a)

dolandır-ıcı (697 b)

doyur-ucu (709 a)

dönüştür-ücü (715 a)

döşe-yici (718 a)

düşündür-ücü (743 a)

düşün-ücü (743 b)

düzelt-ici (745 b)

düzenle-yici(747 a)

eğit-ici(761 a)

ek-ici (766 a)

eleştir-ici (786 b)

em-ici (794 a)

erit-ici (809 b)

esirge-yici (816 b)

etkile-yici (830 b)

ez-ici (843 a)

fışkırt-ıcı (872 b)

geç-ici (914 b)

gez-ici(940 b)

git-ici (945 a)

giydir-ici (949 a)

göç-ücü (955 b)

göçür-ücü (956 a)

gönder-ici (962 b)

gör-ücü (970 b)

gözet-ici (984 b)

güt-ücü (996 a)

güldür-ücü (997 b)

havalandır-ıcı (1063 b)

ısır-ıcı (1127 b)

ıslat-ıcı (1128 a)

ışınla-yıcı (1134 a)

içi-ci (1145 b)

inandır-ıcı (1186 b)

incele-yici (1188 b)

incelt-ici (1189 a)

isteklendir-ici (1212 a)

it-ici (1232 a)

izle-yici (1241 a)

kaldır-ıcı (1275 a)

kal-ıcı (1278 b)

kapsa-yıcı (1311 b)

kayır-ıcı (1364 b)

kaytar-ıcı (1370 a)

kemir-ici (1385 b)

kes-ici (1396 b)

kıy-ıcı (1432 b)

kok-ucu (1459 a)

konuş-ucu (1478 a)

koru-yucu (1456 b)

koş-ucu (1488 b)

körükle-yici (1504 a)

kurtar-ıcı(1534 a)

kur-ucu (1536 b)

kurut-ucu (1540 a)

kustur-ucu (1541 b)

kuvvetlendir-ici (1548 a)

küre-yici (1563 a)

mumla-yıcı (1710 b)

nemlendir-ici (1763 a)

oku-yucu (1794 b)

onar-ıcı (1803 b)

ozonla-yıcı (1832 b)

öğret-ici (1840 a)

öğüt-ücü (1841 b)

öldür-ücü (1845 b)

ör-ücü (1861 a)

öt-ücü (1863 a)

parılda-yıcı(1889 b)

parlat-ıcı (1891 a)

patla-yıcı (1900 a)

pişir-ici (1929 a)

püskürt-ücü (1956 a)

renklendir-ici (1974 a)

sağalt-ıcı (2004 a)

saldır-ıcı (2017 b)

salgıla-yıcı (2018 b)

saptır-ıcı (2033 a)

sat-ıcı(2041 b)

savun-ucu (2045 b)

seç-ici(2053 b)

serp-ici (2073 b)

sertleştir-ici (2075 b)

sev-ici (2081 a)

sıçra-yıcı (2088 a)

sık-ıcı (2092 a)

sıkıştır-ıcı (2093 b)

sız-ıcı (2106 a)

soğur-ucu (2131 b)

soğut-ucu(2131 b)

sok-ucu(2133 a)

soruştur-ucu (2143 b)

sömür-ücü(2150 a)

söndür-ücü (2150 b)

sözlendir-ici (2156 b)

sulandır-ıcı (2169 a)

sun-ucu (2172 b)

sustur-ucu (2175 b)

sür-ücü (2187 b)

sürükle-yici (2188 a)

süsle-yici (2190 a)

tanıt-ıcı (2262 b)

tart-ıcı(2272 b)

taşı-yıcı (2283 b)

temizle-yici (2319 a)

tırman-ıcı (2352 a)

tiksindir-ici (2356 a)

tüket-ici (2397 a)

uç-ucu (2408 a)

ufala-yıcı (2409 b)

uyar-ıcı (2425 a)

uyarla-yıcı (2425 b)

uygula-yıcı (2427 b)

uyuştur-ucu (2432 a)

uzlaştır-ıcı (2437 a)

üret-ici (2448 b)

üz-ücü (2460 a)

vur-ucu (2492 b)

ver-ici (2480 a)

yağla-yıcı (2501 a)

yak-ıcı (2506 b)

yalıt-ıcı(2514 a)

yanılt-ıcı(2521 b)

yansıt-ıcı (2524 b)

yap-ıcı (2526 b)

yarat-ıcı(2534 b)

yar-ıcı(2538 a)

yasakla-yıcı (2542 b)

yatıştır-ıcı (2551 a)

yaz-ıcı (2560 a)

yetiştir-ici (2585 b)

yıka-yıcı(2589 a)

yık-ıcı(2589 a)

yırt-ıcı(2595 a)

ye-yici (2597 b)

yont-ucu (2606 b)

yönet-ici(2610 b)

yumuşat-ıcı (2617 a)

yükle-yici (2623 a)

yürüt-ücü (2630 a)

yüz-ücü (2636 a)

zorla-yıcı (2664 b)

2.2.2.13. –mAcA+

Kullanım alanı hayli geniş olan pek çok örneğini bulabildiğimiz bir biçimlendiricidir. Eklendiği eylem tabanlarından çeşitli oyun ve hastalık adları türeten bu biçimlendirici eylem tabanının bildirdiği işin yapılış biçimini ifade eden adlar da türetmektedir. *–mA fiilden ad türetme ekiyle +cA addan ad türetme ekinin kaynaşmasından oluşan bu birleşik ek, fiil kök ve gövdelerinden bir işin yapılma tarzını ve şartını ortaya koyan adlar türetmiştir* (KORKMAZ, 2009: 93).

aldat-maca (88 a)

at-maca (187 b)

bil-mece (344 a)

boğ-maca (372 a)

bul-maca (410 a)

çek-mece (514 a)

çel-mece(517 b)

darıl-maca (596 b)

doğ-maca (689 b)

dür-mece(738 a)

düz-mece(748 b)

gör-mece(969 a)

gül-mece (999 a)

iç-mece (1148 a)

kandır-maca (1296 b)

kap-maca (1310 b)

kes-mece (1400 a)

kestir-mece (1401 b)

kız-maca (1438 a)

korkut-maca (1483 b)

koş-maca (1487 b)

kovala-maca (1490 a)

kur-maca (1531 a)

ört-mece (1860 a)

say-maca (2050 a)

seç-mece (2054 b)

sil-mece (2113 b)

sor-maca (2142 a)

şaşırt-maca(2208 a)

şişir-mece (2228 a)

uydur-maca (2426 b)

uy-maca (2430 a)

yakıştır-maca (2508 b)

yanılt-maca (2521 b)

yaşa-maca (2546 a)

yuttur-maca (2619 a)

2.2.2.14.-mAn+

Eylem tabanlarına gelerek adlar türettiğimiz biçimlendiricilerimizdendir. Eklendiği eylem tabanından eylemin bildirdiği işin fazlaca, çokça ya da sürekli olarak yapıldığını bildiren adlar türetir. –mAn+ biçimlendiricisiyle türetilen adlarda abartma durumu da söz konusudur. Süreklilik bildirmesi açısından da bir işi devamlı olarak yapan kimseyi ifadeyi eden adlar türettiğini görmekteyiz. Bir işi yapanı bildirmesi bakımından meslek adı niteliğinde adlar türetmektedir.

araştır-man (146 a)

ata-man (180 b)

ayırt-man (205 b)

az-man (217 b)

bellet-men (305 a)

çevir-men (526 b)

danış-man (593 b)

diz-men (687 a)

doğrult-man (691 b)

düzelt-men (746 a)

eğir-men(761 a)

eğit-men (762 a)

eleştir-men (787 a)

gez-men(941 b)

göç-men (955 b)

gözet-men (985 a)

işlet-men (1227 b) *seç-men (2054 b)*

okut-man (1794 b) *yaz-man (2563 a)*

öğret-men (1841 a) *yönet-men (2611 b)*

say-man (2050 b)

2.2.2.15. –mXk+

Eylemden ad yapımında kullandığımız ve çok fazla örneğine tesadüf edemediğimiz bir biçimbirimdir. *Bıraktığı örneklerde işlev bakımından daha çok fiilin gösterdiği işin sonucu olan "artıklık, küçüklük" ve "parça" anlamlı adlar türetmiştir* (KORKMAZ, 2009: 99).

at-mık (188 a) *kıs-mık* (1426 a)

cır-mık (461 a) *kıy-mık* (1434 a)

çiğne-mik (546 a) *kus-muk* (1541 b)

dola-mık (697 b) *sor-muk* (2142 a)

ekşi-mik (773 a) *soy-muk* (2147 a)

il-mik (1179 b) *kazı-mık* (1374 a)

kes-mik (1400 b)

2.2.2.16. –mXr+

Eylem tabanlarından ad türetmede kullandığımız ve kullanım sıklığı fazla olmayan eklerimizdendir. Genellikle geçişsiz eylem tabanlarına gelir.

yağ-mur (2502 b)

2.2.2.17. – mXş +

Eklendiği eylem tabanlarından eylemin bildirdiği işin tamamlanmış, bitmiş olduğunu bildiren adlar türetir. *Aslında bir sıfat-fiiil eki olan –mIş/-mUş eki, eskiden beri yapılmış, bitmiş işleri gösteren sıfatlar türetmiştir* (KORKMAZ, 2009: 100).

alışıl-mış (95 b) *bil-miş (344 b)*

bitir-miş(363 a)

dol-muş (701 b)

doy-muş (708 b)

duyulma-mış (731 a)

er-miş (812 b)

ezil-miş (843 b)

geç-miş (918 b)

görme-miş (970 a)

görülme-miş (971 a)

işitilme-miş (1224 b)

kok-muş (1458 b)

kullanıl-mış (1521 a)

oku-muş (1794 a)

olma-mış (1799 a)

ol-muş(1799 a)

otur-muş (1825 a)

öl-müş (1846 b)

seçil-miş (2053 b)

tanın-mış (2262 a)

ye-miş(2571 a)

yetiş-miş (2585 b)

yırtıl-mış(2595 b)

2.2.2.18. –nç+

Eylem tabanlarından adlar türeten biçimlendiricilerden biridir. *Dönüşlülük/edilgenlik bildiren –n- üstüne eylemden ad yapan –ç'nin getirilmesiyle oluşmuştur. Genellikle ruhsal ve zihni nitelikler, psikolojik durumlarla ilgili adlar yapar* (EKER, 2010: 329).

alda-nç (87 b)

bas-(ı)nç (258 b)

bil-(i)nç (341 a)

dal-(ı)nç (586 b)

daya-nç (601 a)

dire-nç(675 a)

er-(i)nç (808 b)

ez-(i)nç (844 a)

gül-(ü)nç (999 b)

iğre-nç (1157 a)

iste-nç (1213 a)

kakı-nç (1271 a)

kas-(ı)nç (1343 a)

kork-(u)nç (1483 b)

öv-(ü)nç (1863 b)

sap-(ı)nç (2031 a)

sev-(i)nç (2081 b)

ürk-(ü)nç (2449 b)

üz-(ü)nç (2461 a)

2.2.2.19. –pAk+

Kullanım sıklığı fazla olmayan biçimlendiricilerimizdendir. Eklendiği eylem tabanlarından eylemin bildirdiği işin/durumun fazlaca yapıldığını bildiren adlar türetir.

kay-pak (1369 a)

2.2.2.20. –sAk+

Kullanım sıklığı az olan biçimlendiricilerden biridir. *Eldeki bir iki örneğe göre "fiilin gösterdiği işi üzerinde nitelik olarak taşıyan" veya "o işe meyilli, istekli olan" anlamında ad ve sıfatlar türetmiştir* (KORKMAZ, 2009: 105).

sav-sak (2045 a)

tut-sak (2392 a)

2.2.2.21. –sAl+

Eylem tabanlarına gelerek yeni adlar türetmede kullandığımız biçimlendiricilerden biridir. Çok fazla örneği bulunmamaktadır.

dokun-sal (695 b)

duy-sal (730 b)

eğit-sel (762 a)

yönet-sel (2611 b)

işit-sel (1224 b)

gör-sel (970 a)

uy-sal (2430 b)

2.2.2.22. –sX+

Eklendiği eylem tabanlarından kalıcı adlar türeten ve çok az örnekte karşımıza çıkan bir biçimlendiricidir.

giy-si (949 b)

tüt-sü (2403 a)

yan-sı (2524 a)

yat-sı (2552 a)

2.2.2.23. –gA+

Eylem tabanlarından ad türeten biçimlendirilerden biri de –gA'dır. Fazla örneği olmayan bu biçimlendirici genel olarak kalıcı adlar türetir. Kalıcı adlara ek olarak *kavurga* örneğinde yemek adı; *süpürge* örneğinde eşya/alet adı; *göçelge* örneğinde yer adı türettiği görülmektedir.

bildir-ge (335 a)

bil-ge(334 b)

böl-ge(397 a)

çiz-ge (553 b)

diz-ge (685 a)

göçel-ge (955 a)

göster-ge (973 b)

kavurga (1359 b)

öner-ge (1853 b)

sömür-ge (2149 b)

süpür-ge (2182 a)

2.2.2.24. –(X)k+

Eylem tabanında bildirilen işin adı olarak nitelendirebileceğimiz adlar türetme işleviyle kullandığımız bir biçimlendiricidir.

aç-ık (14 b)

ağar-ık (38 b)

aksır-ık (74 b)

an-ık (125 a)

anlaş-ık (129 b)

art-ık(159 a)

as-ık (164 a)

at-ık(184 a)

ay-ık (203 b)

ayr-ık (209 b)

ayrış-ık (211 b)

bağdaş-ık (225 b)

bağlaş-ık (231 b)

boğ-uk (372 b)

boğun-uk (373 a)

boz-uk (394 a)

bozuş-uk (394 b)

böl-ük(397 b)

bur-uk (416 a)

buruş-uk (418 b)

buyr-uk(419 b)

bük-ük(423 a)

büyü-k (427 a)

büz-ük (430 b)

büzüş-ük (431 b)

cıvı-k (461 b)

çağla-yık(480 b)

çakış-ık (483 b)

çat-ık(503 a)

çatış-ık(504 a)

çiz-ik (554 b)

çök-ük(564 b)

çöz-ük(567 b)

çürü-k(572 a)

danış-ık (593 a)

değiş-ik(610 a)

del-ik (616 b)

deş-ik(643 b)

don-uk(706 a)

dök-ük(710 b)

dön-ük(714 a)

dur-uk(726 a)

düş-ük(742 a)

eşlen-ik(826 a)

ez-ik(843 b)

fışkır-ık(872 a)

giriş-ik(946 b)

giyin-ik(949 b)

göç-ük(955b)

göyn-ük(976 a)

hapşır-ık(1044 b)

ılı-k(1124 a)

ısır-ık(1127 b)

ışı-k(1131 b)

2.2.3. EŞYA, ALET, ARAÇ/GEREÇ VE YİYECEK ADI TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.2.3.1. –AcAk+

Kalıcı adlar türetmede kullandığımız biçimlendiricilerden –AcAk+, *Gelecek zaman ekinin kalıplaşmasıyla* (EKER, 2010: 326) meydana gelmiş bir biçimlendiricidir. Bu biçimlendiriciyle türetilen bazı sözcükler alet, eşya, araç-gereç ve yemek adı niteliği göstermektedir.

aç-acak (14 a).

çal-acak (484 b).

çek-ecek (509 a).

çiz-ecek (553 b).

del-ecek (614 b).

giy-ecek (949 a).

iç-ecek (1144 a).

kır-acak (1413 a).

koy-acak (1491 a).

otur-acak (1824 a).

sık-acak (2091 b).

sil-ecek (2111 a).

tutacak (2389 a).

yak-acak (2505 a).

yi-(y)ecek (2597 b).

2.2.3.2. –vAn+

Eklendiği eylem tabanlarından alet, araç/gereç adı yapımında kullanılan bir biçimlendiricidir. Kullanım sıklığı fazla olmayan biçimlendiricilerimizdendir. Alet, araç/gereç adı yapımına ilaveten *yayvan* örneğinde olduğu gibi bir şeyin şeklini, biçimini ifade eden sıfat görevli adlar da türetmektedir.

ay-van (212 b)

yay-van (2558 a)

2.2.3.3. –GAç+

Eylem tabanlarına eklenerek alet, eşya, araç/gereç adları türeten bir biçimlendiricidir. Bu işlevine ilaveten *yüzgeç, solungaç* gibi organ adları da türettiği görülür. Kişilik özelliklerini gösteren soyut adların yapımında da kullandığımız biçimlendiricilerdendir.

bur-gaç (414 b)

çevir-geç (525 b)

değiştir-geç (611 b)

del-geç (614 b)

ilgeç (1174 a)

kıs-kaç (1424 a)

patlan-gaç (1900 a)

pişir-geç (1929 a)

püskür-geç (1956 a)

solungaç (2136 a)

süz-geç (2193 a)

tuttur-gaç (2392 a)

utan-gaç (2423 b)

üşen-geç (2456 a)

yüz-geç (2634 b)

2.2.3.4. –gX+

Geçişli ve geçişsiz eylem tabanlarına eklenebilen kullanım alanı hayli geniş biçimlendiricilerimizden biridir. Bu bölümde, alet ve eşya adı yapma işlevine sahip olan bu biçimlendiriciyle türetilmiş eşya adlarına yer verdik.

aç-kı (21 b)

as-kı (167 a)

at-kı (185 b)

bıç-kı (327 b)

biç-ki (333 a)

bin-gi (346 b)

bur-gu (414 b)

çal-gı (485 a)

çöz-gü (567 b)

del-gi (614 b)

der-gi (635 a)

düz-gü (747 b)

ger-gi (933 b)

göz-gü (958 b)

ilet-ki (1174 a)

kar-gı (1327 b)

kes-ki (1399 a)

ör-gü (1857 a)

sar-gı (2034 b)

sil-gi (2111 a)

sür-gü (2184 b)

süz-gü (2193 a)

yay-gı(2555a)

2.2.3.5. –(A)mAç+

Çok fazla örneği olmayan biçimlendiricilerden biridir. Eylem tabanlarından alet, eşya, araç/gereç adları ve yiyecek adları türetme işleviyle birkaç ad türetmiştir. *–maç/-meç eki; -ma/-me fiilden isim yapma eki ile <<aş>> kelimesinin, ünlü birleşmesi (contraction) sonucu bir ek halinde kaynaşmasından meydana gelmiştir* (ERCİLASUN, 1973: 83).

bula-maç (407 a)

kurut-maç(1540 a)

ov-maç (1826 b)

2.2.3.6.-XcX+

Kullanım alanı oldukça geniş olan bir biçimlendiricidir. Eklendiği eylem tabanlarından eylemin bildirdiği işi sürekli yapma durumunu ya da o işi sürekli yapan kişiyi ifade eden adlar türetir. Meslek adı, sıfat görevli adlar türetmenin yanı sıra alet, eşya, araç/gereç adları da türetmektedir.

aç-ıcı

arıt-ıcı

aydınlat-ıcı

buharlaştır-ıcı

çırp-ıcı

damıt-ıcı

del-ici

dondur-ucu

ez-ici

ısıt-ıcı

karıştır-ıcı

kes-ici

kır-ıcı

kızart-ıcı

köpürt-ücü

öğüt-ücü

söndür-ücü

ver-ici

2.2.3.7. –bAç+

Kullanım sıklığı fazla olmayan biçimlendiricilerdendir. Eklendiği eylem tabanlarından oyun adları türetir. *'-baç'ekinin başındaki 'b-' sesi, aslında 'm-' biçimindedir. Dönüşlü çatı eki, benzeşmezlik kuralına göre, 'muşamma' sözcüğünün 'muşamba' oluşu gibi, '-baç' olmuştur* (HATİBOĞLU, 1981: 35).

atlam-baç (186 b)

dolam-baç (697 b)

saklam-baç (2015 a)

2.3.ADDAN EYLEM TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.3.1. AD TABANLARINDAN GEÇİŞLİ EYLEMLER TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.3.1.1.+A-

Eklendiği adlardan eylem türetme işlevine sahip bir biçimbirimdir. Bu ekle türetilen eylemler geçişli ve geçişsiz olabilmektedir. Bu bölümde +A- ekiyle türetilen geçişli eylemlere yer verdik aynı ekle türetilen geçişsiz eylemler ise ayrı bir başlık altında gösterildi.

bez+e- (325 b)

büğ+e- (422 a)

döş+e- (717 b)

düz+e- (745 a)

el+e- (785 b)

harç+a- (1046 b)

ot+a- (1821 a)

oy/u/n+a- (1829 a)

öz+e- (1867 b)

şakr+a- (2200 a)

ul+a- (2413 b)

uz+a- (2434 b)

2.3.1.2.+Ar-

Adlardan geçişli eylemler türetmede kullandığımız +Ar- biçimlendiricisi, *+A- ve –r- eklerinin birleşmesinden oluşmuş* (KORKMAZ, 2009: 113) birleşik yapılı bir biçimlendiricidir.

baş+ar- (271 a)

iç+er- (1145 a)

ön+er- (1853 b)

2.3.1.3.+DA-

Adlardan geçişli eylemler türetmede kullandığımız biçimlendiricilerden biridir.

bağ+da- (225 b)

yas+ta- (2544 b)

2.3.1.4.+msA-

+msA- adlardan geçişli eylemler türeten bir biçimlendiricidir. *Bu ek +(I)m/+(U)m ve +sA- ekinin kaynaşmasından oluşmuş bir birleşik ektir. Eski Türkçede addan fiil türeten bir +sA- eki bulunduğu halde, +(I)msA- biçiminde bir ek yoktur. Bu nedenle ekin daha sonraki bir gelişmenin ürünü olduğu anlaşılıyor*. (KORKMAZ, 2009: 120).

an+(ı)msa- (125 b)

ayrı+msa- (211 a)

az+(ı)msa- (216 a)

ben+(i)mse- (307 b)

çoğ/k/+(u)msa- (559 a)

güc+ümse- (994 a)

kötü+mse- (1508 b)

küçü/k/+mse- (1554 a)

öz+(ü)mse- (1827 a)

yok+(u)msa-(2601b)

2.3.1.5.+(I)rgA-

Az sayıda örnekte görebildiğimiz adlardan geçişli eylemler türeten bir biçimlendiricidir.

yad+(ı)rga- (2498 b)

2.3.1.6.+sA-

Bir şeyi yapmayı istemek bir şeye ihtiyaç duymak anlamlarını taşıyan geçişli eylemler türeten biçimlendiricilerdendir. *+sA- eklendiği adın ve genellikle sıfatlardan "gibi görmek, gibi saymak" anlamında fiiler türetir* (KORKMAZ, 2009: 122).

ağır+sa- (43 b)

aşağı+sa- (173 a)

boğa+sa- (370 a)

büyük+se- (428 b)

çirkin+se- (551 a)

çis+e (551 a)

çok+sa- (561 a)

durak+sa- (724 a)

er+se- (813 a)

ev+se- (839 b)

garip+se- (904 b)

gerek+se- (933 a)

hafif+se- (1025 a)

ırak+sa- (1125 a)

kanık+sa- (1298 a)

kanıt+sa- (1298 b)

koç+sa- (1456 b)

kut+sa- (1546 b)

küçük+se- (1553 b)

mühim+se- (1723 b)

önem+se- (1853 a)

örnek+se- (1859 b)

sav+sa- (2045 a)

söylem+se- (2152 a)

su+sa- (2174 a)

tav+sa- (2288 b)

teke+se- (2034 a)

uğur+sa- (2412 b)

umur+sa- (2417 a)

uzak+sa- (2434 b)

üstün+se- (2455 b)

yakın+sa- (2508 a)

yeğni+se- (2566 a)

yel+se- (2568 b)

yurt+sa-(2618a)

2.3.1.7.+lA-

Adlardan eylem türetirken sıklıkla başvurduğumuz bir ektir. Kullanım alanı çok geniş olan bu biçimbirim adlardan geçişli ve geçişsiz eylemler türetebilmektebilme özelliğine sahiptir. Türkçe kökenli ad kök ve gövdelerine eklenebilmenin yanısıra Türkçe olmayan adlara da eklenerek eylemler türetebilmektedir. Yansıma seslerden eylem türetilmesinde de sıklıkla kullanılan bir biçimlendiricidir. *+la-* ve *+le-* olmak üzere biçimiyle karşımıza çıkar.

açık+la- (17 b)

açım+la- (20 b)

açkı+la- (21 b)

adak+la- (24 a)

adım+la- (29 b)

afal+la- (32 b)

aforoz+la- (34 b)

afsun+la- (35 a)

afyon+la- (35 a)

ağaç+la- (38 a)

ağı+la- (40 a)

ağır+la- (42 a)

ağız+la- (48 b)

ahar+la- (52 b)

ahır+la- (53 b)

ak+la- (69 b)

akaç+la- (59 a)

akort+la- (72 a)

akşam+la- (76 b)

al+la- (101 b)

ala+la- (82 b)

alaca+la- (81 a)

alaşım+la- (84 a)

alaz+la- (85 a)

alçı+la- (87 a)

algı+la- (92 a)

alıntı+la- (94 b)

alkış+la- (97 b)

alt+la- (108 b)

amaç+la- (110 b)

ambalaj+la- (112 a)

ambar+la- (112 b)

amonyak+la- (116 a)

an+la- (128 a)

anafor+la- (119 b)

anık+la- (125 a)

apaz+la- (137 a)

apre+le- (138 a)

ara+la- (142 b)

arak+la- (142 b)

argaç+la- (148 a)

arı+la- (149 b)

arık+la- (149 a)

arka+la- (153 b)

arşın+la- (157 b)

arşiv+le- (158 a)

artık+la- (159 a)

arzu+la- (161 b)

asfalt+la- (163 b)

astar+la- (170 b)

astar+la- (170 b)

aşağı+la- (172 b)

aşı+la- (174 b)

at+la- (186 a)

ateş+le- (183 a)

atkı+la- (185 b)

av+la- (191 b)

avuç+la- (193 a)

avurt+la- (194 a)

ayak+la- (198 a)

ayar+la- (200 a)

ayaz+la- (201 a)

ayık+la- (203 a)

ayıp+la- (204 b)

aykırı+la- (206 a)

aykırı+la- (206 a)

ayrım+la- (210 b)

azar+la- (214 a)

azot+la- (218 a)

badana+la- (223 a)

badik+le- (224 a)

bağ+la- (230 a)

bağda+la- (225 b)

bağım+la- (226 b)

bağış+la- (229 a)

balta+la- (248 a)

balya+la- (248 b)

balyoz+la- (249 a)

ban+la- (251 a)

bandaj+la- (249 b)

bant+la- (251 b)

barikat+la- (255 b)

basınç+la- (259 a)

baş+la- (276 a)

başak+la- (270 a)

bayat+la- (285 b)

bek+le- (296 a)

bel+le- (304 b)

belge+le- (300 a)

belgi+le- (300 b)

belik+le- (301 a)

benzin+le- (310 a)

bere+le- (312 a)

beste+le-(316 a)

beş+le- (317 b)

beş+le- (317 b)

betim+le- (319 a)

bez+le- (326 b)

beze+le- (325 b)

bezek+le- (325 b)

bezir+le- (326 b)

bıçak+la- (327 a)

biber+le- (330 b)

biçim+le- (332 a)

bilmez+le- (344 b)

bir+le- (358 a)

bitüm+le- (365 b)

biz+le- (367 b)

boca+la- (369 a)

bodos+la- (369 b)

boğaz+la- (371 a)

boğum+la- (373 a)

bohça+la- (373 b)

bok+la- (374 a)

bomba+la- (376 a)

borda+la- (379 b)

boş+la- (385 a)

boy+la- (388 b)

boya+la- (387 a)

boynuz+la- (389 b)

boz+la- (393 a)

bölüm+le- (398 a)

briket+le- (401 a)

buğu+la- (405 a)

bukağı+la- (406 b)

bulgu+la- (409 b)

bulgur+la- (409 b)

burgu+la- (415 a)

burun+la- (418 a)

buzağı+la- (420 b)

bütçe+le- (425 b)

bütün+le- (425 b)

büyü+le- (429 a)

büzgü+le- (430 b)

cam+la- (436 b)

cep+le- (454 b)

cevap+la- (457 a)

cımbız+la- (460 b)

cırma+la- (461 a)

cırnak+la- (461 a)

cıvata+la- (461 b)

cicoz+la- (463 b)

cila+la- (465 b)

cilt+le- (466 b)

conta+la- (470 b)

cop+la- (470 b)

cumba+la- (472 a)

çaba+la- (477 a)

çakoz+la- (484 b)

çalım+la- (486 b)

çamur+la- (491 b)

çapa+la- (494 b)

çapraz+la- (495 b)

çapul+la- (496 a)

çarşaf+la- (500 b)

çayır+la- (508 a)

çekiç+le- (510 b)

çekim+le- (511 b)

çelik+le- (517 a)

çelme+le- (518 a)

çember+le- (518 b)

çemen+le- (519 a)

çengel+le- (521 a)

çentik+le- (521 b)

çepel+le- (522 a)

çerçeve+le- (522 b)

çeşit+le- (524 a)

çeşni+le- (524 b)

çevre+le- (527 b)

çevri+le- (528 a)

çeyrek+le- (528 b)

çıkı+la- (531 b)

çıkın+la- (532 a)

çiçek+le- (541 b)

çift+le- (544 b)

çifte+le- (543 b)

çim+le- (548 b)

çimdik+le- (548 a)

çimento+la- (548 b)

çiriş+le- (550 a)

çit+le- (551 b)

çivi+le- (552 b)

çivit+le- (552 b)

çizgi+le- (554 a)

çoban+la- (555 b)

çoğul+la- (558 b)

çomak+la- (561 b)

çözüm+le- (568 b)

çubuk+la- (569 b)

çul+la- (571 a)

çuval+la- (572 a)

damga+la- (590 b)

darbe+le- (595 b)

dayak+la- (600 b)

def+le- (605 b)

değer+le- (608 a)

değirmi+le- (609 b)

değnek+le- (612 a)

dem+le- (621 b)

demet+le- (619 b)

demir+le- (621 a)

denet+le- (624 a)

deney+le- (625 a)

denge+le- (626 a)

denk+le- (631 a)

depo+la- (632 a)

derece+le- (634 a)

desen+le- (641 a)

deste+le- (643 a)

destek+le- (642 b)

dış+la- (654 b)

dışkı+la- (654 a)

didik+le- (656 a)

dikiz+le- (660 a)

dilim+le- (667 a)

dinamit+le- (669 b)

dip+le- (673 b)

dipçik+le- (673 b)

diren+le- (675 b)

dirgen+le- (676 a)

dirsek+le- (677 b)

diş+le- (681 a)

dişeği+le- (680 a)

dize+le- (685 a)

dizgin+le- (685 b)

dizi+le- (686 b)

doğaç+la- (688 b)

doğru+la- (691 a)

doping+le- (706 a)

doruk+la- (706 b)

dosya+la- (708 a)

döküm+le- (711 a)

döl+le- (712 a)

dördüz+le- (715 b)

dört+le- (716 b)

dulda+la- (722 b)

duman+la- (723 a)

durak+la- (724 a)

duru+la- (726 a)

duşak+la- (727 a)

duvak+la- (727 b)

düdük+le- (732 a)

düğme+le- (732 b)

düğüm+le- (733 a)

dürtük+le- (738 a)

dürtüş+le- (738 b)

dürüm+le- (738 b)

düş+le- (740 a)

düz+le- (748 b)

düzen+le- (746 b)

ebe+le- (752 a)

ebru+la- (752 a)

efsun+la- (759 a)

eğe+le- (760 a)

ek+le- (766 b)

eklem+le- (767 a)

elektrik+le- (782 b)

emay+la- (792 b)

emek+le- (793 a)

endaze+le- (798 a)

endeks+le- (798 a)

engel+le- (800 b)

enik+le- (801 b)

ense+le- (802 b)

ergin+le- (807 b)

erte+le- (813 a)

esen+le- (815 a)

esin+le- (815 b)

eş+le- (826 a)

eşit+le- (825 a)

etek+le- (829 a)

eter+le- (829 a)

etiket+le- (829 b)

etki+le- (830 b)

evet+le- (836 a)

evlek+le- (837 a)

eyer+le- (840 a)

ezber+le- (842 b)

faks+la- (847 b)

fatura+la- (854 b)

ferah+la- (861 b)

fiçı+la- (866 b)

fırça+la- (868 a)

fırın+la- (869 a)

fişkı+la- (872 a)

fide+le- (873 a)

fihrist+le- (873 b)

filariz+le- (875 b)

filiz+le- (876 b)

firkete+le- (879 b)

fiske+le- (880 a)

fiş+le- (880 b)

fit+le- (881 b)

fitil+le- (881 b)

fitne+le- (882 a)

format+la- (887 a)

fosfat+la- (888 b)

fotoğraf+la- (890 a)

fren+le- (892 a)

freze+le- (892 b)

gaga+la- (898 b)

galvaniz+le- (901 a)

gammaz+la- (901 b)

garanti+le- (903 a)

gaz+la- (910 a)

gebre+le- (911 a)

gece+le- (912 b)

geçer+le- (914 a)

gem+le- (925 b)

genel+le- (927 b)

geniş+le- (928 b)

gerçek+le- (931 a)

geri+le- (935 a)

gez+le- (941 a)

gıcık+la- (941 b)

gıdık+la- (942 a)

gırgır+la- (943 a)

gırtlak+la- (943 b)

giren+le- (946 a)

giz+le- (950 b)

göğüs+le- (957 a)

göl+le- (960 b)

gölge+le- (960 a)

gönye+le- (966 b)

görüntü+le- (971 b)

göz+le- (986 a)

gözlem+le- (986 b)

gübre+le- (993 b)

güde+le- (996 a)

güderi+le- (996 a)

güdüm+le- (996 b)

gümrük+le- (1001 b)

gümüş+le- (1002 a)

gün+le- (1008 b)

güncel+le- (1004 a)

güneş+le- (1007 a)

günü+le- (1009 b)

güz+le- (1016 b)

hacamat+la- (1021 a)

haç+la- (1022 b)

hadde+le- (1023 a)

hafız+la- (1024 a)

hafif+le- (1024 b)

hak+la- (1029 b)

halka+la- (1034 a)

ham+la- (1039 a)

hançer+le- (1040 b)

hapaz+la- (1043 b)

hareke+le- (1048 a)

harman+la- (1051 b)

hasır+la- (1053 b)

haşıl+la- (1057 a)

hatıl+la- (1058 b)

hatır+la- (1059 b)

havuz+la- (1066 b)

hazır+la- (1076 a)

hece+le- (1078 b)

hedef+le- (1079 a)

herek+le- (1085 a)

hesap+la- (1088 a)

hırsız+la- (1094 b)

hiç+le- (1098 a)

hidrojen+le- (1099 a)

hikâye+le- (1100 b)

hiza+la- (1106 a)

ılgar+la- (1124 a)

ıra+la- (1125 b)

ırga+la- (1125 b)

ıs+la- (1129 a)*

ıska+la- (1128 b)

ıslık+la- (1130 a)

ısmar+la- (1130 a)

ıstampa+la- (1131 b)

ışı+la- (1133 a)

ışın+la- (1134 a)

içer+le- (1145 a)

iğne+le- (1156 b)

ihbar+la- (1157 b)

ihtiyar+la- (1161 a)

iki+le- (1165 a)

ilâç+la- (1170 a)

iler(i)+le- (1173 a)

ilgi+le- (1174 b)

ilik+le- (1175 b)

ilinti+le- (1176 a)

ilmek+le- (1179 b)

ilmik+le- (1179 b)

im+le- (1183 b)

imge+le- (1183 a)

imza+la- (1185 a)

indük+le- (1191 b)

inek+le- (1192 a)

ip+le- (1202 a)

ipi+le- (1202 a)

is+le- (1209 a)

ispat+la- (1210 b)

ispiyon+la- (1211 a)

istif+le- (1215 a)

iş+le- (1226 a)

işaret+le- (1222 b)

itek+le- (1231 a)

iz+le- (1240 a)

jelâtin+le- (1244 a)

jurnal+le- (1246 b)

kabak+la- (1248 b)

kadastro+la- (1257 a)

kâğıt+la- (1266 b)

kalafat+la- (1272 b)

kalay+la- (1273 b)

kalbur+la- (1274 b)

kalıp+la- (1280 a)

kama+la- (1287 b)

kamçı+la- (1288 b)

kan+la- (1299 a)

kanca+la- (1296 a)

kangal+la- (1297 b)

kanıt+la- (1298 b)

kantar+la- (1300 b)

kap+la- (1309 b)

kaparoz+la- (1305 b)

kar+la- (1333 a)

kara+la- (1319 a)

karar+la- (1321 b)

karbon+la- (1325 a)

karbonat+la- (1324 b)

kargı+la- (1328 a)

kargış+la- (1328 a)

karık+la- (1328 b)

karın+la- (1330 b)

karış+la- (1331 b)

karşı+la- (1337 a)

karşıt+la- (1338 b)

karton+la- (1340 a)

kasa+la- (1341 b)

kasnak+la- (1344 b)

kastar+la- (1344 b)

kaş+la- (1347 b)

kaşağı+la- (1345 b)

kaşık+la- (1346 b)

kat+la- (1352 b)

katalog+la- (1348 b)

katar+la- (1349 a)

katık+la- (1350 a)

katran+la- (1354 b)

kav+la- (1357 b)

kayar+la- (1361 b)

kayıt+la- (1365 b)

kazık+la- (1371 b)

kığı+la- (1405 b)

kılağı+la- (1406 b)

kılavuz+la- (1407 a)

kılıç+la- (1408 b)

kılıf+la- (1408 b)

kın+la- (1411 b)

kına+la- (1410 b)

kırbaç+la- (1414 a)

kırık+la- (1415 a)

kırk+la- (1418 a)

kısım+la- (1423 b)

kısıt+la- (1424 a)

kıskaç+la- (1424 b)

kış+la- (1427 a)

kıtık+la- (1428 a)

kıyas+la- (1432 a)

kıyı+la- (1432 b)

kızak+la- (1434 b)

kira+la- (1445 a)

kirizma+la- (1447 a)

klor+la- (1453 b)

kod+la- (1456 b)

kok(u)+la- (1458 a)

kol+la- (1463 b)

kola+la- (1461 a)

kolay+la- (1461 b)

kolonya+la- (1464 b)

koltuk+la- (1465 b)

konak+la- (1470 b)

konuk+la- (1476 a)

konum+la- (1476 b)

kopça+la- (1480 a)

kopya+la- (1481 a)

korka+la- (1482 b)

koşam+la- (1487 b)

koşul+la- (1488 b)

kot+la- (1489 b)

kov+la- (1491 a)

kucak+la- (1515 b)

kulaç+la- (1518 a)

kulun+la- (1523 a)

kum+la- (1525 a)

kundak+la- (1526 b)

kurca+la- (1530 a)

kurgu+la- (1531 a)

kurşun+la- (1553 a)

kuru+la- (1537 b)

kuşak+la- (1543 a)

kut+la- (1545 b)

kutlu+la- (1546 a)

kutu+la- (1547 a)

kuzu+la- (1552 a)

kükürt+le- (1556 a)

kül+le- (1557 b)

küme+le- (1559 b)

künde+le- (1560 b)

küre+le- (1562 b)

küt+le- (1565 a)

lâf+la- (1570 b)

lâmba+la- (1574 b)

lânet+le- (1575 b)

lehim+le- (1581 a)

leke+le- (1581 b)

lığ+la- (1585 a)

lif+le- (1586 a)

liman+la- (1586 b)

limon+la- (1587 b)

liste+le- (1589 b)

lodos+la- (1591 a)

loğ+la- (1591 a)

lök+le- (1594 a)

macun+la- (1598 b)

madik+le- (1601 b)

mahmuz+la- (1607 a)

makadam+la- (1609 b)

makas+la- (1611 a)

makyaj+la- (1613 b)

mala+la- (1615 a)

malak+la- (1615 a)

mandal+la- (1619 a)

mantar+la- (1623 a)

mariz+le- (1627 a)

marn+la- (1628 b)

masaj+la- (1630 b)

maske+le- (1632 a)

maşa+la- (1634 a)

maya+la- (1637 b)

mayın+la- (1638 a)

mazot+la- (1640 b)

melez+le- (1648 b)

merdane+le- (1656 b)

merhem+le- (1658 a)

merkez+le- (1659 b)

mıh+la- (1675 b)

mıknatıs+la- (1676 a)

mim+le- (1685 b)

mine+le- (1686 b)

mort+la- (1697 b)

mum+la- (1710 b)

mumya+la- (1711 a)

muşta+la- (1714 a)

muştu+la- (1714 b)

mühre+le- (1724 a)

mühür+le- (1724 a)

müjde+le- (1724 b)

mürekkep+le- (1730 b)

müzevir+le- (1740 b)

naftalin+le- (1744 b)

nakış+la- (1746 a)

nal+la- (1748 b)

nefes+le- (1760 b)

neşter+le- (1764 a)

nice+le- (1770 a)

nikâh+la- (1771 b)

nikel+le- (1772 a)

nişan+la- (1774 b)

nite+le- (1775 a)

nodul+la- (1777 a)

nokta+la- (1778 b)

nota+la- (1780 a)

nötr+le- (1781 a)

numara+la- (1781 b)

odak+la- (1787 b)

ok+la- (1791 b)

okka+la- (1791 b)

oksijen+le- (1792 a)

oksit+le- (1792 b)

omuz+la- (1802 b)

onay+la- (1804 a)

oran+la- (1809 a)

orantı+la- (1809 b)

orsa+la- (1813 b)

orta+la- (1817 a)

ot+la- (1822 a)

ota+la- (1821 a)

oy+la- (1828 a)

oylum+la- (1828 a)

oyulga+la- (1830 a)

oyum+la- (1830 b)

ozon+la- (1832 b)

ödün+le- (1838 a)

öğürt+le- (1841 a)

öğüt+le- (1841 b)

ökse+le- (1842 a)

ölçüm+le- (1845 a)

ön+le- (1854 b)

önce+le- (1852 a)

örgüt+le- (1858 a)

örk+le- (1858 b)

örnek+le- (1859 a)

örse+le- (1859 b)

öykü+le- (1864 b)

özdeş+le- (1866 a)

özet+le- (1868 b)

özgü+le- (1869 a)

özüm+le- (1871 b)

pak+la- (1876 a)

paket+le- (1875 b)

palamut+la- (1876 b)

palaz+la- (1877 b)

panik+le- (1880 a)

paraf+la- (1885 a)

parafe+le- (1885 a)

parametre+le- (1886 a)

parça+la- (1888 b)

parke+le- (1890 a)

parmak+la- (1892 a)

parsel+le- (1892 b)

paspas+la- (1896 a)

patak+la- (1898 a)

pay+la- (1903 a)

payanda+la- (1902 b)

pazar+la- (1904 a)

peçe+le- (1905 a)

pençe+le- (1910 b)

perçin+le- (1911 b)

perdah+la- (1912 a)

perde+le- (1912 b)

pey+le- (1920 a)

peydah+la- (1919 b)

pinek+le- (1925 a)

pis+le- (1927 b)

piyaz+la- (1931 b)

plân+la- (1932 b)

plânya+la- (1933 a)

plâse+le- (1933 a)

pompa+la- (1938 a)

ponza+la- (1938 a)

posta+la- (1941 a)

poşet+le- (1941 b)

poyraz+la- (1943 a)

pres+le- (1945 b)

program+la- (1947 a)

puan+la- (1950 b)

pudra+la- (1951 a)

pul+la- (1952 a)

pusu+la- (1953 b)

rahat+la- (1960 b)

rakam+la- (1962 a)

rampa+la- (1964 a)

rapor+la- (1965 a)

raptiye+le- (1965 a)

raspa+la- (1965 b)

rast+la- (1966 a)

rende+le- (1973 a)

renk+le- (1974 a)

resim+le- (1975 b)

reze+le- (1978 b)

rimel+le- (1980 a)

röntgen+le- (1984 b)

rötuş+la- (1985 a)

ruj+la- (1987 b)

rüzgâr+la- (1991 a)

sabah+la- (1995 a)

sabun+la- (1997 b)

saçma+la- (2000 a)

sağ+la- (2006 a)

sağlam+la- (2006 a)

sahne+le- (2010 a)

sak+la- (2014 b)

sakat+la- (2012 b)

sakin+le- (2014 b)

salça+la- (2017 a)

salgı+la- (2018 b)

sandık+la- (2027 b)

sangı+la- (2028 a)

sanrı+la- (2028 b)

sansür+le- (2029 a)

sap+la- (2031 b)

sargı+la- (2035 a)

sarımsak+la- (2037 b)

sarkaç+la- (2038 b)

sav+la- (2044 b)

savak+la- (2043 b)

savat+la- (2044 a)

savsak+la- (2045 a)

say+la- (2050 a)

sayfa+la- (2047 b)

sayı+la- (2049 a)

sayık+la- (2049 a)

sayım+la- (2049 b)

saykal+la- (2050 a)

seki+le- (2058 b)

selâm+la- (2061 a)

selâmet+le- (2061 a)

semer+le- (2064 a)

semiz+le- (2064 b)

sende+le- (2065 b)

sepet+le- (2068 a)

sepi+le- (2068 a)

serbest+le- (2069 b)

sergi+le- (2071 a)

serin+le- (2072 a)

sersem+le- (2074 a)

ses+le- (2078 a)

sezin+le- (2086 a)

sıfır+la- (2089 a)

sıkı+la- (2092 b)

sınıf+la- (2096 a)

sınır+la- (2097 a)

sır+la- (2101 a)

sıra+la- (2099 a)

sırık+la- (2100 b)

sırt+la- (2103 a)

sıva+la- (2104 a)

sıvaz+la- (2104 b)

sız+la- (2106 b)

sifon+la- (2108 a)

siftah+la- (2108 a)

sigorta+la- (2109 a)

sikke+le- (2109 b)

silâh+la- (2110 b)

silikat+la- (2111 b)

silo+la- (2114 a)

simge+le- (2114 b)

sinir+le- (2118 b)

sistire+le- (2122 b)

siyanür+le- (2125 b)

sobe+le- (2128 a)

soğan+la- (2129 b)

soğuk+la- (2130 b)

sol+la- (2134 b)

soluk+la- (2135 b)

son+la- (2138 b)

sonda+la- (2138 a)

sonuç+la- (2140 a)

sopa+la- (2140 b)

sorgu+la- (2141 b)

soyut+la- (2148 a)

söğüş+le- (2148 b)

sönüm+le- (2151 a)

söy+le- (2152 a)

stok+la- (2162 a)

su+la- (2169 a)

suç+la- (2166 b)

sumsuk+la- (2171 b)

sülfat+la- (2178 b)

sülfür+le- (2179 a)

süngü+le- (2181 a)

sünnet+le- (2181 b)

sürgü+le- (2185 a)

sürme+le- (2186 a)

sürük+le- (2187 b)

süs+le- (2189 b)

süzgeç+le- (2193 a)

şakul+le- (2200 a)

şamandıra+la- (2201 a)

şamar+la- (2201 a)

şampuan+la- (2202 a)

şandel+le- (2202 a)

şap+la- (2204 a)

şart+la- (2206 b)

şavul+la- (2209 a)

şeker+le- (2213 b)

şerbet+le- (2216 b)

şerit+le- (2218 a)

şırınga+la- (2222 a)

şifre+le- (2224 a)

şinik+le- (2226 a)

şiş+le- (2228 b)

şişe+le- (2227 b)

şişman+la- (2228 b)

şut+la- (2232 b)

tabak+la- (2236 b)

tabaka+la- (2236 a)

takoz+la- (2252 a)

talan+la- (2254 b)

talaş+la- (2254 b)

tamam+la- (2257 a)

tampon+la- (2259 a)

tan+la- (2264 a)

tane+le- (2260 b)

tanı+la- (2261 b)

tanık+la- (2261 a)

tanım+la- (2262 a)

tanıt+la- (2263 a)

tapa+la- (2266 a)

tapan+la- (2266 a)

tapık+la- (2266 a)

tapış+la- (2266 b)

tapu+la- (2267 a)

tarak+la- (2268 a)

taraş+la- (2269 a)

taraz+la- (2269 b)

tartak+la- (2272 a)

tasar(ı)+la- (2274 b)

tasarım+la- (2274 b)

tasım+la- (2276 b)

tasnif+le- (2277 a)

taş+la- (2281 b)

tav+la- (2288 a)

tay+la- (2291 a)

taze+le- (2292 a)

tedarik+le- (2296 b)

tek+le- (2305 a)

teker+le- (2303 b)

tekme+le- (2305 b)

tekmil+le- (2306 a)

tekrar+la- (2307 b)

tel+le- (2314 a)

telâ+la- (2309 b)

tembih+le- (2316 a)

temiz+le- (2319 a)

teneke+le- (2321 b)

tepe+le- (2325 a)

tepik+le- (2326 a)

tepir+le- (2326 a)

ter+le- (2331 a)

teras+la- (2327 b)

terazi+le- (2328 a)

terbiye+le- (2328 a)

ters+le- (2333 b)

tertip+le- (2334 b)

testere+le- (2338 a)

tevek+le- (2342 b)

teyel+le- (2343 b)

tez+le- (2345 a)

tezgâh+la- (2344 b)

tıkaç+la- (2346 b)

tımar+la- (2349 a)

tıpa+la- (2350 a)

tıraş+la- (2351 a)

tırkaz+la- (2351 b)

tırma+la- (2352 a)

tırmık+la- (2352 b)

tırnak+la- (2353 a)

tırpan+la- (2353 b)

tırtık+la- (2353 b)

tip+le- (2357 b)

tipi+le- (2357 b)

titrem+le- (2359 b)

tohum+la- (2361 a)

tokaç+la- (2361 b)

tokat+la- (2362 a)

tokmak+la- (2362 b)

tomruk+la- (2364 a)

top+la- (2367 b)

topak+la- (2366 a)

topal+la- (2366 a)

toprak+la- (2372 a)

topuk+la- (2373 a)

torba+la- (2373 b)

torna+la- (2374 a)

torpil+le- (2374 b)

tökez+le- (2377 b)

törpü+le- (2378 b)

tunç+la- (2386 a)

tur+la- (2387 b)

tura+la- (2386 b)

turfa+la- (2387 a)

tuş+la- (2389 a)

tutam+la- (2389 b)

tutkal+la- (2390 a)

tutuk+la- (2393 a)

tuz+la- (2395 b)

tuzak+la- (2395 b)

tükürük+le- (2397 b)

tüm+le- (2399 a)

tünek+le- (2399 b)

tüp+le- (2400 a)

türkü+le- (2402 b)

tütsü+le- (2403 a)

ucuz+la- (2405 b)

uçuk+la- (2408 a)

ufa(k)+la- (2409 b)

uğra(k)+la- (2410 b)

uğru+la- (2411 b)

uğur+la- (2412 a)

ulu+la- (2414 b)

un+la- (2418 a)

uslam+la- (2421 a)

uyar+la- (2425 b)

uyuk+la- (2430 b)

üç+le- (2442 b)

ün+le- (2447 a)

üstüpü+le- (2456 a)

ütü+le- (2457 a)

üzengi+le- (2458 b)

vakum+la- (2467 a)

varak+la- (2469 a)

vazelin+le- (2474 b)

vergi+le- (2479 b)

vernik+le- (2482 a)

vida+la- (2485 b)

vitrin+le- (2488 a)

vurgu+la- (2491 a)

yaba+la- (2495 b)

yabancı+la- (2496 a)

yafta+la- (2499 a)

yağ+la- (2501 a)

yağma+la- (2502 b)

yağmur+la- (2503 a)

yalan+la- (2511 b)

yalaz+la- (2512 b)

yaldız+la- (2512 b)

yalpa+la- (2515 a)

yama+la- (2516 b)

yan+la- (2522 b)

yanıt+la- (2522 a)

yankı+la- (2522 b)

yansı+la- (2524 a)

yara+la-

yargı+la-

yargı+la- (2537 a)

yarı+la-

yarı+la- (2538 b)

yarım+la-

yarım+la- (2539 b)

yarma+la-

yarma+la- (2541 b)

yas+la-

yas+la- (2544 a)

yasak+la-

yasak+la- (2542 b)

yassı+la-

yassı+la- (2544 b)

yastık+la-

yastık+la- (2545 a)

yaşmak+la-

yaşmak+la- (2548 b)

yavaş+la-

yavaş+la- (2552 b)

yavru+la-

yavru+la- (2553 a)

yavuk+la-

yavuk+la- (2553 b)

yay+la-

yay+la- (2557 b)

yayık+la-

yayık+la- (2555 b)

yayım+la-

yayım+la- (2556 a)

yaz+la-

yaz+la- (2562 a)

yazı+la-

yedek+le-

yedek+le- (2563 b)

yeğ+le-

yeğ+le- (2565 b)

yel+le-

yel+le- (2568 a)

yelek+le-

yelek+le- (2567 a)

yelken+le-

yelken+le- (2567 b)

yelpaze+le-

yelpaze+le- (2568 a)

yem+le-

yem+le- (2571 a)

yeni+le-

yeni+le- (2573 b)

yesteh+le-

yesteh+le- (2582 a)

yıl+la-

yıl+la- (2594 a)

yıldız+la-

yıldız+la- (2593 a)

yır+la-

yır+la- (2594 b)

yiğit+le-

yine+le-

yine+le-(2596 b)

yiv+le-(2557 b)

yoğurt+la-(2599 b)

yok+la-(2600 b)

yol+la-(2605 a)

yonga+la-(2606 b)

yorga+la-(2607 a)

yorum+la-(2608 b)

yudum+la-(2613 a)

yumak+la- (2614 a)

yumruk+la-(2614 b)

yumurt+la-(2615 b)

yuva+la-(2619 b)

yuvar+la-(2620 b)

yuvgu+la-(2621 b)

yük+le-(2622 a)

yüz+le-(2635 a)

zağ+la-(2640 a)

zaman+la- (2642 a)

zamk+la-(2643 a)

zarf+la-(2645 b)

zayıf+la-(2647 a)

zede+le- (2648 a)

zehir+le-(2648 b)

zengin+le-(2651 b)

zıh+la-(2654 b)

zımba+la-(2655 a)

zımpara+la-(2655 a)

zıpkın+la-(2656 a)

zırva+la-(2657 b)

zift+le-(2658 a)

zincir+le-(2661 a)

zor+la-(2664 a) *züğürt+le-(2666a)*

2.3.1.8.+At-

Ad tabanlarından geçişli eylemler türetmede kullanılan biçimlendiricilerden biridir. *Addan fiil yapan +a- ekiyle fiilden ettirgen fiiller türeten –t- ekinin kaynaşmasından oluşmuş bir birleşik ektir* (KORKMAZ, 2009: 115).

çiş+et- (551 a)

göz+et-(984 b)

il+et- (1174 a)

iş+et- (1223 b)

kan+at-(1295 a)

kap+at- (1306 a)

koc+at- (1455 b)

orn+at-(1813 a)

yaş+at- (2547 a)

yön+et- (2611 a)

2.3.2. AD TABANLARINDAN GEÇİŞSİZ EYLEMLER TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER

2.3.2.1.+A-

Eklendiği adlardan geçişli ve geçişsiz eylemler türetme işleviyle kullandığımız bir biçimlendiricidir. Bu bölümde +A- biçimlendiricisiyle türetilen geçişsiz eylemlere yer verdik.

ben(i)z+e- (308 a) *iş+e- (1223 b)*

bun+a-(413 a) *kan+a-(1294 a)*

çis+e-(551 a) *kiş+ne-(1450 a)*

diş+e-(680 a) *köhn+e-(1495 a)*

göz+e-(984 a) *kükr+e-(1555 b)*

tün+e- (2399 b)

tür+e- (2400 b)

yar+a-(2533 a)

2.3.2.2.+Al-

Eklendiği adlardan geçişsiz eylemler türetme işleviyle kullandığımız bir biçimlendiricidir. Bu biçimlendiriciyle oluşturulan eylemler ad tabanında bildirilen durumun aşamalı olarak bir süreç içerisinde gerçekleşmekte olduğunu ifade eder. Başka bir deyişle yaygın olarak oluş bildiren eylemler türetir. *Ekin addan eylem yapan –A- ile eylemden eylem yapan –l- (edilgenlik) ekinin özelliklerini gösterdiği düşünülebilir* (EKER, 2010: 323).

alça(k)+al- (86 a)

az+al- (213 b)

bol+al- (374 b)

boş+al- (383 b)

bun+al- (413 a)

çoğ(k)+al- (558 a)

dar+al-(595 a)

dik+el-(658 a)

din+el-(670 b)

düz+el-(745 a)

genç+el-(956 a)

gen+el- (927 b)

ince+el- (1188 b)

kart+al-(1339 b)

kıs(a)+al- (1422 b)

koc(a)+al- (1455 b)

kör+el-(1502 a)

sağ+al- (2004 a)

sert+el-(2075 a)

seyre(k)+el-(2084 b)

şen+el-(2215 b)

tümse(k)+el- (2399 a)

ufa(k)+al-(2909 b)

yam(a)+al-(2516 b)

yön+el- (2610 a)

yüce+el-(2621 b)

yükse(k)+el-(2624 b)

2.3.2.3.+An-

Eklendiği adlardan geçişsiz eylemler türetme işleviyle kullanılan biçimlendiricilerden biridir. Çok fazla örneği olmayan biçimlendirici *+A- ekinin*

dönüşlülük eki –n- ile birleşmesinden oluşmuş bir birleşik ektir (KORKMAZ, 2009: 112).

boş+an- (384 b)

güc+en- (994 a)

kap+an- (1305 a)?

kaş+an-(1346 a)

öz+en- (1868 a)

us+an- (2420 b)

ut+an-(2423 b)

üst+en-(2454 a)

2.3.2.4.+Ar-

Eklendiği ad tabanlarından geçişsiz eylemler türeten bir biçimlendiricidir. Bu biçimlendiricinin eklendiği ad tabanlarına baktığımızda yaygın olarak renk ifade eden adlara eklendiğini görmekteyiz. Eklendiği ad tabanlarından oluş bildiren eylemler türetir.

ak/ğ/+ar- (39 a)

bol+ar- (374 b)

boz+ar- (392 a)

çal+ar- (385 a)

göl+er- (959 b)

göv+er- (976 a)

kara+r- (1322 a)

mor+ar- (1696 b)

ot+ar- (1821 b)

sar+ar- (2033 b)

sırt+ar- (2102 b)

toz+ar- (2376 b)

yaş+ar- (2547 a)

yeş+er-(2582 b)

2.3.2.5.+Aş-

Ad tabanlarından geçişsiz eylemler türeten bir biçimlendiricidir. Kullanım sıklığı fazla olan bir biçimlendirici değildir.

gür+eş- (1010 b)

yan+aş- (2519 a)

2.3.2.6.+(X)l-

Eklendiği ad tabanlarından geçişsiz eylemler türetmede kullandığımız bir biçimlendiricidir.

eğri+l- (764 a) *sivri+l- (2124 b)*

2.3.2.7.+k-

Ad tabanlarına eklenerek geçişsiz eylemler türeten biçimlendiricilerimizdendir. Pek fazla örneği bulunmayan bu biçimlendirici *edilgen yapı ve anlamda eylemler türetir* (EKER, 2010: 323).

ac+ık- (10 a)
gec+ik- (913 a)
göz+ük- (988 a)

2.3.2.8.+lAn-

Eklendiği adlardan geçişsiz eylemler türeten bir biçimlendiricidir ve kullanım sıklığı oldukça yaygındır. Addan eylem türetmede kullanılan +lA- eki ile eylemden eylem türeten –n- ekinin kalıplaşması sonucunda ortaya çıkan birleşik bir ektir.

acı+lan-(10 b)
açık+lan-(18 a)
açım+lan-(20 b)
açkı+lan-(21 b)
adak+lan-(24 a)
ad+lan-(31 a)
afsun+lan-(35 a)
afyon+lan-(35 b)
ağaç+lan-(38 a)
ağa+lan-(38 b)
ağda+lan-(39 b)
ağı+lan-(40 a)
ağıl+lan-(40 a)
ağır+lan-(42 a)
ağırşak+lan-(43 b)
akçıl+lan- (61 a)
akıl+lan- (66 a)
ak+lan-(70 a)
akort+lan- (72 a)
aksi+len- (75 a)
alaca+lan-(81 a)
alâka+lan-(82 b)
alaz+lan-(85 a)
alçı+lan- (87 a)
alev+len- (91 a)
algı+lan- (92 a)
alkış+lan-(97 b)
al+lan-(101 b)
amaç+lan-(110 a)
ara+lan- (143 a)

ardak+lan-(147 a)

arılan+mak(149 b)

arıza+lan-(150 b)

arka+lan- (153 b)

ar+lan- (154 b)

arsız+lan-(157 a)

asfalt+lan-(163 b)

astar+lan-(170 b)

aşağı+lan-(172 b)

aşı+lan-(175 a)

ateş+len-(183 a)

at+lan- (186 b)

av+lan-(191 b)

ayak+lan-(198 b)

ayar+lan-(200 a)

ayaz+lan-(201 a)

aydın+lan-(202 a)

ayık+lan-(203 b)

ayıp+lan- (204 b)

ay+lan-(206 b)

ayrı+lan-(210 a)

azar+lan-(214 a)

baba+lan-(220 a)

başak+lan-(270 a)

baş+lan-(276 b)

bay+lan-(287 b)

bel+len-(305 a)

benek+len-(307 a)

ben+len-(308 a)

bereke+len-(312 a)

beyazlan-(321 b)

bıyık+lan- (330 a)

biçim+len- (332 a)

bilgi+len-(339 a)

bilinç+len-(342 a)

bit+len-(364 b)

bol+lan- (375 a)

borç+lan-(379 a)

boy+lan-(389 a)

boynuz+lan-(390 a)

böbür+len-(395 a)

böcek+len-(396 a)

böce+len-(396 a)

budak+lan-(402 b)

buğu+lan-(405 a)

bulut+lan-(412 a)

burgu+lan-(415 a)

buz+lan-(421 a)

büyük+len-(428 a)

caka+lan-(434 b)

can+lan-(443 b)

celâl+len-(450 a)

cephe+len- (454 b)

cerahat+len-(455 a()

cesaret+len- (456 a)

ceza+lan-(453 a)

cezbe+len-(453 b)

cihaz+lan-(465 b)

cilve+len-(466 b)

cin+len-(468 a)

cisim+len-(469 b)

coşku+lan-(471 a)

cücük+len-(473 b)

cür'et+len-(474 b)

çapak+lan-(494 a)

çatal+lan-(502 a)

çav+lan- (506 b)

çeğmel+len-(503 b)

çekirdek+len-(512 b)

çerez+len-(523 a)

çığa+lan-(529 a)

çıp+lan-(537 b)

çiçek+len- (542 a)

çil+len-(547 b)

çim+len- (548 b)

çörek+len- (5674 a)

çukur+lan-(570 b)

çul+lan- (571 a)

dal+lan-(587 a)

damar+lan- (589 b)

dayı+lan-(603 a)

debe+len-(604 b)

değer+len-(608 b)

dehşet+len-(613 a)

deli+len-(617 a)

dem+len-(622 a)

densiz+len-(631 b)

dert+len-(640 a)

dırdır+lan-(652 a)

dır+lan- (652 a)

dik+len-(661 a)

dil+len-(667 b)

dinç+len- (670 a)

din+len-(672 a)

diş+len-(681 a)

döl+len-712 a)

duman+lan-(723 a)

duygu+lan-(730 a)

düz+len-(748 b)

edep+len-(755 a)

efe+len-(757 a)

efkâr+lan-(758 a)

elektrik+len-(782 b)

endişe+len-(798 b)

erkek+len- (810 a)

esas+lan-(814 b)

eseflen+mek(815 a)

etenelen+mek(829 a)

etlen+mek(831 b)

evham+lan-(836 a)

evin+len-(836 a)

ev+len-(837 b)

ezgi+len-(843 a)

fayda+lan-(855 b)

fen+len-(860 a)

feyiz+len-(866 a)

filiz+len-(877 a)

gam+lan-(901 b)

gayret+len-(907 a)

gazap+lan-(908 b)

gazel+len-(909 a)

geveze+len-(938 a)

gıcık+lan-(941 b)

gıdık+lan-(942 b)

göbek+len-(954 a)

gölge+len-(960 a)

göl+len-(960 b)

gönül+len-(966 a)

gövde+len- (976 a)

güç+len-(995 a)

güneş+len-(1007 a)

güve+len-(1012 a)

hale+len-(1032 a)

hal+len-(1035 b)

hareket+len-(1048 b)

hare+len- (1049 a)

haset+len-(1053 a)

hasta+lan-(1055 b)

hava+lan-(1064 a)

hayıf+lan-(1070 b)

helecan+lan-(1080 b)

helme+len-(1081 a)

heves+len-(1089 b)

heyecan+lan-(1090 b)

hırs+lan-(1094 b)

hışım+lan-(1095 a)

hız+lan-(1096 b)

hiddet+len-(1098 b)

his+len-(1104 b)

hor+lan-(1110 a)

horoz+lan-(1110 b)

hoş+lan-(1112 b)

huy+lan-(1117 a)

huysuz+lan-(1117 b)

hüzün+len-(1122 b)

ışık+lan-(1132 b)

iç+len-(1147 b)

ikircik+len-(1167 a)

ilgi+len-(1174 b)

iltihap+lan-(1180 a)

iplik+len-(1202 b)

irin+len-(1204 b)

istek+len-(1212 b)

işkil+len- (1225 b)

iştah+lan-(1228 b)

it+len-(1234 a)

ivedi+len-(1235 a)

kabadayı+lan-(1247 b)

kabuk+lan-(1252 b)

kabul+len- (1253 a)

kahır+lan- (1267 b)

kahpe+len-(1268 a)

kanat+lan-(1295 a)

kanık+lan-(1298 a)

kan+lan-(1299 a)

kapak+lan-(1303 a)

kapı+lan-(1308 a)

kardeş+len-(1325 b)

karınca+lan-(1330 a)

kasavet+len-(1342 a)

kaşar+lan-(1346 a)

kat+lan-(1352 b)

kaygı+lan-(1363 a)

kaymak+lan-(1367 a)

kaynak+lan- (1367 b)

keder+len-(1376 b)

kepek+len-(1392 a)

kesek+len-(1396 a)

keyif+len-(1404 b)

kıl+lan- (1409 b)

kım+lan-(1410 b)

kırçıl+lan-(1414 a)

kıvam+lan-(1428 b)

kıvanç+lan-(1429 a)

kıvılcım+lan- (1429 a)

kıvrım+lan-(1431 a)

kıymet+len-(1434 a)

kibir+len-(1439 a)

kifaf+lan-(1439 b)

kin+len-(1444 a)

koç+lan-(1456 a)

kokoroz+lan-(1458 b)

kokoz+lan-(1458 b)

konuş+lan- (1477 a)

konut+lan- (1478 b)

kor+lan-(1484 a)

kostak+lan- (1487 a)

köprü+len-(1500 b)

köpük+len-(1501 a)

kör+len-(1503 a)

kurt+lan-(1535 a)

kurum+lan-(1538 b)

kuşku+lan-(1545 a)

kutup+lan-(1547 a)

kuvvet+len-(1548 b)

küf+len-(1555 a)

kültür+len-(1558 b)

küşüm+len-(1564 b)

lezzet+len-(1585 a)

mağrur+lan-(1603 b)

mal+lan-(1616 a)

malt+lan-(1616 b)

maraz+lan-(1626 b)

menevişlen-(1652 a)

merak+lan-(1654 b)

mevzi+len-(1670 b)

meyve+len-(1673 b)

mızık+lan-(1678 a)

mızmız+lan-(1678 a)

mikrop+lan-(1681 b)

mil+len-(1683 a)

morfin+len-(1696 b)

mut+lan-(1716 a)

mutlu+lan-(1716 b)

nasır+lan-(1753 b)

nasip+len-(1754 a)

naz+lan-(1756 b)

nema+lan-(1763 a)

nem+len-(1763 b)

neşe+len-(1766 b)

netice+len-(1767 b)

nihayet+len- (1771 a)

nişasta+lan-(1775 a)

niyet+len-(1776 b)

nur+lan-(1782 a)

oğul+lan-(1790 a)

onur+lan-(1807 a)

öç+len-(1835 b)

öfke+len-(1838 b)

örümcek+len-(1861 b)

paha+lan- (1875 a)

pamuk+lan-(1879 a)

parazit+len-(1888 a)

pas+lan-(1895 b)

pelte+len-(1909 a)

pıhtı+lan- (1920 b)

pipirik+len-(1925 b)

pire+len-(1926 a)

posa+lan-(1940 a)

pot+lan-(1942 b)

pus+lan-(1953 a)

pürçek+len-(1954 b)

pürtük+len-(1955 a)

pürüz+len-(1955 a)

pütür+len-(1956 b)

rahatsız+lan-(1961 a)

raşe+len-(1967 a)

rutubet+len-(1989 a)

ruzik+len-(1989 a)

sabırsız+lan-(1996 a)

sabuk+lan-(1997 a)

sağ+lan-(2006 b)

sakal+lan-(2012 a)

sancı+lan-(2026 a)

sebep+len-(2052 a)

sert+len-(2075 b)

ses+len-(2078 b)

sevda+lan-(2080 b)

sıtma+an- (2103 b)

sihir+len-(2109 a)

silahsız+lan-(2110 b)

sinek+len- (2116 b)

sinir+len-(2119 a)

siper+len-(2120 b)

sirke+len-(2121 b)

sis+len-(2122 a)

siyah+lan-(2125 a)

somut+lan-(2137 a)

sorguç+lan-(2141 a)

stres+len-(2162 b)

sür'at+len-(2183 a)

süt+len-(2191 b)

şah+lan- (2196 b)

şekil+len-(2214 b)

şen+len- (2215 b)

şeref+len- (2217 a)

şiddet+len- (2223 a)

şimşek+len- (2226 a)

şüphe+len-(2234 a)

taç+lan- (2240 b)

taharet+len- (2242 a)

talaz+lan-(2254 b)

tasa+lan- (2274 a)

tat+lan- (2284 b)

telâş+lan- (2310 a)

temel+len- (2317 a)

teşkilât+lan- (2339 b)

tıkım+lan- (2347 a)

tırtıl+lan- (2354 a)

tiftik+len- (2355 b)

tirfil+len- (2358 a)

tirit+len-(2358 b)

titiz+len- (2359 b)

tomurcuk+lan- (2364 a)

tortu+lan- (2375 a)

toz+lan- (2376 b)

tül+len- (2398 a)

tümör+len- (2399 a)

tüy+len- (2404 a)

uç+lan- (2407 a)

ufunet+len- (2410 b)

umut+lan- (2417 b)

us+lan- (2421 a)

uzak+lan- (2434 a)

ümit+len- (2446 a)

üs+len- (2451 a)

üst+len- (2454 a)

vahvah+lan- (2465 a)

vasıf+lan- (2472 b)

yakamoz+lan- (2505 b)

yaltak+lan- (2515 b)

yangı+lan- (2520 a)

yaprak+lan- (2530 b)

yarar+lan- (2533 b)

yas+lan- (2544 a)

yaş+lan- (2548)

yay+lan- (2557 b)

yazık+lan- (2560 b)

yel+len- (2568 a)

yemiş+len- (2571 a)

yeşil+len- (2583 a)

yosun+lan- (2609 a)

yumru+lan- (2614 b)

yurt+lan- (2618 a)

yüküm+len- (2625 a)

yürek+len- (2628 a)

zevk+len- (2653 a)

zevzek+len- (2653 a)

zıkkım+lan- (2654 a)

zılgıt+lan- (2654 b)

zırh+lan- (2656 b)

zıt+lan- (2657 b)

zümrüt+len- (2667 a)

2.3.2.9.+lAş-

Eklendiği adlardan geçişsiz eylemler türeten biçimlendiricilerden biridir. Addan eylem türetmede kullanılan +lA- ile eylemden eylem türeten –ş- eklerinin kalıplaşması sonucunda oluşan birleşik bir ektir. Kullanımı oldukça yaygındır.

abanoz+laş- (2 b)

abide+leş- (4b)

acar+laş- (6b)

acayip+leş-(7 a)

acemi+leş-(8 a)

acem+leş- (8b)

acı+laş- (10 b)

açık+laş-(18 a)

adil+eş-(30 b)

ad+laş- (31 a)

afacan+laş- (32 b)

ağda+laş- (39 b)

ağır+laş- (42 a)

ahit+leş- (54 b)

ahmak+laş- (56 a)

akçıl+laş- (61 a)

akışkan+laş- (68 a)

aksi+leş- (75 a)

aktif+leş- (78 a)

alafranga+laş- (81 b)

alaturka+laş- (84 a)

alçak+laş- (86 b)

aleni+leş- (89 b)

alık+laş- (93 a)

Alman+laş- (103 b)

altın+laş- (107 b)

Amerikalı+laş- (114 a)

anaç+laş- (118 b)

anarşist+leş- (122 a)

anı+laş- (125 b)

anıt+laş- (126 b)

anlamsız+laş- (129 a)

anormal+leş- (132 a)

ant+laş- (135 a)

apse+leş- (138 a)

aptal+laş- (138 b)

arabesk+leş-(141 a)

Arap+laş- (145 a)

argo+laş- (148 a)

Arnavut+laş- (156 a)

arsız+laş- (157 a)

asabi+leş- (162 a)

asalak+laş- (162 a)

asi+leş- (165 a)

askerî+leş- (166 b)

avare+leş- (190 b)

Avrupalı+laş- (192 b)

ayran+laş- (209 a)

ayrı+laş- (210 a)

azgın+laş- (215 b)

azman+laş- (217 b)

babacan+laş- (220 a)

bağdaşık+laş- (225 b)

bağımsız+laş- (227 a)

bağıt+laş- (229 b)

bağlı+laş- (232 a)

bağnaz+laş- (232 b)

bakır+laş- (238 a)

balaban+laş- (242 a)

barbar+laş- (253 b)

bariz+leş- (256 a)

basit+leş- (260 a)

başka+laş- (274 b)

batılı+laş- (282 b)

bayağı+laş- (285 a)

baygın+laş- (286 a)

bayındır+laş- (286 b)

bayır+laş- (287 a)

bayrak+laş- (288 a)

bayram+laş- (289 a)

bebek+leş- (290 b)

becel+leş- (291 a)

bedava+laş- (292 a)

bedbin+leş- (292 a)

bedîî+leş- (293 b)

belirgin+leş- (301 a)

bencil+leş- (306 b)

benek+leş- (307 a)

berrak+laş- (313 b)

beter+leş- (319 a)

beton+laş- (320 a)

beyaz+laş- (321 b)

bezgin+leş- (326 a)

bıçkın+laş- (327 b)

biçimsiz+leş- (332 b)

billur+laş- (343 b)

bitki+leş- (364 a)

blok+laş- (368 a)

bodur+laş- (369 b)

boğuk+laş- (372 b)

bol+laş- (375 a)

boncuk+laş- (377 a)

boynuz+laş- (390 a)

bozkır+laş- (393 a)

bön+leş- (399 b)

bronz+laş- (401 b)

budala+laş- (403 a)

buhar+laş- (405 b)

bulanık+laş- (407 b)

buruk+laş- (416 b)

buzağı+laş- (420 b)

buz+laş- (421 a)

buzul+laş- (422 a)

bücür+leş- (422 a)

bülbül+leş- (423 b)

cadaloz+laş- (433 a)

cadı+laş- (433 b)

canavar+laş- (440 b)

cansız+laş- (444 b)

cazibe+leş- (447 a)

cazip+leş- (447 b)

cebel+leş- (448 a)

cehennem+leş- (449 b)

cemaat+leş- (451 a)

cendere+leş- (452 b)

cennet+leş-(453 a)

cephe+leş- (454 b)

cılız+laş- (460 a)

cılk+laş- (460 b)

cıvık+laş- (461 b)

ciddi+leş- (464 a)

cilve+leş- (466 b)

cimri+leş- (467 a)

cin+leş- (468 a)

cisim+leş- (469 b)

coşkun+laş- (471 a)

cömert+leş- (471 b)

cüce+leş- (473 b)

çabuk+laş- (477 b)

çağcıl+laş- (479 a)

çağdaş+laş- (479 a)

çakır+laş- (483 a)

çakmak+laş- (484 a)

çapkın+laş- (495 a)

çapraşık+laş-(495 a)

çarpık+laş- (498 b)

çatal+laş- (502 a)

çatık+laş- (503 a)

çekingen+leş- (512 a)

çene+leş- (520 b)

çete+leş- (525 a)

çetin+leş- (525 a)

çetrefil+leş- (525 b)

çevik+leş- (525 b)

çıban+laş- (529 a)

çılgın+laş- (535 b)

çıplak+laş- (537 b)

çiçek+leş- (542 a)

çiğ+leş- (546 a)

çingene+leş- (549 a)

çipil+leş- (550 a)

çirkef+leş- (550 b)

çirkin+leş- (550 b)

çiroz+laş- (551 a)

çocuk+laş- (557 b)

çopur+laş- (562 a)

çorak+laş- (562 a)

çökkün+leş- (564 a)

çöl+leş- (656 a)

çukur+laş- (570 b)

dalgın+laş- (586 a)

dalkavuk+laş- (586 b)

damaksıl+laş- (589 a)

dargın+laş- (596 a)

dar+laş- (597 a)

dava+laş- (598 b)

dazlak+laş- (603 b)

dejenere+leş- (613 a)

demir+leş-(621 a)

demokratik+leş- (622 b)

demokrat+laş- (622 b)

densiz+leş- (631 b)

derin+leş- (636 a)

derman+sızlaş- (638 a)

dernek+leş- (638 a)

dert+leş- (640 a)

destan+laş- (642 a)

dev+leş- (648 a)

deyim+leş- (651 b)

dır+laş- (652 b)

diftong+laş- (657 a)

diken+leş- (658 b)

dik+leş- (661 a)

dil+leş- (667 b)

dinamik+leş- (669 a)

dinç+leş- (670 a)

dingin+leş- (671 a)

dinozor+laş- (672 b)

diri+leş- (676 b)

dişi+leş- (680 b)

divane+leş- (682 a)

doğal+laş- (689 a)

doğulu+laş- (692 b)

doğurgan+laş- (693 a)

dolgun+laş- (701 a)

domuz+laş- (703 b)

donuk+laş- (706 a)

dramatik+leş- (719 b)

durgun+laş- (725 a)

duyarsız+laş- (729 a)

düşkün+leş- (740 a)

düşman+laş- (741 a)

ebedî+leş- (751 b)

ebleh+leş- (752 a)

edepsiz+leş- (755 a)

edilgen+leş- (755 b)

efe+leş- (757 a)

efsane+leş- (758 b)

ehlî+leş- (764 b)

enayi+leş- (797 b)

endüstri+leş- (799 a)

engin+leş- (801 a)

ergen+leş- (807 a)

erkek+leş- (811 a)

eski+leş- (817 b)

esmer+leş- (819 a)

esnek+leş- (819 b)

eşek+leş- (823 b)

etkin+leş- (831 a)

etkisiz+leş- (831 b)

evcil+leş- (835 a)

evrensel+leş- (838 b)

facia+laş- (845 b)

fakir+leş- (847 b)

farklı+laş- (851 b)

farksız+laş- (852 a)

faşist+leş- (854 a)

fazla+laş- (856 a)

federal+leş- (857 a)

fena+laş- (859 b)

fersiz+leş- (863 a)

fettan+laş- (865 a)

filozof+laş- (877 b)

firavun+laş- (879 a)

formül+leş- (888 a)

fosil+leş- (889 a)

garip+leş-(904 a)

garplı+laş- (904 b)

gâvur+laş- (906 a)

gaz+laş- (910 a)

gecekondu+laş- (912 a)

geçersiz+leş- (914 a)

geçimsiz+leş- (915 a)

geleneksel+leş- (921 a)

gen+leş-(929 b)

genç+leş- (956 a)

genel+leş- (927 b)

gergin+leş- (933 b)

gerillâ+laş- (935 b)

göçebe+leş-(955 a)

göçmen+leş- (955 b)

gülünç+leş- (999 b)

gümüşîleş-

gümüşüleş-

gür+leş- (1010 b)

gürbüz+leş- (1010 a)

güzel+leş- (1015 a)

haber+leş- (1020 b)

hal+leş- (1035 b)

hâlsiz+leş- (1036 a)

hamarat+laş- (1037 b)

hamur+laş- (1040 a)

haşarı+laş- (1056 b)

haşin+leş- (1057 a)

hayır+laş- (1071 b)

haylaz+laş- (1072 b)

hayvan+laş- (1074 a)

helâl+leş- (1080 a)

helva+laş- (1081 b)

hesap+laş- (1088 b)

hımbıl+laş- (1092 a)

hınzır+laş- (1092 b)

hırçın+laş- (1093 a)

hıyar+laş- (1096 a)

hin+leş- (1102 a)

hizip+leş- (1106 b)

holding+leş- (1108 a)

horoz+laş- (1010 b)

hoş+laş- (1112 b)

hovarda+laş- (1113 a)

hödük+leş- (1113 b)

Hristiyan+laş- (1114 a)

huysuz+laş- (1117 b)

hümanist+leş- (1120 b)

ılık+laş- (1124 b)

ırak+laş-(1125 a)

ırmak+laş- (1126 a)

ıssız+laş- (1131 a)

iddia+laş- (1151 b)

ifrit+leş- (1154 b)

ihtisas+laş- (1160 a)

iktidarsız+laş- (1169 b)

ilâh+laş- (1170 b)

ilginç+leş- (1180 a)

ilke+leş- (1178 a)

ilkel+leş- (1178 a)

ilsiz+leş- (1180 a)

imkânsız+laş- (1183 a)

inat+laş- (1187 b)

insancıl+laş- (1196 b)

insan+laş- (1197 a)

iri+leş- (1204 a)

İslâm+laş- (1209 a)

itibarsız+laş- (1132 a)

it+leş- (1234 a)

ivedi+leş- (1135 a)

iyi+leş- (1236 b)

kabadayı+laş- (1247 b)

kaba+laş- (1249 b)

kabuk+laş- (1252 b)

kadavra+laş- (1257 a)

kadın+laş- (1259 a)

kadınsı+laş- (1259 b)

kadife+leş- (1260 a)

kadro+laş- (1261 b)

kâfir+leş- (1265 b)

kahpe+leş- (1268 a)

kahraman+laş- (1268 b)

kalabalık+laş- (1272 b)

kalender+leş- (1278 a)

kalın+laş- (1279 a)

kalker+leş- (1282 a)

kambur+laş- (1288 b)

kamp+laş- (1290 b)

kamusal+laş- (1291 b)

kandil+leş- (1297 a)

kangren+leş- (1299 b)

kanser+leş- (1300 a)

kansız+laş- (1300 b)

kanun+laş- (1302 a)

kapitalist+leş- (1309 a)

karamsar+laş- (1320 a)

karı+laş- (1328 b)

karmaşık+laş- (1334 b)

kartel+leş- (1340 a)

kart+laş- (1340 a)

kas+laş- (1344 a)

katı+laş- (1350 a)

katır+laş- (1351 b)

kat'î+leş- (1352 a)

katman+laş- (1353 b)

katmer+leş- (1354 a)

kavga+laş- (1357 a)

kavi+leş- (1357 a)

kavil+leş- (1357 a)

kavram+laş- (1358 b)

kaypak+laş- (1369 a)

keçe+leş- (1375 b)

keçi+leş- (1376 a)

kekeme+leş- (1379 b)

kelime+leş- (1382 a)

kel+leş- (1382 b)

kemik+leş- (1385 a)

kent+leş- (1391 a)

kentli+leş- (1391 b)

keratin+leş- (1393 a)

kerpiç+leş- (1394 a)

keskin+leş- (1399 b)

kılıbık+laş- (1407 b)

kılıksız+laş- (1409 a)

kıraç+laş- (1413 a)

kırçıl+laş- (1414 a)

kır+laş- (1419 a)

kırmızı+laş- (1420 b)

kırtıpil+leş- (1421 b)

kısır+laş- (1423 b)

kıt+laş- (1428 a)

kıvırcık+laş- (1429 b)

kıvrak+laş- (1430 a)

kıyak+laş- (1431 b)

kızgın+laş- (1436 a)

kızıl+laş- (1437 a)

kibar+laş- (1438 b)

kireç+leş- (1446 a)

kist+leş- (1448 b)

kişi+leş- (1449 a)

klâsik+leş- (1452 a)

klik+leş- (1452 b)

klişe+leş- (1453 a)

kof+laş- (1457 a)

kolektif+leş- (1462 b)

komik+leş- (1467 b)

kooperatif+leş- (1479 a)

korkunç+laş- (1483 b)

kor+laş- (1484 a)

koyu+laş- (1492 b)

köhne+leş- (1495 a)

kök+leş- (1496 b)

köle+leş- (1498 a)

kömür+leş- (1498 b)

köpek+leş- (1499 b)

kör+leş- (1503 a)

kötü+leş- (1508 a)

kötümser+leş- (1508 b)

kötürüm+leş- (1509 a)

köy+leş- (1509 b)

köz+leş- (1510 a)

kristal+leş- (1512 b)

kronik+leş- (1514 a)

kul+laş- (1522 a)

kural+laş- (1528 b)

kurnaz+laş- (1532 a)

kurşunî+leş- (1533 a)

kurt+laş- (1535 a)

kuru+laş- (1537 b)

kurum+laş- (1538 b)

kurumsal+laş- (1539 a)

kutsal+laş- (1546 a)

kutsî+leş- (1546 b)

kutup+laş- (1547 b)

kuzu+laş- (1552 a)

küçük+leş- (1553 b)

külçe+leş- (1556 b)

küresel+leş- (1562 b)

küskün+leş- (1563 b)

küstah+laş- (1564 a)

küt+leş- (1565 a)

kütük+leş- (1565 b)

lâçka+laş- (1568 a)

lâik+leş- (1572 a)

lâubalî+leş- (1578 a)

legal+leş- (1580 b)

liberal+leş- (1585 b)

loş+laş- (1593 b)

macun+laş- (1595 b)

madara+laş- (1599 b)

madde+leş- (1600 a)

maddi+leş- (1600 a)

madensel+leş- (1601 a)

mafya+laş- (1602 a)

magazin+leş- (1602 a)

mahallî+leş- (1604 a)

mahkeme+leş- (1605 b)

mahmur+laş- (1606 b)

mahzun+laş- (1609 a)

makine+leş- (1612 a)

mantar+laş- (1623 a)

manyak+laş- (1624 b)

maskara+laş- (1631 b)

mat+laş- (1635 b)

mavi+leş- (1636 b)

maymun+laş- (1639 a)

medenî+leş- (1643 a)

mektup+laş- (1647 b)

merhaba+laş- (1657 b)

merkezî+leş- (1659 a)

mermer+leş- (1660 a)

meşru+laş- (1664 b)

militan+laş- (1683 a)

millî+leş- (1684 a)

miskin+leş- (1690 b)

mit+leş- (1691 a)

moda+laş- (1693 a)

modern+leş- (1693 b)

monoton+laş- (1695 b)

mor+laş- (1697 a)

moruk+laş- (1697 b)

muasır+laş- (1700 b)

muşamba+laş- (1714 a)

mutsuz+laş- (1716 b)

muzır+laş- (1718 b)

muzip+leş- (1718 b)

müessese+leş- (1722 b)

müstehcen+leş- (1734 a)

müşkül+leş- (1735 b)

müzmin+leş- (1742 a)

nankör+leş- (1751 b)

nasır+laş-(1753 b)

nazik+leş-(1756 b)

neftî+leş-(1762 a)

nemrut+laş-(1763 b)

nesnel+leş-(1766 a)

netice+leş-(1767 b)

net+leş-(1767 b)

normal+leş-(1779 a)

nöbet+leş- (1780 b)

obur+laş-(1786 a)

odun+laş-(1788 b)

olağan+laş-(1795 b)

olanaksız+laş-(1796 a)

olgun+laş-(1797 b)

oluk+laş-(1800 a)

operatör+leş-(1807 b)

orak+laş-(1808 b)

organ+laş-(1811 a)

orman+laş-(1812 b)

ormansız+laş-(1813 a)

ortak+laş-(1816 a)

otomatik+leş-(1823 a)

öbek+leş- (1835 a)

öğür+leş- (1841 a)

ölümsüz+leş-(1849 a)

ötümlü+leş-(1863 a)

ötümsüz+leş-(1863 a)

özel+leş-(1867 a)

özerk+leş- (1868 b)

özgün+leş-(1869 b)

özgür+leş-(1869 b)

paçavra+laş- (1874 a)

pahalı+laş- (1875 a)

pancar+laş-(1879 b)

parlak+laş-(1890 a)

parti+leş-(1893 b)

pasif+leş-(1895 a)

pas+laş-(1895 b)

pay+laş-(1903 b)

pek+leş-(1907 b)

peltek+leş-(1908 b)

pelte+leş-(1909 a)

pembe+leş- (1909 a)

pes+leş- (1916 b)

peynir+leş- (1920 a)

pıhtı+laş- (1920 b)

pısırık+laş- (1922 b)

piç+leş-(1923 a)

pinti+leş- (1952 b)

polimer+leş- (1936 a)

pratik+leş-(1944 b)

profesyonel+leş- (1946 a)

proleter+leş- (1948 a)

put+laş- (1954 a)

radikal+leş- (1958 a)

randevu+laş- (1964 a)

rasyonel+leş- (1966 b)

resim+leş- (1975 b)

resmî+leş- (1976 b)

rest+leş- (1977 a)

revan+laş- (1977 b)

rezil+leş- (1979 a)

robot+laş- (1981 b)

ruhsuz+laş- (1987 b)

Rum+laş- (1988 b)

Rus+laş- (1988 b)

sabun+laş- (1997 b)

sade+leş- (2001 a)

saf+laş- (2002 b)

sağır+laş- (2005 b)

sahi+leş- (2009 a)

sakar+laş- (2012 b)

sakız+laş- (2014 a)

salak+laş- (2016 a)

saldırgan+laş- (2017 b)

salgın+laş- (2018 b)

saloz+laş- (2022 a)

samimî+leş- (2023 b)

sanayi+leş- (2025 b)

sapık+laş- (2031 a)

sarhoş+laş- (2035 a)

sarı+laş- (2036 b)

sarp+laş- (2040 a)

sathî+leş- (2041 a)

saydam+laş- (2047 a)

seçkin+leş- (2054 a)

sembol+leş- (2063 b)

seme+leş- (2063 b)

semiz+leş- (2064 b)

sendika+laş- (206 a)

serin+leş- (2074 a)

serseri+leş- (2074 b)

sert+leş- (2075 b)

sessiz+leş- (2079 a)

sevimli+leş- (2081 b)

sevimsiz+leş- (2081 b)

seyrek+leş- (2084 a)

sığ+laş- (2090 b)

sıska+laş- (2103 a)

silik+leş- (2111 b)

simge+leş- (2114 b)

sinsi+leş- (2119 b)

sirke+leş- (2121 b)

sistem+leş- (2122 b)

sivil+leş- (2123 b)

sivri+leş- (2124 b)

siyah+laş- (2125 a)

slav+laş- (2127 a)

slogan+laş- (2127 b)

softa+laş- (2129 a)

soğuk+laş- (2130 b)

solgun+laş- (2134 a)

soluk+laş- (2135 b)

somut+laş- (2137 a)

sonsuz+laş- (2139 b)

sorumsuz+laş- (2142 b)

sosyal+leş- (2144 b)

soysuz+laş- (2147 a)

sömürge+leş- (2149 b)

standart+laş- (2160 a)

sucuk+laş- (2166 a)

sulu+laş- (2170 b)

suskun+laş- (2174 b)

süblim+leş- (2177 b)

süfli+leş- (2178 a)

sümsük+leş- (2180 a)

sünger+leş- (2181 a)

süreğen+leş- (2183 b)

sürtük+leş- (2186 b)

süzgün+leş- (2193 a)

şaban+laş- (2195 a)

şaka+laş- (2198 b)

şapşal+laş- (2204 b)

şaşı+laş- (2207 b)

şaşkın+laş- (2207 a)

şeffaf+laş- (2210 b)

şehir+leş- (2211 b)

şehirli+leş- (2211 b)

şeker+leş- (2213 b)

şık+laş- (2221 a)

şirket+leş- (2247 a)

şirret+leş- (2227 a)

şuur+laş- (2233 a)

tabii+leş- (2238 b)

tabu+laş- (2239 a)

tahta+laş- (2246 a)

tanrı+laş- (2264 b)

taşıl+laş- (2279 b)

taş+laş- (2281 b)

Tatar+laş- (2284 a)

tatlı+laş- (2285 a)

tatsız+laş- (2286 a)

taze+leş- (2292 a)

tazı+laş- (2292 b)

tedirgin+leş- (2297 b)

tekdüze+leş- (2302 a)

tekel+leş- (2303 b)

telefon+laş- (2311 a)

tembel+leş- (2315 b)

temel+leş-(2317 a)

tenha+laş- (2322 a)

terbiyesiz+leş- (2328 b)

tez+leş- (2345 b)

tıkız+laş- (2348 a)

ticari+leş- (2355 a)

tilki+leş- (2356 b)

tirit+leş- (2358 b)

tirşe+leş- (2359 a)

titiz+leş- (2359 b)

titrek+leş- (2359 b)

tiz+leş- (2360 b)

tombul+laş- (2364 a)

top+laş- (2368 a)

toplum+laş- (2369 b)

toplumsal+laş- (2370 b)

toprak+laş- (2372 a)

tortu+laş- (2375 a)

tortul+laş- (2375 a)

toz+laş- (2377 a)

trajik+leş-(2380 a)

tuhaf+laş- (2384 b)

tunç+laş- (2386 a)

turşu+laş- (2388 b)

turuncu+laş- (2389 a)

tutku+laş- (2390 b)

tutucu+laş- (2392 b)

tüccar+laş- (2396 b)

tümör+leş- (2399 a)

tümsek+leş- (2399 a)

Türkçe+leş- (2401 b)

Türk+leş- (2402 a)

türkü+leş- (2402 b)

uçuk+laş- (2408 a)

uçurum+laş- (2408 b)

usta+laş- (2421 b)

uyanık+laş- (2424 b)

uydu+laş- (2426 a)

uygar+laş- (2427 a)

uysal+laş- (2430 b)

uyuz+laş- (2433 a)

uzak+laş- (2434 a)

uz+laş- (2437 a)

uzman+laş- (2437 b)

ürkek+leş- (2449 b)

üstün+leş- (2455 b)

vahşi+leş- (2464 b)

varsıl+laş- (2472 a)

veda+laş- (2476 b)

verimsiz+leş- (2481 a)

viran+laş- (2486 b)

yabancı+laş- (2496 b)

yabanıl+laş- (2497 a)

yabani+leş- (2497 a)

yağı+laş- (2500 b)

yakın+laş-(2507 b)

yalçın+laş- (2512 b)

yalın+laş- (2514 a)

yalnız+laş- (2515 a)

yapay+laş- (2526 a)

yapı+laş- (2527 a)

yapısal+laş- (2527 b)

yaramaz+laş- (2533 a)

yardım+laş- (2536 a)

yasa+laş- (2543 a)

yasal+laş- (2543 a)

yatkın+laş- (2551 b)

yavan+laş- (2552 a)

yavuz+laş- (2553 b)

yaygın+laş- (2555 a)

yayvan+laş- (2558 b)

yeğin+leş- (2565 b)

yeni+leş- (2575 b)

yerel+leş- (2559 a)

yer+leş- (2580 b)

yerli+leş- (2581 a)

yetkin+leş- (2587 a)

yıldız+laş- (2593 a)

yiğit+leş- (2596 a)

yobaz+laş- (2598 a)

yoğun+laş- (2599 a)

yoksul+laş- (2601 a)

yoz+laş- (2609 b)

yöresel+leş- (2612 b)

yumuk+laş- (2615 a)

yumuşak+laş- (2616 b)

yuvarlak+laş- (2620 a)

yüzey+leş- (2634 b)

yüz+leş- (2635 a)

yüzsüz+leş- (2636 a)

zakkum+laş- (2641 a)

zebun+laş- (2648 a)

zıt+laş- (2657 b)

zinde+leş- (2661 b)

zirzop+laş- (2662 a)

ziyade+leş- (2662 a)

züğürt+leş- (2666 a)

züppe+leş- (2667 a)

2.3.2.10.+r-

Ad tabanlarına eklenerek geçişsiz eylemler türeten bu biçimlendirici genelde yansıma seslere eklenmektedir. Yansıma sesler dışında eklendiği birkaç örnek mevcuttur. Bu örneklerde de oluş bildiren eylemler türettiği görülmektedir.

ak/ğ/+ar- (39 a)

deli+r- (617 b)

kaba+r- (1250 a)

kara+r- (1322 a)

köpü(k)+r- (1501 a)

2.3.2.11.+sXn-

Eklendiği adlardan geçişsiz eylemler türeten biçimlendircilerden biridir. Çok fazla örneği olmayan bu biçimlendirici eklendiği adlardan *gereksinmek* "ihtiyaç duymak, ihtiyacı olmak" (Türkçe Sözlük 2011, 933); *yüksünmek* "üşenmek, tembellik etmek" (Türkçe Sözlük 2011, 2625) örneklerinde görüldüğü gibi anlamca olumsuzluk taşıyan eylemler türetir.

gerek+sin- (933 a)

güç+sün- (995 b)

ırak+sın- (1125 a)

ters+in- (2333 b)

yad+sın- (2499 a)

yok+sun- (2601 b)

yük+sün- (2625 a)

zor+sun- (2665 a)

2.3.3. YANSIMA ADLARDAN EYLEM TÜRETEN BİÇİNLENDİRİCİLER

Adlardan eylem türeten biçimlendiricilerin bir grubu, *onomatope* da denilen yansıma seslere eklenen biçimbirimlerdir. Bu grup içerisinde yer alan biçimlendiricilerin ortak özelliği, doğada bulunan seslere ekleniyor olmalarıdır. Başka bir ifadeyle bu grup içindeki biçimlendiriciler, doğa seslerini harekete geçirme işlevini üstlenirler.

2.3.3.1.+DA-

Yansıma seslerden ad türetme işlevine sahip bir ektir. Kullanımı oldukça yaygın olan bu ek *adlardan geçişli fiiller türetmiştir* (KORKMAZ, 2009: 114). Türkiye Türkçesinde *+da-* ve *+de-* olmak üzere iki biçimi vardır. +DA- biçimbirimi /l/ ve /r/ seslerinden sonra geldiği için ekin sadece ötümlü biçimi mevcuttur.

bangır+da- (250 a)

benil+de- (307 b)

cayır+da- (446 b)

cazır+da- (447 a)

cırıl+da- (461 b)

cıvıl+da- (462 a)

cıyır+da- (462 b)

cızıl+da- (462 b)

cızır+da- (463 a)

cumbul+da- (472 b)

cumbur+da- (472 b)

çağıl+da- (479 b)

çakıl+da- (482 a)

çangır+da- (493 a)

çatıl+da- (503 b)

çatır+da- (504 a)

çıngır+da- (536 b)

çıtır+da- (540 a)

dangıl+da- (593 a)

dangır+da- (593 a)

dingil+de- (671 a)

fıkır+da- (866 b)

fısıl+da- (871 a)

fışıl+da- (872 a)

fışır+da- (872 a)

fingir+de- (878 b)

fokur+da-(885 a)

fosur+da-(889 a)

foşur+da- (889 a)

gacır+da- (897 b)

gıcır+da- (941 b)

gurul+da- (992 b)

gümbür+de- (1000 b)

gürül+de- (1011 a)

har+ta- (1052 a)

harıl+da- (1049 b)

haşıl+da- (1057 a)

hay+da- (1070 a)

hışıl+da- (1095 a)

hışır+da- (1095 b)

horul+da- (1111 b)

hüngür+de- (1120 b)

ışıl+da- (1133 a)

ifil+de- (1153 b)

inil+de- (1193 b)

kakır+da- (1271 a)

kıkır+da- (1406 a)

kımıl+da- (1410 a)

kıpır+da- (1411 b)

kıtır+da- (1428 a)

küngül+de- (1560 b)

kütür+de- (1565 b)

lıkır+da- (1585 a)

mırıl+da- (1676 b)

mışıl+da- (1677 a)

parıl+da- (1889 a)

patır+da- (1899 b)

pırıl+da- (1921 a)

pıtır+da- (1922 b)

pofur+da- (1934 b)

sakır+da- (2013 b)

şakır+da- (2199 a)

şangır+da- (2202 a)

şapır+da- (2203 b)

şarıl+da- (2205 a)

şıkır+da- (2221 a)

şıngır+da- (2221 b)

şıpır+da- (2222 a)

şırıl+da- (2222 b)

takır+da- (2249 b)

tangır+da- (2260 b)

tapır+da- (2266 b)

tıkır+da- (2347 a)

tıngıl+da- (2349 a)

tıngır+da- (2349 b)

tıpır+da- (2350 a)

tiril+de- (2358 a)

tokur+da- (2363 a)

uğul+da- (2411 b)

vıcır+da- (2484 a)

vırıl+da- (2484 a)

vızır+da- (2484 b)

yas+ta- (2544 b)

yelpir+de- (2568 b)

zangır+da- (2663 b)

zıngır+da- (2655 b)

zırıl+da- (2657 a)

2.3.3.2.+kXr-

Yansıma seslerden eylem türetme işleviyle kullandığımız biçimbirimlerden biridir. Yansıma seslerden geçişli ve geçişsiz eylemler türetebilir. Türkiye Türkçesinde *+kır-, +kir-, +kur-, +kür-* olmak üzere dört biçimi vardır.

çem+kir- (519 a)

çım+kır- (535 a)

fış+kır- (872 a)

hay+kır- (1072 a)

hıç+kır- (1092 a)

höy+kür- (1113 b)

pav+kır- (1901 b)

püf+kür- (1954 a)

püs+kür- (1956 a)

süm+kür- (2180 a)

töş+kür- (2378 b)

tü+kür- (2397 b)

2.3.3.3.+lA-

Türkiye Türkçesinde kullanım alanı oldukça geniş olan bir biçimlendiricidir. Gerek Türkçe gerek yabancı kökenli ad tabanlarına eklenmek suretiyle çeşitli işlevlere sahip eylemler türetir. Yansıma seslere de eklenerek ad tabanı kabul ettiğimiz bu seslerden eylemler türetir. *+la-* ve *+le-* olmak üzere iki biçimi vardır. Bu iki biçime ek olarak *+lA-n* ve *+lA-ş* örneklerindeki gibi birleşik yapılı biçimlendiricilerin de temel birleşeni olma görevini üstlenmektedir.

agu+la- (36 a)

pepe+le- (1911 a)

ağ+la- (49 b)

ah+la- (55 b)

be+le- (299 a)

bum+la- (412 b)

car+la- (445 b)

cav+la- (446 a)

cır+la- (461 a)

cırt+la- (461 b)

cıyak+la- (462 b)

cız+la- (463 a)

ciyak+la- (470 a)

çağ+la- (480 a)

çat+la- (505 b)

çın+la- (536 b)

çırçır+la- (536 b)

çıt+la- (540 a)

çıtçıt+la- (540 a)

çit+le- (551 b)

daz+la- (603 b)

deh+le- (612 b)

dız+la- (655 b)

din+le- (671 b)

fır+la- (869 b)

fısfıs+la- (871 a)

fıs+la- (871 b)

fış+la- (872 b)

fos+la- (889 a)

felfel+le- (858 b)

gak+la- (899 b)

gıdak+la- (942 a)

gurk+la- (992 b)

gur+la- (992 b)

güm+le- (1000 b)

gür+le- (1010 b)

har+la- (1050 b)

haş+la- (1057 b)

hav+la- (1065 b)

hır+la- (1093 b)

hış+la- (1095 b)

hoh+la- (1107 b)

hop+la- (1109 a)

hor+la- (1109 b)

hort+la- (1111 a)

ıh+la- (1123 a)

ık+la- (1124 a)

ır+la- (1126 a)

in+le- (1194 b)

kışkış+la- (1427 a)

kıt+la- (1128 a)

mıncık+la- (1676 b)

mır+la- (1677 a)

miyav+la- (1691 b)

me+le- (1648 a)

nanik+le- (1751 b)

of+la- (1789 a)

oh+la- (1790 b)

pat+la- (1899 b)

pır+la- (1921 b)

pırpır+la- (1922 a)

pırt+la- (1922 a)

pışpış+la- (1922 b)

pohpoh+la- (1935 a)

puf+la-(1951 b)

pehpeh+le- (1906 b)

pört+le- (1944 a)

püf+le- (1954 b)

şak+la- (2199 b)

şap+la- (2204 a)

şar+la- (2206 a)

şır+la- (2222 b)

şor+la- (2230 a)

tın+la- (2349 b)

tıs+la- (2354 a)

tos+la- (2375 a)

uf+la- (2410 a)

üf+le- (2443 b)

vak+la- (2466 b)

vakvak+la- (2467 a)

vıcık+la- (2484 a)

vın+la- (2484 a)

vır+la- (2484 b)

vız+la- (2485 a)

viyak+la- (2488 a)

yuh(a)+la- (2613 b)

zıp+la- (2656 a)

zır+la- (2657 a)

zonk+la- (2663 a)

2.3.3.4.+r-

Yansıma seslerden oluşan ad tabanlarına eklenerek eylemler türeten bir biçimlendiricidir. Genellikle geçişsiz eylemler türetir.

aks+ır- (74 b)

bağ+ır- (228 a)

böğ+ür- (396 b)

çağ+ır- (480 a)

hapş+ır- (1044 b)

os+ur- (1820 b)

öğ+ür- (1841 a)

öks+ür- (1842 b)

tıks+ır- (2348 b)

üf+ür- (2444 a)

yüp+ür- (2625 b)

2.4.EYLEMDEN EYLEM TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER

Eylemden eylem türeten biçimlendiriciler, eylem kök ve gövdelerinden yeni eylemler türetmede kullandığımız biçimbirimlerdir. Söz konusu biçimlendiricilere çatı biçimlendiricileri ya da çatı ekleri adını vermekteyiz. *Bu eklerin* ***çatı*** *adı verilen özel görünümleri (aspect) vardır* (EKER, 2010: 329). Çatı dediğimiz kavramı, kısaca özne, nesne ve yüklem arasındaki ilişki olarak tanımlayabiliriz.

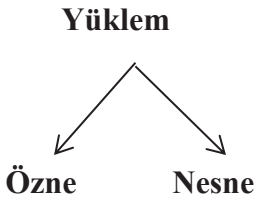

Çatı kavramı, yukarıdaki çizelgeden de anlaşılacağı üzere özne veya nesnenin yükleme/eyleme karşı olan durumudur. Başka bir ifadeyle çatı; *öznenin eylemi yapmasına, eylemin etkisi altında kalmasına ya da belli bir biçimde onunla ilgili olmasına göre eylemin sunduğu durum; buna ilişkin dilbilgisi ulamı. Çatı, özneyle nesne bağıntısına ilişkin ulamdır. Geleneksel dilbilgisinde, yüklemin eyleme katılanlarla kurduğu bağıntıları belirtmek için iki ya da daha çok biçim bulunduğunda çatıdan söz edilir. Genellikle, eylemin söz konusu çeşitli değerlerini belirtmek için özel çekim ya da çatı ekleri kullanılır* (VARDAR, 2002: 58).

Çatı kavramı, yukarıda da belirtildiği gibi bir ulamdır. Diğer biçimbirimlerden daha farklı bir boyutu söz konusudur. Çatının tespitinde çatı eki alan eylemin yüklemle ilişkili olma durumu bulunduğundan çatı kavramı leksikal olmaktan ziyade sentaktiktir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak denilebilir ki; çatı yapısının sahip olduğu esas niteliği belirlemenin en sağlıklı yolu çatı eki alan eylemin tümce içerisindeki anlamsal yönünü dikkate almaktır. Tümceyle ilişkilendirilmediği takdirde çatı eki alan eylemin sahip olduğu anlamsal değeri tam olarak ifade edemeyebiliriz. *Çatı ekleri ..., ancak söz dizimsel yapıda üstlendiği görevle gerçek işlevini kazanabilir. Yani biçim bilgisel bakımdan çatı görünümündeki herhangi bir ek, aslında farklı bir görev ve işlevde bulunabilir* (EKER, 2010: 331).

Özne-yüklem ilişkisi bakımından çatı kavramını; etken çatı, edilgen çatı, dönüşlü çatı, işteş çatı, belirsiz/meçhul çatı, ettirgen çatı ve oldurgan çatı olarak yedi başlık altında ele almaktayız. Yüklem olan eylemin özneye göre durumuna bakarken dikkat etmemiz gereken bir diğer durum da eylemin nesne alıp almama niteliği yani nesne-yüklem/eylem ilişkisidir. Bu ilişki özellikle belirsiz/meçhul, ettirgen ve oldurgan çatıları belirlemede bizim için önemlidir. Nesne ve yüklem ilişkisi açısından eylemleri *geçişli eylem* ve *geçişsiz eylem* olmak üzere ikiye ayırmaktayız.

Geçişli eylem, nesne alabilen eylemdir. Bu özellikteki eylemlerde işin yapılabilmesi için eylem, özneden başka bir varlığa ihtiyaç duyar. Bu nitelikteki eylemler genellikle kılış bildirirler.

Geçişsiz eylem, nesne almayan eylemdir. Bu nitelikteki eylemlerde işin yapılabilmesi için eylem, özneden başka bir varlığa ihtiyaç duymaz. Bu özellikteki eylemler genellikle oluş ve durum bildirirler.

Özneleri bakımından çatıları ise şu şekilde belirtebiliriz;

Etken Çatı: İşi yapanın belli olduğu, öznesi gerçek özne olan çatı tipidir. Etken çatılı tümcelerde özne sadece eylemi gerçekleştirendir. Bu tarz tümcelerde işi yapan/gerçekleştiren varlık işten etkilenen varlıktan daha ön planda yer alır.

Ayşe, akşam yemeği için masayı süsledi.

Bu tümcede gerçekleştirilen eylemi yapan gerçek bir öznedir ve işi yapan kişi bellidir.

Dönüşlü Çatı: İşi yapanın belli olduğu, öznesi gerçek olan bir çatı tipidir. Etken çatıdan ayrılan en önemli yönlerinden biri bu çatıda işi yapan işten etkilenmektedir. Yani işi yapan da işten etkilenen de aynı varlıktır. Bu çatı tipinde, özne gerçekleştirmiş olduğu eylemden kendisi etkilendiği, yaptığı işin yönü kendisi olduğu için dönüşlü çatı adını almıştır.

Dönüşlü çatı eyleme *–l-* ve *–n-* biçimbirimleri getirilerek yapılmaktadır. Dönüşlü çatıda bu ekler kullanılarak geçişli eylemler geçişsiz hale getirilir. Yani *–l-* ve *–n-* eklerini kullanarak nesne alabilen eylemi nesne almayacak biçime getiririz.

Ayşe, akşam yemeği için süsle**n**di.

Bu tümcede işi yapan da işten etkilenen de aynı varlıktır.

***Edilgen Çatı*:** İşi yapandan ziyade işten etkilenen varlığın ön planda tutulduğu çatı tipidir. Dönüşlü çatı ekleriyle aynı ekler kullanılarak ifade edilir. *–l-* ve *–n-* ekleri vasıtasıyla geçişli eylemlerden geçişsiz eylemler türetilir. Dönüşlü çatıda işi yapan da işten etkilenen de aynı varlıktır ve dönüşlü çatıda işi yapan bellidir. Ancak; edilgen çatıda ön planda olan, işten etkilenen varlıktır ve bu yüzden işi yapan belirgin olmayabilir. İşten etkilenen varlık işin gerçekleşmesine katkıda bulunmaz.

Her iki çatı tipinde de eylemde bildirilen işten etkilenme durumu söz konusu olduğu hâlde dönüşlü çatılarda eylemden etkilenen varlık eylemi gerçekleştirebilmeye muktedirdir; ama edilgen çatıda eylemden etkilenen varlık eylemin bildirdiği işi gerçekleştirmeye muktedîr değildir. Bu durum iki çatı arasında önemli bir ayrımdır.

Akşam yemeği için **masa** süsle**n**di.

Akşam yemeği için **masa** Ayşe tarafından süsle**n**di.

Her iki tümcede de işten etkilenen varlık ön plandadır. İşten etkilenmiş; ancak işi gerçekleştirmek adına bir katkıda bulunmamıştır.

Belirsiz/Meçhûl Çatı: Adından da anlaşılacağı üzere bu tip çatıda özne yoktur. İşi yapan belli değildir. Eylemin bildirdiği iş ön plandadır. Dönüşlü ve edilgen çatılarda olduğu gibi belirsiz/meçhûl çatı da *–l-* ve *–n-* biçimbirimleriyle ifade edilir. Belirsiz/meçhûl çatının diğerlerinden farkı, bu ekleri kullanarak geçişsiz eylemlerden yine geçişsiz eylemler türetmesidir.

Çimlere oturu**l**du.

Bu tümcede eylem ön plandadır. Eylemin kim tarafından gerçekleştirildiği belli değildir. Geçişsiz bir eylem olan *otur-* eyleminden *–l-* ekiyle yine geçişsiz bir eylem olan *otur**ul***- eylemi türetilmiştir.

İşteş Çatı: Eylemi gerçekleştiren varlığın eylemi gerçekleştiriş biçimini bildirir. *–ş-* biçimbirimiyle gösterdiğimiz işteş çatı anlamsal olarak eylemde bildirilen işin birlikte yapılma, karşılıklı olma veya yeni bir görünüm kazanması durumlarını taşır.

Kuşlar,uçu**ş**tu. ⟶ Birliktelik

Çocuklar, şakala**ş**ıyor. ⟶ Karşılıklı Olma Durumu

Ayşe, gittikçe güzelle**ş**iyor. ⟶ Yeni Bir Görünüm Kazanma

Ettirgen Çatı: *-DXr-*, *-r-*, *-t-* biçimbirimleriyle ifade ettiğimiz bu çatıda işi yapan asıl varlığa, işi yaptıran başka bir varlık söz konusudur. Ettirgen çatıda, *-DXr-*, *-r-*, *-t-* biçimbirimlerini kullanarak geçişli eylemlerden yine geçişli eylemler türetiriz.

Ayşe, ***çocuklar***a odayı temizle**t**ti.

Bu tümcede işi gerçekleştiren asıl varlık, *çocuklar*dır; ancak işi gerçekleşmesine neden olan, işi yaptıran varlık *Ayşe*'dir.

Oldurgan Çatı: Ettirgen çatıyla aynı ekler kullanılarak ifade edilir. *-DXr-*, *-r-*, *-t-* biçimbirimleriyle geçişsiz eylemlerden geçişli eylemler türetmemiz oldurgan çatıyı ettirgen çatıdan ayıran en belirgin özelliktir.

Ayşe, arkadaşını ağla**t**tı.

Anne, çocuğu uyu**t**tu.

Bu tümcelerde geçişsiz birer eylem olan *ağla-* ve *uyu-*, *-t-* biçimbirimi kullanılarak geçişli hale getirilmiştir.

Genel nitelikleriyle bu şekilde tanımlayabileceğimiz çatı ulamıyla ilgili bazı kaynaklarda olumsuzluk çatısı, sıklık çatısı ve kuvvetlendirme çatısı karşımıza çıkmaktadır. Özne ve yüklem ilişkisi dışında kimi kaynaklarda eylem kök ve gövdelerine gelerek olumsuzluk ifade eden –mA- eki de çatı olarak yer almakta ve olumsuzluk çatısı ya da olumsuz çatı adını almaktadır. Ancak; bize göre eylem kök ve gövdelerinden olumsuzluk anlamı taşıyan eylemler türeten –mA- biçimbirimi esasen işletim görevine sahiptir ve bir çekim ekidir. Eylemin belirttiği işin sıklıkla, peş peşe yapıldığını gösteren ve eylemden eylem türeten yapım ekleri de sıklık çatısı olarak ele alınmaktadır; ancak bunlar da eylemi gerçekleşme ya da gerçekleşmeme tarzı bakımından etkileyen yapım ekleridir, çatı eki değildir. Aynı durum kuvvetlendirme çatısı denilen yapı için de geçerlidir. Kuvvetlendirme çatısı eki olarak belirtilen ekler de anlamca eylemin ifade ettiği işin daha etkili ve kuvvetli bir biçimde gerçekleştirildiğini bildiren eylemden eylem türeten biçimbirimlerdir.

2.5.EYLEMSİ BİÇİMLENDİRİCİLERİ

Eylemsi dediğimiz yapı, adından da anlaşılacağı üzere eyleme benzer nitelikteki ad biçimleri için kullanılan bir adlandırmadır. Eylemsiler, eylem tabanlarından türeyen ad, sıfat ve belirteç görevlerinde kullanılan ve tümce içerisinde yan önerme kurma görevini ihtiva eden sözcüklerdir. Eylem kökleri, aldıkları eklerden sonra da eylem tabanının bildirdiği iş, oluş, kılış. durum ve hareketten tam anlamıyla kopmazlar. Bu sebeple çeşitli kaynaklarda, *çekimsiz fiil, bitmemiş fiil* ya da *yatık fiil* gibi adlandırmalarla yer alırlar.[23] *Fiilin isimleşmiş şekilleri sayılan yatık fiiller fiil kişi ekleri almazlar (fakat ad olarak iyelik ekleri alanları vardır) ve ancak tamamlanmamış bir yargıya yüklem olurlar. Bitmemiş fiil adını da buradan alırlar. Dilde ad, sıfat ve zarf işleyişinde görülen yatık fiilleri öbür fiil üremelerinden ayıran vasıf da onların sözdizimindeki bu özel işleyişleri, yani tamam olmasa da bir yargıya yüklem olabilmeleridir* (BANGUOĞLU, 2011: 419).

[23] Eylemsilerle ilgili yapılan tanımlar için bkz. (BAYRAKTAR, Türkçede Fiilimsiler 2004, 4-5).

Eylemsiler; iş, oluş, kılış, durum ve hareket bildirmeleri, olumlu ve olumsuz biçimlerinin bulunuyor oluşu, -özellikle ortaçlarda- zaman kavramını bildiriyor olmaları bakımından eylemlerle; eylem çekimine girmeyişleriyle de adlarla benzerlik gösterirler. *Bunlar aslında ad gibi kullanılarak ad, sıfat ve zarf görevi yüklenmiş olan fiil şekilleridir. Bu nedenle de ad çekimi ve iyelik ekleri alabilirler, cümlede özne, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı olabilirler; yani, ad yönleri ağır basar* (KORKMAZ, 2009: 863).

Dilimiz eylemsiler bakımından oldukça zengindir. *Eylemsilerin çok bol ve çeşitli olması, cümlelere geniş bir anlatım değeri ve olanağı kazandırmıştır. Her eylemsi, kurduğu önerme ile birlikte, çeşitli çeşitli yönlerden temel önermenin tümleyicisi olur; böylelikle de birkaç duyguyu, birkaç isteği, birkaç düşünceyi bir cümle içinde anlatma kolaylığı sağlar* (DEMİR, YILMAZ ve GENCAN, 2009: 210-211).

Eylemsiler görevleri ve işlevleri bakımından *isim-fiil (mastar)*, *sıfat-fiil (ortaç)* ve *zarf-fiil (ulaç)* olmak üzere üçe ayrılır.

2.5.1. MASTAR/ İSİM-FİİL BİÇİMLENDİRİCİLERİ

Mastar, isim-fiil, ad-eylem, infinitive gibi farklı adlarla karşımıza çıkan kavram; eylemlere, çeşitli ad-eylem eklerinin eklenmesiyle oluşan, eylemde bildirilen iş, oluş, kılış, hareket ve durumun adı niteliğinde sözcükler türetme işlevine sahip biçimlendiriciler için kullanılan adlandırmadır. *Bütün dillerde fiiller iş, oluş, hareket bildirir ve her dilde bu hareketin bir ifade biçimi vardır. Sondan eklemeli bir dil olan Türkçe fiillerin hareket isimlerini eklerle yapar* (BAYRAKTAR 2004, 8). Türkçenin eski dönemlerinden bu yana var olan ad-eylem yapısı birçok biçimbirimle gösterilmiştir. Türkiye Türkçesinde ise ad-eylemleri *–mA+*, *-mAk+* ve *–Iş+* biçimbirimleriyle göstermekteyiz.

-mA+, *-mAk+* ve *–Iş+* biçimbirimleri, bir eylemin adı olmanın yanı sıra eylemlerden kalıcı adlar da türetebilmektedir. Bu nitelikleri sebebiyle kimi kaynaklarda eylemden ad yapımında kullanılan eklerle birlikte ele alındıkları görülür. *İsim-fiiller zaman kavramı taşıdıkları halde kişi kavramı taşımadıkları için fiil çekimine girmezler. İsimler gibi iyelik eklerini, fiiller gibi çatı eklerini alabilirler* (BAYRAKTAR 2004, 8). Olumsuz biçimleri de bulunanan ad-eylemlerin olumsuzlukları –mA- biçimbirimiyle türetilir. –mA- biçimbirimi eylem tabanından hemen sonra getirilir ve ad-eylem ekleri olumsuzluk ekinden sonra gelir.

-mA+*:** Ad-eylem eklerinden biri olan –mA+ eklendiği eylemin hareket adını türetme işlevine sahiptir. Türkiye Türkçesinde –ma+ ve –me+ olmak üzere iki biçimi bulunur. *Türkiye Türkçesinde yaygın kullanımı olan ek, ek fiil i- dışında her fiile eklenebilir. Türkiye Türkçesinde* ***karma tamlama, değme insan, kazma diş *örnekelrinde olduğu gibi fiilden sıfat yapma göreviyle kullanılabilmektedir* (BAYRAKTAR, 2004: 30).

-mAk+*:** Eylemlerin hareket adlarını türetirken sıklıkla başvurduğumuz bir biçimbirimdir. Türkiye Türkçesinde –mak+ ve –mek+ olmak üzere iki biçimi mevcuttur.*Ekin ismin hal ekleri, iyelik ekleri gibi bir ismin alabileceği her türlü eki almış biçimde kullanımları vardır. Ayrıca* ***boğmaḳ, yemek, çaḳmaḳ, ırmaḳ *gibi kalıcı isimler de yapmıştır* (BAYRAKTAR, 2004: 16).

***-Xş+*:** Eylemlerden hareket adı türetirken sıklıkla kullandığımız biçimbirimlerden biridir. –mA+ ve –mAk+ biçimbirimleri gibi ek eylem dışındaki tüm eylemlere eklenebilir. Türkiye Türkçesinde –ış+, -iş+, -uş+ ve –üş+ olmak üzere dört biçimde eylemlere eklenir. *Fiillerin tarzını gösteren bu mastar eki, hareket ve oluş isimleri türetir* (BAYRAKTAR, 2004: 32).

2.5.2.ORTAÇ/ SIFAT-FİİL BİÇİMLENDİRİCİLERİ

Ortaç, sıfat-fiil, participle gibi adlarla kaynaklarda yer alan sıfat-fiiller de diğer eylemsiler gibi eylemlerden türerler. Eylemlere getirilen sıfat-fiil ekleriyle oluşan yapıların belirgin özelliği kullanım içerisinde adların önünde yer alarak sıfat olma görevi üstlenmeleridir. Sıfat-fiiller, sıfatların sahip olduğu özelliklerin tamamını üstlenirler. *... sıfat-fiillerin başlıca özellikleri, bunların birer fiil şekli oldukları, yapılarında hareket ve zaman kavramı bulunduğu, geçici birer hareket adı kurdukları, sıfat ve ad gibi kullanıldıkları ve ad çekimi ekleriyle çekime girebildikleri; bu niteliklerinin bir sonucu olarak da hem adlaşma hem fiilleşme yeteneklerine sahip oldukları biçiminde özetlenebilir* (KORKMAZ, 2009: 911).

Sıfat-fiil yapılarının dikkat çeken özelliklerinden biri de zaman kavramını belirgin bir şekilde taşımalarıdır. Taşıdıkları bu zaman yükü sıfat-fiilleri diğer eylemsilerden ayrı kılan bir husustur. Türkiye Türkçesinde yer alan sıfat-fiil biçimlendiricilerini zaman özelliklerini de dikkate alarak *Geçmiş Zaman Bildiren Sıfat-fiil Biçimlendiricileri*, *Geniş Zaman Bildiren Sıfat-fiil Biçimlendiricileri* ve *Gelecek Zaman Bildiren Sıfat-fiil Biçimlendiricileri* olarak üç gruba ayırabiliriz:

Geçmiş Zaman Bildiren Sıfat-fiil Biçimlendiricileri

-DXk+: Geçmiş zaman bildiren sıfat-fiil eklerinden biridir. Türkiye Türkçesinde *–dık+,-dik+, -duk+, -dük+, -tık+,-tik+, -tuk+,-tük+* olmak üzere sekiz biçimde karşımıza çıkar. *En sık kullanılan sıfat-fiil eklerinden biridir. Orhon Türkçesinden itibaren kullanılmaya başlar* (BAYRAKTAR, 2004: 47).

-mXş+: Geçmiş zaman bildiren diğer sıfat-fiil ekidir. *–mış+, -miş+, -muş+, -müş+* olmak üzere dört biçimi vardır. *-duḳ/-dük sıfat-fiil ekinden sonra en fazla kullanılan ektir* (BAYRAKTAR, 2004: 54).

Geniş Zaman Bildiren Sıfat-fiil Biçimlendiricileri

-An+: Geniş zaman bildiren sıfat-fiil biçimlendiricilerindendir. Türkiye Türkçesinde *–an+* ve *–en+* olmak üzere iki biçimi vardır.

-Ar+/-(X)r+*:** Geniş zaman bildiren sıfat-fiil biçimlendiricilerindendir. Türkiye Türkçesinde *–ar+, -er+, -ır+, -ir+, -ur+, -ür+, -r+* olmak üzere yedi biçimi bulunur. *Yalın halde kullanımının yanında* ***gibi *edatıyla da kullanımı vardır* (BAYRAKTAR, 2004: 68).

***-mAz+*:** Geniş zaman bildiren sıfat-fiil biçimlendiricilerinden biri de *–mAz+* biçimbirimidir. *–maz+* ve *–mez+* olmak üzere iki ayrı biçimle Türkiye Türkçesinde kullanımaktadır. Geniş zaman bildiren *-Ar+/-(X)r+* sıfat-fiil biçimlendiricisinin olumsuzudur.

Gelecek Zaman Bildiren Sıfat-fiil Biçimlendiricileri

***-AcAk+*:** Gelecek zaman bildiren sıfat-fiil biçimlendiricilerindendir. Türkiye Türkçesinde *–acak+* ve *–ecek+* olmak üzere iki biçimde kullanılır. *Eklendiği fiile gelecek zaman anlamı veren sıfat-fiiller içinde en işlek olanıdır* (BAYRAKTAR, 2004: 100).

***-AsI+*:** Gelecek zaman bildiren sıfat-fiil biçimlendiricilerinden bir diğeridir. *–ası+* ve *–esi+* olmak üzere iki biçimiyle karşımıza çıkar. *Türkiye Türkçesinde çok sık olmamakla birlikte kullanımı vardır. Genelde beddualarda kullanılır* (BAYRAKTAR, 2004: 107).

2.5.3.ULAÇ/ ZARF-FİİL BİÇİMLENDİRİCİLERİ[24]

Ulaçlar; zarf-fiil, bağ-fiil, gerindium gibi adlarla kaynaklarda yer alan, zarf olma işlevine sahip olan ve diğer eylemsiler gibi eylemlerden türeyen yapılardır. Eylem olma özelliğini muhafaza eden ve zarf olma niteliğini bulunduran bu yapılar, *fiil yönleriyle yalnızca hareket ve zaman kavramını karşılarlar; zarf yönleriyle de bir oluş ve kılışın durum ve tarzını bildirme niteliğine sahiptirler* (KORKMAZ, 2009: 983).

Türkiye Türkçesindeki ulaçlar, yapısal özellikleri açısından üç bölüme ayrılarak incelenebilir. *Bunlar: 1.Gerçek zarf-fiiller, 2.Sıfat-fiillere bazı çekim ekleri getirilerek yapılan zarf-fiiler, 3.Yapıca bunların dışında kalan veya zarf-fiil olarak kullanılan şekillerdir* (KORKMAZ, 2009: 984).

Gerçek zarf-fiiler: Eylem kök ve gövdelerine çeşitli biçimbirimlerin eklenmesiyle meydana gelen zarf görevli yapılardır. *–A+, -X+, -Xp+, -ArAk+, -XncA+, -AlI+, -mAdAn+* ve *–ken+* biçimbirimleri bu grup içerisinde ele alınabilir.

Ad-eylem ve Sıfat-fiillere bazı çekim ekleri getirilerek yapılan zarf-fiiler: Ad-eylem ve sıfat-fiil biçimlendiricileriyle çekim eklerinin birleşmesi sonucu oluşan ve kullanım içerisinde zarf olma görevini üstlenen yapılardır. Bu grupta yer alan biçimbirimleri şöyle sıralayabiliriz; *-mAksIzIn+, -mAklA+, -mAsIylA+, -DXkçA+, -cAsInA+, -IrcAsInA+, -mIşcAsInA+, -(I)yormUşçAsInA+, -AcAkcAsInA+, -AcAkmIşçAsInA+, -mAcAsInA+, -mAmAcAsInA+, -dIktAn+, -mAsIndAn+, -mAktAnsA+, -DXktA+, -DXğXndA+, -AcAğIndA+, -XşXndA+, -AcAğInA+, -AsIyA+.*

Yapıca bunların dışında kalan veya zarf-fiil olarak kullanılan şekiller: Bu bölümde yapısal özellikleri bakımından gerçek zarf-fiilere ve ad-eylem ve sıfat-fiillere bazı çekim ekleri getirilerek yapılan zarf-fiilere dahil edilemeyen ancak kullanım içerisinde zarf-fiil olma işlevinde bulunan biçimler yer almaktadır. *Başlıcaları –r…-rmaz, -DImI, -DI…-mAdI ve –sA'lı şekillerdir* (KORKMAZ, 2009: 1036).

[24] Bu bölüm oluşturulurken Zeynep Korkmaz'ın *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi* (2009) adlı çalışmasındaki gruplama esas alınmış ve bölüm buna binaen şekillendirilmiştir.

BÖLÜM III

DİĞER SÖZ YAPMA YOLLARI[25]

3.1.BİRLEŞTİRME

Birleştirme yöntemiyle sözcük türetmede iki sözcüğün bir araya gelerek yeni bir kavramı karşılaması, yeni bir kavrama ad olması durumu esastır. Birleştirme yöntemiyle yeni sözcük türetmede biraraya getirilen sözcükler genellikle tamlamayla birleştirilir. *Birleştirme, Türkçenin söz varlığının genişlemesinde türetmeden sonra en çok kullanılan yollardan biridir. Birleşme ile kalıplaşma arasında yakın bir ilgi vardır.*

asbaşkan

sağlık ocağı

yüzbaşı

örtbas

çizgi im 'barkod'

aş evi

biçerdöver

çekyat

hissetmek

satın almak (EKER, 2010: 365).

3.2.KARMA

Karma, iki sözcüğün çeşitli parçalarının ya da hecelerinin bir araya getirilmesiyle yeni bir sözcük elde edilmesi esasına dayanan söz yapma yoludur. Karmalar oluşturulurken genellikle sözcüklerde yer alan hecelerden yararlanılır. Hece birleştirme yöntemiyle yeni sözcükler türetme esastır. Ancak hecelerin birleştirilmesiyle oluşturulan kısaltmalar da mevcuttur. Heceler birleştirilerek elde ettiğimiz kısaltmalarla

[25] Bu bölüm oluşturulurken Süer EKER'in *Çağdaş Türk Dili* (EKER 2010) adlı eserinin *Biçim Bilgisi* bölümünde yer alan *Sözcük Yapma/Üretme Yolları* kısmı esas alınmış ve bölüm buna göre sınıflandırılmıştır.

karma sözcükler arasında kuruluş bakımından fark olmasa da yazılış ve imla açısından farklılık vardır. Karma niteliğindeki sözcükleri büyük harfle yazma zorunluluğumuz yokken kısaltma niteliği taşıyan sözcükleri büyük harfle ve de kısaltma yazım kurallarına bağlı olarak yazarız.

albay (< alay+bay)

ordonat (< ordu+donatım)

orgeneral (< ordu+general)

eltel (< el+telefonu)

arge (< araştırma+geliştirme)

gerzek (< geri+zekâ) (argo)

tuğbay (< tugay+albay)

tümgeneral (< tümen+general) (EKER, 2010: 366)

elmek (< elektronik+mektup)

3.3.KISALTMA

Kısaltma, sözcüklerin sahip olduğu harfleri kullanarak o sözcüğü daha kısa biçimde dile getirme işidir. Yazım kılavuzunda *bir kelime, terim veya özel adın, içerdiği harflerden biri veya birkaçı ile daha kısa olarak ifade edilmesi ve simgeleştirilmedir* (Yazım Kılavuzu 2005, 50) biçiminde tanımlanmaktadır. Kısaltmalar yapılırken kesin bir kurala bağlı kalınmadan izlenen bazı yollar mevcuttur.

Kısaltma yapılırken izlenen en yaygın yöntem kısaltılacak sözcüğün baş harfinin veya harflerinin büyük olarak yazılmasıdır: D (doğu), B (batı), K (kuzey), G (güney), TDK (Türk Dil Kurumu), KB (Kutadgu Bilig) TDED (Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi) vb.

> *Ancak bazen kelimelerin, özellikle son kelimenin birkaç harfinin kısaltmaya alındığı da görülür. Bazen de aradaki kelimelerden hiç harf alınmadığı olur. Bu tür kısaltmalarda, kısaltmanın akılda kalabilmesi için yeni bir kelime oluşturma amacı güdülür: BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi), İLESAM (İlim ve Edebiyat ;Eseri Sahipleri Meslek Birliği), TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi)* (Yazım Kılavuzu 2005, 50).

Kısaltma yaparken ilk harf ile o sözcüğü oluşturan tüm harfleri dikkate alırız. Kısaltacağımız sözcük bir unvan veya rütbe ise ilk harf büyük diğer harfler küçük gösterilir: Prof. (profesör), Av. (Avukat), Dr. (Doktor) vb. kısaltacağımız sözcük cins ad ise küçük harfleri kullanırız: sf. (sıfat), hzl. (hazırlayan), bkz. (bakınız), ed. (edebiyat) vb.

Kimi zaman bir sözcüğün ilk hecesi ya da bir bölümü ile aynı kavram ifade edilebilir (clipped words veya contractions):

İbo < İbrahim

kilo < kilogram (EKER, 2010: 367).

ARGE (araştırma+geliştirme), OHAL (olağanüstü+hal), SEKA (selüloz ve kağıt sanayii kurumu) gibi örneklerde ise diğer bir söz yapma yolu olan *karma'*ya benzer bir kullanım söz konusudur.

Genel hatlarıyla bu şekilde tanımlayabileceğimiz akronim de denen kısaltma ile ilgili örnekleri Türk Dil Kurumu'nun Yazım Kılavuzu'nda kısatlmalarla ilgili noktalama ve imla özellikleri ile birlikte daha detaylı olarak bulabilmekteyiz.

3.4.DERLEME

Derleme, ölçünlü dilde unutulduğu için kullanılmayan veya kullanımı seyrekleşen, yazı dilinde de bu sebeple yer almayan sözcüklerin halk ağzından derlenerek yeniden ölçünlü dile kazandırılması yöntemine dayanan söz yapım yoludur. *Türk Dil İnkılâbı'yla halk ağızlarından yapılan derlemelerde TDK tarafından, 500.000'i aşkın fişten yararlanılarak yazı diline* ***alan, araç, asalak, aylak, denetlemek, deprenmek, kavşak, kınamak, doruk, güleç, güney, onarmak, uyarmak, umarsız, ürün, yatak, yazboz, yayvan, yazgı, yitirmek, yozlaşmak*** *gibi pek çok sözcük kazandırılmıştır* (EKER, 2010: 367). 1963 yılında başlayan derleme çalışmaları 1981 yılına kadar devam etmiş ve bu çalışmanın sonucu olarak 12 ciltlik *Derleme Sözlüğü* hazırlanmıştır. Bu sözlükte her sözcük madde başı oluşturacak şekilde sıralanmış karşılarına anlamları ve kullanılan yöreler eklenmek suretiyle listelenmiştir.

3.5.TARAMA

Tarama, ölçünlü dilde unutulduğu için kullanılmayan veya kullanımı seyrekleşen, yazı dilinde de bu sebeple yer almayan sözcüklerin yazılı kaynaklardan taranmak

suretiyle yeniden ölçünlü dile kazandırılması esasına dayanan söz yapımı yoludur. Bu yöntemle elde edilen sözcükler Tarama Sözlüğü adıyla Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanmış ve *Türkoloji alanında büyük bir boşluğu doldurmuş, yerli ve yabancı uzmanlarca sürekli aranan ve kullanılan bir başyapıt olmuştur* (DİLÇİN, 2009: 7). ***Tarama Sözlüğü**, XIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla değin Türkiye Türkçesiyle yazılmış yapıtlardan taranan ve bugün kullanımdan düşmüş ya da anlamı, yapısı değişik olarak kullanılan Türkçe sözleri tanıklarıyla birlikte veren bir çeşit tarihsel sözlüktür. ... **Tarama Sözlüğü**, 1935'ten 1977'ye değin 42 yıl süren bir çalışmanın ürünüdür* (DİLÇİN, 2009: 7).

Toplamda -tanıklarıyla birlikte- 12 cilt olan Tarama Sözlüğü kullanımını yaygınlaştırmak ve ulaşmayı-taşımayı kolaylaştırmak amacıyla Cem Dilçin tarafından yeniden düzenlenmiş ve tanıksız tek cilt halinde *Yeni Tarama Sözlüğü* adıyla Türk Dil Kurumu Yayınları arasındaki yerini almıştır.

3.6.ANLAM KAYMASI / DEĞİŞMESİ

Anlam kayması dediğimiz olay belirli bir sözcüğün yeni bir kavrama ad olmak üzere mevcut anlamında meydana gelen anlamsal değişimi kapsayan bir durumdur. *Metaforik gelişme olarak da adlandırılır* (EKER, 2010: 370). Bu durumu söz konusu sözcüğün temel anlamından sapması nedeniyle anlamsal kayma olarak değerlendirir ve anlam kaymasını söz yapım yollarından biri olarak kabul ederiz. *Bu düzdeğişmece, eğretileme, kapsamlayış vb. söz sanatlarıyla gerçekleşen anlam değişimidir; başka bir deyişle, yeni bir anlam oluşturmak için sözcüklerin gerçek anlamlarından kayarak kalıplaşması olgusudur. Örneğin "sobayı yakmak" dizimindeki "soba" sözcüğü anlam kayması yoluyla /sobanın içinde yanan kömür, odun vb. /i belirtir* (KIRAN ve KIRAN, 2010: 263).

Söz yapımı yollarından biri olarak karşımıza çıkan bu durum esas itibariyle bağlamsaldır. Sözcüğün başlı başına sahip olduğu anlamsal bir nitelik değildir. Kullanıma bağlı olarak ortaya çıkar. Anlam değişmesi veya bağlam içerisinde yeni bir kavramı karşılayacak şekilde sözcüğe yeni ve farklı bir anlam yüklenmesi durumu söz konusudur. Anlam kayması olayına bu sebeple söz yapım yolundan ziyade söze yeni anlam yükleme ya da söze yeni anlam kazandırma yolu diyebiliriz.

3.7.TERS TÜRETME/GERİ TÜRETME

Söz yapım yollarından biri de ters türetme dediğimiz yöntemdir. Bu yöntemle benzer sessel özellikteki sözcükler analoji yoluyla türetilir. *Örneğin ayılmak,bayılmak sözcüklerindeki /l/ ögesinin edilgenlik eki olduğu sezinlenmiş ve argoda kullanılan ay- ve bay- sözcükleri ile geri türetme yapılmıştır* (EKER, 2010: 392).

3.8.UYDURMA

Özellikle dil devriminden sonra yaygınlaşan ve Türkçeleştirme çabası çerçevesinde ortaya çıkan bir durumdur. Yabancı sözcüklere Türkçe karşılıklar bulmak için başvurulmuş bir yöntemdir.

ege+men ().

Egemen, eğitsel, işitsel vs. gibi örnekler var.

3.9.İŞLEVSEL DEĞİŞİM

Çekim eki olan bazı eklerin eklendikleri sözcüklerde kalıplaşarak yeni bir kavramı karşılama durumudur. Bakış, gülüş, yürüyüş, yakacak, gelecek vs. gibi örnekleri var. (Ulaç ortaç ekleri, çatı ekleri de dahil tabii)

3.10.ÖDÜNÇLEME

Söz yapımı yollarından biri olarak kabul edilen ödünçlemeyi, Türkçede de yaygın olarak kullanmaktayız. Ödünçlemeler, dilin söz varlığı içerisinde önemli bir yere sahiptir. *Bilimsel, toplumsal vb. gelişmelere paralel olarak yeni sözcükler üretmek, çoğu zaman kapsamlı ve yoğun çabaları zorunlu kılar* (EKER, 2010: 177). Ödünçleme yoluyla kullanıma giren sözcükler ise çalışma ve üretme zahmeti olmadan dil içerisindeki yerini alır. Bu sebepledir ki ödünçleme yoluyla dilde sözcük türetme kolaydır ve sık başvurulan bir yöntemdir.

> *Ödünçlemelerin yeni kavram ve nesneleri belirtmedeki yetersizlikten kaynaklandığı, bir boşluğu doldurdukları, zamanla uyarlandıkları ve ödünç alan dili belli açılardan etkiledikleri açıktır. Ancak, dil tarihi boyunca, alıntıların her zaman ihtiyacın bir sonucu olmadığı görülmektedir. Örneğin *o:t, sü, ak, kara, kök vb. örneklere karşın ateş(< Far.), asker (< Ar.), beyaz (< Ar.), siyah (< Far.), sema (< Ar.), âsmân (< Far.) örneklerinin en eski dönemlerden itibaren Türkçede yer alması, ödünçlemelerin çoğu zaman kültürel etkilenmenin bir yansıması olduğunu göstermektedir* (EKER, 2010: 176).

Türkçenin tarihi gelişimine baktığımızda ödünç sözcüklerin sayısının farklı kültürlerle tanıştıkça arttığı ve değişiklik gösterdiği görülmektedir. Uygurlar döneminde Maniheizm ve Budizm etkisi, İslâmiyet'in kabulü ile birlikte Arapça etkisi, Osmanlı Devleti döneminde de Arapça, Farsça, Fransızca etkisi ve günümüze doğru geldikçe İngilizce etkisi açıkça görülmektedir.Yabancı dillerden alınan sözcüklerin büyük bir kısmı Türkçenin söz varlığı içerisinde kendine yer bulabilmiştir. Bu sözcüklerin bir kısmı ses özelliklerini, bir kısmı anlam özelliklerini yitirmiş olabilir ya da hiçbir değişim yaşamadan olduğu gibi Türkçeye yerleşmiş olabilir.

TABLOLAR ve DEĞERLENDİRME

İŞLEVLERİ AÇISINDAN BİÇİLENDİRİCİLER:

Tablo 1: ADDAN AD TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER

KÜÇÜLTME, MERHAMET, SEVGİ VE ACIMA BİLDİREN BİÇİMLENDİRİCİLER	+(A)ç+ +AlAk+ +CA+ +cAğIz+ +cAk+ +cXk+ +mXk+
PEKŞİTİRİCİ/KUVVETLENDİRİCİ BİÇİMLENDİRİCİLER	+(A)ç+ +kek+ +z+

BENZERLİK/BENZETME BİÇİMLENDİRİCİLERİ	+(A)ç+ +CA+ +CXl+ +mAn+ +msX+ +mtIrAk+ +rAk+ +sX+

İŞLEVSEL VE YEREL BİÇİMLENDİRİCLER (ALET, EŞYA VE YER ADI TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER)	+(A)ç+ +CA+ +CAk+ +CXk+ +dXrXk+ +l+ +lXk+ +sAl+
RENK ADLARI VE TÜREVLERİ TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER	+(X)msX+ +CA+ +mtIrAk+ +şIn+ +lXk+
HAYVAN VE BİTKİ ADLARI TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER	+CA+ +CXk+ +(A)k+, +(I)k+
TOPLULUK, KAVİM, AİLE-HANEDAN, TÜR VE DİL ADI TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER	+CA+ +CXl+ +lAr+ {+cAlAr+, +gIllAr+, +(I)msIlAr+, +sIlAr+} +lXk+
YOKLUK YA DA OLUMSUZLUK BİÇİMLENDİRİCİLERİ	+sXz+
MESLEK ADI TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER	+CX+ +lXk+ +mAn+
SAYI ADLARI TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER	+Ar+ +XncX+ +z+
YEMEK VE YİYECEK ADI	+(A)ç+

TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER	+CA+
ORGAN ADLARI TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER	+CXk+ +dXrXk+
AİTLİK, SAHİPLİK-İYELİK, İLGİ BİLDİREN BİÇİMLENDİRİCİLER	+sAl+ +sXl+
EŞİTLİK, ORTAKLIK VE BİRLİKTELİK ANLAMI KATAN BİÇMLENDİRİCİLER	+(X)t+ +CAk+ +DAş+

Tablo 2: EYLEMDEN AD TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER:

HEM GEÇİŞLİ HEM GEÇİŞSİZ EYLEM TABANLARINA EKLENEN BİÇİMLENDİRİCİLER	-(A)mAk+ -(A)v+ -(X)ntX+ -gX+ -GXn+ -KAn+ -mAz+ -Xş+
GEÇİŞLİ YA DA GEÇİŞSİZ EYLEM TABANLARIINA EKLENEN BİÇİMLENDİRİCİLER	-(A)mAç+ -(A)nAk+ -(X)k+ -AcAk+ -AgAn+ -AlAk+ -ArAk+ -ArI+ -CAk+ -cAmA+ -DX+ -gA+ -mAcA+ -mAn+ -mXk+ -mXr+ -mXş+ -nç+ -pAk+ -sAk+ -sAl+ -sX+

	-XcX+
EŞYA, ALET, ARAÇ/GEREÇ VE YİYECEK ADI TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER	-(A)mAç+ -AcAk+ -bAç+ -GAç+ -gX+ -vAn+ -XcX+

Tablo 3: ADDAN EYLEM TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER:

AD TABANLARINDAN GEÇİŞLİ EYLEMLER TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER	+A- +Ar- +DA- +msA- +(I)rgA- +sA- +lA- +At-
AD TABANLARINDAN GEÇİŞSİZ EYLEMLER TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER	+A- +Al- +An- +Ar- +Aş- +k- +(X)l- +lAn- +lAş- +r- +sIn-
YANSIMA ADLARDAN EYLEM TÜRETEN BİÇİMLENDİRİCİLER	+DA- +kIr- +lA- +r-

Tablo 4: EYLEMSİ BİÇİMLENDİRİCİLERİ:

MASTAR/İSİM-FİİL BİÇİMLENDİRİCİLERİ	*ORTAÇ/SIFAT-FİİL BİÇİMLENDİRİCİLERİ*	*ULAÇ/ZARF-FİİL BİÇİMLENDİRİCİLERİ*
–Iş+	-AcAk+	-(I)yormUşçAsInA+
–mA+	-An+	–A+
-mAk+	-Ar+/-(X)r+	-AcAğInA+
	-AsI+	-AcAğIndA
	-DXk+	-AcAkcAsInA+
	-mAz+	-AcAkmIşçAsInA+
	-mXş+	-AlI+
		-ArAk+
		-AsIyA+
		-cAsInA+
		-DI…-mAdI+
		-dIktAn+
		-DImI+
		-DXğXndA+
		-DXkçA+
		-DXktA+
		-IrcAsInA+
		–ken+
		-mAcAsInA+
		-mAdAn+
		-mAklA+
		-mAksIzIn+
		-mAktAnsA+
		-mAmAcAsInA+
		-mAsIndAn+
		-mAsIylA+
		-mIşcAsInA+
		–r…-rmaz+
		–sA+

		-X+ -XncA+ -Xp+ -XşXndA+

Tablo 5: İNCELENEN ESERLERDE YER ALAN BİÇİMLENDİRİCİLER:

Tablo oluşturma sırasında söz konusu biçimlendiricilerin eserdeki yazılışına bağlı kalarak biçimlendiricinin tüm alomorflarını yazdık; ancak çalışmamızda yer alan biçimlendiricileri belirttiğimiz bölümde bir biçimlendiricinin tüm alomorflarını yazmak yerine söz konusu ses birimin değişkenliğini belirtmek adına /a/-/e/sesleri için /A/ sesini; /ı/-/i/ sesleri için /I/ sesini; /u/-/ü/ sesleri için /U/ sesini; /ı/-/i/-/u/-/ü/ sesleri için /X/ sesini; /ç/-/c/ sesleri için /C/ sesini; /d/-/t/ sesleri için /D/ sesini ve /k/-/g/ sesleri için /G/ sesini kullandık.

		HİKMET DİZDAROĞLU	MUHARREM ERGİN	SEVGİ ÖZEL	EROL BARIN-CELAL DEMİR	ZEYNEP KORKMAZ	SÜER EKER	TAHSİN BANGUOĞLU	JEAN DENY	ERDOĞAN BOZ
ADDAN AD TÜRETEN EKLER	(in)de	+								
	(X)r	-	-	+	-	+	-	-	-	-
	(X)z	-	+	-	+	+	+	+	-	+
	A	-	-	-	+	+	+	+	-	+
	Aç	-	+	+	+	+	+	+	-	+
	AdAk	-	-	-	+	+	-	+	-	-
	AğI	-	-	-	+	+	-	+	-	-
	Ak	-	+	+	+	+	+	+	-	+
	Al	-	-	+	-	-	+	-	-	+
	AlAk	-	-	-	+	-	+	+	-	-
	(A)m	-	-	-	-	-	+	-	-	-
	An	-	+	-	+	+	+	+	-	+
	Ar	-	+	+	+	+	+	-	-	-
	ArI	-	-	-	+	-	+	+	-	+
	arık	-	-	-	-	-	+	-	-	-
	At	-	-	-	-	-	+	-	-	-
	Az	-	+	-	+	+	+	+	-	+
	CA	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	cAğIz	-	+	+	+	+	+	-	-	-
	CAk	-	+	+	+	+	+	+	+	-
	cel	-	-	-	-	-	+	-	-	-
	cIğAz	-	+	-	-	-	-	-	-	-
	cIlAyIn	-	+	-	-	-	+	-	-	-
	cUğAz	-	+	-	-	-	-	-	-	-
	CX	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	CXk	+	+	+	+	+	+	+	+	-
	CXl	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	CXn	-	-	-	+	+	+	+	+	+
	ç	-	+	+	-	-	+	-	-	+
	DA	-	-	-	+	-	+	+	-	-
	dAk	-	-	-	-	+	-	+	-	+
	dâk	-	-	-	-	-	+	-	-	-
	dAki	-	-	-	-	+	-	-	-	-
	DAm	-	-	+	+	+	+	+	-	+
	DAn	+	-	-	+	-	+	+	-	-

	DAş	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	DXrXk	_	+	-	+	+	+	+	-	+
	dXz	_	-	-	+	+	+	-	-	-
	GA	_	+	-	+	-	+	-	-	+
	GXl	_	+	-	+	+	+	-	-	-
	k	_	+	+	-	-	+	-	-	+
	kan	_	+	-	+	-	+	-	-	+
	kek	_	+	-	+	-	+	-	-	+
	ki	+	+	+	+	-	+	+	-	-
	l	_	+	+	+	+	+	+	-	+
	lA	_	-	-	+	+	+	+	-	+
	lAk	_	-	-	-	+	+	+	-	-
	lAk	_	-	-	-	+	+	+	-	-
	lAmA	_	-	-	+	-	-	+	-	-
	lan	_	-	-	-	-	+	-	-	-
	lAr	_	-	-	+	+	-	+	-	-
	lAyIn	_	+	+	+	-	+	+	-	+
	lAz	_	-	-	-	+	-	+	-	-
	lX	+	+	+	+	+	+	+	+	-
	lXk	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	mAç	_	-	-	-	-	+	-	-	-
	mAn	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	mer	_	-	-	-	-	+	-	-	-
	mIk	_	-	-	-	-	+	-	-	-
	msAr	_	-	+	+	-	+	+	-	+
	msX	_	+	+	+	+	+	+	-	-
	mtIl	_	-	-	-	-	+	-	-	-
	mtIrAk	_	+	+	+	+	+	+	-	-
	mtXk	_	-	-	-	-	-	+	-	-
	ncX	_	+	+	+	+	+	-	-	-
	rA	_	-	-	+	-	+	+	-	+
	rAk	_	+	+	+	+	+	+	+	-
	sA	_	+	-	-	-	-	-	-	-
	sAk	_	-	-	+	+	+	+	-	-
	sAl	_	+	-	+	+	+	-	-	+
	sX	_	+	+	-	+	+	+	-	-
	sXk	_	-	-	-	+	-	+	-	-
	sXl	_	+	-	+	+	-	-	-	+
	sXz	+	+	+	+	+	+	+	-	-
	sXzlXk	_	-	-	-	+	-	-	-	-
	sXzXn	_	-	-	-	+	-	-	-	-

	ş	–	-	-	+	-	+	+	-	-
	şAr	–	+		+	+	+	-	-	-
	şXn	–	+	-	+	+	+	-	-	+
	(X)t	+	+	-	+	+	+	+	-	+
	tAy	–	-	-	+	-	+	-	-	-
	tX	–	+	-	+	+	+	+	-	+
	Xk	–	-	-	-	+	-	-	-	-
	Xn	–	-	-	+	+	+	+	-	+
	(A)y	–	+	+	+	+	+	-	-	+
	I	-	-	-	-	-	-	+	-	-
ADDAN EYLEM TÜRETEN EKLER	(I)gsAk								+	
	(I)msI								+	
	(I)msIn								+	
	(I)rgA					+		+	+	
	(I)rgAn								+	
	(I)rgIn								+	
	(X)k		+	+	+		+	+	+	+
	(X)r	+	+		+	+	+	+	+	+
	(X)msA		+	+	+	+	+	+	+	+
	A		+	+	+	+	+	+	+	+
	Al	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	An				+	+	+	+		+
	Ar	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Aş					+	+	+		
	At				+	+		+		+
	DA	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	dAk								+	
	İİ							+	+	+
	IrgA				+		+			
	kAr								+	
	kXr	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	l	+	+		+	+	+			+
	lA	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	lAmAK								+	
	lAn				+	+	+	+	+	+
	lAş				+	+		+	+	+
	lAt									+
	rA					+		+	+	
	sA		+	+	+	+	+	+	+	+
	sAn								+	
	sI					+		+	+	

	sIn						+		+	
	X		+			+				
EYLEMDEN AD TÜRETEN EKLER	(A)r	+	+		+	+	+		+	
	(A)r	+	+		+	+	+		+	
	(A)v					+	+			+
	(A)z					+			+	
	(I)lI	+						+	+	+
	(I)msAr									+
	(in)ç	+				+		+	+	
	(X)ç		+	+	+	+		+	+	+
	(X)m	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	(X)n	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	(X)ntX					+	+	+	+	+
	(X)r	+	+	+		+	+	+		
	(X)ş	+				+		+		
	(X)t	+	+		+	+	+	+	+	+
	A		+	+	+	+	+	+		+
	AcAk	+	+	+	+	+	+	+		
	AcAn						+			
	Aç		+	+	+	+	+	+	+	+
	AgAn		+	+		+	+	+		
	AgU						+			
	AğAn		+		+	+				+
	Ak	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	AklI				+					+
	Al				+	+		+		+
	AlA								+	
	AlAk		+		+	+	+	+	+	+
	AlgA				+		+			
	AlI			+	+	+				
	AlIk								+	
	Am		+	+	+	+	+	+		+
	AmAç		+		+	+	+	+		
	AmAk		+	+	+	+	+	+	+	+
	AmIk						+			
	An	+	+	+	+	+	+	+	+	
	AnAk		+	+	+	+	+	+	+	+
	ArAk			+	+	+		+	+	
	ArcA				+					
	ArI		+		+	+	+	+		+
	Arlak								+	

	AsI		+		+	+	+	+		
	Av				+					
	Ay				+		+			+
	bAç		+	+	+	+	+			+
	cA		+	+	+	+	+	+	+	+
	cAk		+	+	+		+			
	cAmA		+		+		+			
	cAsInA					+				
	daç						+			
	DAK								+	
	dIC						+		+	
	dırak						+			
	dIz								+	
	dil								+	
	din								+	
	DA								+	
	DX		+		+	+	+	+	+	
	DXğXndA			+						
	DXk	+	+	+	+	+	+	+		
	DXkçA			+	+	+		+		
	DXktA					+				
	DXmX					+				
	ebe						+			
	ekle								+	
	GA		+	+	+	+	+	+		+
	GAç	+	+		+	+	+	+	+	+
	GAn	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	gel							+		
	GIt						+			
	GX	+	+	+	+	+	+	+		
	GXç	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	GXn	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	I	+					+	+	+	+
	IltI								+	
	IrtI								+	
	igli								+	
	iglig								+	
	iglik								+	
	iken					+				
	ikle								+	
	ingiç							+		

	Iz							+	+	
	ken			+		+				
	KX								+	+
	l		+	+		+		+		+
	lA								+	
	lAk								+	
	lIk								+	
	mA	+	+	+	+	+	+	+	+	
	mAcA		+	+	+	+	+	+		+
	mAç		+	+	+	+	+	+	+	+
	mAdAn			+	+	+				
	mAk	+	+	+	+	+	+	+		
	mAklA					+				
	mAksIzIn			+	+	+				
	mAktAnsA					+				
	mAl					+			+	
	mAlI					+				
	mAn	+	+		+	+	+			+
	mAr								+	
	mAz	+	+		+	+	+	+		
	mAzlIk					+		+		
	mtIk								+	
	mUr		+			+				
	X		+	+	+	+				
	mXk		+	+	+	+	+	+	+	+
	mXş	+	+	+	+	+	+	+		
	nç			+	+		+	+		+
	nez							+		
	pAk		+				+			+
	sAk		+		+	+				+
	sAl		+		+	+	+		+	+
	sIl								+	
	sX		+		+	+	+			+
	tay				+					
	tX	+	+	+	+	+		+		+
	vAn		+				+		+	
	XcX	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	Xk	+		+	+	+	+	+	+	+
	Xl									
	XmlX					+				

	XncA			+						
	Xp			+	+	+				
	Xş		+	+	+	+	+		+	
	XşXndA					+				
EYLEMDEN EYLEM TÜRETEN EKLER	(e/i)kle	+						+		
	(X)k		+		+	+	+	+		+
	(X)l	+	+	+	+	+	+	+	+	
	(X)n	+	+	+	+	+	+	+	+	
	(X)r	+	+	+	+	+	+	+	+	
	(X)ş	+	+	+	+	+	+	+	+	
	(X)ştXr	+				+	+	+		
	(X)t	+	+	+	+	+	+	+	+	
	(X)z		+			+	+	+		+
	A	+	+		+	+	+	+		+
	AlA	+	+	+	+	+	+	+		+
	Ar		+	+	+	+	+	+		
	ArlA						+	+		
	AsI		+							
	DAr		+		+	+	+	+		+
	DXr	+	+	+	+	+	+	+	+	
	gin							+		
	gUr		+							+
	IşlA						+	+		
	ikse							+		
	iktir							+		
	irge							+		
	klA						+			
	lA						+			
	mA		+		+	+	+		+	
	mAlA				+	+	+	+		
	mAş					+		+		
	msA		+	+				+		
	ne							+		
	p		+		+	+				+
	sA		+							
	X		+	+	+	+	+			
	y		+			+	+	+		

SONUÇ

Türkiye Türkçesindeki söz yapım yolları ve türetme başlığı altında yer alan biçimlendiricileri işlevlerine göre gruplandırmak amacıyla yaptığımız bu çalışmada, giriş ve girişi takip eden dört bölüm yer almaktadır. Çalışmamızın ana bölümünü türetme adını verdiğimiz ikinci bölüm oluşturmaktadır. Türetme bölümünde yer alan biçimlendiricileri söz konusu biçimlendiricinin, sözcüğün türsel niteliğinde meydana getirdiği değişim açısından addan ad türeten biçimlendiriciler, addan eylem türeten biçimlendiriciler, eylemden ad türeten biçimlendiriciler, eylemden eylem türeten biçimlendiriciler ve eylemsi biçimlendiricileri olmak üzere beş başlık altında ele aldık daha sonra bu temel başlıklar altında incelenen biçimlendiricileri işlevsel özellikleri açısından gruplandırdık. Bu gruplandırmayı yaparken yöntem olarak Marcel Erdal'ın *Old Turkic Word Formation* (1991) adlı eserinde kullandığı yönteme bağlı kaldık ve özellikle alt başlıkları oluştururken bu kitaptan yararlandık.

Giriş bölümünde çalışmamıza kaynaklık eden eserlerin tanıtımı, söz varlığı üzerinde durulan dönemin özellikleri ve örneklemimizin seçim sebebini belirttik.

Söz yapımı başlığını taşıyan birinci bölümde, söz yapımı konusu üzerinde durduk; söz yapımı, dil göstergeleri ve biçimbirimler hakkında temel bilgilere yer verdik.

Türetme başlığını taşıyan ikinci bölüm, addan ad türeten biçimlendiriciler, addan eylem türeten biçimlendiriciler, eylemden ad türeten biçimlendiriciler, eylemden eylem türeten biçimlendiriciler ve eylemsi biçimlendiricileri olmak üzere beş başlığa ayrılmaktadır. Bu başlıklar da biçimlendiricinin işlevsel özelliğine göre kendi içinde alt başlıklara ayrılmaktadır.

Addan ad türeten biçimlendiriciler, Küçültme, Acıma, Sevgi Ve Merhamet Biçimlendiriciler (Özel Ad Biçimlendiricileri), Pekiştirici/Kuvvetlendirici Biçimlendiriciler, Benzerlik /Benzetme Biçimlendiricileri, Hayvan Ve Bitki Adları Yapan Biçimlendiriciler, Topluluk/ Kavim/ Aile/ Hanedan /Dil Adı Yapan Biçimlendiriciler, Renk Adları Ve Türevleri, İşlevsel Ve Yerel Biçimlendiriciler (Alet, Eşya, Araç-Gereç Ve Yer Adı Bildiren Biçimlendiriciler), Yokluk Yada Olumsuzluk Biçimlendiricileri, Eşitlik, Ortaklık Ve Birliktelik Anlamı Katan Biçimlendiriciler, Meslek Adı Yapan Biçimlendiriciler, Sayı Adları Yapan Biçimlendiriciler, Yemek Ve Yiyecek Adı Yapan Biçimlendiriciler, Organ Ve Hastalık Adları Türeten Biçimlendiriciler, Aitlik, Sahiplik-İyelik, İlgi Bildiren Sözcükler Türeten

Biçimlendiriciler diye on dört alt başlığa ayrılmakta ve *Küçültme, Acıma, Sevgi Ve Merhamet Biçimlendiriciler (Özel Ad Biçimlendiricileri)* alt başlığında +(A)ç+, +AlAk+, +CA+, +cAğIz+, +cAk+, +cXk+, +mXk+ biçimlendiricileri; *Pekiştirici/Kuvvetlendirici Biçimlendiriciler* +(A)ç+, +kek+, +z+; *Benzerlik /Benzetme Biçimlendiricileri* alt başlığında +(A)ç+, +CA+, +CXl+, +mAn+, +msX+, +mtIrAk+, +rAk+, +sX+; *Hayvan Ve Bitki Adları Yapan Biçimlendiriciler* alt başlığında +CA+, +CXk+, +(A)k+, +(I)k+; *Topluluk/ Kavim/ Aile/ Hanedan /Dil Adı Yapan Biçimlendiriciler* alt başlığında +CA+, +CXl+, +lAr+ (+cAlAr+, +gIllAr+, +(I)msIlAr+, +sIlAr+), +lXk+; *Renk Adları Ve Türevleri* alt başlığında +(X)msX+, +CA+, +mtIrAk+, +şIn+, +lXk+; *İşlevsel Ve Yerel Biçimlendiriciler (Alet, Eşya, Araç-Gereç Ve Yer Adı Bildiren Biçimlendiriciler)* alt başlığında +(A)ç+, +CA+, +CAk+, +CXk+, +dXrXk+, +l+, +lXk+, +sAl+; *Yokluk Yada Olumsuzluk Biçimlendiricileri* alt başlığında +sXz+; *Eşitlik, Ortaklık Ve Birliktelik Anlamı Katan Biçimlendiriciler* alt başlığında +(X)t+, +CAk+, +DAş+; *Meslek Adı Yapan Biçimlendiriciler* alt başlığında +CX+, +lXk+, +mAn+; *Sayı Adları Yapan Biçimlendiriciler* alt başlığında +Ar+, +XncX+, +z+; *Yemek Ve Yiyecek Adı Yapan Biçimlendiriciler* alt başlığında+(A)ç+, +CA+ ; *Organ Ve Hastalık Adları Türeten Biçimlendiriciler* alt başlığında+CXk+, +dXrXk+; *Aitlik, Sahiplik-İyelik, İlgi Bildiren Sözcükler Türeten Biçimlendiriciler* alt başlığında +sAl+, +sXl+ olmak üzere bu bölümde toplam 55 biçimlendirici gruplandırmaya tabi tutulmakta ve örneklendirilmektedir.

Addan eylem türeten biçimlendiriciler, Ad Tabanlarından Geçişli Eylemler Türeten Biçimlendiriciler, Ad Tabanlarından Geçişsiz Eylemler Türeten Biçimlendiriciler, Yansıma Adlardan Eylem Türeten Biçimlendiriciler olarak üç alt başlığa ayrılmakta ve *Ad Tabanlarından Geçişli Eylemler Türeten Biçimlendiriciler* alt başlığında +A-, +Ar-, +DA-, +msA-, +(I)rgA-, +sA-, +lA-, +At-; *Ad Tabanlarından Geçişsiz Eylemler Türeten Biçimlendiriciler* alt başlığında +A-, +Al-, +An-, +Ar-, +Aş-, +k-, +(X)l-, +lAn-, +lAş-, +r-, +sIn-; *Yansıma Adlardan Eylem Türeten Biçimlendiriciler* alt başlığında +DA-, +kIr-, +lA-, +r- olmak üzere bu bölümde toplam 23 biçimlendirici gruplandırmaya tabi tutulmakta ve örneklendirilmektedir.

Eylemden ad türeten biçimlendiricileri gruplandırırken biçimlendiricinin eklendiği eylem tabanının geçişlilik ve geçişsizlik özelliği dikkate alınmakta bulunan örnekler geçişlilik ve geçişsizlik bakımından kıyaslandığında örnekler arasında sayıca hemen hemen eşitlik durumu söz konusuysa biçimlendiriciye, hem geçişli hem geçişsiz eylem

tabanlarına eklenen biçimlendiriciler alt başlığında; sayıca farklılık durumu söz konusuysa biçimlendiriciye, geçişli ya da geçişsiz eylem tabanlarına eklenen biçimlendiriciler alt başlığında yer verilmekte ve örneklendirilmektedir. Geçişlilik ve geçişsizlik durumuna ek olarak kimi biçimlendiricilerin eklendikleri eylem tabanından alet ve eşya adı türettikleri görülmektedir. Bu özellikteki biçimlendiriciler de Eşya, Alet, Araç/Gereç Ve Yiyecek Adı Türeten Biçimlendiriciler alt başlığında yer almaktadır. *Hem Geçişli Hem Geçişsiz Eylem Tabanlarına Eklenen Biçimlendiriciler* alt başlığında -(A)mAk+, -(A)v+, -(X)ntX+, -gX+, -GXn+, -KAn+, -mAz+, -Xş+; *Geçişli ya da Geçişsiz Eylem Tabanlarına Eklenen Biçimlendiriciler* alt başlığında -(A)mAç+, -(A)nAk+, -(X)k+, -AcAk+, -AgAn+, -AlAk+, -ArAk+, -ArI+, -CAk+, -cAmA+, -DX+, -gA+, -mAcA+, -mAn+, -mXk+, -mXr+, -mXş+, -nç+, -pAk+, -sAk+, -sAl+, -sX+, -XcX+; *Eşya, Alet, Araç/Gereç Ve Yiyecek Adı Türeten Biçimlendiriciler* alt başlığında -(A)mAç+, -AcAk+, -bAç+, -GAç+, -gX+, -vAn+, -XcX+ olmak üzere bu bölümde toplam 39 biçimlendirici gruplandırmaya tabi tutulmakta ve örneklendirilmektedir.

Eylemden eylem türeten biçimlendiriciler, çatı biçimlendiricilerinden oluşmaktadır. Bu başlık altında çatı kavramı üzerinde durulmakta, öznesi ve nesnesi açısından çatı çeşitleri açıklanmaktadır.

Eylemsi biçimlendiricileri, Mastar/ İsim-Fiil Biçimlendiricileri, Ortaç/Sıfat-Fiil Biçimlendiricileri, Ulaç/Zarf-Fiil Biçimlendiricileri alt başlıklarına ayrılmakta ve *Mastar/ İsim-Fiil Biçimlendiricileri* alt başlığında –Iş+, –mA+, -mAk+; *Ortaç/Sıfat-Fiil Biçimlendiricileri* alt başlığında-AcAk+, -An+, -Ar+/-(X)r+, -AsI+, -DXk+, -mAz+, -mXş+ ; *Ulaç/Zarf-Fiil Biçimlendiricileri* alt başlığında -(I)yormUşçAsInA+, –A+, -AcAğInA+, -AcAğIndA, -AcAkcAsInA+, -AcAkmIşçAsInA+, -AlI+, -ArAk+, -AsIyA+, -cAsInA+ ,-DI…-mAdI+, -dIktAn+, -DImI+, -DXğXndA+, -DXkçA+, -DXktA+, -IrcAsInA+, –ken+, -mAcAsInA+, -mAdAn+, -mAklA+, -mAksIzIn+, -mAktAnsA+, -mAmAcAsInA+, -mAsIndAn+, -mAsIylA+, -mIşcAsInA+, –r…-rmaz+, –sA+, -X+, -XncA+, -Xp+, -XşXndA+ biçimlendiricileri ele alınmaktadır.

Diğer söz yapma yolları başlığını taşıyan üçüncü bölümde, türetme dışında kalan söz yapım yolları on alt başlık halinde sıralanmakta ve temel tanımlarıyla açıklanmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmada söz yapım yollarından biri olan türetme başlığı üzerinde durulmuş, bu başlık altında 117 biçimlendiriciye yer verilmiş, bu

biçimlendiriciler işlevsel özellikleri açısından sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Bu sınıflandırma yapılırken başlıklar altında yaklaşık 229. 200 sözcük örnek olarak gösterilmiştir.

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan. *Her Yönüyle Dil.* Ankara: TDK Yayınları, 2007.

BANGUOĞLU, Tahsin. *Türkçenin Grameri.* 4. baskı. Ankara: TDK Yayınları, 2011.

BARIN, Erol, ve Celal DEMİR. *Türk Dil Bilgisi 2/ Biçim Bilgisi.* Ankara: Öncü Kitap, 2008.

BAŞ, Bayram. «1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma.» *Doktora Tezi.* Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, 2006.

BAYKOCA, F.Leyla. «Kuzey Grubu Türk Şivelerinin Karşılaştırmalı Yapım Ekleri.» *Yüksek Lisans Tezi.* Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2007.

BAYRAKTAR, Nesrin. *Dil Bilimi.* Ankara: Nobel Yayın, 2014.

—. *Türkçede Fiilimsiler.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004.

BOZ, Erdoğan. *Türkiye Türkçesi Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçimbilgisi (Tasnif Denemesi).* Ankara: Gazi Kitabevi, 2012.

BÖLER, Tuncay. «Türk Dili Şekil Bilgisi Çalışmaları-Bibliyografya Denemesi-.» *Turkish Studies, Volume 8/4 Spring*, 2013: 359-416.

ÇAĞATAY, Saadet. «Eski Osmanlıcada Fiil Müştakları.» *Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 4/1947: 27-47,353-368,525-552.

DEMİR, Nurettin, Emine YILMAZ, ve Nejat GENCAN. *Türkçe Ses Ve Biçim Bilgisi.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 2009.

DEMİR, Nurettin, ve Emine YILMAZ. *Türk Dili El Kitabı.* Ankara: Grafiker Yayınları, 2010.

DENY, Jean. *Türk Dil Bilgisi.* İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2012.

DİLÇİN, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu, 2009.

DİZDAROĞLU, Hikmet. *Türkçede Sözcük Yapma Yolları.* Ankara: TDK Yayınları, 1962.

EDİSKUN, Haydar. *Yeni Türk Dilbilgisi.* İstanbul: Remzi Kitabevi, 1963.

EKER, Süer. *Çağdaş Türk Dili.* Ankara: Grafiker Yayınları, 2010.

ERCİLASUN, Ahmet Bican. «-maç/-meç Eki Üzerine.» *TDED*, 1973: 83-88.

ERDAL, Marcel. *Old Turkic Word Formation (A Functional Aproach to the Lexicon).* Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1991.

ERGİN, Muharrem. *Türk Dilbilgisi.* İstanbul: Bayrak Basım/ Yayın /Tanıtım, 2000.

ESATOĞLU, Ahsen. «Ahkâm-ı ʿAkâ'id'in Söz Varlığı.» *Doktora Tezi.* Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı (Yeni Türk Dili) Anabilim Dalı , 2011.

GEN, Sıla. «Harezm Türkçesinden Kazakçaya Hayvanlarla İlgili Söz Varlığı.» *Yüksek Lisans Tezi.* Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstirüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2009.

GENCAN, Tahir Nejat. *Dilbilgisi.* Ankara: Ayraç Yayınevi, 2001.

GÜLENSOY, Tuncer. *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu, 2007.

HATİBOĞLU, Vecihe. *Türkçenin Ekleri.* Ankara: TDK Yayınları, 1981.

KARASU, Abidin. «Çağdaş Bulgar Dilindeki Türkçe Kelimeler Bulgarca-Türkçe Ortak Söz Varlığı.» *Yüksek Lisans Tezi.* Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2010.

KIR, Ebru. «Yahya Kemal Beyatlı'nın Nesirlerinde Söz Varlığı.» *Yüksek Lisans Tezi.* Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

KIRAN, Zeynel, ve Ayşe (Eziler) KIRAN. *Dilbilime Giriş.* Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.

KORKMAZ, Zeynep. «Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme.» *TDAY BELLETEN*, 1958: 41-68.

—. *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi.* Ankara: TDK Yayınları, 2009.

ÖZÇALIŞKAN, Ebru. «Ahmet Muhip Dıranas'ın Söz Varlığı.» *Yüksek Lisans tezi.* İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2006.

ÖZEL, Sevgi. *Türkiye Türkçesinde Sözcük Türetme ve Bileştirme.* Ankara: TDK Yayınları, 1977.

SUBAŞI, Özüm. «Codex Cumanicus İle Kırgız Türkçesinin Söz Varlığı Bakımından Karşılaştırılması.» *Yüksek Lisans Tezi.* Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2012.

ŞEN, Erhan. «1980'den Günümüze Çocuk Edebiyatı Alanında Yazılmış Yerli Çocuk Tiyatrosu Metinlerinin Söz Varlığı Üzerine Bir İnceleme.» *Yüksek Lisans Tezi.* Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, 2009.

TEKİN, Talat. «Türkçe'de Kaynaştırma Sesleri.» *MAKALELER 3, Çağdaş Türk Dilleri.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

TEMİR, Ahmet. «Türkiye Türkçesindeki -sal/-sel Sıfat Eki Nereden Geliyor? .» *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı.8*, 1999: 3-5.

TERES, Ersin. «Çağataycada Söz Yapımı.» *Doktora Tezi.* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

TOKER, Burak. «Türkçe ve İspanyolcanın Ortak Söz Varlığı Üzerine Bir İnceleme.» *Yüksek Lisans Tezi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2009.

TOPÇU, Çiğdem. «Divânü Lügâti't Türk ve Anadolu Ağızlarının Söz Varlığında Ortaklaşan Fiiller.» *Yüksek Lisans Tezi.* Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı , 2006.

Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011.

VARDAR, Berke. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Multilingual Yayınları, 2002.

—. *Genel Dil Bilim Dersleri (Ferdinand de Saussure).* İstanbul: Multilingual, 2001.

Yazım Kılavuzu. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2005.

YILMAZ, Zeynep. «Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi" Adlı Kitabının Söz Varlığı.» *Yüksek Lisans Tezi.* Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türek Dili ve Ededbiyatı Anabilim Dalı , 2010.

ALYILMAZ, Semra, "Doğu Anadolu Ağızlarında İsim Yapım Ekleri", *Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı:14, Erzurum, 2000.

AKAR, Ali. «-GAn Sıfat-Fiil Eki.» *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 14, 2003: 103-115.

BAYRAKTAR, Nesrin. «Orta Türkçede Fiilimsiler.» *Doktora Tezi.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2000.

BOZKURT, Güvenç, "Türkçe Fiillerin Yapım Ekleri Üzerine Bir Deneme", *Türk Dili, Türk Dil*

BULAK, Şahap. «Türkçede +sA- İsimden Fiil Yapma Eki.» *Turkish Studies, Volume 7/3 Summer*, 2012: 683-708.

BURAN, Ahmet. «-Ik Ekinin Anadolu Ağızlarında Kullanılışı.» *TDAY Belleten*, 1994: 11-18.

BÜYÜKKANTARCIOĞLU, Nalan. «Türkçede Sözcük Biçimlenmesinde Düzlemler ve Türetmeler.» *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.17, S.1:81-94.

DELİCE, Halil İbrahim, "Türk Dilinde İşlevsel Ek Tasnifi Denemesi", *Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:24, Sivas, Aralık-2000.

DİLEK, Figen GÜNER. «Kuzeydoğu Türk Lehçelerinde +lA- Ekinin Farklı İşlevleri Üzerine.» *Prof. Dr. Leyla KARAHAN Armağanı*,Akçağ Yayınları, 2013:399-407.

DOĞAN, Talip. «İran (Azerbaycan) Türk Ağızlarında –(v)An Eki.» *Turkish Studies, Volume 7/2 Spring*, 2012.

EGRO, Genciana Abazi, "Arnavutçadaki Yapım ekleri ve Bunların Anlamsal Değerleri", *TDAY-BELLETEN,* C. I_II, 42,59-78, 1999.

GEDİZLİ, Mehmed, "Türkçede Tek Şekilli ve Çok İşlevli Yapım Ekleri", *Turkish Studies*, Volume 7/4, Fall-2012.

GÖKÇE, Aziz, "Bünyesinde Art veya Ön Damak /g/ Ünsüzü Bulunduran Yapım Eklerinin Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Kadar Tarihi Seyirleri", *Turkish Studies*, Volume 4/8, Fall-2009.

GÜVEN, Meriç. «-An, -En Sıfat-Fiil Ekinin Dilbilgisel İçlemi, Dönüşmüş YapılarKurma ve ki Bağlayıcısı Tabanında Dönüşüm gerçekleştirme İşlevi.» *Turkish Studies, Volume 8/9 Summer*, 2013: 1625-1637.

İŞCAN, Adem, "İşlevsel Dil Bilgisinin Türkçe Öğretimindeki Yeri", *Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı:1,s:253-258, Erzurum, 2007.

KADIU, Spartak; ABDIU, Xhemile, "Türkçe Yapım Eklerinin Arnavutça'da Yapım Eklerine Etkisi", *Turkish Studies*, Volume 4/3, Spring-2009.

KORKMAZ, Zeynep. «İsimden Fiil Türeten Ekler ve Köken Yapıları Üzerine.» *TDAY Belleten*, 1990: 141-149.

KORKMAZ, Zeynep. *GramerTerimleri Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992.

Kurumu Yayınları, C. XC, S. 647, s. 407-422*,* Ankara, 2005.

ÖNER, Mustafa. «Türkçede İsim Fiil Yapımı Üzerine Notlar.» *MTAD*, C.3, S.1 2006.

ÖNLER, Zafer. «+(X)n Zarf Eki ve Kullanımı.» *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi 17* , 2010: 143-155.

ÖNLER, Zafer. «+lX (+lı/+li, +lu/+lü) Eki .» *V.Uluslararası Türk dili Kurultayı*, 2004: .Türk Dil Kurumu, Ankara.

ÖNLER, Zafer. «Türkçede –DI Ad Yapım Eki ve Türevleri.» *Uluslararası Eski Anadolu Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı*, 2010: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul.

ÖZDEMİR, Emin, "Öz Türkçe; İşlekleşen Yapım Ekleri", *TÜRK DİLİ*, Türk Dil Kurumu Yayınları, C. XIX, S. 205, s. 62-64, Ankara, 1968.

ÖZTÜRK, Jale. «Antakya Ağzında –k ve –şkan Eklerinin Kulanımı.» *Türk Dili*, 2006: 530-535.